

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были поданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохраняются все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как наименование о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отключайте автоматические запросы.
Не отключайте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

P S/dv 424.50

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

~~А 124~~
~~В~~ Δ Р562-424.50 7705
49-24
XXIV³⁰/₁ ЗАПИСКИ

ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКАГО ФАКУЛЬТЕТА

ИМПЕРАТОРСКАГО

С.-ПЕТЕРБУРГСКАГО УНИВЕРСИТЕТА.

142
ЧАСТЬ V ~~В~~ 11

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ТИПОГРАФИЯ В. С. БАЛАШЕВА.

Екатерининскій каналъ, между Вознесенскихъ и Маринскихъ мостами, № 90—1.

1880.

^Δ
P5law 424.50 [5]

АФОНСКИЕ АРТЫ

И

ФОТОГРАФИЧЕСКИЕ СНИМКИ СЪ НИХЪ ВЪ СОБРАНИЯХЪ

П. И. СЕВАСТЬЯНОВА.

м. 5. 1/2

ЭНЦИКЛОГРАФИЧЕСКОЕ РАЗЫСКАНИЕ

ТИМОФЕЯ ФЛОРИНСКАГО.

м. 5. 1/2

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ТИПОГРАФІЯ В. С. В А Л А Ш Е В А.

Екатерининскій кан. между Вознесенскимъ и Марининскимъ м. д. № 101-1.

1880.

По опредѣленію историко-филологическаго факультета Императорскаго С.-Петербургскаго университета печатанъ дозволяется.

Исправляющій должность декана историко-филологическаго факультета

М. Сухомлиновъ.

27 августа 1879 года.

СОДЕРЖАНІЕ.

	Стран.
ченіе Аеона въ религіозной и умственной жизни греко-славянскаго міра. Обиліе и разнообразіе аеонскихъ памятниковъ. Акты . . .	1—5 ✓
Обозрѣніе трудовъ по указанію и описанію аеон- скихъ актовъ.—Путешествіе къ святымъ мѣстамъ <i>о. Васи-</i> <i>лія Барскаго</i> .—Очеркъ путешествія по Европейской Турціи <i>В. И. Григоровича</i> .—Указатель актовъ <i>арх. Порфирія (Успен-</i> <i>скаго)</i> .—Труды <i>Авраамовича</i> .—Обзоръ аеонскихъ древностей. <i>К. П. Дмитріева-Петковича</i>	5—15 ✓
Фотографическіе снимки съ аеонскихъ актовъ въ собраніяхъ П. И. Севастьянова. П. И. Севастьяновъ и археологическая экспедиція на Аеонъ.—Судьба работъ экспедиціи.— Два собранія снимковъ съ актовъ: въ Императорской Публичной библіотекѣ и въ Румянцевскомъ музеѣ.—Перечень снимковъ со славянскихъ актовъ м.м. Хиландаря и Зографа.—Снимки съ грече- скихъ актовъ монастырей: Зографа, Хиландаря, Филоосу, Ивера, св. Павла, Кастамонита, Эсѣнгмена.—Свидѣнія объ аеонскихъ актахъ въ трудахъ <i>арх. Леонида</i>	15—53 ✓
Итоги работъ по описанію аеонскихъ архивовъ, Циера аеонскихъ актовъ.—Изданіе актовъ	53—62 ✓
Тринадцать неизданныхъ актовъ по снимкамъ П. И. Севастьянова.—Шесть сербскихъ хрисовуловъ Стеана Душана.—Его же три греческихъ хрисовула.—Хрисовулъ Михаила Палеолога 1319 г.—Хрисовулъ имп. Іоанна Палеолога 1342 г.— Грамота Сърскаго митрополита Іакова 1359 г.—Засвидѣтельство- ванные копии двухъ документовъ Эсѣнгменскаго мон.: <i>πρόσταγμα τοῦ</i> <i>Ζασιλέως καὶ ὑπάρχου τῶν καθολικῶν χριστῶν τῶν Ῥωμαίων</i>	63—90 ✓
Акты изъ собранія преосв. Порфирія. Шесть грече- скихъ хрисовуловъ царя Стеана Душана.	91 103
полненія и печати	104

АВОНСКІЕ АКТЫ И ФОТОГРАФИЧЕСКІЕ СНИМКИ СЪ НИХЪ ВЪ СОБРАНІЯХЪ

И. И. СЕВАСТЬЯНОВА.

Важное значеніе Аѳона въ исторіи религіозной и умствен-
ой жизни всего православнаго Востока достаточно уяснено въ
ауѣ. Въ средніе вѣка, особенно въ XII—XV ст. Святой горѣ
о преимуществу принадлежала слава центра самаго строгаго
скетизма, самой высокой религіозно-созерцательной жизни, при-
лекавшей сюда массы поклонниковъ изъ всѣхъ странъ правосла-
вія. Многочисленные аѳонскіе монастыри, со множествомъ ски-
новъ и уединенныхъ келлій, богато надѣленные всякаго рода свя-
тынями, съ ихъ чудесною исторіей, загадочнымъ, своеобразнымъ
итою издавна сдѣлались предметомъ особаго почитанія для
ародовъ Востока. Греки, Сербы, Болгары, Русскіе, Грузины—
аботились о томъ, чтобы имѣть на знаменитомъ полуостровѣ
собые монастыри для своихъ національностей. Византійскіе им-
ператоры, цари и крали—сербскіе и болгарскіе, а позднѣе во-
ошскіе господа и русскіе государи считали своєю обязан-
юстію быть ктиторами тѣхъ или другихъ аѳонскихъ обителей,
изъ религіознаго уваженія къ святынямъ и древностямъ аѳон-
кимъ, и изъ желанія имѣть непрестанныхъ молитвенниковъ за
себя и свои народы строили и украшали храмы на Святой
орѣ, надѣляли ихъ землями и „метохами“, снабжали необхо-
ными церковными принадлежностями, или просто раздавали
мъ милостыню. Въ виду порабоженія мусульманами Палестины
и другихъ священныхъ для христіанъ мѣстъ, на Аѳонѣ по пре-
муществу находило себѣ удовлетвореніе религіозное чувство
православнаго населенія Востока, особенно византійской имперіи
и югославянскихъ государствъ; здѣсь было такъ сказать средо-

точіе религіознаго общенія этихъ двухъ народностей — византійской и славянской.

Съ другой стороны Аѳонъ столь же рано приобрѣлъ просвѣтительное значеніе. Монахи святогорскіе, среди своихъ религіозныхъ подвиговъ находили время и для занятій литературныхъ, которыя сводились главнымъ образомъ къ списыванію книгъ религіознаго, философскаго и историческаго содержанія византійскихъ писателей. Аѳонъ выставилъ нѣсколько извѣстныхъ богослововъ и іерарховъ на патріаршія и епископскія кафедры и нѣкоторое время служилъ излюбленнымъ мѣстомъ происхожденія богословскихъ теорій, которыя нерѣдко потомъ дѣлались предметомъ ожесточенныхъ споровъ въ византійской церкви. Для Сербовъ и частью для Болгаръ было особенно важно умственное вліяніе Аѳона. Отсюда вышли всѣ первые и главные представители сербской литературы. Тѣсная связь съ Аѳономъ сербскаго королевства и затѣмъ царства не прекращалась до самаго его паденія. Знаменитая Хиландарская Лавра оставалась за все это время во главѣ сербскаго литературнаго движенія, чѣмъ собственно и объясняется исключительно церковный характеръ сербской средневѣковой письменности. Всѣ видные дѣятели сербской церкви, какъ извѣстно, также вышли съ Аѳона, или такъ либо иначе связали съ нимъ свою дѣятельность. Позже, съ наступленіемъ турецкаго господства на всемъ Балканскомъ полуостровѣ, просвѣтительное значеніе Аѳона еще болѣе поднялось. Внося всюду произволь и истребляя слѣды христіанской образованности, Турки не рѣшились коснуться неприступной Аѳонской горы и предоставили ей сравнительно сносное положеніе. Благодаря этому здѣсь только и сдѣлалось возможнымъ существованіе если не литературнаго, то книжнаго дѣла для удовлетворенія насущныхъ потребностей порабощеннаго славянства. И дѣйствительно Хиландарь вмѣстѣ съ Зографомъ, Русскимъ и монастыремъ св. Павла собираютъ у себя остатки преслѣдуемой славянской письменности и въ теченіе нѣсколькихъ вѣковъ поддерживаютъ старыя литературныя преданія. Большинство извѣстныхъ сербскихъ и частью болгарскихъ рукописей XV, XVI и даже XVII в. составляютъ труды

собиранія и изданія актовъ, остановлюсь подробнѣе на одномъ неизвѣстномъ собраніи ихъ, попытаюсь на основаніи этого обзора опредѣлить, какая часть матеріала этого рода остается неизвѣстною по существу и наконецъ познакомлю съ нѣкоторыми изъ неизданныхъ актовъ, съ которыми меня свели спеціальнымъ занятіемъ славянскою исторіей.

I.

Честь перваго раскрытія богатства историческихъ матеріаловъ, скрывающихся въ аеонскихъ бібліотекахъ и сесвофілакіяхъ — принадлежитъ знаменитому нашему путешественнику XVIII в., достопочтенному пѣшеходцу о. Василию Григоровичу Барскому. Во время своего двадцати-четырёхлѣтняго странствованія по святымъ мѣстамъ, онъ посѣтилъ два раза Аеонъ въ—1726 и 1744 г.г., при чемъ въ послѣдній разъ провелъ тамъ около года. При своемъ недюжинномъ, разностороннемъ умѣ и любознательности талантливый монахъ не могъ ограничиться ознакомленіемъ съ Святою горою и ея обитателями только съ внѣшней религіозной и бытовой стороны; онъ хорошо понималъ значеніе и тѣхъ тайниковъ, въ которыхъ хранились древнія рукописи и монастырскіе декументы, успѣлъ добратся до нихъ и посвятилъ на занятіе ими часть своего времени. Почти весь второй томъ извѣстнаго „Путешествія“ *) Барскаго посвященъ замѣчательному, весьма обстоятельному описанію аеонскихъ монастырей и ихъ достопамятностей; въ числѣ послѣднихъ авторъ всюду отмѣчаетъ и акты. Успѣвъ снискать расположеніе святогорскихъ старцевъ, о. Василий получилъ возможность свободно обозрѣть книгохранилища большей части аеонскихъ монастырей; изъ 20 обителей только въ двухъ—Котлomuшѣ и Діонисіатѣ—

---

*) Полное заглавіе этого замѣчательнаго труда слѣдующее: „Пѣшеходца Василія Григоровича Барскаго—Плани Албова, уроженца Кіевскаго, монаха Антіохійскаго, Путешествіе къ Святымъ мѣстамъ, въ Европѣ, Азій и Африкѣ находящимся, предпріятое въ 1723 г. и оконченное въ 1747 г. имъ самимъ писанное. Изданіе 3-е. Сиб. 1793 г.“

въ виду явнаго „нестраннолюбія благихъ отцовъ“ онъ долженъ былъ удовольствоваться тѣмъ, что ему наскоро было показано и лишь въ одномъ Ксиропотамѣ онъ небылъ совсѣмъ допущенъ ни къ рукописямъ, ни къ хрисовуламъ, почему и сообщаетъ о нихъ лишь по наслышкѣ. Такимъ образомъ Барскій пересмотрѣлъ массу документовъ; вкратцѣ онъ переименовываеъ ихъ до 200 нумеровъ; но число видѣннаго имъ, вѣроятно, значительно превышаетъ эту цифру, такъ какъ въ перечисленіе его большею частью не входятъ сигилліоны или патриаршія грамоты, которыя навѣрно также были въ его рукахъ. При всемъ томъ едва ли можно сомнѣваться, что много документовъ осталось неизвѣстнымъ этому первому ученому обозрѣвателю Аѳона. Сообщенія послѣдующихъ путешественниковъ ясно доказали это. Помимо того, что невозможно и ожидать, чтобы одинъ человѣкъ и съ перваго раза выполнилъ задачу разбора и описанія аѳонскихъ монастырскихъ архивовъ, когда это дѣло еще не составляло главной цѣли его путешествія, многое необходимо должно было ускользнуть отъ вниманія нашего путешественника какъ вслѣдствіе небрежнаго храненія самыхъ документовъ, такъ и потому, что аѳонскіе сьевофілаки по невѣжеству, подозрительности и своимъ расчетамъ, тщательно прикрываемымъ наружнымъ благорасположеніемъ, далеко не все показывали любознательному паломнику. Наконецъ иные, также весьма многіе акты хотя и видѣнные авторомъ не могли войти въ его описаніе, какъ непрочитанные частью за порчею писчаго матеріала, частью вслѣдствіе непониманія самаго письма подлинниковъ, что представляется вполнѣ понятнымъ, если взять во вниманіе неподготовленность Барскаго къ палеографическимъ занятіямъ и неособенно твердое знаніе греческаго языка, въ которомъ онъ былъ самоучка. Всему этому подтвержденіе мы находимъ въ простодушныхъ, откровенныхъ объясненіяхъ достопочтеннаго о. Весплія. Приведемъ здѣсь нѣкоторыя изъ нихъ вмѣстѣ съ тѣмъ весьма важныя для характеристики того плачевнаго положенія, въ которомъ находились уже въ XVIII ст. многіе драгоценныя документы. Въ мон. Лаврѣ онъ отмѣчаетъ подъ № 5 хрисовулъ на пергаменѣ съ красною подписью, которой онъ не прочиталъ

труднаго ради преплетанія и ради затертія писменъ отъ мокроты и ветхости“. „Суть же (тамъ) и иные на хартіи хрисовулы, но или отъ нерадѣнія и небреженія хранящихъ, или отъ ветхости лѣтъ и отъ согниша и раздрашася, яко оттого не могохъ прочести подшси и не разумѣются отъ кого суть дарованы и что въ нихъ заключается, цѣлые же чтутся и разумѣются, аще и не безъ труда, ради древнихъ и въ нынѣшнемъ вѣцѣ необычныхъ письменъ и преплетаній“. Въ монастырѣ Каракалѣ Барскій указалъ только два акта; „быша и яны многи тамо хрисовулы, но а небреженіемъ согниша и потребишася во вся отнюдь подшси ихъ познатися не могутъ“. Тамъ же пострадала и библіотека: „еще же и книги, якоже слышахъ, довольны тамо быша, но оскудѣвшимъ инокамъ и немѣющимъ тщаливыхъ начальниковъ и вѣрныхъ хранителей, сѣмо и овамо разсѣяшася и не обрѣтахуся тамо тогда нныя учительныя книги, кромѣ церковныхъ“. Тоже самое нашель о. Василій и въ монастырѣ Котомушѣ: „такожде и хрисовулы многіе видѣхъ согнившіе и до конца потребившіеся, и не мощно было изслѣдовати отъ кого дадошася“. Про нѣкоторые хрисовулы того монастыря авторъ говоритъ, что въ нихъ „имена не познавашася отъ согнтія и замоченія и снѣденія мышаго“. А вотъ еще одно объясненіе о Барскаго, почему ему не удалось видѣть акты нѣкоторыхъ монастырей: въ монастырѣ Ксенофѣ хрисовуловъ ему не показали „точію единъ обетшальнй господарей волошскихъ, два или три (?), не имяху о тогда въ монастырѣ, но или погубишася непостоянствомъ времени или отъ нѣкоего хитреца, или лагоразумна и вѣрна совершася въ нѣкоемъ тайномъ мѣстѣ, донелѣже Богъ лучше что устроитъ бители Святой.“

Что касается способа, которымъ пользуется Барскій при описаніи актовъ, то онъ весьма простъ, однообразенъ и конечно не удовлетворяетъ современнымъ требованіямъ. Собственно го-

вора, за немногими исключениями, мы находимъ у него не описание, а краткій указатель или перечень памятниковъ. Обращается вниманіе преимущественно на видѣнную сторону документа: указывается на чемъ писанъ: на пергаменѣ, или на бумагѣ, имѣетъ ли печать и какую и кѣмъ подписанъ; года обозначаются не всегда, даже если и находятся на грамотахъ; при обозначеніи весьма нерѣдки и ошибки. О содержаніи актовъ, обыкновенно ничего не говорится. Разсматривая главнымъ образомъ хрисовулы и находя въ нихъ болѣе, или менѣе одинаково составленные документы на тѣ, или другія приношенія монастырямъ, Барскій очевидно не интересовался частностями, и старался только донскаться, кѣмъ выдана грамота. Оттого мы встрѣчаемъ у него, послѣ краткаго обозначенія нѣкоторыхъ хрисовуловъ, цѣлый рядъ такихъ указаній: „инный (т. е. хрисовуль) подобный тогожде царя“ или тогожде Стефана, Уроша и — больше ничего. Слово „подобный“ въ этихъ случаяхъ всегда относится къ видѣнности грамоты. Краткость указаній иногда доходитъ до послѣдней степени. Нерѣдко подъ особымъ номеромъ стоятъ два слова: „иной хрисовуль“. Мало знакомя съ содержаніемъ видѣнныхъ памятниковъ Барскій не вошелъ также во все разнообразіе афонскихъ документовъ. О сигилліонахъ онъ говоритъ только вскользь, и цѣлые разряды актовъ, указанные послѣдующими учеными остались ему совсѣмъ неизвѣстны. При всѣхъ этихъ недостаткахъ, впрочемъ легко объяснимыхъ, указателя о Барскаго, мы должны, однако, признать за нашимъ путешественникомъ честь перваго ознакомленія съ нѣкоторыми изъ документовъ во всей ихъ цѣлости. Въ его описаніи изданы въ подлинникѣ двѣ русскія грамоты — Царя Іоанна Васильевича и Алексѣя Михайловича и русскія копии — хрисовула императора Романа мон. Ксипропотапу и одного турецкаго хаттишерифа. Я остановился нѣсколько долго на трудѣ Барскаго потому, что трудъ этотъ весьма почтенный, выполненный въ первой половинѣ XVIII в. и вполне оцѣненный современниками, имѣетъ очень важное значеніе и въ настоящее время. Независимо отъ общихъ достоинствъ этой книги, выдержавшей шесть изданій, разбросанныя въ ней замѣчанія автора объ афон-

скихъ библіотекахъ и хранящихся въ нихъ матеріалахъ весьма любопытны для сопоставленія съ разказами о томъ же послѣдующихъ ученыхъ путешественниковъ, а находящійся въ ней перечень актовъ необходимъ для разрѣшенія многихъ относящихся къ нимъ вопросовъ. При всей его неполнотѣ, въ немъ упоминается кое-что такое, чего не находимъ въ позднѣйшихъ указателяхъ; въ этомъ особенное значеніе его для насъ.

Послѣ Барскаго Святая гора долго не видѣла въ своихъ обителяхъ равнаго ему ученаго путешественника. Изъ лицъ посѣтившихъ ее во второй половинѣ XVIII в., кромѣ извѣстнаго француза Виллуазона, никто не занимался разысканіями въ монастырскихъ библіотекахъ и ризницахъ. За то въ началѣ нынѣшняго столѣтія, въ 30-хъ годахъ, начался цѣлый рядъ ученыхъ нашествій на тайники аеонскихъ древностей. Греческое возстаніе, въ которомъ принялъ участіе и Аеонъ, обратило вниманіе путешественниковъ и на этотъ замѣчательный уголокъ восточнаго міра, а слухи о порчѣ и пропажѣ многихъ памятниковъ древности во время десятилѣтняго стоянія (1821—31) Турокъ въ аеонскихъ монастыряхъ естественно возбуждали въ ученыхъ желаніе осмотрѣть то, что еще сохранилось, а при удобномъ случаѣ путемъ приобрѣтенія сберечь хоть кое-что для науки. Гризебахъ, Цахаріэ, Фальмераьеръ, Мина, Курзонъ, Михановичъ, въ продолженіе одного десятилѣтія, одинъ за другимъ занимались обзорнѣмъ аеонскихъ достопамятностей, и не безплодно. Многія изъ нихъ были подробно описаны, сокровища многихъ библіотекъ монастырскихъ были раскрыты и вмѣстѣ съ тѣмъ множество рукописей было вывезено съ Аеона: ими обогатились какъ частныя собранія, такъ и многія изъ европейскихъ библіотекъ. Приобрѣтеніе аеонскихъ рукописей совершалось весьма легко, съ одной стороны благодаря стѣсненному положенію самыхъ монастырей, разоренныхъ турецкимъ занятіемъ, а съ другой благодаря невѣжеству и корыстолюбію монашествующихъ. Особенно пострадали при этомъ ученое расхищеніи весьма важныя для насъ Русскихъ и вообще для Славянъ собранія славянскихъ рукописей въ монастыряхъ: Русскій, Св. Павловскомъ, Хиландаръ и Зо-

графѣ, гдѣ греческіе монахи, вытѣснивъ Сербовъ и Болгаръ, изъ ненависти ко всему славянскому не только продавали, но и даромъ охотно раздавали рукописныя сокровища всякому путешествующему иностранцу *). Но занимаясь осмотромъ рукописныхъ и книжныхъ богатствъ Аѳона, ни одинъ изъ названныхъ путешественниковъ по видимому не обратилъ должнаго вниманія на акты. По крайней мѣрѣ въ существующихъ печатныхъ извѣстіяхъ объ ихъ путешествіяхъ на это нѣтъ достаточныхъ указаній **). Продолженіе труда Барскаго въ этомъ отношеніи принадлежитъ опять таки русскимъ и вообще славянскимъ ученымъ.

Въ сентябрѣ 1844 г. слѣдов. чрезъ сто лѣтъ послѣ Барскаго началъ обзорѣніе аѳонскихъ монастырей молодой ученый, впоследствии знаменитый славистъ Викторъ Ивановичъ Григоровичъ. Поставивъ главною задачею четырехмѣсячнаго пребыванія на Аѳонѣ ознакомленіе съ сохраняющимися тамъ славянскими рукописями, онъ не опустилъ изъ виду и другихъ достопамятностей Святогорскихъ обителей и между прочимъ обратилъ должное вниманіе и на документы. Подводя итоги своимъ аѳонскимъ наблюденіямъ, онъ даже приходитъ къ мысли, что эти именно акты, число которыхъ нѣсколько преувеличенно полагаютъ за двѣ тысячи, кромѣ фирмановъ и грамотъ XVIII в., и составляютъ самую важную достопримѣчательность аѳонскихъ монастырей, и глубоко сожалѣетъ, что они остаются неизвѣстными ученому міру, а въ самихъ монастыряхъ сохраняются весьма небрежно, а между тѣмъ имп. говоритъ Григоровичъ, пояснилась бы географія Македоніи, Фракіи и Эпира и, быть

---

*) См. «Чтенія» 1870 г. кн. I и 1875 г. кн. I. Статьи О. М. Бодянского и арх. Леоніда.

**) См. Rob. Curzon «Besuche in den Klöstern der Levante. Deutsch von Meisner 1854. Grisebach «Reise durch Rumelien» 1841; Фальмерайеръ видѣлъ и изучилъ только одинъ актъ, хранящійся въ м. Діонисиатѣ—именно хрисовуль Трапезунтскаго импер. Алексѣя III Комнина. Прекрасное изданіе этого памятника сдѣлано имъ въ «Abhandlungen der K. Bayerischen Akad. d. Wissensch. — historische Classe III. 1843. Ср. также его Fragmente aus dem Orient. Bd. II. 1845. Цахаріэ, интересовавшійся главнымъ обр. византійскими памятниками, не занялся аѳонскими актами и позже въ своемъ изданіи «Jus graecogotanicum» pars. III. долженъ былъ ограничиться перепечаткой указателей Порфирія и Авраамовича.

можетъ, не одно историческое событіе (стр. 87). Признавая такую важность за аеонскими актами, Григоровичъ сообщаетъ все, что удалось ему узнать объ нихъ, въ своемъ описаніи Аеона, составляющемъ половину небольшого, но замѣчательнаго его „Очерка путешествія по Европейской Турціи *)“. Къ сожалѣнію ему удалось ознакомиться только съ небольшою частью этихъ драгоцѣнныхъ матеріаловъ. Не обладая большими средствами и притомъ мірянинъ, онъ не могъ побороть подозрительности и корыстолюбія аеонскихъ монаховъ, частью проученныхъ, частью испорченныхъ его предшественниками—иностранцами и изъ 20 монастырей только въ 8 успѣлъ перебрать и притомъ лишь часть хрисовуловъ; въ остальныхъ монастыряхъ всѣ попытки его рассмотреть акты обаялись тщетными. Всего въ рукахъ у него было до 120 актовъ. Въ тѣхъ монастыряхъ, гдѣ ему обаяно было болѣе довѣрія, какъ то въ Хиландарѣ и Руссикѣ, онъ ознакомился съ болѣшимъ числомъ документовъ, полнѣе обозначилъ ихъ содержаніе, а нѣкоторые цѣликомъ списалъ для себя, въ другихъ же, принимавшихъ его болѣе чѣмъ равнодушно, приходилось ограничиться записаніемъ краткихъ указаній и главій показанныхъ актовъ. Славянскія грамоты конечно болѣе всего его интересовали, и сербскіе хрисовулы Хиландарской Лавры впервые у него являются въ довольно полномъ перечнѣ съ обозначеніемъ содержанія; многіе изъ документовъ на греческомъ языкѣ также указаны и описаны въ его трудѣ. По отношенію къ однимъ и тѣмъ же монастырямъ данныя объ актахъ, сообщаемыя Григоровичемъ, полнѣе и содержательнѣе таковыхъ же указаній Барскаго, но при всемъ томъ и онѣ неполны: и въ Хиландарѣ и въ Руссикѣ—многое не было ему показано.

Съ гораздо болѣшимъ успѣхомъ потрудился надъ разборомъ и описаніемъ аеонскихъ архивовъ другой русскій ученый, оказавшій въ разсматриваемой нами области огромныя услуги. Это—Архимандритъ (нынѣ Епископъ) Порфирій (Успенскій). Явившись на Аеонъ почти вслѣдъ за Григоровичемъ (черезъ пол-

---

*) Второе изданіе вышло въ Москвѣ, въ 1877 г.

года послѣ его отъѣзда) онъ посвятилъ 8^{1/2} мѣсяцевъ самому внимательному и разностороннему обзорѣнію всѣхъ монастырей, скитовъ и келлій. Во все это время, въ часы досужные отъ богомолья и собесѣдованія съ духовными старцами, онъ неутомимо трудился надъ рукописями и актами, которые были благожелонно предоставлены его вниманію благодушными Святогорцами. Труды его, о которыхъ онъ вспоминаетъ не безъ гордости, дѣйствительно поразительны и привели къ немаловажнымъ результатамъ. Огромное количество актовъ было имъ перечтано и переписано частью въ цѣлости, частью сокращенно, а всѣмъ видѣннымъ документамъ составленъ перечень; кромѣ того съ весьма многихъ изъ нихъ сдѣланы точныя копіи на прозрачную бумагу. Подобныя же палеографическія снимки были сняты съ нѣкоторыхъ древнихъ иконъ и рукописей, греческихъ и славянскихъ. Получивъ доступъ къ книгохранилищамъ аѳонскимъ, Порфирій, подобно о. Барскому, настолько снискалъ расположеніе святогорскихъ отцевъ, что успѣлъ кое-что изъ рукописныхъ сокровищъ пріобрѣсти и для себя. Значительная часть его замѣчательныхъ собраній памятниковъ по палеографіи, исторіи и литературѣ составляютъ плоды его трудовъ и пріобрѣтеній на Аѳонѣ. Собранные имъ матеріалы должны были бы послужить предметомъ цѣлаго ряда изслѣдованій и монографій. Кое что изъ матеріаловъ было имъ сообщено ученымъ специалистамъ и сдѣлалось предметомъ изученія; но большая часть ихъ и до сихъ поръ остается малозвѣстною бережно хранимая въ собраніяхъ уважаемаго Архипастыря *). Самъ преосвященный Порфирій конечно озаботился ознакомленіемъ съ своими открытіями и предпринялъ на основаніи ихъ цѣлый рядъ трудовъ, изъ которыхъ въ недавнее время разомъ вышли его „Исторія Аѳона“ и „Описаніе путешествія по Аѳону“. Для насъ особенно важнымъ является его „Указатель актовъ, хранящихся въ обителяхъ Св. Горы Аѳонской“ напечатанный въ 1847 г. въ 55-й части Ж. М. Пар. Просв. Въ этомъ указателѣ впервые обпаруживается все обиліе и разнообразіе документовъ, которыми

*) О собраніяхъ епископа Порфирія см. статью Н. П. Срезневскаго въ „Запискахъ Имп. Академіи наукъ“ 1868 г. Т. XII.

переполнены ризницы святогорскихъ обителей. Барскій и Григоровичъ останавливались преимущественно на одномъ родѣ памятникѣвъ—на хрисовулахъ; Порфирій же разсмотрѣлъ по возможности все, что представляютъ аѳонскія собранія и первый установилъ классификацію самыхъ актовъ, сообщая вкратцѣ содержаніе каждаго изъ нихъ. Онъ отмѣчаетъ: 1) Уставы монастырей и скитовъ Св. горы Аѳонской (10); 2) Завѣщанія и наставленія аѳонскихъ игуменовъ ихъ же монастырямъ (8); 3) Питтакіоны царей греческихъ (9); 4) Хрисовулы, сигилліоны и приказы царей, деспотовъ и севастократоровъ греческихъ (88); 5) Практиконы (описи сельскаго хозяйства) и вакуфнаме (19); 6) Акты межевые (6); 7) Акты юридическіе (49); 8) Питтакіоны и сигилліоны патриарховъ цареградскихъ (55); 9) Собственно-аѳонскіе акты (25); 10) Хрисовулы и приказы царей, кралей, деспотовъ, князей и жупановъ сербскихъ (55); 11) Сербскіе акты (14); 12) Хрисовулы царей болгарскихъ и грамоты архіеп. Охриды (9); 13) Хрисовулы воеводъ угровлахскихъ и молдавскихъ и принадлежачію къ нимъ разные акты (95) и 14) Грамоты русскихъ царей (23). Всѣхъ грамотъ обнимающихъ время X—XVIII ст. у Порфирія указано 457. Цифра сама по себѣ большая, но все-таки не обозначающая всего богатства аѳонскихъ актовъ. Путемъ сличенія обнаруживается, что для нѣкоторыхъ монастырей его цифры ниже цифръ Григоровича и позднѣйшаго путешественника Севастьянова. Такимъ образомъ для него кое-что осталось незамѣченнымъ, или недоступнымъ. Что касается самаго каталога актовъ Порфирія, то онъ при всей краткости указаній до сихъ поръ остается самымъ обстоятельнымъ и наиболее полнымъ и при разысканіи самыхъ актовъ долженъ занимать первое мѣсто. Въ предисловіи къ этому своему каталогу преосв. Порфирій, указывая на важное значеніе аѳонскихъ документовъ, высказалъ мысль, что изданіе ихъ, снабженное критическими примѣчаніями, должно произвести огромный переворотъ въ наукѣ и затѣмъ выразилъ надежду въ недалекомъ будущемъ осуществить эту мысль. Съ тѣхъ поръ прошло уже 30 лѣтъ, а копии и снимки съ актовъ остаются почти нетронутыми въ собраніяхъ Преосвященнаго. Цѣлый

рядъ трудовъ Порфирія направленъ совсѣмъ въ другую сторону, хотя и имѣеть въ виду Аѳонъ; акты въ нихъ почти не затрогиваются. Приходится надѣяться только, что въ послѣдующихъ книгахъ начатой авторомъ исторіи Аѳона, найдутъ себѣ мѣсто въ отдѣлѣ приложений и эти драгоценные документы, важные по собственному признанію собирателя не для одной исторіи аѳонскихъ монастырей. Между тѣмъ честь изданія многихъ актовъ, которая должна бы принадлежать этому неутомимому собирателю, была предвосхищена другими *). Славянскіе акты и особенно сербскіе естественно должны были сдѣлаться извѣстными скорѣе другихъ.

Въ 1848 г., съ возрожденіемъ сербскаго княжества и народности, на Аѳонъ былъ отправленъ ученый Авраамовичъ. Результатомъ его путешествія были два сочиненія, вышедшія въ Бѣлградѣ въ 1848 году: „Света Гора со стране вере, художества и повестнице“ и „Описаніе древностей Сербскы у Светой Гори“. То и другое имѣеть важное значеніе и теперь. Въ числѣ замѣчательныхъ сербскихъ памятниковъ, хранящихся въ славянскихъ монастыряхъ Аѳона, Авраамовичъ отмѣтилъ значительное число актовъ и часть изъ нихъ (до 20 документовъ) приводитъ вполне въ своемъ описаніи. Указанія его относятся преимущественно къ Хиландарю; для монастырей: Свято-Павловскаго, Руссика и Зографа названо лишь нѣсколько грамотъ. Такимъ образомъ перечень сербскихъ актовъ здѣсь весьма не полонъ и не можетъ идти въ сравненіе съ трудами Григоровича; главное значеніе книги Авраамовича въ изданіи самыхъ актовъ.

Въ 1852 г. въ теченіе одного мѣсяца занимался обзорѣн іемъ аѳонскихъ библіотекъ и архивовъ К. П. Дмитріевъ Петковичъ. Посѣтивъ въ такой короткій срокъ всѣ двадцать монастырей, этотъ путешественникъ, понятно, не могъ видѣть всѣхъ достопримѣчательностей; принадлежность его къ болгар-

---

*) Указатель актовъ арх. Порфирія, былъ перепечатанъ съ нѣкоторыми хронологическими поправками Мюллеромъ въ сборникѣ Миклошича „Slavische Bibliothek I, 1851 (Historische Denkmäler in den Klöstern des Athos).“

ской народности во многихъ монастыряхъ, гдѣ господствующій элементъ составляютъ Греки, и совсѣмъ закрыла для него доступъ къ архивнымъ матеріаламъ. Тѣмъ не менѣе и его „Обзоръ Аѳонскихъ древностей“ (Приложеніе къ VI т. Записокъ Имп. Академіи наукъ), явившійся въ печати нѣсколько поздно (только въ 1865 году), имѣетъ свое значеніе въ ряду трудовъ по описанію аѳонскихъ памятниковъ. Сообщая краткія, но иногда весьма цѣнныя свѣдѣнія о славянскихъ рукописяхъ нѣкоторыхъ монастырскихъ библиотекъ, Петковичъ даетъ кое-какія указанія и о хрисовулахъ, которыхъ онъ всюду доискивался. Свѣдѣнія его въ этомъ отношеніи иногда полнѣе, чѣмъ указанія Порфирія, хотя и не такъ обстоятельны. Такъ въ монастырѣ Св. Павла онъ называетъ 22 хрисовула, а Порфирій только 16; въ монастырѣ Филооу—12 греческихъ грамотъ, а Порфирій—9 и т. д. Весьма любопытны также его бѣглыя замѣчанія, вполне согласныя и съ разсказами Григоровича, о жалкомъ состояніи на Аѳонѣ рукописей и всѣхъ вообще памятниковъ старины. Сколько весьма цѣнныхъ матеріаловъ гибнетъ отъ сырости и мышей, сколько ихъ пропадаетъ отъ грубаго невѣжества монаховъ, сколько прямымъ и непрямымъ путемъ переходитъ въ частныя руки посѣтителей Св. Горы—любителей древности! Оказывается, что многое видѣнное Барскимъ и потомъ Григоровичемъ уже безслѣдно исчезло изъ аѳонскихъ книгохранилищъ. Петковичъ тщательно отыскивалъ именно то, на что указывалъ Григоровичъ, и не находилъ; а настоятели и епитропы не въ состояніи были объяснить ему причины такого исчезновенія

II.

Между тѣмъ какъ благодаря этимъ и многимъ другимъ частнымъ путешествіямъ, все болѣе и болѣе выяснялось важное значеніе Аѳона, какъ хранителя всякаго рода драгоценныхъ памятниковъ, среди представителей Академіи художествъ возникла мысль снарядить на Св. Гору археологическую экспедицію „для разысканія византійскихъ священныхъ памятниковъ и снятія съ нихъ копій“. Мысль встрѣтила сочувствіе со стороны Прези-

дента Академіи, покойной Великой Княгини Маріи Николаевны и Свят. Синода; даны были достаточныя средства, и цѣлая экспедиція изъ нѣсколькихъ художниковъ, фотографа и топографа, подъ руководствомъ П. И. Севастьянова уже предъ тѣмъ два раза—въ 1851 и 1857 г.—посѣтившаго Аѳонъ, была отправлена на ученыя поиски. Экспедиціи недоставало только назначеннаго ей по программѣ археолога, знающаго греческій и славянскій языки; хотя обязанность этого важнаго лица въ теченіе трехъ мѣсяцевъ охотно исполнялъ архимандритъ Антонинъ *), бывшій въ то время на Аѳонѣ, тѣмъ не менѣе отсутствіе постояннаго специалиста при занятіяхъ комиссіи сказалось до нѣкоторой степени въ неполнотѣ результатовъ продолжительныхъ ея трудовъ. Работы экспедиціи продолжались съ мая 1859 г. по сентябрь 1860 г. Сдѣлано было дѣйствительно много. Разными способами — калкой, фотографіей, посредствомъ воска и гуттаперчи — снято безчисленное множество иконныхъ изображеній, составлены планы, виды и рисунки церковныхъ и монастырскихъ построекъ, сдѣланы снимки съ множества греческихъ и славянскихъ рукописей и проч. Словомъ не забыто ни что важное въ художественномъ и палеографическомъ отношеніяхъ. Не были оставлены безъ вниманія и акты; но на столько, на сколько это требовалось инструкціею экспедиціи, снаряженной отъ Академіи художествъ, а не историческимъ, или какимъ-либо другимъ ученымъ обществомъ. Неумоимость, трудолюбіе и сила

---

*) О. Антонину, известному трудами по греческимъ древностямъ и палеографіи, принадлежатъ между прочимъ любопытныя «Замѣтки поклонника Св. Горы» (въ Трудахъ Кіевской Духовной академіи—1861 г. м. м. февраль, октябрь, ноябрь и 1862 г. м. м. май и июнь — и отдельной книжкой). Описывая свое путешествіе по Аѳону, авторъ останавливается довольно долго на бібліотекахъ и знакомитъ со многими замѣчательными рукописными и книжными сокровищами преимущественно греческихъ монастырей. Старается онъ сообщить свѣдѣнія и объ актахъ, но свѣдѣній подобнаго рода у него немного и касаются они документовъ уже известныхъ изъ труда пр. Порфирія. Между прочимъ у него помѣщено описаніе двухъ древнихъ документовъ Пверскаго мон—982 и 984 г.—снимки съ которыхъ находятся и въ Собраніи П. И. Севастьянова. Объ этой экспедиціи о. Антонинъ упоминаетъ въ нѣсколькихъ словахъ, совершенно умалчивая о своемъ дѣятельномъ участіи въ ея трудахъ.

комъ музеѣ и прибавляетъ: „есть они и въ Импер. Публич-
ной библиотекѣ, и въ Академіи наукъ, и въ Академіи художествъ».
Это утвержденіе высокоуважаемаго профессора, сколько мнѣ
удалось лично разузнать, не вполне вѣрно. Полнаго собранія
снимковъ Севастьянова въ Румянцевскомъ музеѣ нѣтъ; а есть
только часть актовъ—именно акты славянскіе и валашскіе. Изъ
названныхъ же петербургскихъ библиотекъ въ Императорской
Публичной дѣйствительно хранятся снимки съ актовъ греческихъ,
и въ Академіи наукъ по заявленію г.г. библиотечарей, акаде-
миковъ Шифнера и Куника, нѣтъ ничего изъ Севастьянов-
скаго собранія. Такимъ образомъ труды археологической экспе-
диціи постигла не особенно завидная участь, не соответствующая
тому важному значенію, которое имъ принадлежитъ. Пол-
наго собранія ихъ въ одномъ мѣстѣ нѣтъ; они раздроблены
между нѣсколькими учрежденіями, при чемъ кое что можетъ
быть и пропало, или перешло въ частныя руки. Чего именно
недостаетъ—нельзя опредѣлить въ настоящее время, пока не
будетъ точно выяснено, что же сохраняется въ цѣлости и пока
не будутъ напечатаны подробные каталоги самой экспедиціи.
Что касается до снимковъ съ актовъ, то мнѣ удалось собрать
кое-какія свѣдѣнія, которыми и спѣшу подѣлиться съ читате-
лями, интересующимися памятниками этого рода, предоставляя
себѣ впоследствии пополнить эти свѣдѣнія другими, болѣе об-
стоятельными. Но сперва нужно сдѣлать еще одно замѣчаніе.
Выше я упомянулъ, что Н. Н. Севастьяновъ еще до снаряже-
нія археологической экспедиціи одинъ дважды посѣтилъ Афонъ.
Въ послѣдній разъ—въ 1857 г.—онъ явился туда съ богатымъ
запасомъ фотографическихъ приборовъ, прозрачной бумаги, кра-
сокъ и проч. и въ продолженіе восьми мѣсяцевъ неутомимо ра-
боталъ надъ снятіемъ снимковъ и рисунковъ. Свои работы онъ
продолжалъ и въ 1858 г. и, затѣмъ, зимою этого года привезъ
въ Петербургъ, по словамъ Н. Н. Срезневскаго, огромное соб-
раніе своихъ работъ, разнообразное по содержанію и драгоцѣн-
ное столько же для исторіи церкви и искусства, сколько и для
палеографіи. Въ числѣ снятыхъ памятниковъ были и грамоты.
Фотографическіе оттиски сдѣланы были въ немаломъ числѣ

такъ что П. П. Севастьяновъ могъ снабдить ими по крайней мѣрѣ по частямъ почти всѣхъ дорожившихъ ими. Спрашивается: куда же дѣлось это принадлежавшее лично Севастьянову собраніе? вошло ли оно въ труды экспедиціи, во главѣ которой онъ стоялъ, или же послѣ смерти его (1867 г.) было передано въ какое либо ученое учрежденіе, или составляетъ чью либо частную собственность? Вопросъ этотъ остается открытымъ и было бы весьма желательно, чтобы лица, близко стоявшія къ покойному собирателю, и въ интересахъ науки, и изъ уваженія къ памяти достойнаго труженника, сообщили что либо къ разъясненію его. Право горько и обидно дѣлается за такое небрежное отношеніе представителей русской науки къ трудамъ замѣчательнаго путешественника, и просто досадно, что такіе цѣнные матеріалы, какъ акты до сихъ поръ остаются неизвѣстными и даже безслѣдно теряются. Я указываю здѣсь на важность точныхъ свѣдѣній о предварительныхъ трудахъ Севастьянова на Аювѣ потому, что безъ этого нельзя опредѣлить, какіе акты были сняты и какіе изъ этихъ снимковъ находятся и теперь на лицо. Такъ, однимъ глубокоуважаемымъ профессоромъ представлено въ мое распоряженіе нѣсколько актовъ, которыхъ не оказывается въ собраніяхъ, хранящихся въ учебномъ учрежденіи. Куда же отнести эту важную частицу, находящуюся въ частныхъ рукахъ? Если она составляетъ оттиски тѣхъ экземпляровъ, которые сдѣланы археологическою экспедиціею, то, очевидно, хранящиеся въ музеяхъ и библіотекахъ собраніе актовъ Севастьянова не полно, если же эти недостающіе акты подарокъ собирателя отъ его личныхъ трудовъ, то, значить, частное собраніе Севастьянова можетъ заключать въ себѣ и другіе драгоценныя матеріалы, которыхъ не оказывается въ работахъ экспедиціи и, въ такомъ случаѣ, еще болѣе необходимо разысканіе этого частнаго собранія. Перехожу къ самымъ актамъ.

Всѣхъ снимковъ съ актовъ по вышеупомянутому отчету объ экспедиціи значится 300 нумеровъ. Если припомнить цифру арх. Порфирія, то уже необходимо допустить, что далеко не всѣ акты были фотографированы. Это и понятно: цѣль экспедиціи была художественная; она и не задавалась полнотою историче-

скаго матеріала, какимъ являются акты. Соответственно классификаціи всѣхъ снимковъ на два отдѣла и акты потомъ были раздѣлены между двумя учрежденіями. Славянскіе акты (а также грамоты русскихъ царей) поступили въ Московскій Румянцевскій музей, а греческіе — въ Императорскую Публичную бібліотеку *). Мнѣ удалось перебрать тѣ и другіе, но такъ какъ во время прошлагодняго посѣщенія Москвы у меня не достало времени для изученія всего собранія, что впрочемъ тогда и не входило въ мои планы, то о славянскихъ актахъ пока мнѣ приходится сказать не все, что слѣдовало бы. Греческіе акты были мнѣ болѣе доступны, потому сообщу о нихъ подробнѣе.

Обращаясь, къ первымъ прежде всего я долженъ упомянуть, что число ихъ далеко не доходитъ до 180 или 200 (съ русскими), какъ показано въ отчетѣ. Изъ четырехъ тетрадей, въ которыхъ они заключаются, самая большая — Хиландарская — содержитъ 88 документовъ, при чемъ нѣкоторые изъ нихъ въ нѣсколькихъ спискахъ; тетради же остальныхъ монастырей — гораздо меньше; помещенные въ нихъ акты (какъ наприм. въ тетради Руссика) большею частью уже изданы и относятся къ позднѣйшему времени. Не успѣвъ составить описи этихъ меньшихъ тетрадей, я занялся собственно собраніемъ актовъ Хиландарской лавры, самымъ богатымъ и наиболѣе важнымъ для сербской исторіи. Приведу здѣсь перечень всѣхъ снимковъ. Многіе изъ нихъ теперь уже изданы, но я все-таки отмѣчаю ихъ, имѣя въ виду, что они, какъ самыя вѣрныя копіи подлинниковъ всегда могутъ служить къ провѣркѣ текста, иногда невѣрно напечатаннаго. Изъ неизданныхъ актовъ я дѣлаю важнѣйшія извлеченія для ознакомленія съ ихъ содержаніемъ, а тѣ, которые были для меня особенно важны, именно грамоты Стефана Душана, привожу цѣликомъ, какъ они у меня были списаны, въ концѣ этого труда на ряду съ неизданными греческими рисовулами. Въ нумераціи и порядкѣ снимковъ я вполне слѣдую „собрانیю“.

*) Небольшое собраніе валашскихъ грамотъ, хранящееся также въ Румянцевскомъ Музее, не упомянуто въ краткомъ отчетѣ объ экспедиціи. Не относится ли оно къ частному собранію Севастьянова?

V

Акты сербской Хиландарской лавры.

1) Хрисовулъ безъ года; подпись вязью: Стефанъ оурош въ хѣ бѣ благовѣрнъ краль и самодръжьць всѣхъ сръбскихъ земель и поморскихъ. Утверждается за Хиландарскую устроенная протосевастомъ Загорьскимъ келья Св. Петки съ землею и угодыми «оу скопской странѣ въ мѣстѣ рекомѣмъ тм раки». Грамота весьма любопытна, упомянута у Григоровича (Очеркъ Путеш. по Европ. Турціи, 2-е изд., стр. 47 Акты Хиланд. № 7), нигдѣ не издана. Вотъ одно мѣсто изъ нея. «И понеже бы пакы изволи и створи соуродство с крѣвѣвомъ нашимъ прѣвысокомъ црѣ грѣкомъ и бы родитель кралеѣвствоу ми и даромъ ми скопскоу страну, тѣмъже и равѣто ми записа си хроусовоу въ свръшепоѣ поданнѣ и въ оутврѣженнѣ: такожде се и оумо. крѣво ми гѣоу и оцю ми црю стому да ее оустворитъ записани златопечатноу ѿ лица стго црѣва юго.....»

2) Хрисовулъ Милутина (1275—1321) безъ года, печатью. Подпись вязью: «Стефанъ Оурошь по милости Божией краль сръбскихъ земель». Первая половина повтореніе хрисовула напечатаннаго у Миклошича (Monumenta serbica. Vindob. 1858), подъ № 62 (до словъ «...и прида кралеѣвство ми црѣковъ великославнаго архистратига Микхаила»), а вторая, содержащая существо дѣла, издана арх. Леопидомъ (Историческое описаніе сербской царской лавры Хиландаря, стр. 29).

3) Хрисовулъ Стефана Уроша (1241—1272) из села монастыря Св. Апост. Петра «пже въ лимоу» (въ другомъ мѣстѣ: ...въ лимоу). Годъ не обозначенъ. Длинная весьма важная грамота за печатью и подписями (вязью) крала и архіепископа: «Стефанъ Оурошь по милости божией краль и самодръжьць всѣхъ сръбскихъ земель и поморскихъ» и «Арсеѣникъ по милости божией прѣосвященни архіепископъ всѣхъ сръбскихъ земель и поморскихъ». Начало: «понеже оубо мнози начеше чынити поспешти о извистованыхъ»..... Извлечение: «смарени по мѣс...

твоѣи владыко мои хѣ, вседръжавни гднъ всеѣ сръпскиѣ землі
и поморьскиѣ, стѣнь Оурошь снѣ стго гдна краля стѣна прьво-
вганьчаныаго краля, вьнюкъ стго Симеона, владычествоующоу ми
въ дни кралевства ми всіаи земліаи отьчства ми гра хъ
ради моихъ изидоше Боугаре и попланише црѣвь стго
айла петра въ лимю и възеше ризницю и сьсоуди црквениѣ и
хрисоволь златопечатни, что бѣше записаль.... црѣвами своѣмю
стрицю великомю кнезю хльмьскомю Мирославоу и моѣмю диа-
кону. призва кралевство ми архиепскопа Арсіанна и епиппа хльмь-
скаго сав.... та кралевства ми како бѣше оутврьдиль хрисоволь
прьвовганьчани краль стѣань отьць кралевства ми съ братомъ сво-
имъ стымъ савомъ прьвимъ архиепископомъ. тако и азъ изюва-
давь оть брата кралевства ми съ архиепискомъ Арсіаниемъ и съ
всѣми еппи и съ игюмени и съ властели великими и малими кра-
левства ми и закলেখъ бгомъ и т. д. Приписываются слѣ-
дующія села: Прюшькавьсь, Лѣшьница, Крокочево,
Татине, Церова, Растетина, Оупныче, Оугрьскова,
Равошь, Быволебрьдо, Брьцаньско, Матково, Осль-
пикъ.

4) Хрисовуль Уроша V, 1365 г. изданъ у Миклошича
Mon. serb, № 153.

5) Хрисовуль Краля Степана Уроша IV на земли и
села церкви Богородицы въ Хтѣтовѣ; съ печатью, но безъ
года. Подписи не разобрать. Документъ—длинень, многословень
и непослѣдователень въ изложеніи. Привожу важнѣйшія мѣста.
Начало: «Въ пространствѣ божественныхъ силъ небснаго ра-
воума.....» ....всоу надеждю наю възложиховѣ къ прѣтѣи бци
оматеры и чудотворици. таже и на мѣстѣ нарицаемѣмъ архы-
моудритиа Хтѣтова и видѣше ю не имоущоу хтитора и
потыщаховѣ се съ хтѣпникомъ и съ изволеникемъ парещисе хти-
тора кѣ.... П азъ с помощью прѣстык бце снѣ краля Оуроша
третинаго нареченныи правовѣрныи и хртолюбивыи кра Степанъ
съ възлюбленныимъ ми сномъ младымъ кралемъ Оурошемъ нарекова
се хтитора архимоудритиа хтѣтовьскои и приносити славословіѣ
велико.... Записаны села: Хращаны, Гари, Млацице,
селыще Бродъ съ рѣкомъ Пловищемъ, Лѣсковлани.

«И панагирь такоже је и отпрѣе былъ, да не има нието опкине с нимь. И на всѣхъ тръговѣхъ крѣвства ми да се не оузима црковнымъ людемъ црѣна, тькмо єдина црковь бѣа хтѣтовьска, и крѣвство ми, да ни соуродникъ крѣвства ми. И тръгъ що є оу хтѣтовой да не има нието области оу нѣмь ни крѣвство ми, ни соуродникъ крѣва ми». Села: Крѣпена, Седларево...
«И що се оучини вражда мегоу црковными людемъ, да оузима црковь, такоже и дѣчъ разбои. И що се пре црковны людемъ на двороу крѣвства ми или прѣ судишми или прѣ инѣмъ властѣми, или є роука, или є послуох или є глоба коиа либо да оузима все цркви рекше нгоумень.

Село Старожельниѣ. . . . .
. . . . . що се чини глоба на црковныхъ людемъ мала и великаа, все да оузима стѣа цркви или є крага, или є роука, или є отбои или є оудава, или є прѣстон, все да є црковно. И аще се оучини глоба и на самои цркви рекше на нгоумень, то все да оузима стѣа цркви. И створи мѣть крѣвство ми да нѣсть сензи цркви вонске, ни ораниа, ни ексарха, ни поданка коєга либо тькмо позобь отъ коєгажде села црковнога крѣна єдна и три оглави, и псароу или вѣра или обѣ єди га врѣме прижене. . . . и приложихъ планиноу. . . . и да не метеха нието отъ владоущихъ крѣвства ми: ни травничарь, ни арбанасинь, ни влахъ; кто ли се нанде забавлак на тои планинѣ, да плати ѿ (300) перперъ и забѣль крѣва ми. . . .

6) Хрисовулъ Милутина (1275—1320), безъ дати, за подписание: «Стефанъ Оурошь въ Хрѣста Бѣа благовѣрнѣи и христолюбивнѣи крѣль и самодрѣжьць сръбскихъ и поморскихъ земль»; содержитъ краткое описание подвиговъ крѣля. У Григоровича, который видѣлъ только копию съ этого хрисовула, довольно подробно передано его содержание, № 4, стр. 37—40.

7) Хрисовулъ Стефана Душана, 1345 г. о селахъ, приписанныхъ къ пиргу Св. Вознесенія, выстроенному Милутиномъ въ приморскомъ мѣстечкѣ Хрусѣ. Ниже напечатанъ весь текстъ. У Григоровича упом. подъ № 49. У арх. Леопѣда (стр. 65) приведенъ другой хрисовулъ Душана о пожалованіяхъ тому же пиргу.

8) Хрисовулъ, безъ года, за подписью: «Стефанъ по волѣ божіеи краль српьскіи». Начало: «Възвеселихъсе о рекшихъ ми въ домъ гнѣ идѣмъ»... Хиландарю приносится въ даръ: «село именовъ Бытоунъ и мельнице... виноградъ оу Призрѣнѣ, оу Билѣши, кои соу били коунилы оу метохиноскога чѣвка Боудмиръци Прѣвославьки, и призрѣньске метохиѣ како соу стрѣгли стражю ѿ грѣкъ да не стрѣгоу, нъ за тоу стражю да даю оу стоу гороу чѣвка да стрѣжетъ стражена мори на пристаныщи». . . . . Печать.

9) Грамота, безъ года, съ неразборчивою подписью, на села, принесенныя въ даръ Хиландарю братьями Бранковичами Грьгоуромъ и Влькъмъ, сыновьями великаго севастократора Бранка, господина граду Охриду. Начало: «По млѣти бжіеи и гна ми прѣвысокааго цра Стефана Оуроша самодържца всѣ србьскыхъ земль и грѣскыхъ и поморскыхъ. . . . .»

Упом. у Григоров. № 33, стр. 46; у Леонида стр. 72.

10) Хрисовулъ Стефана Дечанскаго, 1327 (6835) г. 8 февраля, о селахъ Хиландаря. Подпись: «Стефанъ благовѣрни краль всѣхъ србьскихъ и поморскихъ земль». Начало: земляна земли оставльше. . . . . Содержание: «како приде краѣствоу ми всечѣтныи игоумъ стѣи горы Аѳона бже хиландарскыѣ кур Гьрѣвасме ѿ братьями и говорише краѣствоу ми о мегѣ метохиѣ Хотчѣе и о покошцоу що те имѣ оу Призрѣноу. . . . .» . . . . . такоже и краѣство ми испльни прошение ихъ и приложи краѣство ми стоую бдоу, кже ѣ за градомъ Призрѣно сѣ мины и винограды и село Плавино брѣзномъ съ всеми мегами и правинами села того. . . . и еще приложи. . . . двѣ селѣ Избища и Команово селище (подробное обозначеніе границъ).

Печать. Упом. у Григоровича, № 16, стр. 43, у Леонида стр. 55.

11) Хрисовулъ Стефана Душана—1344 г. На соборѣ «на Крупичехъ» Царь (?) приписываетъ къ церкви св. Николая въ Добрушахъ, разныя села, надѣляя ихъ, какъ и прочіе метохи Хиландаря, разными льготами. Упом. у Григоров. № 23, стр. 44. Ниже напечатанъ весь.

12) Грамота Стефана Лазаревича (1389 — 1427) безъ года. Подписи не разобрать. Начало: Мѣтню великааго гѣ моего Іу Ха.... Лицо, давшее грамоту называетъ себя такъ: «благовѣрныи деспоть Стефанъ господинъ всѣмъ сръблнемъ и по-доупавио». Напечат. у Авраамовича въ «Описан. древн. сръск.», стр. 58 и у Миклош., стр. 331.

13) Хрисовулъ Стефана Владислава (1234—1240), коимъ подтверждаются за церковью въ Быстрицѣ угоды приписанныя къ ней предками краля—св. Симеономъ и Стефаномъ Первовѣчаннымъ. Года нѣтъ. Подпись: Стефанъ, по мѣтн бо-жїен краль и самодръжць всѣхъ сръбскихъ земель и поморскихъ. Начинаясь: «Изредиъ о прѣчтѣи и прѣнепорочнѣи владичици нашѣи бѣи».... Содержаніе: И ја помощію и мѣтню бжїею вѣчанни краль всѣхъ сръбскихъ земель и поморскихъ Стефанъ Владиславъ, намѣстникъ онога блаженаго гѣа и оца ми, понав-лаю и ѿ пѣхъ прѣводаннаа села и потврѣжаю спмъ моимъ хроу-совоуломъ: Быстрицоу около црѣкве, Невызраке обою» (идеть опи-саніе границъ)... и створи мѣтъ кралевѣтво ми црѣкви стѣи бѣи. метохне що соу да не воюю воиске, ни копь, ни пьсь да не приходи развѣ сѣдениа кралевѣтва ми, ни да има кою сплатени с кимп, развѣ що ки рекоу господа је платити и мрѣсть (?) кои је на Быстрици да ксть црѣвны. А се що је работа сокалнникомъ, сокаль-никъ Блажоун, Градихна, Палѣшко, Драаги, а кои соу пришли людк с калугерницомъ доколе црѣквиоу землю дръже, да работаю що имъ веле кто... к старѣи оу црѣкве, да кьги ѿ люди землю оузмоу да работаю сокалничкоу работу. сокалникъ да оре поль-дрогге.... всаке рал.... сѣно да коси с мѣропхомъ єдинако, ма-настырь околь и трыцезарню да граади, поуть да тѣра и с ко-немъ колико вели старѣи. и кьги приходи краль, или властелинъ, или гостъ да приплаки оу обрѣокъ како и мѣропсь, и попь да приплаки развѣ пзводъ на погѣ да се не узима, и сѣи сѣ ѿцемъ да сѣди оженивсе три годища; конь трехъ годищъ да постоуна у особноу работуу црѣкви; аколи је єдинакъ да моу игоумень даа стипцика (станьника?) кога разоумѣ».

Печать.

14) Хрисовулъ Стефана Душана 1354 г. о селѣ Лѣ-

сковлѣне, приложенномъ Хиландарю. До сихъ поръ былъ со-
всѣмъ неизвѣстенъ. Напечатанъ ниже.

15) Хрисовуль краля Стефана Душана, 1345 г.,
28 марта, о землѣ властелина града Струмицы, Рудла, припи-
санной къ монастырю Хиландарскому. Извлечение изъ него у
Григоровича, стр. 44 и у арх. Леонида, стр. 69. Ниже печатается весь.

16) Неразборчивая грамота, безъ даты, съ печатью, на
какія-то угоды, пожертвованныя Хиландарскому мон. Милше-
вой женой Родославой. Начинается: «Къ тебѣ вс.... Подпи-
савшій грамоту называетъ себя въ ней: «азъ же всею душою и
тѣломъ бгомъ поставленн Стефанъ краля и сподрѣ..... далѣ
ничего не разобрать.

17) Хрисовуль Милутина, 1302 г. напечат. у Микло-
шича, стр. 65.

18) Грамота Деспота Стефана и брата его Вльва.
Напеч. у Авраамов. 64; у Миклош. 262.

19) Грамота Стефана Душана 1350 г. (6858) текстъ
которой, къ сожалѣнію, за неясностью снимка не возможно про-
честь. Разобралъ только подпись, сдѣланную вязью: «въ х̄а б̄а
благовѣрнъ Стефанъ царь сръблемъ и грекомъ» и слѣдую-
щую приписку: † а по смерти Иванкове и егови деца все то да-
рѣваше монастырѣ Хиландарѣ со хрисовоуломъ симъ, и монастырь
вса да облада воспомень имъ». Царская печать.

20) Хрисовуль Стефана Душана, 1336 г. (6844)
7-го мая, инд. 11. Подтверждается хрисовуль Милутина (Миклош.,
стр. 57) о припискѣ къ Хиландарю церкви Св. Миханла «въ
Щипоу», устроенной протосевастомъ Хрелемъ, и при-
бавляются новыя угоды той же церкви. Подпись (вязью): Въ х̄а
б̄а б̄лговѣрныи самодрѣжць и краля. Печать. На-
чало: Б̄лгочестивно что и б̄лгоприетно и похваіно всѣмъ.....
Выдержки: .....тога р̄а азъ рабъ хоу Стефанъ въ х̄а б̄а вѣрни
краля и самодрѣжць всѣхъ сръбскихъ земель и честникъ гръч-
скимъ страномъ..... приде къ крѣвстоу ми вѣрни и многовлюб-
ленни властелинъ крѣвства ми протосѣвастъ Хрела и съ чт̄нимъ
поумеомъ пречтикъ б̄це хиландарьскис, ш̄чества нашего кр

Арсением и дховникомъ краѣства ми бацѣ Амьфилохиємъ и сѣчтными старци и говори краѣству ми, како съзидаль црковь стѣ архаггѣла оу градѣ Щипоу и направилъ своимъ троудомъ... и высхотѣ тузи црковь приложити въ область стѣ бѣе хиландарскіе... и обѣщасе крво ми... и да ѣ тази црковь въ област стѣ бѣе хиландарскіе. (Хрисовулъ Милутина, уже прежде приписавшаго эту церковь къ Хиландарю, здѣсь сверхъ обѣчая совсѣмъ не упоминается крадемъ) ....и що ѣ приложити да ѣ пебкмліемо никѣ до вѣка оу градоу Щипоу у Амборстасъ парикѣ ѣ (50) съ всѣми правинами и коупницами.... И село Брѣсть.... Соухогръ, Лѣсковица, Виче, Бреновица, Сѣбирны и земля що ѣ дръжласка Котаницъ и землю що соу оудръжали при ниариѣ грѣсци Дроукоманъ, Ласкаръ, Сидерофанъ. Все сіе приложилъ Хрѣль, а краль утверждаетъ: «и да не имъ области надъ метохами стѣго архаггѣла никто въ земли краѣства ми, ни кефалина, ни сѣвасть, ни вса... и да имъ нѣ ни градъ зиданіе, ни градоблюденіе, ни сѣнобошеніе, ни плѣтве, ни жетве, ни врышениа, ни приселнице и котла да имъ нѣ....»

У Григоровича, стр. 43, № 16, хрисовулъ подобнаго содежанія помѣченъ 6840 (1332) годомъ.

21) Хрисовулъ Деспота Стефана 1411 г. изданъ Авраамов. стр. 60; у Миклошича стр. 569.

22) Хрисовулъ князя Лазаря 1380 г. напечатанъ арх. Леонида стр. 79.

23) Хрисовулъ Царя Стефана Душана, безъ година мая—о правахъ Хиландарскихъ селъ и имѣній. Эта—весьма любопытная грамота упомянута Григоровичемъ, стр. 47, № 38, издается ниже вся.

24) Хрисовулъ Стефана Уроша III, 1327 г. изданъ Миклош., стр. 86.

25) Хрисовулъ Милутина (1293—1302) изданъ Миклошичемъ стр. 57.

26) Хрисовулъ Милутина, 1318 г. напечатанъ у арх. Леонида, стр. 42—47.

27) Подтвердительный хрисовулъ Стефана Уроша

а села, приписанныя въ Хиландарю кралемъ Милутиномъ эту грамоту можно опредѣлять только приблизительно—начало роковыхъ годовъ XIV ст. Последней числовой буквы нельзя азобразить: вѣроятно это *ā* или *ī*; въ такомъ случаѣ годъ хрисовула будетъ—6851 или 6852, т. е. 1343 или 1344. Кромѣ послѣднихъ заключительныхъ словъ грамота представляетъ почти увальное повтореніе хрисовула Милутина, напечатаннаго у Икклошича подъ № 62 (стр. 57—60, до словъ: «да сіе има рькви) Разница лишь въ чтеніи нѣкоторыхъ словъ (напр. въ ашей грамотѣ: погыне, да га тим, Момоушики, з дѣтню,—а у Икклошича: «погыне, да го тим, Домоушики, съ дѣтню) и въ постановкѣ именъ влаховъ, приписанныхъ къ монастырю. Заключение грамоты таково: «сии оубо створыше прародителе и родиле крѣтва ми хотещааго потыщатисе на раздроушеник и мала еса писаннаго оу хрисовоули семь анаеема кѣму рекыше и пролѣтню прѣдаше и мѣти бжѣи и стѣи бѣе быти семоу отриноеноу рекоше. Азъ же грѣшны и недостонны рабъ стѣи бѣи утврѣжденію прародитель и родитель стѣиныхъ своихъ послѣдствовати изволь гдѣствоующимъ и владоующимъ повелѣхъ нисомоу потыщатисе разорити ни мала часа писаннааго оу хрисовоули семь. Аще ли кто таковыи оставивъ страхъ и любовь..... ить себе и прѣтворить и мало что отъ писанихъ сихъ или възметъ или комоу отдасть таковыи мѣти бжѣи и стѣи бѣе не положитъ, и погрѣшивъ .....соупостата себѣ да ю обрѣщеть, сыкденикиже съ пюдою и съ отврѣгшимисе гѣ да иматъ, и много рѣшнымъ проклетъ да кѣ и анаеема кѣмоу боуди. Сиа писавъ кралѣтво ми и подыписавъ въ лѣто отъ созданія мира *ѡ̄ӣн̄а* (?) *ӣца? к̄ дн̄ь*». Подпись вязью:

Стефанъ Оурошь по милости божьки краль и самодръжьць срьбьскы.

Печать.

28) Хрисовулъ Болгарскаго царя Іоанна Александра 1347 г. 1-го декабря. Къ монастырю св Николая въ мѣстѣ, называемомъ Орѣховъ, приписываются селища: Бѣляца, Бобовци, Дръщрѣни, Копорѣзь. Этотъ весьма любопытный актъ отмѣченъ былъ Григоровичемъ (стр. 35) и арх. Порфиріемъ (Акты болгарскіе,

№ 3. «Ж. М. Нар. Пр., часть 55, стр. 180). Списокъ съ него былъ сообщенъ В. И. Григоровичемъ П. И. Шафарыку и по смерти сего послѣдняго вмѣстѣ съ нѣкоторыми другими памятниками, найденными въ его бумагахъ былъ напечатанъ во второмъ изданіи его «Památky děvního písemnictví v Jihoslovaně» (1873 г. V Praze), въ отдѣлѣ «Doplňky z pozůstalosti Šafaříkovu», стр. 96—98. Недавно онъ перепзданъ П. И. Срезневскимъ по фотографическому снимку П. И. Севастьянова въ «Свѣдѣніяхъ и замѣткахъ о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ» 1879 г., стр. 31.

29) Другой снимокъ съ хрисовула Стефана Дечанскаго 1327 г. указаннаго подъ № 10.

30) Другой снимокъ съ Хрисовула, указаннаго подъ № 2

31) Грамота Кесаря Углеши, 1423 (6931) 10-го іюля. Къ Хиландарскому мон. приписываются церковь св. Николая у Враню и село Вранк, церковь у Лучанехъ и село Трновцы. Подпись: Во хрѣта бѣа блговѣрнии кесарь Оуглеша господарь серблемъ и подунавію и всѣхъ западныхъ странъ. Упом. у Григоров., № 31, стр. 46.

32) Хрисовуль Стефана Душана 1355 г. о селѣ земли Карбиничской. Упомянуть у Григоровича, стр. 43. Ниже привезъ день весь.

33) Проектъ или копія (безъ подписи) хрисовула об угодьяхъ Хиландарскаго монастыря, 6800 г. (1292? Послѣ буквѣ ѿ ѿ... оставлено мѣсто какъ бы для внесенія еще одного или двухъ цифирныхъ знаковъ) мѣта генуара, инд. 10. Начинается Паки же чудесемъ и славѣ...

34) Хрисовуль господина Костандина и госпожи царицы Евдокии, 1370 г. издаи. у арх. Леонида, 76—77.

35) Родъ описи земельныхъ владѣній, пожертвованныхъ разнымъ церквамъ, входившимъ въ составъ метохій Хиландарскаго мон. Документъ—на двухъ листахъ мелкаго письма—въ видѣ массы названій мѣсть и лицъ представляетъ большой интересъ. Начин. снимокъ такъ: Подъ монастыремъ двѣ оградѣ една десне стране до распоутна и до рѣке.... Перечисленіе земель въ родѣ слѣдующихъ: Ника оу доубравѣ по ивоъмъ бръвѣничкымъ

що даде Боудиславъ за гробъ. И поле—що приложи гнѣ краѣ
тако и съ ливадомъ ѿ стараго брода желиньскога....

36) Прахтикъ или перепись обитателей метохій Хиландар-
скаго мон., съ показаніемъ ихъ имущества и платимыхъ ими
податей. Эта любопытная грамота, на пергаменѣ въ 4 аршина
въ четвертью длины, мелкой скорописи, была отмѣчена уже и
Тригоровичемъ, стр. 47, и арх. Порфиріемъ, стр. 179 (Ж. М.
Истор. Пр., часть 55). Время не позволило и мнѣ списать ее всю.
Познакомлю здѣсь только съ началомъ и концемъ ея.

«Истинныи поклоненьи по дръжавѣ Солоуньскои прѣписа-
нии и оуткъмении по повеленію свръшити и прѣдании всакои на
праве и оутврдити . . . да и съ инѣми обрѣтохъ о стои горѣ
леоньсцѣи прѣславни црскы монастырь . . . прѣстыи влѣце наше
ѣце хиландарьскии имоуще о тоизи дръжавѣ и направоу въ
прахтицѣ дѣль друуги и придарова се тѣмъ поклонни истинни
крисовоуль и прѣдавамъ тѣмъ то ксть тако, въ жбупе Строумь-
сцѣи село Градецъ прѣже дръжавшьмоу к Варьдану . . . Ге-
оргии пасиненикъ Николе . . . .ку имать Калию и снови: Юана
и Феѡра и дъщеръ Альноу, зевьгирь кедень, кровь четверо, свини ѣ.
лозиѣ осмь кольмъ и оуноутрь ѣ кроушь и земле стомъ кблъмъ
и всемоу тому дапъ ѣ перперь. Василь апосташъ имать Зою
и снови и т. д

Заключеніе: събираетсе все и сълагаетсе: ѣ тисоуць и
ѣ перперц, мѣо прѣлега имати и дръжати и ѡв тѣхъ всехъ
всачьскаа приносити и съсплати и ѡзмати свръшеньпо 8 го-
дищи ѣ прѣменьниа в секкебрѣ половинъ, а марта половиноу
друугъ узмати ѡв нѣмоде (?) имуцимъ стас на ѣ перпери
кобѣ . . . . новина на перпероу метроу сгаріна двевнаго ѣ
и законъниѣ ѣ поклони и за то се оучини и свръши се и оутвр-
десе и подадесе мои прахтикъ законъни и подьписанъ оловеномъ
печатію за вѣроу и подадесе показане и прѣславномъ монастырѣ
цркомъ рекуць сръбьскомъ за храненіе и утврѣженіе тому
маицирѣ. Мѣа ноеѡбра, кендвктіона дѣ. Тькъмина прахтикоу.»

Внизу приписка: «прахтикъ всеѣ метохии.»

37) Хрисовуль Царя Стефана Душана, 1348 г., который

приписываетъ нѣсколько сель келіи св. Саввы. Изданъ у Авраамовича, «Описаніе» 44 и у Миклошича, № 117.

38) Часть хрисовула Стефана Душана, изданная вполне въ сборникѣ Миклошича, подъ № 111

Выключая изъ этого перечня вторыя копія для двухъ хрисовуловъ мы находимъ въ хиландарской тетради 36 документовъ. Изъ нихъ 1 уже изданы вполне, о 12-ти сдѣланы были указанія раньше, а 1 до сихъ поръ оставались неизвѣстными. Изъ сопоставленія этой части собранія Севастьянова съ указателемъ Григоровича и с данными въ трудахъ Авраамовича и арх. Леонида видно, какъ много актовъ Хиландарскаго мон. не попало подъ фотографическій аппаратъ почтеннаго труженника. Особенно приходится пожалѣть, что здѣсь не оказывается монастырскаго описанія документовъ, видѣннаго Григоровичемъ и носящаго слѣдующее заглавіе: «Се глава хрисовуломъ стыхъ царь отъ зачала Хиландаръ и оправданіемъ л. (по)вѣламъ прѣскимъ и прочихъ кефалии оправданіемъ и тымъинамъ (тъмьинамъ?) хросовуульскимъ и боупицамъ и всѣмъ прочимъ». Это описаніе лучше всего могло бы служить въ раскрытію всего содержанія Хиландарскаго архива.

Изъ отдѣла славянскихъ актовъ я остановлюсь еще на снпкахъ Зографской тетради, въ которой отмѣтилъ слѣдующія пять документовъ:

1) Любопытный памятникъ, видѣнный Григоровичемъ и арх. Порфиріемъ, заподозрѣнный тѣмъ и другимъ въ неподлинность и одинаково кратко и неточно отмѣченный въ ихъ указателяхъ (Арх. Порфирій, 179 стр.; Григоровичъ, стр. 61). Это — цѣлая исторія Зографа, заключающая въ себѣ извлеченія изъ хрисовуловъ, данныхъ монастырю въ разное время разными государями. Довольно позднее происхожденіе памятника не можетъ подлежать сомнѣнію: находящіяся въ концѣ подписи Льва Премудраго, Іоавна Асеня и деспота Іоанна Угleshи — сдѣланы одной рукой. Тѣмъ не менѣе онъ имѣетъ важное значеніе, такъ какъ сохранились не всѣ хрисовулы, изъ которыхъ выписки вошли въ это историческое переложеніе. Къ сожалѣнію, втора

головица памятника и многія изъ находящихся въ немъ приписокъ, за неясностью снимка, совсѣмъ не прочтены.

Приведу здѣсь содержаніе документа и одно извлеченіе — о Стефанѣ Душанѣ.

Начало: † Въ дни цртва Льва Прѣмудраго. блгочыствыне хоругви хрстіанскыє всдръжещоу въ томъ цртвоу бѣста нѣкіє триѣ братіа по плты, паче жѣ по оутѣшталю. съ оубо іако въ дрѣвныѣ. нравѣ добродѣтали. и тзоименита: Моисви, Аронъ Івань Селима, что нарицаетсе селима храбрь бѣ слово и дѣло прозѣбшии коранамъ, стѣблии блгочыствѣмъ, чьстію изреднію и богатствомъ доволни. . . . .» Эти три брата покидаютъ міръ, уходятъ на Аѳонъ и на чудесномъ мѣстѣ основываютъ обитель «въ лѣто тогда текущее ѿ сздавіа мирѹ 5913 (919).

Явленіе чудотворнаго образа вмч. Георгія даетъ и названіе монастырю.

Іоаннъ, царь Тръновскы, съ патріархомъ Теофиломъ посѣщаетъ Зографъ и даруетъ ему земли и пиргъ у моря.

Затѣмъ идетъ повѣствованіе о Душанѣ: «† и придѣ блгочыствии и хтолюбиви црѣ Стефанъ сръбскы, дръжещии блгарскѣмъ землю и гръчьскоую и въсѹ въселѣнѹю, въ лѣ 5913 (6859 — 1351) индикто ѿ и призвавъ игѹмена зѣграфскаго Грїгоріа и придѣ игѹмень въ Хыландарь съсь старца Іоана и повѣлѣ блгочыствии црѣ Стефанѣ игѹмену зѣграфскомѹ: ѿче игѹмене прпрнеси ми хрѹсоволи еже имашѣ ѿ прѣжнихъ врѣменаа ѿ блгочыствіе цри и ѿ осщенны патріархъ. и прпрнесе моу игоумень дваа хрѹсоволиа, и начнѹ чѣтати и ничто нк може разсѹдити, зане бѣше запретано и свѣзанно ѿ блгочыствии цриа и осщенны патріархы, да ныкто же воснѣте въ обитель монастырскы. и начнѹ мѣлитисе блгочыствии црѣ къ сщєннообразѹ великоменнѹ хѹу Георгию. да не осѹдиши мене ны да съпротивишисе мѣне. нѣ мѣлюти се и мѣе се дѣю и прѣклѣпаю колѣне срѣда моѣго. ꙗко мои о Георгіе і азъ хоцю оузѣти ѿ обитель твоѣа не земли рѣ ны моѣмоу цртвоу. нѣ дрѣваа ради монастырскыє потрѣбы прѣстїе влѣцѣ нашеи бѣци. и повѣлѣ блгочыствии црѣ Стефанѣ съписати хрѹсоволь златѣмъ чата. а ѿ сіе три бѣлезїи ѿ испрѣка источней стране слыньчїк право та на прѣ-

сека, идѣже исходи поуць изъ юваница и идѣтъ на дрѹмь. и тоу постави два крта. единь Ѡ южна страна и тоу остави воула стѹмѹ Георгію, а дрѹгы Ѡ вѣстокъ и тоу остави воула хиландарска и пакы по поуць низъ брьдо мало испоредь пирѹ мѹвсіювь сыречь Молонкъ, и тоу остави дваа крта, на южна страна стѹму Георгію и тоу остави воула и на вѣстокъ остави другы кртъ и тоу остави воула хиландарска. и Ѡ тоу к ливѹ пирѹ горѹ на брьдо на дрѹмь и тоу сѣтвори сѣборь бл҃гочѣствіи црѣ и рекъ игѹменѹ зѹграфскомѹ и хиландарскомѹ: да знаете Ѡци стѣ азъ испроси Ѡ ст҃го Георгіа ны место, ны кѣлина, ны гора на потреби манастирѹ, и азъ хоцѹ дати дѣсѣв кратъ стѣмѹ Георгію мѣсто ино, и дадѣ бл҃гочѣствіи црѣ на Стрѹма двѣ села глѣкмо Крѹшево и Сотирь. въ мѣсто порабощеніе манастирскомѹ мѣтохѹ и тоу никто да не обладаеть надъ ними, ны да искаты, и сѣтвори бл҃гочѣствіи црѣ любовь мѣжѹ Хиландарь и Зѹграфь да имають общее житіе и общѹ любовь мѣждуо собою. аще кто разорить еже азъ *) сѣтвориль. . . . .
. . . . . и разорить сію запѹдь да ꙗе проклѣтъ . . . . . и сіе до здѣ. . . . . въ лѣто 5711.

† «а Ѡ здѣ починае еже бѣше старописаніе» . . . . . и разскаывается объ открытіи чудеснаго ключа воды, пѣз котораго пилъ царь Іоаннъ Терновскій.

Внизу приписка: † да ꙗе вѣдомо. . . . .
. . . . . в лѣ 5711. . . . . црѣ сръпскы оу хрисовуле Стефань. . . . .

2) Часть хрисовула, за подписью: ІѠ Калиманъ въ хѣ бѣ вѣренъ црѣи самодрѣжець вѣсѣмь Вл҃ьгаромъ и Грькомъ Асѣнь» — объ устройствѣ для Зографскаго мон. пирга св. Михаѣла и о припискѣ къ нему угодій.

3) Тотъ же хрисовулъ—весь 6758 г. (1250). Начало: Бл҃гочѣствіи и хтѹлюбивіи црѣ Асѣнь самодрѣжць Тръновскы. . . . . вѣселѣнни, Вл҃ьгарѹ и Грькѹ и прѣкѹ Молдовѣахѣ. . . . . земли, и Боудимѣна, даже и до Вѣнетѣ, и бгѣмь даномѹ црѣ. . . . . имѹщаа

*) До сихъ поръ передавая содержаніе хрисовула, здѣсь составитель памятника проводитъ подлинныя слова акта.

всѣмъ всѣмъ... «въ пѣмже (въ монастырѣ св Георгія) и болгарскимъ языкомъ православное бжіе пѣніе поется..... «и ѿ прѣдѣлаа нашего Іоанна цра вѣликъ въ Българѣхъ, нъ азъ дамъ многаа мѣста на дворъ моему монастыроу еже хочѣ бжіемъ изволеніемъ.....» Дарится: Привища мѣтохъ и село».... «и дадохъ имъ на Дунавъ на грѣло ловище идѣже се ловѣтъ марѣнѣ и на Никополѣ скѣле».

село Гелоплчане.

4) Хрисовулъ Болгарскаго царя Александра 6850 г. (1342) инд. 10, о селѣ Хантакѣ. Отмѣченъ Григоровичемъ, стр. 62; изданъ П. П. Срезневскимъ въ послѣднемъ выпускѣ его труда: «Свѣдѣнія и замѣтки о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ» 1879 г. (Приложеніе къ XXXIV т. Зап. Имп. Академіи наукъ).

5) Хрисовулъ Андроника Палеолога о мѣстохъ Зографскаго монастыря. Отмѣченъ Григоровичемъ, стр. 62.

Собраніе снимковъ съ греческихъ актовъ, хранящееся въ Публичной бібліотекѣ *), состоитъ изъ семи тетрадей. Значительная часть этихъ актовъ отмѣчена въ каталогѣ арх. Порфирія и въ книгѣ Григоровича, нѣкоторые—сравнительно весьма не многіе—уже изданы, но, вмѣстѣ съ тѣмъ, очень многіе, какъ напримѣръ, почти всѣ акты Хиландарскаго монастыря дѣлаются извѣстными впервые изъ собранія Севастьянова. Я представляю здѣсь указатель всѣхъ рассмотрѣнныхъ мною документовъ, сообщая по возможности содержаніе ихъ, а нѣкоторые изъ нихъ издаю вполне. Отсутствіе желаемой полноты въ

---

*) Это собраніе было уже разъ въ рукахъ ученаго изслѣдователя—г. Эд. Муралята., который и воспользовался имъ, къ сожалѣнію весьма поверхностно, въ своемъ «Опытѣ Византійской хронографіи» (*Essai de Chronographie Byzantine Deux vol. S.-Petersbourg. 1855. 1873*). Сюда внесены хронологическія даты многихъ актовъ этого собранія; но не указано содержаніе ни одного изъ нихъ. Самый источникъ для хронологическихъ датъ отмѣченъ неопредѣленнымъ наименованіемъ: *photographie de la Bibliothèque Impériale*, между тѣмъ какъ всѣ эти фотографіи ясно значатся подъ «IV отдѣленіемъ собранія П. И. Севастьянова».

моемъ указателѣ объясняется трудностью, а иногда и невозможностью прочтенія многихъ снимковъ. Къ мелкому, неразборчивому письму въ нихъ присоединяется иногда неудачно выполненная фотографія, что въ свою очередь, можетъ быть, зависить отъ порчи самага подлинника; въ такихъ случаяхъ я, какъ новичекъ въ греческой палеографіи, обазывался вполне беспильнымъ раскрыть содержаніе самыхъ памятниковъ. Вообще, сознавая свой трудъ весьма несовершеннымъ, далеко необстоятельнымъ, я сочту себя счастливымъ, если своимъ краткими указаніями успѣю обратить вниманіе знатоковъ византійской исторіи и палеографіи на это драгоцѣнное, къ сожалѣнію забытое собраніе.

Находящіеся въ собраніи Севастьянова греческіе акты относятся къ слѣдующимъ монастырямъ: Русска, Зографу, Хиландарю, Филоесевскому, Пверскому, Св. Павловскому и Кастамониту.

Всѣ 25 документовъ Русска, заключающіеся въ 29 снимкахъ изданы настоятельствомъ монастыря въ 1873 г., въ Кіевѣ; поэтому здѣсь говорить о нихъ не стану. Правда, нѣкоторые изъ актовъ въ собраніи Севастьянова являются въ двухъ весьма различныхъ редакціяхъ, что было оставлено безъ вниманія издателями кіевского сборника; но указаніе отличій этихъ редакцій будетъ уже подробностью, которая должна быть отнесена къ спеціальному изслѣдованію самыхъ актовъ.

Итакъ, обращаюсь къ обзорѣнню документовъ остальныхъ монастырей. Въ порядкѣ указанія ихъ я опять нахожу болѣе удобнымъ слѣдовать нумераціи снимковъ

Монастырь Зографъ.

1) 6797 (1289) г., инд. 2, м. августъ. Хрисовулъ пмп. Андроника Палеолога объ имѣніяхъ Зографскаго мон. по р. Стримону и у Оссалоникки. Огмѣченъ у арх. Порфирія. Каталогъ актовъ, греческ. хрисов. № 32. Григоровичъ, стр. 63.

2) и 3) 6833 (1325), м. іюль, инд. 8. Два списка хрисовула имп. Андроника Младшаго, которымъ онъ, по просьбѣ болгарскаго царя Михаила утверждаетъ за Зографскимъ мон.

имѣніе Θεодори Палеологъ — Превисту (Πρεβίστα) на р. Стримонѣ. Отмѣч. у Порфирія Катал., греч., хрис., № 40.

4) 6834 (1325) г., м. сентябрь, инд. 9. Его же хрисовуль о метохахъ Зографа. Отм. у Порф. Катал., греч. хрис., № 41.

5) 6836 (1327), м. сентябрь, инд. 11. Его же Хрисовуль Стримонскихъ имѣніяхъ Зографа-Превистѣ и Дреаново (Δρεανός). Отмѣч. у Порфир., Катал., греч. хрисов., № 44.

6а) 6836 (1328), м. мартъ, инд. 11. Хрисовуль того же императора, которымъ онъ вновь утверждаетъ за Зографскимъ мон. упомянутыя села — Превисту и Дреаново и кромѣ того τὴν περὶ τὸν τόπον τοῦ Μελενίχου δημοτικὸν ἑτέραν πλανητὴν, λεγομένην Τζεργίζεταν — со всѣми метохами, надѣляя всѣ эти имѣнія разными льготами. Отмѣч. у Порфирія. Катал., греч. хрисов., № 43.

6б) Списокъ предыдущей грамоты, сдѣланный игуменомъ монастыря о. Псаакомъ.

7) и 8) 6850 (1342) г., м. январь, инд. 10. Два хрисовула имп. Іоанна Палеолога на принадлежащую Зографскому мон. деревню Хантакъ. Отмѣч. у Григорѣв., стр. 62 (годъ 6800 по визант. исвѣрсно) и у Порфир. Катал., греч., хрисов., № 49.

9) 6850 (1342), м. январь, инд. 10. Имп. Іоаннъ Палеологъ даетъ новый хрисовуль на всѣ метохи и имѣнія Зографскаго мон., между прочимъ подтверждая хрисовули своего отца — на Превисту и Сотирихо (Σωτήριχος). Между метохами названы также Хантакъ и τὸ περὶ τὸ λοζηκὴν (или λοζηνην?) ἑτόχον.

10) 6850 (1342), м. январь, инд. 10. Еще Хрисовуль имп. Іоанна Палеолога о всѣхъ имѣніяхъ Зографскаго мон. Порфир. Каталогъ, греч. хрис., № 50.

11) и 12) 6853 (1344), м. октябрь, инд. 13. Хрисовуль имп. Іоанна Палеолога о деревнѣ Мармаринѣ, подаренной Зографскому мон. пинкерной болгарскаго дара — Страшироумъ. Порфир. Катал., греч. хрисов., № 54.

13) 6854 (1346) г., м. апрѣль, инд. 14. Два трудно разбираемые снимка съ хрисовула сербскаго царя Стефана Душана,

объ имѣніяхъ Зографскаго мон. Порфир. Катал., сербск. акт № 10. Ниже напечатанъ въ томъ видѣ, какъ удалось разобрать

14) Хрисовуль имп. Іоанна Палеолога, безъ года прочтенъ.

15) 6488 (980) г., 18 авг. инд. 8. Договоръ или «Рядъ на продажу монастырька Св. Апостоловъ святогорскимъ Протомъ одному иноку. Послѣ греческихъ подписей игуменовъ, вѣходится слѣдующая славянская: «Макарне ероманахъ игоуменъ зоуграфскы: за истинна подписахъ».

Этотъ актъ впервые упомянутъ арх. Леонидомъ въ «Историческомъ обозрѣніи Аѳонскихъ Славянскихъ обитателей» («Херсонскія епархіальныя вѣдомости» 1857 г.) и по сообщенному снимку прекрасно издавъ О. М. Бодянскимъ въ «Чтеніяхъ» 1873 г. I.

Остальные 12 снимковъ, относящіеся къ разряду актовъ юридическихъ и межевыхъ, по неудачности фотографій и неразборчивости письма не прочитаны.

Всего въ тетради Зографа 24 документа.

Монастырь Хиландарь.

(Барскій видѣлъ 1 греческій хрисовуль, Григоровичъ—1, у арх. Порфиріа указано ни одного; издавъ—1).

1) 6833 (1324), м. октябрь, индиктъ 8. Императоръ Андроникъ Палеологъ, по просьбѣ родственника своего, сербскаго краля, хрисовуломъ приписываетъ къ Хиландарю селеніе и Стримонѣ — Кучу — τὸ Κουτζί μετὰ τὸ συνεστηχότος ζευγηλατείου — и пиргъ съ церковью.

Начала не разобрать. Привожу нѣсколько выписокъ.

.....ἐπεὶ διὰ τοῦτο δέδωκε πρὸς τὴν εἰρημένην μονὴν τοῦ χελανταρίου ὁ δηλωθεὶς περιπόδητος χαμβρὸς τῆς βασιλείας μου μακαρίτης κράτης ἐκεῖνος εἰς τὸ μέρος τῶν Σκοπίων χωρίον ἕνα ἴσον τὸ τοῦ ἁγίου Νικήτα μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν Τριάειν τὸ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἀποτάξας διὰ τῶν εἰρημένων γραμμάτων αὐτοῦ καὶ ἕνα ὁ γέρον. ὁ μέλλων εὐρίσκεσθαι εἰς τὸν δηλωθέντα γὰρ τοῦ πύργου. ἐκλέγεται μὲν ἀπὸ τῶν μοναχῶν τῶν εὐρισκόμενων εἰς τὴν εἰρημένην μονὴν τοῦ Χελανταρίου πλὴν ἐνέργηται τοῦ

μετὰ δεήσεως καὶ θελήσεως τοῦ κατὰ καιρὸν εὐρισκομένου εἰς τὴν
Βενετίαν καὶ τὸ κράλλον τῆς Σερβίας, καὶ ὅσοι δὲ μοναχοὶ καὶ κο-
νιάκοι εὐρίσκονται ἐντὸς τοῦ εἰρημένου πύργου μετὰ τοῦ τιμιωτάτου
προμονάχου κύρ Σίμωνος ἀρτίως . . . . .
. . . . . καὶ διὰ τὸ ἵνα συντήρηται καὶ εἰς τὸ μετέπειτα ἀσάλευτος
περὶ τῶν εἰρημένων γραμμάτων, ἐδήλωσε καὶ ἐζήτησεν εἰς
τὴν βασιλείαν μου ὁ περιπόθητος υἱὸς καὶ γαμβρὸς αὐτῆς ὁ ἀρτίως
ἐπισημώτατος κράλης Σερβίας κύρ Στέφανος ὁ Οὐρέσιος, ὁ υἱὸς τοῦ ρη-
θέντος μακαρίτου κράλη ἐκείνου· πρόβη εἰς τοῦτο καὶ χρυσόβουλλον
τῆς βασιλείας μου· τὴν τοιαύτην αἴτησιν αὐτοῦ εὐμενῶς προσδεξα-
μένην ἡ βασιλεία μου ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει τῷ μέρει τοῦ δηλω-
θέντος θείου ναοῦ τοῦ ἐν τῷ πύργῳ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον
οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται, ἵνα προηγούμενος κατέχη ὁ δηλω-
θεὶς ναὸς τὰ ἀνωτέρω κατὰ μέρος ρηθέντα ἀναφαιρέτως, ἀνενοχλήτως
. . . . . ἐτι γε μὴν καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν περιοχὴν τῶν γεγονότων ὡς
ἔστιν ἐν τῶν γραμμάτων τοῦ διαληφθέντος περιποθήτου γαμβροῦ τῆς βασι-
λείας μου μακαρίτου κράλη ἐκείνου·

Печать.

Хрисовуль Андроника Палеолога объ имѣніяхъ Хилан-
таря. Тщательное письмо, но хронологическая дата выставлена
несовершенно верно. Можно только догадываться, что мѣсяць обозна-
ченъ июль, а индиктъ 15; годъ же вѣроятно 6825 (1317) (пѣм-
пѣмъ — ясно можно прочесть, а въ словѣ, обозначающемъ деся-
токъ видны начальное е и конечный слогъ стонъ; слѣдова-
тельно, цѣлое должно быть еικοστοῦ). Начало: «ἐπεὶ ὁ ἐπισημώτατος
ἐπισημώτατος κράλης Σερβίας καὶ περιπόθητος θεὸς τῆς βασιλείας μου ἐζήτησεν,
καὶ γένηται χρυσόβουλλον τοῦ ἀγίου μου αὐθέντου καὶ βασιλέως τοῦ
ἐκείνου τῆς βασιλείας μου καὶ τοῦ ἀγίου μου αὐθέντου καὶ βασιλέως
ἐκείνου πατρὸς τῆς βασιλείας μου τῆ ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ἄθω διακειμένη
βασιμῆς μου τῆ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς ὑπεράχου δεσπότης καὶ
ἐπισημώτατος καὶ ἐπισημώτατος τοῦ Χελανταρίου, ἐφ' οἷς ἔχει ἡ τοιαύτη
ἐκείνη κτίμασι διὰ τε χρυσόβουλλων καὶ προσταγμάτων ἔτιτε ἐξ ἀγο-
ρασίας τε καὶ προσενέξεως, καὶ ἐγένοντο ταῦτα καθὼς ἠτήσατο, καὶ
ἐπὶ τούτοις δὴ εἰθέλησε πρόβη καὶ χρυσόβουλλον τῆς βασιλείας μου
κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ ἴσιν περιληψὴν ἡ βασιλεία μου τὴν τοιαύτην
ἐκείνου θέλησιν ἀποδεχομένη καὶ ἀσμένως. . . . .

Затѣмъ указываются эти кτήματα: «περί τε ποταμὸν τὸν Στρομμὸνα χωρίον Καστρίον λεγόμενον, ἕτερον καὶ τοῦτο περί τὸ αὐτὸν ποταμὸν οὕτω πως ὀνομασμένον τοῦ Κουτζῆ». Подробнѣе обозначеніе всѣхъ границъ.

Подпись: Ἀνδρόνικος ἐν χῶ τῷ θῶ πιστὸς βασιλεὺς ὁ Παλαιολόγος.
Печать.

3) 6836 (1327), м. сентябрь, индиктъ 11. Хрисовуль императора Андроника Палеолога, данный Хиландарю и просьбѣ іеромонаха Матвѣя на монастырекъ съ землею близи селенія Лозиники (Λοζινική), а также подтверждающій за монастыремъ всѣ прежнія его владѣнія. Начало: Ἐπεὶ φθάς ἐδόθη πρὸς τὸν τιμιώτατον іеромονάχον κὺρ Μатθαῖον. Подпись: Ἀνδρόνικος ἐν χῶ τῷ θῶ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος. Печать.

4) 6827 (1319) г., мѣсяць? индиктъ 2. Хрисовуль императора Андроника Палеолога объ имѣніяхъ Хиландаря. Въ числѣ упомянутыя упоминаются: Ὁργέλλον καὶ τὸ τοῦ Εὐνούχου ἐπονομασμένον» Начало: Ἐπεὶ ὁ ἅγιος μου αὐθέντης καὶ βασιλεὺς ὁ πάππος τῆς βασιλείας μου ἀπ' αἰτήσεων τοῦ περιποδήτου καὶ γαμβροῦ τοῦ ἁγίας βασιλείας αὐτοῦ τοῦ ὑψηλοτάτου κράλη Σερβίας. . . . .

Подпись и печать Императора.

5) 6830 (1321), сентябрь, индиктъ 5. Хрисовуль императора Андроника Палеолога о ширѣ построенномъ сербскимъ княземъ для Хиландарскаго мон., и о приписанныхъ къ нему, 500 мѣрахъ земли съ 20 париками. Начало: ... ἐπεὶ ὁ ἅγιος μου αὐθέντης καὶ βασιλεὺς ὁ πάππος τῆς βασιλείας μου ἐδόθη πρὸς τοὺς εὕρισκόμενους μοναχοὺς εἰς τὸν πύργον τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ ὕρει κτιθέντα παρὰ τοῦ περιποδήτου θεοῦ τῆς βασιλείας μου τοῦ ὑψηλοτάτου κράλη Σερβίας καὶ μοδίων πεντηχοσίων περί τὸν Στρίμον ἀπὸ τῆς οἰκουμένης. . . . .

Подпись: Ἀνδρόνικος ἐν χῶ τῷ θῶ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος.

6) 6859 (1351), м. іюль, индиктъ 4. Хрисовуль императора Иоанна Палеолога объ имѣніяхъ Хиландаря. Грамота весьма важная: содержитъ переименованіе всѣхъ монастырскихъ угодій. Къ сожалѣнію мелкое письмо и множество пятенъ на фотографіи.

φическомъ снимкѣ затрудняютъ ея прочтение. Начало едва можно разобрать: Ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ. . . . ἐζητήσατο δὲ ἀρτίως καὶ. . . . τῆν βασιλείαν μου ὁ ὑψηλότατος βασιλεὺς Σερβίας καὶ περιπόδητος θεῖος αὐτῆς κύρ Στέφανος, ἵνα γένηται τοῖς δηλωθεῖσαι μοναχοῖς ἐπὶ τούτοις καὶ χρυσοβούλλον τῆς βασιλείας μου. . . .

Называются слѣдующія села и мѣстности: τὸ Κουμουτζόλου, τὰ Κρετζιάνα, μετὰ τῶν πεντακοσίων μοδίων τῆς λεγομένης τοῦ Κοντοστεφάνου. . . . Ζουπελάτιον, περὶ τὸν ποταμὸν τὸν Στρομμόνα— χωρίον τὸ Κάστριον· ἕτερον χωρίον τοῦ Κουτζή· ζευγηλατεῖον τῆς Γοριάννις, ζευγηλατεῖον τοῦ Γεώργγηλα, καὶ τοῦ Μαλοῦχα καὶ τοῦ Ὀσδροβινίκου. . . . περὶ τῆν Ρεντίναν μετόχιον καλούμενον Λόξιμον μετὰ τῆς τριακοσίων μοδίων γῆς, ἣν πρὶν κατεῖχεν ἐκεῖ Πέτρος ὁ Δουκόπολος ἐκεῖνος. . . .

Подпись: Ἴω ἐν χῶ τῷ θῶ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων ὁ Παλαιολόγος.

Внизу находится славянская приписка:

«Χρῖсовѣ црѣ ѡванѣа палеолога за метохе стрѣске и солѣске».

7) 6829 (1321) г., м. июль, индиктъ 4. Хрисовуль имп. Андроника Палеолога объ имѣнїяхъ Хиландаря. Привожу изъ него извлечение, изъ котораго раскрывается его содержаніе.

Ἐπεὶ ὁ τιμιώτατος καθηγούμενος τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει διακειμένης σεβασμίας μονῆς τῆς εἰς ὄνομα τιμωμένης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ περικεκλημένης τοῦ Χελανταρίου ἱερομόναχος κύρ Γερβάσιος ἀνέφερεν, ὅτι περὶ τὸν Στρομμόνα εἰς τὸ χωρίον τῆς αὐτῆς μονῆς τὸ Ὀσδραβίικιον εἶχε πρὸ χρόνων ἱερεὺς τις Μοδῆνος λεγόμενος διὰ χρυσοβούλλου γῆν μοδίων τρισχιλίων ἐλευθέραν καὶ μὴ ὑποκειμένην βάρει καὶ τέλει τι, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευταίην παρεπόμφθη ἡ ταιαύτη γῆ πρὸς τοὺς τρεῖς υἱοὺς ἐκείνου, καὶ ὁ μὲν εἰς ἀπὸ τούτων δέδωκε κατὰ λόγον προσενέγγεως εἰς τῆν δηλωθεῖσαν μονὴν τοῦ Χελανταρίου τῆν ἀνήκουσαν αὐτοῦ ἀπὸ ταύτης μερίδα, ἧτις ἔφθανε καὶ εἰργχθη ἐν τῷ γεγονότι πρὸ ὀλίγου χρυσοβούλλῳ τῆς βασιλείας μου πρὸς τῆν αὐτὴν μονήν· οἱ δὲ ἕτεροι δύο ἀδελφοὶ τούτου κατεῖχον τὰς οἰκείας μερίδας μέχρι τὸ νῦν, ἀρτίως δεδώκασι καὶ οὔτοι αὐτὰς πρὸς τῆν εἰρημένην σεβασμίαν μονήν τοῦ Χελανταρίου κατὰ λόγον προσενέγγεως, ἔτι δὲ καὶ διὰ πράσεως· ὡσαύτως ἀνέφερε καὶ ὅτι εἰς

τὸ περὶ τὸν Στρυμμόνα χωρίον αὐτῶν τὸ τοῦ Γεώργγηλα, ὃ παρέχουσι διὰ χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου, ἐνεργεῖται ἀλεΐα παρὰ τῶν παροίκων τοῦ αὐτοῦ χωρίου εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν τὸν Στρυμμόνα πρὸς τὸν συνορισμὸν δηλονότι τοῦ τοιοῦτου χωρίου ἴπης καὶ εἶχεν ἐπικεκλημένον τέλος κατ' ἔτος ὑπέρπυρα ἐξήκοντα καὶ εὐρίσκον διὰ τοῦτο ἐπίθασιν οὐκ ὀλίγην καὶ κατατριβὴν οἱ εἰρημένοι πάροικοι αὐτῶν καὶ παρεκλήτευσαν, ἵνα γένηται μὲν ἐκκοπή τοῦ τοιοῦτου τέλους τῆς ἀλεΐας, ἔχη δὲ ἀνενοχλήτως ἡ εἰρημένη μονὴ καὶ τὴν δηλοθεΐσαν γῆν τὴν ἀπὸ προσενέγγεως καὶ ἀγορασίας περιελθοῦσαν αὐτῇ ὡς δεδηλωται παρὰ τῶν οἰῶν τοῦ Μοδῆνου ἐκείνου κατέχη δὲ ὡσαύτως ἀνενοχλήτως καὶ τὸ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἀμπελειον, ὃ παραδεδώκε κατά λόγον προσενέγγεως εἰς τὴν αὐτὴν σεβασμίαν μονὴν Χηραγηνή Ἄλωνα, ἀπὸ τῶν κοινῶς προσόντων τοῖς ἐποίκοις τῆς Θεσπιάτου πόλεως Θεσσαλονίκης χρυσοβούλλων ἐλευθέρων εὐρισκόμενον, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ περὶ τὸν Βαρδάρειον ποταμὸν εἰς τὸ παρὸν τὸ ἐπιλεγόμενον τὸ Σταυροπήγιον τὸ δοθὲν αὐτῇ πρὸ ὀλίγου διὰ χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου μετὰ τῶν δικαίων ἐν οἷς εὐρίσκεται καὶ παλαιὸν (?) ποτάμιον Βουκελάντιον λεγόμενον καὶ τὸ ἐντὸς τοῦ κάστρου τῶν Οστρογονικῶν πῆγιον τοῦ ἄμαξα Νικηφόρου τὸ δοθὲν παρ' αὐτοῦ κατὰ λόγον προσενέγγεως εἰς τὴν δηλωθεΐσαν σεβασμίαν μονὴν· ἡ βασιλεία μου διὰ τὴν ὕρεξιν καὶ ἔφασιν καὶ ἐπιθυμίαν, ἣν ἔχει εἰς τὴν σύστασιν καὶ προκοπὴν τῆς τοιαύτης μονῆς ὃ περιπόθητος υἱὸς καὶ γαμβρὸς τῆς βασιλείας μου ὃ ὑψηλότατος κράλης Σερβίας καὶ τὴν εἰς τοῦτο αἵτησιν καὶ μεσ..... αὐτοῦ ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει τῇ δηλωθεΐσῃ μονῇ τοῦ Χελανταρίου τὸν παρόντα χρυσόβουλλον... η τ. δ.

Обычная подпись и печать.

8) 6827 (1319) г., м. мартъ, индиктъ 2. Хрисовуль Михаилла Палеолога о разныхъ земляхъ и метохахъ Хиландаря. Начало: Ἐπεὶ ὁ ἅγιος μου αὐθέντης καὶ βασιλεὺς.....

9) 6829 (1321) г., м. июль, индиктъ 2. Хрисовуль Императора Андроника Палеолога объ имѣніяхъ Хиландаря. Грамота мелкаго, но четкаго письма, къ сожалѣнію, не удавшаяся въ фотографіи. Пасколько возможно было слѣдствіе, она сходна съ отмѣченною ниже подъ № 11, изъ которой и привожу извле-

nis. Начало: Ἐπεὶ ὁ περιπόδητος θεὸς τῆς βασιλείας μου ὁ ὑψη-
λότατος κράλης Σερβίας.....

Подпись и печать императора.

10) 6836 (1327) г., м. сентябрь, индиктъ 11. Императоръ
Андроникъ, по просьбѣ іеромонаха Гervasia хрисовуломъ при-
писываетъ къ Хиландарскому мон. τὸ περὶ τὰς Σέρρας μονῶριον
τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ παμμακάροιο ἁγίου Νικολαίου.

Подпись и печать.

11) 6829 (1321) г., мѣсяць? индиктъ 4. Хрисовуль имп.
Андроника Палеолога объ имѣніяхъ Хиландаря (ср. № 9).
Начало: Ἐπεὶ ὁ περιπόδητος υἱὸς καὶ γαμβρὸς τῆς βασιλείας μου
ὁ ὑψηλότατος κράλης Σερβίας μεγίστην ἔχει τὴν ἔφεσιν εἰς τὴν προ-
κοπὴν καὶ αὐξῆσιν τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει διακειμένης σεβασμίας μονῆς
τῆς εἰς ὄνομα τιμωμένης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένης
τοῦ Χελανταρίου. . . . .

. . . . . διορίζεται. . . . . κατέχειν τὴν εἰρημένην σεβασμίαν μονὴν
τοῦ Χελανταρίου καὶ εἰς τὴν Καλαμαρίαν δύο χωρία ἴγουν τὰ
Κουμουτζούλου καὶ τὰ Κριτζιάννα σὺν τῇ ἐκείσε εὐρισκομένη γῆ
τῶν πεντακοσίων μοδίων τῆ τοῦ Κοντοστεφάνου λεγομένη καὶ ἔχειν
εἰς τέλος ἀνενοχλήτως. . . . . μετὰ τῶν ἄλλων κτημάτων αὐτῆς τῶν
εἰς τὸν ποταμὸν τὸν Στρυμμώνα διακειμένων ἴγουν τοῦ χωρίου τοῦ
Καστρίου, τοῦ χωρίου τοῦ Κουτζι, Ζευγγλατείου τῆς Γοριάνις τοῦ
ἑτέρου Ζευγγλατείου τοῦ Εὐνούχου λεγομένου σὺν τῷ λειψοχωρίῳ (?)
τοῦ Ζευγγλατείου τοῦ Γεώργγηλα σὺν τῇ ἐν αὐτῷ ἐνεργουμένη ἀλεία
πρὸς τὸν συνορισμὸν τοῦ τοιοῦτου χωρίου καὶ τοῦ Μαλοῦκα μετὰ
πάσης τῆς περιουχῆς καὶ νομῆς καὶ τῶν δικαίων αὐτῶν ἔτι τε τοῦ
Ἰσδοροβενίκου καθὼς κατέχευε καὶ ἐνέμετο καὶ ὁ περιπόδητος ἐξᾶδελφος
τῆς βασιλείας μου κύρ Μεχαίλ ὁ Παλαιολόγος. . . . .
. . . . . καὶ τοῦ χωρίου τῆς Μαμετζιωνῆ. . . . .

Подпись и печать.

12) 6822 (1313) г., м. октябрь, индиктъ 12. Хрисовуль
императора Андроника Палеолога, которымъ приписывается
къ Хиландарю селеніе Куча, на Стримонѣ, въ благодарность за
ноубѣду надъ Турками, одержанную Византіицами въ союзѣ съ
Сербами. Этотъ весьма любопытный актъ изданъ у Цахаріу «Jus

graecoromanum» III p. 647 Novell. XXXV. Начинается: Ἡ μὲν δὴ τοῦ παρόντος λόγου πρόθεσις πρὸς αἵτησιν ἀπαντᾷ. . . . .

13) 6830 (1321) г., м. сентябрь, индиктъ 5. Хрисовуль имп. Андроника Палеолога объ имѣніяхъ Хиладаря, которыя уже отмѣнены нами въ предыдущихъ хрисовулахъ. Начало: «Ἐπεὶ ὁ περιπόδητος υἱὸς καὶ γαμβρὸς τῆς βασιλείας μου ὁ ὑψηλότατος κράλης Σερβίας. . . . .

Подпись и печать.

14) 6830 (1321) г., м. сентябрь, индиктъ 5. Хрисовуль того же Андроника и такого же содержания, но другоѣ редакціи. Начало: «Ἐπεὶ ὁ περιπόδητος θεῖος τῆς βασιλείας μου ὁ ὑψηλότατος κράλης Σερβίας μεγίστην ἔχει ἔφεσιν. . . .

Извлечение: «διὰ τούτου (χρυσοβούλλου) προστάττει καὶ διορίζειτα: (ἡ βασιλεία μου) ἐπιλαβέσθαι καὶ κατέχειν τὴν εἰρημένην σεβασμίαν μονὴν τοῦ Χελανταρίου τὰ εἰς τὴν Καλαμαρῖαν δύο χωρία ἔχον τὰ Κουμουτζούλου καὶ τὰ Κριτζιάνα σὺν τῇ ἀποτεταγμένῃ μετ' αὐτοῦ γῆ τῶν πεντακοσίων μοδίων τῇ τοῦ Κοντοστεφανου λεγομένη καὶ ἔχειν αὐτὰ εἰς τέλεσιν. δεσποτείαν καὶ κυριότητα τῶν ἄλλων κτημάτων αὐτῆς τῶν εἰς τὸν ποταμὸν τὸν Στρομμονά διαχειμένων ἔχον τοῦ χωρίου τοῦ Καστρίου, τοῦ χωρίου τοῦ Κουτζή, τοῦ ζευγηλατείου τῆς Γοριάνης, τοῦ ἐτέρου ζευγηλατείου τοῦ Εὐνούχου λεγομένου σὺν τῷ λειψοχωρίῳ, τοῦ ζευγηλατείου τοῦ Γεώργηλα σὺν τῇ ἐν αὐτῷ ἐνεργουμένη ἀλείᾳ πρὸς τὸν συνορισμὸν τοῦ τοιοῦτου χωρίου καὶ τοῦ Μαλοῦχα μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ νομῆς καὶ δικαίων αὐτῶν. ἔτι τε τοῦ Ὀσδροβικίου καθὼς κατεῖχε καὶ ἐνέμετο τοῦτο καὶ ὁ περιπόδητος θεῖος τῆς βασιλείας μου κύρ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ὁ ἐκεῖνος.

Ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα πάντα κτήματα διὰ μισθοῦς ψυχρῶς ὡς εἴρηται πλείστους δι' ἀγορὰς νομισμάτων φθάνας προσεκύρωσεν εἰς αὐτὴν ὁ ὑψηλοῦς περιπόδητος θεῖος τῆς βασιλείας μου ὁ ὑψηλότατος κράλης Σερβίας. ἰσχύει καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου καθέξει καὶ νεμηθήσεται ἡ εἰρημένη σεβασμία μονὴ τοῦ Χελανταρίου τὰ διαληφθέντα πάντα κτήματα ἀνενόχλητα παντελῶς ἀπὸ πάσης καὶ παντοίας δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζητήσεως καὶ ἐτέρας ἀπάσης διενόχλησεως, οὔτε γὰρ τὸ κεφάλαιόν τε σιταρκίας ἀπαιτηθήσεται ἐξ αὐτῶν, οὔτε τὸ τῆς καστροκτισίας γα:

ἡς ὀρικῆς, οὔτε μιτάτον, καὶ συνδοσία, καὶ βιγλιατικὸν (?) καὶ
κτ... κτσια, καὶ προβατονόμιον καὶ χοιροδεκατία καὶ μελισ-
σόνομος καὶ βαλανίστρον (?) καὶ ἄλλη τις ἀπαίτησις ἀπαιτηθή-
εται ἐξ αὐτῶν ἀπὸ πάντων ὁ. . . . κεφαλαίων τῶν ἀπαιτούμενων
τῇ χώρᾳ τῶν Ῥωμαίων καὶ μὴν τε ἐνεργουμένων καὶ εἰς τὸ ἐξῆς....

Подпись: Ἀνδρόνικος ἐν χῶ τῶ θῶ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκρά-
τωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος.

Печать.

15) 6865 (1357) г., индиктъ 10. Постановление протата о-
морномъ монастырьѣ Ливадин или Ливардарин (μονήριον τῶν
Λιβαδίων). Совѣзмъ неясная фотографія съ подлинника, вѣроятно,
также испорченаго. Первая подпись слѣдующая: ὁ πρώτης τῆς
ἁγίῳ ὄρει... Δωροθεὺς Ζατѣзмъ нѣсколько греческихъ подписей
въ суммѣ разныхъ монастырей и между ними одна славянская:

«СТО САВИСКИ СТАРЦЬ ІΩΑΝЪ».

Внизу акта сдѣлана слѣдующая славянская приписка:

† папѣна ѿ сѣме гурь събора:—... ѿнѣта 1 го лѣто 6865—
а ливардарю і с монодарѡ:

Монастырь Филоеу.

1) 6792 (1284) г., м. іюль, индиктъ 10 (долженъ быть 12).
Императоръ Андроникъ Палеологъ приносить въ даръ мона-
стырю св. мощи—правую руку Іоанна Златоустаго и назначаетъ
ежегодную милостыню на нужды монастырскія 10 талантовъ
ἑξὸς μεγάλα τάλαντα), Хрисовуль начинается такъ: Παῖδες Ἑλλή-
ων ἀσεβεῖς οὕτω προπαύωσι. . . . .

Подпись: Ἀνδρόνικος ἐν χῶ τῶ θῶ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτο-
κράτωρ Ῥωμαίων Δούκας Ἄγγελος Κομνηνός, ὁ Παλαιολόγος. Печать.

Порфирий Греч. хрисов., № 29; Григор. стр. 18; Петко-
вичъ стр. 20.

2) 6854 (1346) г., м. апрѣль, индиктъ 14. Хрисовуль Сте-
фана Душана объ имѣніяхъ мон. Филоеу. Начинается: Ἡ βα-
σιλεία μου τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι προμήθειαν ποιουμένη. . . . За печатью
подписью скорописью: † Στέφανος ἐν χῶ τῶ θῶ πιστὸς βασιλεὺς
καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμανίας † Этотъ весьма любопытный

документъ могъ быть прочтенъ только съ большими пропусками не говоря объ отдѣльныхъ словахъ, цѣлыя строки совсѣмъ не видны на фотографическомъ снимкѣ. Въ этомъ неполномъ видѣ онъ и приводится ниже.

Порфирій Хрисов. сербск. госуд., № 9 и Петковичъ стр. 21

3) Поперечный обрывокъ какого-то хрисовула. Кромѣ знаков печати и нѣсколькихъ отдѣльныхъ словъ на снимкѣ ничего не разобрать.

4) 6800 (1292) г. Императоръ Андроникъ Палеологъ и проси́бъ родственника своего протосеваста и протовестиарія Каламоника Палеолога (Κυλαμονίκου τοῦ Παλαιολόγου) хрисовуломъ приписываетъ къ монастырю Филооу нѣсколько имѣній.

Безъ подписи, но за печатью.

5) 6853 (1344) г., м. ноябрь, индиктъ 13. Императоръ Иоаннъ Палеологъ даритъ стратопедарху Иоанну Хумпу и потомственное владѣние τὸ περὶ τὰ Ζίχνα χωρίον μετὰ πλανήτης и нѣсколько другихъ деревень. Въ снимкѣ многого совсѣмъ не разобрать. Подпись: Ἰὼ ἐν ᾧ τὸ θῶ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος.

Внизу двѣ приписки:

1) διὰ τοῦ μεγάλου λογιότητος Ἰωῶ τοῦ Ραδούχι

2) хрѣсоволь за пилонм(?)

Порфирій Греческ. хрис., № 55 (стр. 47).

6863 (1355) г., м. май, индиктъ 8. Хрисовула Императора Иоанна Палеолога объ имѣніяхъ мон. Филооу на островѣ Лимносѣ. Начало: «Βασιλικῆς ἀρχῆς καὶ σπουδῆς ἐπιφανομένης καὶ καλῶς ἐχοῦσης σχέσεως. . . .

Порфирій, хрисов. греч., № 62.

7) 6795 (1287) г., м. апрѣль, индиктъ 15. Хрисовула имп. Андроника Палеолога о разныхъ имѣніяхъ мон. Филооу—на Афонскомъ полуостровѣ.

Петковичъ, стр. 20.

8) Безъ года. Цареградскій патриархъ Нароеній прекращаетъ распрю между монастырями Иверомъ и Филооу, возникшую изъ-за границъ ихъ земельныхъ владѣній.

9) Безъ года. Цареградскій патриархъ Іеремія рѣшаетъ в

пользу мон. Филооуеу вопросъ о пастбищахъ, на которыя предъ-
ляла свои права Лавра св. Аеанасія. Начало: Ἐπεὶ ὁ πρῶτος
ἃ ἀγίου μὲν ὄρους καὶ οἱ λοιποί....

10) и 11) 6595 (1087) г., 19 августа. Двѣ копии съ рѣ-
шенія протата (Χαρτῶον ὑπόμνημα) о скитѣ Халду, составляв-
шемъ предметъ спора между монастырями Каснаву (τοῦ Κασ-
νάου) и Каллинику (τοῦ Καλλινίκου). Начало: Ἐἶχον μὲν οἱ ὅλως
ἃ θεῶ σίχαιωθέντες....

Порфирій. Древн. аеонск. акты, № 8.

Монастырь Иверъ.

1) 6493 (984) г., м. декабрь, индиктъ 13. Нѣсколько
пимковъ съ грамоты на землю «Κλήμη», приложенную
Лаврѣ Св. Аеанасія монахомъ Иоанномъ съ братіею и утверж-
денную за этимъ монастыремъ хрисовуломъ императора Василія.
Начало: Ἀθανάσιος ἐντελὴς μοναχὸς καὶ ἡγουμένος τῆς λαβραῖς τῆς
περαχίας Θεσοπόκου....

За подписью самого Аеанасія слѣдуютъ подписи монаха
Ианна, который и писалъ самую грамоту, и другихъ монаховъ,
принявшихъ съ нимъ участіе въ означенномъ приложеніи мона-
стырю. Опис. арх. Антониномъ. См. Замѣтки поклонника Св. Горы.
Труды Кіев. Дух. ак. 1861 г. февр., стр. 292).

2) 6490 (982) г., м. іюнь, индиктъ 10. Сдѣлка Иоанна
Ивира, основателя монастыря Иверскаго, съ жителями города
Ерисса о земляхъ, принадлежавшихъ сему монастырю, подни-
манная Николаемъ, ливеллисіемъ Солунскимъ.

На этомъ актѣ между греческими подписями находится одна
славянская—попа Гноргія изъ кастра Ериссо.

Порфирій. Акты юридич., № 3. Описанъ у арх. Антонина
Замѣтки поклонника Св. Горы (Труды Кіев. Дух. ак., февр.
стр. 243). См. также Пр. Порфирія «Первое путешествіе въ
восточскіе монастыри и скиты. Кіевъ. 1877. Ч. I. Отд. 2, стр. 310.

3) 6812 (1304) г. Дарственная запись о владѣніяхъ Ивер-
скаго монастыря.

Итакъ, въ Собраніи Свастьянова для мон. Ивира оказы-

вається всего 3 документа; между тѣмъ арх. Порфиріемъ отчислено до 30; изъ нихъ многіе весьма древни. Приходится пожалѣть, что они были оставлены безъ вниманія ученой экспедиціею.

Монастырь Св. Павла.

1) 6767 (1259) индиктъ 2. Хрисовуль Михаила Палеолога о мѣстохъ мон. Св. Павла: 1) μετόχιον ὁ ἅγιος Γεώργιος ἐπωνομαζόμενον μετὰ ἐν αὐτῷ ὑδρομυλίου η 2) μετόχιον ὁ ἅγιος Νικολάος τὸ καλούμενον τοῦ Σκουτάρου μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ μετὰ τῶν παροίκων. Начала нѣтъ. Подпись: Μιχαὴλ ἐν χρῆματι τῷ θῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων Δούκας Ἀγγελὸς Κομνηνός, ὁ Παλαιολόγος. Печать.

2) 6913 (1405) г., м. июнь, индиктъ 13. Хрисовуль Иоанн Палеолога о двухъ деревняхъ, лежащихъ близъ Солуня—Аврмити и Неохори — подаренныхъ Радославомъ Сабіею монастырю Св. Павла.

Подпись: Ἰωάννης ἐν χρῆματι τῷ θῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος. Печать.

Порфирій: Греч. хрисов., № 77. Петковичъ, стр. 38.

3) 6945 (1436) г., м. сентябрь, индиктъ 15. Иоаннъ Палеологъ, хрисовуломъ подтверждаетъ за мон. Св. Павла разныя имѣнія на островѣ Лимносѣ: «τὴν Ζαχαρίτων περὶ τὴν τοποθεσίαν τοῦ χωρίου τῶν Βουνηγάδων μετὰ καὶ τῶν Μανδρῶν, τῆς τε τῶν ἁγίων Θεοδώρων, τῆς εἰς τὸν φακὸν καὶ τῆς καλουμένης Ροδακιναίας ἔτι τε καὶ τὴν γῆν παροίκου Εὐροδαμπέγου.....»

Начало: Αἰ κατὰ τὸ ἅγιον ὄρος τοῦ Ἄθω τεβάζεμαι μοναί.

Подпись и печать.

Порф. греческ. хрис., № 86. Петков., стр. 38.

4) 6918 (1409) г., м. ноябрь. Документъ за подписью проф. Св. Горы, іеромонаха Симона. Не разобранъ.

5) 6524 (1016) г. Тяжба Павла Ксиропотамскаго, причисленнаго къ лику Святыхъ, съ Аванасіемъ Вумстерійскимъ.

Подпись: Θεσσαλονίκης Ἰσιδώρος.

Документъ заслуживающій особаго вниманія.

6) 6909 (1401) г., Какое-то постановление протата. Ни содержания документа, ни подписей—не могъ разобрать.

7) 6928 (1419) г., м. ноябрь, индиктъ 13. Документъ на славянскомъ языкѣ, безъ подписей—не удавшійся въ снимкѣ. Разобрать можно только кое-что. Вѣроятно это записъ о метохахъ и селахъ мон. Св. Павла, составленная при игуменѣ Пансиіи.

Начало: «Иже от не.... тимъ вса приведіи неизреченною мудростию, творче и содѣтелю видимымъ и невидимымъ....»

Называются имѣнія: село Зънавумоло съ правинами, село Добиряневце на Дринице, село Враниль Доналабпу, село Патену, Зупавщиницы... съ мегмами и правинами сельствъ... лози все освои..... с паствами.

Монастырь Кастамонить.

1) Безъ года и печати. Хрисовуль Іоанна Палеолога. Неудавшійся снимокъ съ испорченнаго, вѣроятно, оригинала. Содержанія не могъ раскрыть. Подпись: *Ιὼ ἐν χῶ τῷ θῶ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος*

2) 6915 (1407) индиктъ 5 (долженъ быть 15-й). Императоръ Мануиль Палеологъ хрисовуломъ приписываетъ къ Кастамониту монастырекъ Свамандрицъ.

Подпись: *Μανουὴλ· ἐν χῶ τῷ θῶ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος*

Отмѣченъ у Порфир. въ числѣ поддѣльныхъ документовъ. Греч. хрисов., № 98.

3) 6545 (1037) г. м., мартъ, индиктъ 15. Снимокъ съ разорванной грамоты, подписанной протомъ Св. Горы Оеофилактомъ и игунами аоонскихъ монастырей. Содержанія—не разобрать.

Вотъ свѣдѣнія объ актахъ Севастьяновскаго собранія, хранящихся въ Публичной библиотекѣ.

Число всѣхъ снимковъ—95—немного ниже цифры греческихъ актовъ, указанной въ отчетѣ Академіи художествъ.

Умѣстнымъ считаю здѣсь же сказать объ одной тетради снимковъ того же Севастьянова, обязательно предоставленной въ мое распоряженіе многуважаемымъ профессоромъ Г. С. Дестунисомъ. За исключеніемъ одного хрисовула Іоанна Палеолога, даннаго Зографскому монастырю въ 1342 г., снимокъ съ котораго отмѣченъ мною выше, она содержитъ шесть документовъ мон. Эсфигмена, которыхъ совѣмъ не оказывается въ собраніи Публичной библіотеки. Отмѣчаю ихъ здѣсь всѣ, какъ необходимое дополненіе къ описанію главнаго собранія, а три изъ нихъ, наиболѣе любопытныя, издаю ниже вполнѣ.

Акты монастыря Эсфигмена.

1) 6868 (1259) г., м. декабрь, индиктъ 13. Гра́мма Сѣрскаго митрополита Іакова Эсфигменской обители 'о приписанномъ къ ней монастырькѣ Св. Георгія, на Стримонѣ. Начало: 'Επει ὁ τιμώτατος καθηγούμενος.....

Подпись по славянски, вязью: смѣрені митрополитъ Сѣрски Іаковъ.

Отмѣченъ у Порфир. акты юридич., № 26. Ниже приведенъ весь.

2) 6856 (1347) г., м. декабрь, индиктъ 1. Хрисовулъ Сербскаго царя Стефана Душана, данный Эсфигменскому монастырю на метохъ Красово (Κρόσουρον). Начало: Καλή μὲν καὶ στρατιωτικὴ ψάλαξ. . . . . Подпись: Στέφανος ἐν χῶ τῷ θῶ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ρωμαίων.

У Порфир. (сербск. хрисов., № 12)—невѣрно показанъ годъ. Ниже привожу этотъ интересный документъ весь съ опущеніемъ мѣсть, которыя не удалось прочесть.

3) Хрисовулъ на метохѣ Эсфигменскаго мон. Безъ конца: поэтому неизвѣстны ни лице, давшее грамоту, ни годъ пожалованія ея. Начало и все вступленіе документа совершенно такое же, какъ въ предыдущемъ: Καλή μὲν καὶ στρατιωτικὴ ψάλαξ; и т. д. Сущность дѣла передается слѣдующимъ образомъ:

«Διὰ τοῦτο ἡ βασιλεία μου τῆ κατὰ τὸ ἅγιον ὄρος ἐφιδρυμένη,

τῆ σεβασμῖα μονῆ τοῦ σωτήρος χυ τῆ οὔτω πως ἐπονομαζομένη τοῦ Ἐσφιγμένου, οἷς τε προσέστι αὐτῆ, διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου περιποιεῖται τὸ ἀσφαλές καὶ ἕτερα ἅττα προσεπιθήσει σιτηρέσια ἃ καὶ ἔχουσιν οὔτως μετόχιον ὁ ἅγιος Γεώργιος τὸ διακείμενον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ προβλάχος μετὰ πάντων τῶν δικαίων καὶ προνομίων αὐτοῦ. ἔγρουν χωραφίων, ἀμπελώνων καὶ ὑδρομυλικῷ ἐργαστηρίου· ἕτερον μετόχιον ὁ ἅγιος Νικολάος τὸ ἐπονομαζόμενον τοῦ Σκουταρᾶ μετὰ πάσης τῆς κατοχῆς καὶ διακρατήσεως αὐτοῦ, παροίκων, χωραφίων καὶ ὑδρομυλικῷ ἐργαστηρίου· ἕτερον μετόχιον τὸ ἐν τῷ Κρουσόβω οἱ ἅγιοι ἀνάργυροι μετὰ πάντων τῶν δικαίων καὶ προνομίων αὐτοῦ ἔγρουν παροίκων, χωραφίων, ἀμπελώνων καὶ ὑδρομυλικῷ ἐργαστηρίου. πρὸς τούτοις καὶ ἡ τρίτη μερίς τοῦ αὐτοῦ χωρίου τοῦ Κρουσόβου· ἕτερον μετόχιον τὸ ἐν τῷ λαμίῳ διακείμενον τῆς . . . . . μητρὸς μετὰ πάντων τῶν δικαίων καὶ προνομίων αὐτοῦ ἔγρουν ἀμπελώνων, χωραφίων, ὑδρομυλικῷ ἐργαστηρίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων παροίκων δε ἄρσιν . . . . . παρὰ τὸ χωρίον τὸ ἐπονομαζόμενον τοῦ Μουρτᾶ ὡς . . . . . μοδίων τετρακοσίων ὀδώδεκα ὡς αὐτως καὶ τὸ χωράφιον τὸ παρὰ τοῦ Βασιτεῦ προσενεχθῆν τῆς τοιαύτης μονῆς· ἕτερον μετόχιον ὁ ἅγιος Γεώργιος τὸ διακείμενον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῶν Στεφανιανῶν μετὰ πάσης τῆς κατοχῆς καὶ διακρατήσεως αὐτοῦ· παροίκων δε . . . . . τῶν χωραφίων, ἀμπελώνων καὶ ὑδρομυλικῷ ἐργαστηρίου πρὸς τούτοις καὶ ἡ ἐκείσε . . . . .

. . . . . ἕτερον μετόχιον τὸ ἐν τῷ Τιμειάνῳ . . . . . Далѣ можно разобрать только отдѣльные слова. (Упоминается: πάροχος βασιλικὸς ὁ χαλκεύς).

4) Безъ года. Засвидѣтельствоваанныя Іерисскимъ и святогорскимъ епископомъ Іаковомъ копіи двухъ документовъ Эсφιγменскаго мон. 1) προτάγμα τοῦ βασιλέως· 2) γράμμα τῶν καθολικῶν κριτῶν τῶν Ρωμίων. Содержание того и другаго — окончательное рѣшеніе въ пользу монастыря спора съ жителями города Рентныи о землицѣ Св. Николая и Врасты (τῆς τῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου λεγομένης καὶ τῶν Βραστῶν). Оба юридическіе акта, переписанные подрядъ и одною рукою, за исключеніемъ подписи еп. Іакова, очевидно принадлежащей самому засвидѣтельствовавшему лицу, представляютъ важный

матеріалъ для изученія византійскаго права. Ниже привожу ихъ, по возможности, цѣлкомъ. Начало: 'Επει οἱ μοναχοὶ τῆς ἐν τῷ ἀγίῳ βρετ. ....

5) 6865 (1357) г. м. августъ, индикъ 10. Императоръ Іоаннъ Палеологъ грамотою утверждаетъ за Эсфигменскимъ мон. пастища «περὶ τὸν Δόγγον» извѣстныя подъ именемъ «Παρθενῶν Ὁραχοκάστρου». Начало: 'Επει οἱ ἐνασχόμενοι ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἄθω. ....

Порфирій, греч. хрисов. № 66.

6) 6895 (1387) г., м. май, инд. 10. Δικαιοτήριον логоета Сѣрскаго Ксенофонта о церкви на Стримонѣ, устроенной примикириемъ Георгіемъ и приписанной имъ къ Эсфигменскому мон.

Порфир., Акты юридич., № 35.

Изъ ученыхъ, потрудившихся надъ собираніемъ свѣдѣній объ афонскихъ актахъ, мнѣ остается указать еще на достопочтеннаго о. архимандрита Леониды (о. намѣстника Троице-Сергіевской лавры). Во время троекратнаго посѣщенія Афона— въ 1859, 1866 и 1868 годахъ, онъ остановился съ особеннымъ вниманіемъ на славянскихъ монастыряхъ: Зографѣ, Руссикѣ, Хиландарѣ и Св.-Павловскомъ. Замѣчательные труды его: «Историческое обозрѣніе афонскихъ славянскихъ обитателей—Зографа и Руссика ¹⁾», «Историческое описаніе сербской царской Лавры Хиландаря» ²⁾ и «Славяносербскія книгохранилища на святой Афонской горѣ» ³⁾ занимаютъ весьма важное мѣсто въ литературѣ описанія афонскихъ достопамятностей. Въ первыхъ двухъ сочиненіяхъ авторъ, излагая исторію славянскихъ монастырей на Афонѣ, указываетъ и на акты, изъ многихъ приводитъ извлеченіе и многіе издаетъ въ полномъ видѣ, по лично имъ самимъ сдѣланнымъ снимкамъ.

---

¹⁾ Въ «Прибавленіяхъ» къ Херсонскимъ епархіальнымъ вѣдомостямъ за 1867 годъ.

²⁾ Въ «Чтеніяхъ» Московск. общ. исторіи и древностей, 1867 г. кн. 1.

³⁾ Тамъ же, 1875 г., кн. 1.

Въ изданіи самыхъ документовъ и заключается главное значеніе этихъ трудовъ арх. Леонида Преимущественное вниманіе здѣсь обращено на славянскія грамоты: сербскія, русскія и валашскихъ господарей. Но и по частіи указаній на неизвѣстные до того акты, между прочимъ и греческіе, заключается не мало свѣдѣній въ названныхъ сочиненіяхъ. Такъ напримѣръ, здѣсь мы впервые (послѣ краткаго указанія у Порфирія) знакомимся вполне съ двумя древнѣйшими любопытными актами Руссика— 1143 и 1169 г., которые приводятся авторомъ въ дословномъ русскомъ переводѣ, и въ оригиналѣ были изданы самимъ монастыремъ только въ 1873 г., или здѣсь же находимъ первое извѣстіе о замѣчательномъ зографскомъ документѣ, на греческомъ языкѣ, съ славянскою подписью, такъ называсмомъ «Рядѣ» 980 г. на продажу монастырька Св. Апостоловъ святогорскимъ протомъ одному иноку, изданномъ впоследствии, по фотографическому снимку того же о. Леонида, О. М. Бодянскимъ, въ 1-й книгѣ «Чтеній за 1873 г. Однихъ этихъ указаній достаточно для оцѣнки всей важности трудовъ арх. Леонида.

III.

Сопоставляя данныя объ аеонскихъ актахъ, собранныя всѣми указанными путешественниками, я прихожу къ слѣдующимъ выводамъ.

Ни одному ученому не удалось обозрѣть и перемѣтить всѣ акты аеонскихъ архивовъ. Только Барскій и о. Порфирій коснулись документовъ всѣхъ аеонскихъ монастырей; прочіе же изслѣдователи, въ своихъ поискахъ, ограничивались (большею частью, независимо отъ ихъ воли) нѣкоторыми монастырями. Для однихъ и тѣхъ же архивовъ не оказывается ни одного согласнаго показанія касательно числа актовъ. Все разнообразіе цифръ актовъ у различныхъ обозрѣвателей Аеона лучше всего можетъ быть видно изъ слѣдующей таблицы:

МОНАСТЫРИ.	В. Барскій. (1744 г.).	В. И. Григоровъ (1844—45 г.).
М. Русенкъ	1 греч. 10 югослав. } 14 3 русск.	24 греч. 16 серб.и вал. } 40
М. Зограеъ	1 греч. } 3 2 болг. }	3 греч. } 8 5 слав. }
М. Хиландарь	1 греч. } 30 27 серб. } 2 русск. }	1 греч. } 58 (4 55 серб. } дру- 2 болг, } гихъ)
М. Филоеу	3 греч. } 5 2 русск. }	4 греч. } 6 2 валаш. }
М. Кастамонитъ	2 греч. } 8 6 слав. }	Слав. 4
М. Иверъ	10 греч. } 12 1 русск. } 1 груз. }	Не видѣлъ.
М. Св. Павла	7 греч. } 9 1 сербск. } 1 русск. }	3 греч. } 6 3 сербск. }
М. Эсоигменъ	2 сербск. } 9 5 греч. } 1 русск. } 1 валаш. }	Сербск. 1.
Лавра Св. Леанасія	5 греч. } 20 13 серб.-слав. } 2 валаш. }	Не видѣлъ.
М. Ватопедъ	11 греч. } 12 1 слав. }	Нѣтъ.

Порфирий. 845—46 г.).	Дмитриевъ-Петковичъ. (1852 г.).	П. П. Севастьяновъ. (1859 г.).
греч. } серб. } 51 вѣл.-слав. } русск. }	Сербск. 9.	Греч. 25.
греч. } болг. } 32 вѣл.-слав. }	—	Греч. 21 } Слав. 5 } 29
3 сербск. } 2 болг. } 26 1 вѣл.-слав. } 5 русск. }	100 серб. } и вѣл.-слав. } 102. 2 болгарск. }	Греч. 15 } Серб. 36 } 51
0 греч. } 1 русск. } 12 1 вѣл.-слав. }	12 греч. } 1 русск. } 14 1 тур. }	Греч. 10.
1 греч. } 4 серб. } 6 1 вѣл.-слав. }	Не видѣлъ.	Греч. 3.
9 греч. } 2 русск. } 41	Не видѣлъ.	Греч. 3.
12 греч. } 4 серб. } 17 1 русск. }	8 греч. } 11 сербск. } 20 1 вѣл.-слав. }	Греч. 6. Слав. 1.
25 греч. } 3 серб. } 29 1 русск. }	Сербск. 2.	Греч. 6.
34 греч. } 9 серб. } 50 2 русск. } 5 вѣл.-слав. }	Не видѣлъ.	—
13 греч. } 1 серб. } 19 1 вѣл.-слав. } 4 русск. }	Не видѣлъ.	—

МОНАСТЫРИ.	В. Барскій. (1744 г.)	В. И. Григоров (1844—45 г.)
М. Ксиропотамъ	7 греч. 7 слав.-валаш. } 15 1 тур.	Не видѣлъ.
М. Каракалъ	1 греч. } (2 остал. 1 слав. } погибл.)	Не видѣлъ.
М. Дохиаръ	1 греч. 7 вал.-слав. } 8	Не видѣлъ.
М. Кутлумушъ	13 греч. } 16. (30 3 вал.-слав.) сгнило).	Не видѣлъ.
М. Дионисіатъ	6 греч. 4 вал.-слав. } 11 1 русск.	Греч. 1.
М. Кесвѣу	1 (2) валаш.	Не видѣлъ.
М. Пандократоръ	1 греч.	Хрисов. сгорѣл Показ. сгнило
М. Ставропеката	Сгнилоуы.	Нѣтъ.
М. Григоріатъ	1 серб. 6 вал.-слав. } 7	—
М. Симонистра	6 греч. сгнил.	—

Порфирій. 1845—46 г.).	Дмитрієвъ-Петковичъ. (1852 г.).	П. П. Севастьяновъ. (1859 г.).
греч. влах.-сл. } 13	Не видѣлъ.	—
греч.	Не видѣлъ.	—
греч.	Не видѣлъ.	—
греч. серб. влах.-сл. } 11	Не видѣлъ.	—
греч. валаш. русск. } 15	Не видѣлъ.	—
греч. валаш. } 31	Не видѣлъ.	—
греч.	Не видѣлъ.	—
греч.	Не видѣлъ.	—
греч. влах.-сл. } 7	Нѣтъ.	—
греч. вл.-сл. } 9	Сгорѣли.	—

Неодинаковость цифръ объясняется частью тѣмъ, что не всѣмъ показывалось одинаково все, а частью тѣмъ, что нѣкоторые документы постепенно утрачивались. Вѣрность послѣдняго соображенія находить себѣ подтвержденіе и въ прямомъ заявленіи объ этомъ нѣкоторыхъ аѳонскихъ монаховъ, и въ разсказахъ почти всѣхъ ученыхъ посѣтителей Св. Горы о печальной участи, которая постигаетъ многіе акты, вслѣдствіе небрежнаго ихъ храненія въ сырыхъ подвалахъ скевофилакіи. Но разница между показаніями не только въ цифрахъ актовъ; самые акты для однихъ и тѣхъ же монастырей не во всѣхъ указателяхъ одни и тѣже, и не рѣдко въ большемъ по числу перечнѣ не оказывается документовъ, которые отмѣчены въ меньшемъ. Въ виду всего этого представляется невозможнымъ опредѣлить дѣйствительную цифру аѳонскихъ актовъ. Несомнѣнно, нѣкоторая часть ихъ пропала и нѣкоторая, можетъ быть, очень значительная хранится въ монастырскихъ тайникахъ и доселѣ никому неизвѣстная. Если составить, на основаніи всѣхъ существующихъ свѣдѣній, общій каталогъ всѣхъ аѳонскихъ актовъ, то въ итогѣ получится до 600 номеровъ — число, по всей вѣроятности, низшее дѣйствительности. По числу и разнообразію документовъ — за указателемъ Порфирія и до сихъ поръ остается первое мѣсто. Главнымъ дополненіемъ его должны служить данныя Григоровича, Петковича и Севастьянова. Собраніе снимковъ съ актовъ Севастьянова также служитъ драгоценнымъ дополненіемъ къ столь же мало извѣстному частному собранію копій и снимковъ арх. Порфирія. Наиболѣе выясненнымъ долженъ быть признанъ отдѣлъ хрисовуловъ или дарственныхъ грамотъ монастырямъ отъ царствующихъ лицъ. Всѣ прочіе разряды документовъ — акты юридическіе, межевые и патриаршіе гораздо менѣе останавливали на себѣ вниманіе посѣтителей Аѳона; у Порфирія наиболѣе полный ихъ перечень, а имѣющіеся въ собраніи Севастьянова немногіе снимки съ ихъ болѣею частью неудобочитаемы, можетъ быть, независимо отъ фотографій, вслѣдствіе порчи самыхъ подлинниковъ документовъ, обыкновенно еще менѣе бережно хранимыхъ, чѣмъ хрисовулы. Изъ хрисовуловъ наиболѣе обследованными являются славян-

іе, что́ вполне понятно, если припомнить, что большинство газетных путешественниковъ по Аѳону имѣли въ виду розысканіе памятниковъ славяно-русской исторіи и письменности.

Но, если прискорбно признаться, что до сихъ поръ, не смотря на столько трудовъ и успій, имѣются свѣдѣнія далеко не о всѣхъ аѳонскихъ актахъ, то еще прискорбнѣе убѣдиться, что изъ того, что извѣстно намъ по указателямъ и перечнямъ — лишь небольшая часть извѣстна по существу. Издано актовъ, сравнительно съ общимъ числомъ указаннаго, очень не много. Мы видѣли, что всѣ ученые, разбиравшіе аѳонскіе архивы, не ограничивались описаніемъ документовъ, но и списывали и даже фотографировали то, что удавалось имѣть въ рукахъ, или что интересовало ихъ; нѣкоторые, какъ Порфирій и Севастьяновская экспедиція, даже составили цѣлыя собранія копій съ актовъ; но при всемъ томъ лишь немногіе изъ нихъ нашли возможнымъ сдѣлать эти копіи общимъ достояніемъ науки. Изъ всѣхъ вышеупомянутыхъ лицъ, наибольшіе заслуги въ этомъ отношеніи принадлежатъ Авраамовичу и арх. Леониду. По отношенію къ изданію актовъ, болѣе всего посчастливилось двумъ славянскимъ монастырямъ — Хиландарю и Руссику; документы другихъ монастырей до сихъ поръ почти совсѣмъ неизвѣстны. Но и для этихъ двухъ монастырей напечатано еще не все, что извѣстно. Славянскіе акты Аѳона вообще имѣютъ преимущество надъ всѣми другими; такъ, изъ греческихъ — до 1873 г. было издано всего 2—3 документа въ оригиналѣ, да столько же въ русскомъ переводѣ, валашскіе (румынскіе) дѣлаются извѣстными лишь въ недавнее время, а грузинскіе и турецкіе (кромѣ одного) и до сихъ поръ совсѣмъ неизвѣстны. Славянскія, или, собственно, сербскія грамоты ранѣе другихъ сдѣлались предметомъ вниманія ученыхъ.

Первый напечаталъ нѣсколько актовъ, какъ мы уже указали, о. Василій Барскій. Затѣмъ извлеченіе изъ нѣсколькихъ сербскихъ хрисовуловъ привелъ Ранчъ въ своей исторіи разныхъ словенскихъ народовъ *), а нѣсколько полныхъ сербскихъ

---

*) Арх. Іоаннъ Ранчъ. Исторія разныхъ словенскихъ народовъ, кромѣ Болгаръ, Хорватовъ и Сербовъ. Вѣна. 1794. Пестъ. 1823. Ч. II.

грамоть были помѣщены въ сборникѣ «Голубица» ¹⁾, въ «Споменкахъ» Карано-Твертковича ²⁾ и въ первыхъ книжкахъ «Гласника сръбског ученог друштва» ³⁾. В. Н. Григоровичъ, изложивъ въ своей книгѣ вкратцѣ содержаніе многихъ сръбскихъ хрисовуловъ, изъ одного Хиландарскаго также привелъ большое извлеченіе. Но честь перваго озвкомленія съ цѣлымъ рядомъ сръбскихъ аѳонскихъ актовъ принадлежитъ Авраамовичу. Въ его «Описаніи сръбскихъ древностей» ⁴⁾ издано 20 грамотъ, преимущественно Хиландарскаго монастыря. Всѣ грамоты Авраамовича, съ другими прежде изданными, вошли въ извѣстный сборникъ Миклошича «Monumenta Serbica» (1851 г.); издатель присоединилъ къ нимъ еще нѣсколько (5), неизвѣстныхъ до того аѳонскихъ документовъ, по позднѣйшимъ копіямъ, хранящимся въ карловицкой патриаршей библіотекѣ. Шафарикъ въ своихъ «Památkah» ⁵⁾ также переиздалъ напечатанную Авраамовичемъ знаменитую Хиландарскую грамоту Стефана Немани; а во второмъ посмертномъ изданіи этого труда, вышедшемъ въ 1873 г., по копіямъ, сообщеннымъ Шафарику Григоровичемъ, напечатано пять аѳонскихъ актовъ, весьма важныхъ для исторіи сръбской и болгарской. Продолженіемъ труда Авраамовича, по изданію актовъ Хиландаря, должно быть признано сочиненіе арх. Леонида «Историческое описаніе Хиландаря». Напечатавъ вновь по своимъ спискамъ нѣкоторые изданные уже хрисовулы, авторъ сообщаетъ здѣсь значительное число документовъ совсѣмъ новыхъ, или такихъ, которые были извѣстны только по перечню В. Н. Григоровича. Но всѣми этими изданіями не исчерпано еще богатство славянскихъ актовъ Хиландаря; приведенный выше перечень ихъ, по собранію Севастьянова, показываетъ, что многія важныя грамоты остаются пока

---

¹⁾ «Голубица съ цвѣтомъ книжества сръбскогъ. Изд. Гр. Богоровичемъ. Бѣградъ. 1840 г.

²⁾ Сръбскіи Споменци или старе рисовулы, дипломе, повељы и пр. собраніи П. Карано-Твертковичемъ. Въ Бѣградѣ. 1840.

³⁾ Авраамовичъ. «Описаніе древностей Сръбскіи у Светои Гори у Бѣградѣ», 1847.

⁴⁾ P. J. Šafarik Památky děvního písemnictví jihoslovanské v Praze. 1851.

неизданными. Греческіе акты Хиландарскаго монастыря, какъ мы видѣли, не только не изданы, но и совсѣмъ были неизвѣстны до сихъ поръ. Исключеніе составляетъ хрисовуль Андроника 1314 года, которымъ онъ даритъ Хиландарской обители селеніе Кучу, въ благодарность за побѣду надъ Турками, напечатанный по парижскому списку еще Буассонадомъ въ его «Anecdota graeca» и вновь презданный у Цахаріэ въ «Jus graecomanum» (Pag. III. p. 647). Кромѣ этого памятника, изъ греческихъ актовъ Аѳона, въ полномъ оригиналъ извѣстенъ былъ до недавняго времени только еще одинъ документъ—выше отмѣченный хрисовуль Трапезунтскаго императора Алексѣя III Комнина, хранящійся въ монастырѣ Діонисіатъ и прекрасно изданный Фальмерайеромъ въ 1843 г. *). Не меньше чѣмъ для Хиландаря было слѣзано арх. Леонидомъ и для Руссика, который, по отношенію къ своему архиву, дождался еще лучшей участи. Я упомянулъ уже, что въ «Историческомъ обзорѣни Руссика» (Херсон. епарх. вѣдом. 1867 г., прибавл.) о. Леонидъ привелъ исполнѣ часть документовъ этого монастыря. Затѣмъ, въ 1868 г. въ XXIV кн. «Гласника», по снимкамъ и копіямъ Леонида были изданы въ полномъ видѣ 18 актовъ Руссика на славянскомъ языкѣ, изъ нихъ 15 собственно сербскихъ, а 3 — валашскихъ господарей. Наконецъ, въ 1873 г., въ Кіевѣ, на средства самой обители вышелъ давно ожидаемый сборникъ: «Акты русскаго на святомъ Аѳонѣ монастыря Св. Пантеленмона». Сюда внесено все, что сохранялъ еще въ себѣ монастырскій архивъ: славянскіе акты въ томъ видѣ, какъ они были изданы въ «Гласникѣ», греческіе хрисовулы, сигилліоны, юридическіе и межевые документы, румынскія и русскія грамоты; всего 86 документовъ. Изданіе выполнено весьма удовлетворительно, греческій и румынскій тексты снабжены параллельнымъ русскимъ переводомъ, многіе изъ документовъ сопровождаются пояснительными замѣчаніями, а въ началѣ книги помѣщена краткая исторія са-

---

*) Abhandlungen der Königlichen Bayerischen Akademie der Wissenschaften. Historische Classe. 1843. Bd. III.

мага монастыря. Изданіемъ этого сборника настоятельство Руссика оказало большую услугу исторической наукѣ; было бы весьма желательно, чтобъ и другіе аеонскіе монастыри послѣдовали доброму примѣру своего славянскаго собрата. Только этимъ путемъ и могли бы вполне раскрыться всѣ богатства аеонскихъ архивовъ *).

Вотъ все, что извѣстно мнѣ касательно изданія аеонскихъ документовъ. Число всѣхъ изданныхъ актовъ не превышаетъ 130. И въ этомъ отношеніи, слѣдовательно, приходится желать еще очень многого. Мы — Русскіе, впрочемъ, не имѣемъ нужды въ бездѣйствіи дожидаться того времени, когда сами аеонскіе монастыри соберутся издать матеріалы своихъ архивовъ, и можемъ сдѣлать кое-что, не отправляясь за новыми поисками на Святую Гору. Собранія копій и снимковъ Пр. Порфирія и экспедиціи П. И. Севастьянова заключаютъ много еще неизданныхъ документовъ; напечатаніе ихъ, мнѣ кажется, составляетъ для насъ дѣло необходимости, которое въ виду возможно болѣе широкой постановки у насъ исторической науки, должно быть выполнено неотложно.

Сознавая всю важность подобнаго труда, я рѣшаюсь принять на себя починъ его и здѣсь же издаю нѣсколько актовъ изъ собранія Севастьянова. Въ выборѣ ихъ я остановился на тѣхъ которые имѣли особенное значеніе для моихъ спеціальныхъ работъ.

---

*) Настоящій трудъ уже былъ приготовленъ къ печати, когда вышелъ новый выпускъ «Свиданій и замѣтокъ о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ П. И. Срезневскаго (Приложеніе къ XXXIV-му тому «Записк. Имп. Академіи наукъ»). Здѣсь, между прочимъ, изданы по фотографическимъ снимкамъ П. И. Севастьянова три болгарскія грамоты. Изъ нихъ только одна — хрисовулъ Царя Александра Зографскому монастырю, въ первый разъ является въ печати.

IV.

АКТЫ НА СЛАВЯНОМСКОМЪ ЯЗЫКѢ.

1.

1344 г. (?).

Сербскій царь Стефанъ Душанъ на соборѣ «на Крупищехъ» даетъ постановленіе о селахъ, приложенныхъ къ церкви Св. Николая въ Добрушахъ, и о другихъ метохахъ Хиландаря..

По неизрѣченному милосердію и челоуѣколюбію владыки моего сладкаго мы ѡа и по изволенію мѣты и всемлостывномуоу моего призренію, иже на царствѣ ми такоже и на прѣвѣхъ стѣихъ православныхъ царнихъ и кралихъ, такоже и благодѣть прѣстаго духа излыгасе на царство ми и постави ме господина всемоу стезанію отчества моего, рекоу же земли сръбскои и гречьскои, поморію же, всточнымъ и западнымъ странамъ, тѣмъже иже въ ѡа ба и азъ благоуѣрны и христіолюбиви царь Стефанъ и богомъ венчанны и съ христіолюбивою и благоуѣрною царицею ауугоустиєю кура Еленою и съ възлюбленнѣимъ намъ единороднѣимъ сыномъ кралемъ Оурошемъ. Събравшоу царствоу ми съборъ на Крупищехъ съ прѣосвященнѣимъ патріархомъ сръбскимъ кур Савомъ, и съ митрополити и епископи, и съ всѣми власти сръбскимі и гречьскимі и съ всеми игумені и священноноки у светон и великеи горі аѡоньскіен, тоу прилучи се чьстѣненші въ священнонокахъ игоумень хиландарски..... кур Дорошеи съ всѣми старці обителі тоу, и вспоменуоу царствоу ми за стаго Николи иже въ Добруощехъ, иже бехъ приложили въ крамѣвствѣ своемъ. И благоволи царство ми и приложихъ и оце светомоу архіерею христовоу и чюдотворцу Николю село Добруоща, село Жоурини, засель Врѣбница и Воевике, село Моу-

лике и стѣую бѣоу оу Пилотоу и с виногради, и оу Призрѣноу
два винограда любова, и дадохъ оу стѣомъ Сръгы сто и ѣ десеть
споудовъ соли всако годище, и оше придаде царство ми стѣому
Николе Доброуцьскому село Горожоупі, село Мілшца, село План-
ски, и тази ѣ села да доносе на годище по ѣ товаръ соли од
Зете стѣому Николе; и виноу тази села да доносе от Пилота
вино оу Доброуцоу и да ороу ѣ дни оу годище: ѣ есени и ѣ про-
летны. И оу Призрѣноу даде царство ми стѣому Николе свѣоу
свако годище царіноу трѣгъ о Николи дни, и отъ Доброуцьке ме-
тохіе да соу монастироу ѣ воишникъ на име Негомірь, Гпнѣбели
Васыль и отъ Жоурични Немать и Паркачь (?) и Братиса-
макъ (?). И даде царство ми планиноу Коритникъ забель прѣро-
дитель моцхъ светаго краля съ всеми мегами и правинами по-
четькъ на девичю стеноу, по Хрѣдоу право на Печьковъ стоу-
деньць на велию Локвою, управъ на пасиоу оуз соухи доль на
Обешеникъ, оуправъ поутемъ къ црѣквы стѣаго Панделенмона како
ѣ валиками оу Брѣзноу на боръ на одинакъ. еднако оуправъ на
Роушца на пропасть и на два бора тере на крѣвавоу локвою
на горніа корита, на остры върхъ и на допну корита на борію
кѣнку, оправъ Ресничкимъ подькомъ на боботь оу Дрымъ, терс
оуз Дрімъ на девичю стену. И да не метеха никто мзды планини
ни данька не даюче тѣкмо монастирь, а коли кто начне пасти
по воли монастирскон, да плати и црѣкви отъ сто кобиль кобилоу,
и отъ сто овиць овцоу, и отъ сто говѣдъ говето; кто лі начне
сілом пасти, да плати господару настоющемоу петь соть перперь
или петь соть овьновъ. И такозы приложи царство ми села сіа
съ всеми мегами и правинами, съ ливадами, и с пасици, и съ
млины, и съ виногради, и съ забелы, и съ всѣми закони сель тѣхъ.
макоже више рекохомъ и дарова царство ми сіа вса стѣому Ни-
коле Доброуцьскому неоткѣмляма и непоколѣбима до вѣка и
освободы царство ми отъ сока, отъ позоба, отъ приселице, отъ
вонске, отъ ѣара, отъ покшсара, отъ града, отъ сенокосе, отъ
винограда, отъ глобе, отъ всакого данька и просто рещы отъ
всѣхъ работъ малихъ и великихъ, царьскихъ и законныхъ; внето
моу да не метеха, ни да обладаеть: ни кеѣалина, ні воевода, ні
кнезь, ні севасть, никто же одъ влаущихъ въ земли царствами

по обичаям срънскы̄ (sic), нѣ да соу сіа вса въ область стго Николі доброушьскога и да ꙗ сіа обитель стго Николі съ всеми мегами и правинами въ область Хиландарскоу ѿвоже и Кроушево и Хоча и прочек метохіе хиландаріне. И млитъ царьство ми запрещають егоже изволитъ гѣ по насъ царьствовати или господствовати, или по благодати, или по наоущенію, аще отъ сьродникъ нашихъ, аще отъ чуждыхъ сіемоу хрисовоулоу не разореноу біти, нѣ паче оутврьждати се; кто лі дръзнетъ или по зависты, или по наважденію бесовьскому и потыщет се разориті сіа написаннаа мною царемъ Стефаномъ и царицею авгоустіею кура Еленою, таковаго да разоритъ гѣ бѣ и пречистаа ѿго мати, и да ꙗ отлоучень од живоначелнѣ тронце, и пораженъ сілоу чьстнаго и животворещаго креста и да ꙗ проклѣтъ отъ ѿ апостоль, и отъ ̄ вселенскихъ съборъ, и отъ стыхъ отць нашихъ и ктиторъ Сумеона и Сави и отъ всѣхъ стыхъ отъ вѣка оугождьныхъ богу и да ꙗ причтень Іуде предатѣлю и..... и къ темъ рекшимъ: възмі, възмы и распні и кровь ѿго на нихъ и на чедѣхъ ихъ.....

Записа же сі хрисовоуль стоѣщоу господиноу прѣвисокому цароу Стефаноу на Кроупищехъ въ лѣто ̄ ̄ ̄ (6852) индикт....

Подпись вязью, которая уже стерлась и разбирается съ трудомъ: † Стефанъ въ Хѣ бѣ благовѣрнъ царь и самодръжьць Срьблемъ и Грькомъ, Поморню и западнои странѣ.

Печать.

(Собр. Севастьян., акты Хиланд., № 11).

Если не допустить ошибки переписчика въ обозначеніи года, то документъ долженъ быть признанъ подложнымъ. Въ 1344 г. Душанъ не могъ называть себя царемъ. Патриархъ Савва, упоминаемый здѣсь, занялъ Печскій престолъ только въ 1354 г. Ср. также грамоту Стефана Дечанскаго о пожалованіяхъ тому же Николаю Добруцкому у Миклошича Моп. Serb. 109—111.

2.

1345 г. 1 января.

Сербскій краль Стефанъ дарить нѣсколько селъ пиргу Св. Вознесенія у Хрусимъ, выстроенному и приписанному къ Хиландарской обители кралемъ Милутиномъ.

† Благочестивно что и благоприкѣтно и похвално всѣмъ хртолюбивимже царемъ и кралемъ еже любит(и) и желаник тепло имати къ стѣмъ и бжѣтвнымъ црквамъ въ нихже образъ ба и чѣвка и стѣнихъ его написасе; оукрашает бо се црѣ диадимую и каменикъмъ бесцѣннымъ и бисромъ, нѣ иже къ боу благочестикъмъ и вѣроу къ стѣмъ его црквамъ чѣстною имже и кралевство ми помазаніе имми от га ба и аггеловомъ прѣданіемъ благочестива христнианства, стола стѣпочившихъ кралки сръпскихъ и любовь теплоую имми къ боу и чѣсть къ стѣмъ его црквамъ и божьственому образу его, нѣ и паче обновленна ради и помѣна и за души стѣпочившихъ кралки сръпскихъ прѣвопрѣстоликъ стола сръпскааго. Того ради азъ рабъ Христоу Стефанъ четвертыи въ хѣ ба вѣрни краль самодръжьць всѣхъ сръпскихъ земль и чѣтникъ грѣчьскимъ странамъ и кралевство ми оному закону и прѣданію навикъ многодръзновеніе и надежду имѣе къ стѣмоу и божьственному храму прѣстѣе владычце наше богородице, иже въ стѣи горѣ аюонь-сѣѣи рекомы Хиландаръ, припадаю и молю се милосрднма очима: възри на смѣренную мою душу, ты иже госпоже моя по милости сына твоего челоѣколюбива, величаю и прославляю прѣстѣе пме твое, о домоу славы твоекѣ попеченіе твору, елико ми е възможно, хоте и вса исплнити прѣчистому домоу твоему изволеніемъ и помощію сына твоего. Приде кралевства ми чѣстни игоумень прѣчистые богородице хиландарьскыи отчѣства нашего кур Арсение и съ нимъ чѣстни старецъ и доуховникъ країства ми баща Амфилохикъ и говорше кралевству ми за пиргъ що е сзидаль гѣь стѣ краль дѣдь країства ми на мори оу Хрусимъ, како не има на Строумѣ лихо кдно

село Коуцово. И ꙗко село Гандарохоръ соумень с Коуцовомъ. И по прошенію ихъ благоизволи краљѣвство ми ражегсе срдъчноу любовію и смисливъ днѣ страшнаго истезанія владыкы моего дахъ оное село Гандарохоръ и съ заселци села того Валавиромъ, и с Коуцоулати и с Прѣклици, и още имъ придаде краљѣвство ми землю що ꙗко держалъ . . . бо, и мегна села того, како иде поути от Коуцова оу лиѣохаръ, где пристае синоръ ꙗмноуховскы, от поути, от каламце оузь брьдо по дѣлоу оуправъ како иде синоръ отъ земли ꙗмноуховске, оуправъ на громадоу на распутиѣ, како иде колникъ изъ брьда оу Іѣмноухово, а другыи путь како иде отъ Валавира оу Иматово и оттоу от распутія мегна с Патовскомъ земломъ оуправъ на Радвоу громадоу, и од Радове грамаде все поутемъ до стоуденца до црѣвке стго Никола, и оттоу уз брьдо Кадель все колникомъ на писани доубъ, на гробнѣ, поуѣмъ на стоуденьцъ Месопотамитовъ и от стоуденьца оу гороу на Іліины крьсть и от Іліина крьста низ брьдо на Филоспите, на распутиѣ Хоусларско, на дивыю смоквоу, на синоръ Градъчскы. И ꙗкоже имъ придаде краљѣвство ми водѣвницоу на мраморе узъ хиландарскоу водѣвницоу. И сие приложи краљѣвство ми и освободи от всѣхъ работъ црѣвскихъ просто рекше от малыхъ и великихъ; извѣстнаго же ради оутврѣжденія дарова сѣ свѣтли и златопечатни хрисовоу краљѣвства ми и сего ради подписахъ и оутврѣдихъ словомъ краљѣвства ми ꙗко да ꙗко твердо и непоколебимо никымъ до вѣка, обаче и по смърти краљѣвства ми кога бѣ изволи господствоующа: или сынъ краљѣвства ми, или соуродникъ краљѣвства ми, или кто любо, ꙗмоу же дастъ богъ, сие златопечатное слово краљѣвства ми не потворити, нѣ паче болше потврдити. Аще ли кто дрзнетъ днаволимъ наважденіемъ бога не боксе, ни страшнаго соуда поминае сие разорити или отпети что отъ сихъ записанихъ мною краљемъ Стефаномъ, таковаго да оубиеть гѣ бѣ и пречистаѣ дѣва и бѣца и да га поразы сила чьстнаго животворещаго крьста хрестова и да ꙗко проклетъ отъ тѣхъ стыхъ отць нже въ Никей и отъ вѣ апостоль и отъ светаго Суреопа новаго мироточца срѣпскаго и светителя Савы и да ꙗко причтень съ Іудею прѣдателемъ и репшимъ: крѣвь ѿго на насъ и на чедѣхъ нашихъ, я вся стѣни

р..... да мою соу соупостати на страшнѣмъ и нелицемѣрпѣмъ соудоу Христовоу и от мене крала Стефана да пѣсть благословень ни въ сии вѣкъ, ни въ приидуци. аминь. аминь. аминь и анаеема кѣмоу боуди. Записа же се сие златопечатное слово країства ми образомъ и знаменнѣмъ країства ми въ лѣто 6853 (6853) индикта Гі, мѣа януара 5 днѣ.

† Стефанъ въ Хста бѣа благовѣрни самодрѣжць и краль † Повелѣннѣмъ гна сѣаго крала логоуетъ хрѣ прѣроучи писать у славномъ градоу у Скопи.

Печать.

(Собр. Севастьян., акты Хиландар., № 7).

3.

1345 г. 28 марта.

Сербскій краль Стефанъ Душанъ приписываетъ къ Хиландарской обители владѣтелиа города Струмицы, Рудла, со всеми его имѣніями.

Благочестивно что и благоприистно и похвально всемъ. . . . .
. . . . . изволеннѣмъ и помощію *) пречистык бѣе. И краљевѣствоу ми преѣзипоу градъ Струмицу и обрѣтшоу крѣвми оу градоу томъ владѣтелиа града таго Рудла и за кгово полюбленнѣ и поработаннѣ въ таковое врѣме дадо мою обѣщанне и клетвоу краљевѣства ми всакоюу волю емоу и хотѣнне свѣршити, иже иметь просити оу крѣв ми. и полюбно волею и хотѣннѣмъ своимъ, а съ милостію крѣв ми да естъ чѣвкъ стѣк бѣе хиландарскык Рудль съ всемъ своимъ, съ црквом си одигитріомъ, юже естъ сздадь трудомъ своимъ, и съ всеми правинами, село Бороуево що мою естъ дало крѣтво ми, съ людѣми и съ всемъ бащпоомъ своимъ и що си има оу градоу и оу банетѣ двѣ нивѣ и водѣннца съ людѣми, полпвадами и съ селнщемъ еже мою естъ даль Хрѣ Робово, съ всеми правинами и съ коупенннѣмъ и съ всемъ тѣмъ що си има оу градоу и оу поли. съ всемъ тѣмъ га приложи и записа країство

*) Вступленіе къ хрисовуль такое же, какъ и въ предыдущемъ.

ми бѣи хиландарскои да есть до вѣка црковны, никымъ не отѣмлемо домъ стѣи бѣе хиландарскыи, а Роудль свое все да держи до смръти, а по смръти кѣга да кѣсть црковно. И по семь..... да не има области никто оу земли крѣства ми ни пады людѣми его в(с)ѣми, да ни надъ нимъ, развѣ црква Хиландарь. И освободи крѣство ми Роудля и люди кѣгове и вса, иже соуть оуписана оу хрисовоуле семь, отъ позоба и приселице и поданкѣ и приплатѣ градскихъ и жоупьскихъ, и градозиданиа, и поноса, и провода, и геракара (?), и псара крѣства ми, ни десетка житнога, ни овчѣга, ни пчелнога, ни оранна краѣв ми, отъ плетве, отъ жетве, сенокосе и вршенна, и да моу не к намѣтка граднога, ни десетка свинога, просто рекше отъ всехъ малыхъ и велихъ работъ кралеуства ми. И сие записавъ оутвърди кралеуство ми въ свѣдѣнни въсѣмъ и всако оутвърждение свободу. да пребываетъ до вѣка никымъ неразоримо, обачеже и по смръти крѣства ми кога Богъ изволи кралеуствовати землю и дръжавоу кралеуства ми, да се не потворитъ вѣнастоѣщее златопечатное слово крѣства ми; кто ли се покоуситъ отъ такоуныхъ потворити и разорити златопечатнос слово крѣства ми, да есть проклетъ и трѣклетъ отъ гѣ бѣ и отъ пречистыи бѣе хиландарскыи и причестни да има съ Јоудоу прѣдателемъ и да наслѣдитъ проказу гнозиевою и да есть причтенъ къ опѣмъ, иже рѣше: кровь его на насъ и на чедихъ нашихъ, и въ мѣсто помози да иматъ соупърницоу пречистоу бѣоу въ сѣи вѣкѣ и въ припдуциѣ, аминь . . .

И сие златопечатное слово настоѣщее благоизволи даровати кралеуство ми монастыроу крѣства ми Хиландароу на всако оутвърждение извѣстно, писа и подписа кралеуство ми царьскимъ обычнымъ знаменемъ въ лѣто 853 (6853) мѣа мароа кѣи днѣ индикта ѡи.

† Стефанъ въ Хѣ бѣ вѣрнь самодръжць и краль †

Печать.

(Собран. Севастьян., акты Хиланд., № 15).

Индиктъ въ актѣ обозначенъ повѣрно; на 1315 г. приходится индиктъ 13-й, а не 11-й.

4.

1354 года.

Сербскій царь Стеванъ Душанъ хрисовуломъ утверждаетъ приложеніе Хиланді
села «Лѣсковлѣне».

† Иже испрѣва сидеваша любовь божественная и сладость и
изреченіи. . . . . твои. кто изыгнѣ таковою благода
сюже даровалъ еси владыко Христе, небесни царю славы с
имъ рабомъ благовѣрнимъ царемъ иже пожише праведнѣ
земли въ чистотѣ и благовѣрнѣ, тѣмъ же и мѣ богомъ
ставленному и светыми съхраненному и благовѣрн
моу Стефану прьвому царю все сръбскии и грѣк
землѣ, поморію западнымъ странамъ. желаетъ иже ѿ пресв
лихъ моихъ наставникъ господъ же и оучитель прѣподобнаго С
меона и светителя Сави и въ оумѣ имѣти раждеженіе сръдч
всегда, иже къ Божиимъ и светимъ цръквямъ приносити дар
милостины за помилованіе и помощь иже отъ стѣхъ царств
ми, тѣмъ же изволи царство ми снѣ сътворити за прип. . . .
чстнаго игоумена стѣхъ гори Атона храма пресветнѣ Бого
дице Хиландарскии кир Сави тако упомену царство ми
приложени, що е приложила гѣа царства ми Више. . . .
храмоу престѣхъ бѣе хиландарскии село Лѣсковлѣне с мего
и перноромъ и всѣми правинами села тога. по хтѣнню г
Вс. . . . славе и синовъ іеіе Богдана и Богои, а ни по кед
сплѣ, ни по неволи, тѣмъ же и царство ми сговоршесе съ б
гочествою и христолюбною царицею кира Еленою и съ бо
дарованимъ синомъ наю кракѣмъ Оурошемъ сложихове сръд
ноюю любовь къ престѣхъ заступници нашей Богородици и за
сахомъ село Лѣсковлѣне с мегами, с. . . . . и с перноромъ и
всѣми правинами села тога, да е цръкве стѣхъ Бѣе хиланда
скии до дни. . . . . дондеже е храмъ тѣ оу вса
свободу и правдоу неотѣмлемо никогда до вѣка и у снѣ мусн
оу всемъ за име цѣства ми непотворено. и този село освоб

арьство ми отъ всѣхъ работъ и поданькъ велихъ и малихъ, ни
етве, ни сѣнокосе, ни вршеника, ни сожѣ, ни винограда, ни
опрене (?) ни чьбо.... ни когга наметка, ни поранка кѣго
арьства ми, иже обрѣта по земли царьства ми, развѣ една сѣ-
нца (?) царьства ми.... коницо и кгоже изволить.... по миѣ
арьствоующа на престолѣ царьства ми, сиѣмоу непотвореноу
ити, нѣ паче и още болше . . . . .
. . . и подтверждати . . . . . и запрещаю сиѣму златопечатно-
оу словоу царствами непотворенноу бити, такоже и царьство
и . . . . . и списа се сиѣ златопечатное слово царьства
и въ лѣто 5735 (6862) инд. 3

† Стефанъ въ Христа бога благовѣрнъ царь Срьблкъмъ и
Срькомъ †.

и списасе златопечатноѣ слово . . . . .
. . . . . на Брусници . . . . . Георгъ.

Печать.

(Собр. Севастьян., акты Хиландар., № 14).

5.

1355 г. м. июнь.

Поставленіе Стеѣна Душана «о селѣ земли Карбинькой».

† Има хтѣниѣ и повелѣва царьство ми да ѣ вѣдомо всако-
моу, како придѣ игоумень всечѣстни стѣгорскіѣ бѣе хиландарске
Дорооси и съ старци и говори црвоу ми о селѣ земли Карбинь-
кой, како ѣ има црѣвь оу хрисовоули а съ чинѣ (?) не држе. и
сырѣшесе бѣци црѣва ми пре мноми, що соу на тои зи земли
Карбинькой, и црѣв ми въ то врѣме не обрѣта виде дати бѣцема
да се прѣселѣ. и посла кѣфалию щипскога Давида Михоѣ-
впкѣа игоумена и старце и тези бѣце да с краѣ одтешоу црѣви
и оутѣме. и прише Давидъ спове црѣвоу ми, како ѣ мегио
ими оутѣвмиль и одтесали землю въде ми спове Давидъ, и
сказа почише от Тарахиньць поутемь до Радапске мегіѣ и од

Раданске мегіе до Козначке мегіе, и од црквӣ древенѣ од Ата-
пасина паки на Миращевѣ пробои прѣко на Брѣгалницоу и паки
отоуда оуѣ Брегальницоу како оупаде Козначица оу Брегальницоу
и посрѣ реке Козначке до мегіе козачке. и црѣв ми тоуде зи
коуде ми сповед коуде ꙗ́ Давидь и́ ними оутѣмилъ и одте-
саль и оумерилъ записа и оутврѣди да ꙗ́сть тази земля црквӣна
прѣѣстѣ бѣе хиландарске оухрисовоуль до дни и до веки, како
ниѣ метохіе и села коа соу од искони од хтиторь у хри-
совоуль црквӣна, такожде истлъпове . . . . .
. . . . . странѣ од Овча поля що тежи црквӣ да има и тежи, а
зи нӣ никто да не има печали и (тога ради) всѣ сие записа
и оутврѣди црѣв ми црквӣ тоу зи землю и стлъповѣ ꙗ́ко кон
сега нӣ бѣць. . . . . никто любо нӣ малъ, нӣ великъ да не има
печали, да се не заденѣ нӣ ꙗ́дномъ злбомъ, нӣ зац. . . . . тѣмко
свободно да сѣю има црквӣ прѣѣста бѣа хиландарска до дни и
до веки непотѣки. . . . . венно никимъ. и снѣга записаниа и
оутврѣженна црѣв ми никто да не прѣчует, кто ли забави и по-
творитѣ да се расне. . . . . и накаже, како повелѣва законикъ
црѣв ми ::

† Стефанъ въ Хса бѣа благовѣрнъ царь Србьлемъ и Грькомъ.

«и снѣ известно и златопечатное слово записасе и оутврѣ-
днсе въ лѣтѣ 863 (6863) индиктъ ӣ мѣа июнѣ.

Внизу приписка:

хрисови о сели
. . . . . в земля
Брегальница близоу
реке

(Собр. Севастьян., акты Хиландар., № 32).

Село Карбинчи и теперь существует -- на лѣвомъ берегу р. Брегальницы,
пониже выше Штина и недалеко отъ селенія Крушици, которое упоминается въ
двухъ издаваемыхъ здѣсь актахъ. Слово бѣць (бѣци), остается для меня
загадочнымъ. Спимокъ, правда, неудаченъ, многія слова весьма неясны и
и даже совсѣмъ непрочтены, но внимательное разсмотрѣніе памятника все-
таки не позволило мнѣ прочесть сомнительное слово иначе, какъ предложено
(не можетъ быть ни «грѣцъ» ни «собръ»).

6.

Безъ года, м. май.

Хрисовуль сербскаго цара Стевана о разныхъ селахъ и имѣнїихъ Хиландаря.

† Царь царствующимъ и господь господствующимъ, въ-
комъ творецъ, вса отъ небытіа въ бытіе приведи, и всакому ди-
ханію животъ вдыхае и младенце въ чрѣвѣхъ матеріе оживляє,
слѣпимъ зрѣніе дарова, и дары даруе и раздавае, и земльнѣе
царе царствїа скѣптромъ почитаетъ, и мѣсе благодатию и даромъ
вѣнцемъ царствїа почтете; тѣмъже и азъ благодареніе благо-
датно отъ срдца и доуше послаю и того любовію и благо-
датно раснамаемъ благаа начинаю творити. Събравшоу царь-
ствоу ми съборъ на Кроунищїихъ съ прѣосвященнымъ
патріархомъ кур Савою, и съ митрополити, и съ єпископи,
и съ игумены и съ всѣми поустинпожители стѣе гори Лоона и
съ всѣми властели сръбскими и грѣчьскими и поморь-
скими, тоу изыде всечестныи игумень стѣе бѣе хиландар-
ские кур Дорожен и старецъ шрга коренской Енофрие, и
мнози старци, и изнесоше хрисовоули прародителя цѣтва ми
стѣо краля и говорише тоу на събороу цѣтвоу ми како имъ
своуеѣли станицы и конюси на врь забелѣ црковнога
на Понорьцоу и на Кроушьчици, где пасоу монастырске
овце и кобилѣ, и оу Зете що имаю село половина Каме-
ницъ, и на Мораче половина ловища како имъ с тези ца-
ринне Подгоричане не даваю, и що имаю оу Кроушевской
метохіе трѣгъ Книшьцоу, како имъ га властеле и метохици
прѣславлю на другаа мѣста и царине имъ одъ вина не даваю
и о друузехъ работахъ монастырскихъ въспомоуше цѣтвоу
ми. И сїа съмысливъ цѣство ми проразумѣ горкы си пристрании
(sic) часъ смърти каако прѣдѣстаети тебѣ влїдцѣ Хоу моему.
Какоже и бывшии прѣви црне и стѣе прародителіе цѣства
ми, и како к тебѣ прѣчѣстаа влїдце оумилєнне взрети възмоу

и твоє прѣѣтнє мѣрнєк мольбы просити начноу, да мѣтнѣва сѣтворет ми страшнааго соудню снѣ твоєго, творца и бѣ моего. Юще и убоахъсе за прѣѣснѣа стѣхъ прародитель цѣтва ми стѣго Сѣмона и стѣго Савы. И видѣвъ хрисовоули деда цѣтва ми стѣго краля и теплоу любовнѣю распанаемъ къ тебѣ прѣѣтѣа бѣце, не потворихъ, нѣ болше потврьдихъ. И посла цѣство ми соудню парабька да имъ освободи одѣ стѣннѣкъ и одѣ кошоухъ забель цѣквнѣи Понорѣць и Кроушьчицоу и Лабикѣво, да пагю одѣ Ораховца и (12) старѣць добрихъ чѣкъ, коуде к мегѣ Понорцоу и Кроушчици и Лабикѣвоу да отшоу, коуде пише хрисовоуль прародителя цѣтва ми стѣго краля, да не пасе теѣ забель никон властелинѣ, ни малѣ, ни великѣ, ни влахѣ, ни арбанасинѣ. Кто ли се пагѣ малѣ и великѣ и име пасти по силнѣемъ, всакѣ настоѣщѣи кѣфалиѣа да оузметъ на немъ т (300) овновъ за то и да не ни соуда, ни пре. И коѣ люди поставе, да блюдоу забель цѣквнѣи, да соу свободни отѣ всакнѣхъ работѣ и поданѣа цѣства ми, тѣчию да пасоу монастырѣске овце и кобилѣ. А трѣгъ Кнѣинѣць да си поставе оу метохнѣс, где кѣ драго монастыроу, и цѣрицоу да оузимаю одѣ вина, що се пзноси и пзвози одѣ трѣга и метохнѣс, а од инога да се не оузима оу метохнѣс, тѣчию на трѣгоу, що се продаѣ, како и оу пнѣхъ трѣговѣхъ по землѣи цѣтва ми. Такожде и оу Хѣтъчкон метохнѣс одѣ вина що се пзноси и пзвози да се плакѣа цѣриѣа. И що бѣше селище поусто внѣже Хѣче именовъ Мѣвино, повѣданѣе цѣвоу ми кѣре прилеже сѣломъ хотѣчкнѣмъ и снѣс приложи цѣтво ми прѣѣтѣи хиландарѣскоѣ да кѣ никнѣмъ не отѣснѣлемо до днѣи и до вѣка. И що кѣ приложи и записалѣ властелинѣ цѣства ми Тошо кѣ село бащѣино, що моу кѣ записало цѣство ми оу бащѣиноу, селѣце Вышеспрѣнѣкъ, и този оутврьди цѣство ми оу хрисовоу словомъ златопечатнѣимъ чудотворнѣмъ мощемъ стѣго Петра да кѣ не отѣснѣлемо никнѣмъ до днѣи и до вѣка. И оу Моравнѣа Брезѣва сѣ заселѣа ми, и оу Мораве оу лознѣици виногра, и оу Зете половина Камениѣць сѣ людѣми именовъ Момнѣишкѣ, и на Мораче половина ловнѣа, како то кѣ и прѣжде было, и оу Плавѣ село Досоугѣс сѣ заселѣа ми, како пише хрисовоуль стѣго краля. И Щупель вышѣ

Іеки архієпископъ, и оу Неки оу тръгоу, що си имаю по-
сеице, стаць, виногра^а и стльць съ овоциемъ. И захакъ на
истрици и на немъ оуліаникъ съ оуліари именемъ Добрько,
братъ мою Братославъ, Братень, Гноуса, и сінмъ оуларемъ да не
работъ ни єдне, лнко да соу оуліарис; како пѣкомъ врѣме-
емъ погине оуліаникъ, да га тін оуліарис отъ себе поставлаю.
А всакъи патриархъ домоу сїсова, да оузима великои цѣвѣ
патриархис свѣщоу оу хиландарскои метохис, от поповъ
рховноу и на вметехъ кривоу. И всакъи патриархъ да
давасть домоу сїсова, мльчальнои келіи прародителя царства
ми стго Савы, всако лѣто ѿ перпѣ, и мьськъ и и кожоуха,
сако пише хрисовоуль прародителя цѣства ми стго крапа.
Іон ли патриархъ не почне сіа исправлати, да не оузима оу ме-
тохис хиландарскои ни мало, ни много. И законъ метохис хи-
ландарскои, да работа всакъи кон іс оддѣльнъ и днѣи оу
едѣлѣ и и днѣи оранья іс сени и днѣи пролѣтію, и днѣи
ѣна и винограда же, и що пооре и покоси, все да сьврѣстоуе,
и сьврѣши, и оусне, и да имъ не ни єдне работъ висфалине
ни сока, ни коня, ни псара, ни котла. И никто да не соуди
метохис хиландарскои ни за єднѣ соу, ни ла. . . . ни големы
ни за землю, ни за враждоу, нь да соудѣ старци, конхъ по-
вила стын монастырь и соудме, конхъ они поставе; ако ли се
накѣ от нихъ, кто е криво соудилъ, закономъ да га посоуди
настоієции кефалиа и судомъ цѣства ми, како имъ пише
хрисовоуль стго крапа. И молю и запрѣцамъ егоже изволи бѣ
спїдствовати въ земли отчѣтва цѣства ми. . . . .
спродникъ цѣства ми или бжїемъ соудомъ от иного рода
гоже изволи бѣ. Заклин. . . . . прароди-
геля цѣства ми непотвореноу быти никымъ, нь паче крѣпце
потерьжевати. Кто ли таковїи дрзѣнѣ малъ и великъ діаволнмъ,
наважденїемъ разорити, или отїсти что мало или много от записан-
ныхъ домоу прѣчтис хиландарскимъ, таковаго да разоритъ гѣ
бѣ и прѣчѣтаа мти бжїа и да га оубис сила чѣтнааго и животно-
ренцаго крѣта и да іс проклетъ от тїи стхъ и бгочоспїихъ отцъ и
стхъ ии аїлѣ рховнихъ, и от ѿ стхъ сѣтлїстѣ и от всѣхъ стынъ
благовѣрнихъ цѣвѣ и от стго бгоданнаго вѣнца цѣства ми. И сты

Сімеонъ и сѣы Сава да мою нѣ соу помощници ни въ сынъ вѣкъ
ни въ боуѣнци, нѣ въ мѣсто помощи отмѣстителне и съпърници
да мою соу, и да се причте къ вѣмъ нечѣстивимъ и поплював-
шимъ іу хѣ сѣа бжїа и рекънихъ: кровь его на насъ и чедѣхъ
напнѣ . . .

Повелѣніемъ гна црѣ Гюртъ логоостъ зансеа на Овчи поли.
мѣа маа ѣ днѣ.

† Стефанъ бловѣршии црѣ Сръблкъмъ и Грекомъ. †

Печать.

(Собран. Севастьян., акты Хиландар., № 23).

Ср. хрисовул. Милутина у Миклош. 57—65.

Акты на греческомъ языкѣ.

1.

1319 г., м. мартъ.

Подтвердительный хрисовулъ Михаила Палеолога о селѣхъ и мѣстохлѣ
Хиландаря.

Ἐπεὶ ὁ ἅγιος μου αὐθέντης καὶ βασιλεὺς ὁ πατὴρ τῆς βασιλείας
μου ἀπ' αἰτήσεως τοῦ περιποδήτου υἱοῦ καὶ γαμβροῦ τῆς ἁγίας βα-
σιλείας αὐτοῦ, τοῦ ὑψηλοτάτου κρῆλη Σερβίας καὶ περιποδήτου γαμβροῦ
τῆς βασιλείας μου ἔφιλασε καὶ ἐπεχαρίσατο πρὸς τὴν κατὰ τὸ ἅγιον
ὄρος τοῦ Ἰλίου διακειμένην σεβασμίαν μονήν, τὴν εἰς ὄνομα τιμω-
μένην τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπικειλημένην τοῦ Χελανταρίου,
τὰ περὶ τὴν τοῦ Στρομμῶνος ποταμοῦ λίμνην διακείμενα χωρία, ἔχουν
τὸ τοῦ Γεώργγηλα λεγόμενον μετὰ τοῦ συντεταγμένου αὐτῷ ἀγροῖου
τοῦ τῆς ἀπειθείας (?) καλουμένου καὶ τὸ τοῦ Εὐνοῦχου ἐπωνομαζό-
μενον σὺν τῷ ζευγγλατείῳ τῆ Γορσανίτζη, καθὼς προκατεῖχεται τούτο
παρὰ τοῦ πανσεβαστου οἰκείου τε βασιλείας μου Λγαρίλου τῆς

κὺλης τοῦ Κασανδρήνου, ἔτι δὲ καὶ τὸ οὕτω πῶς καλούμενον λειψο-
χωρίον, σὺν τοῦτοις δὲ καὶ τὰ περὶ τὸ ἕτερον μέρος τῆς λίμνης τὸ
τοῦ Μαλοῦκα ζευγηλατεῖον καὶ τὸ Ὀσδραβίχιον γεγονότος ἐπὶ τοῖς
τοιούτοις καὶ χρυσοβούλλου τοῦ λεγομένου αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς
βασιλείας μου τοῦ βασιλέως, ἀπολύει καὶ ἡ βασιλεία μου τὸν παρόντα
χρυσόβουλλον λόγον αὐτῆς δι' οὗ προστασσεῖ καὶ διορίζεται κατέχεσθαι
τὰ τοιαῦτα χωρία ἐλευθέρως· παρὰ τῆς εἰρημένης σεβασμίας μονῆς
καὶ τὰς παρ' αὐτῶν προσόδους ἀπάσας καὶ παντοίας ἀποκερδαίνειν ταύ-
την ἀνενοχλήτως παντάπασι ἀδιασειστώσως καὶ ἀναφαιρέτως κατὰ πᾶσαν
τὴν δύναμιν καὶ περιλήψιν τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου
καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου τοῦ βασιλέως· ἔξει δὲ καὶ πᾶσαν ἄδειαν
τὸ μέρος τῆς τοιαύτης μονῆς καὶ συν..... βελτιοῦν ταῦτα δὴ τὰ
χωρία εἰς ὅσον ἂν δύναται καὶ προ..... καὶ αὔξειν τὴν ἀπ' αὐτῶν
πρόσοδον ἀνενοχλήτως ὡσαύτως ἀδιασειστώσως καὶ ἀναφαιρέτως μηδε-
μίαν ἐναντίωσιν εὐρίσκον ἐπ' αὐτοῖς μήτε παρὰ τοῦ μέρους.....
μήτε παρὰ τινος τῶν ἀπάντων· βούλεται γὰρ ἡ βασιλεία μου καὶ
διορίζεται διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου αὐτῆς, μὴ μόνον
ἐνεόχλητα εἶναι καθόλου ἀπὸ πάντων τὰ τοιαῦτα χωρία καὶ τὰ ἄλλα
πάντα χωρία, ἀ κατέχει ἡ τοιαύτη σεβασμία μονὴ διὰ τοῦ προγεγο-
νότος αὐτῆι χρυσοβούλλου τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς βα-
σιλείας μου τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ ἀνώτερα καὶ ἐλεύθερα συντη-
εῖσθαι ἀπὸ πάσης κατατριβῆς καὶ ἐπηρείας, ἔτι δὲ καὶ πάσης τῆς
δημοσιακῆς συζητήσεως, ἥτοι τοῦ κεφαλαίου τῆς σιταρχίας
καὶ τῆς καστροκτησίας καὶ τῆς ὀρικῆς, ἔτι δὲ καὶ τοῦ παρὰ τῶν
κ..... κενόντων ἐν ταῖς ἐκεῖσε χώραις μιτάτου καὶ καθόλου
ἐκ πάσων ἀπαιτήσεων καὶ ὀχλήσεων καὶ οὐ τολμήσει τις ὅλως χεῖρα
ἐλευθερικῆν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἐπίθεσιν τινα καὶ καινοτομίαν
καὶ ζημίαν ὅλων τῆν τυχοῦσαν· Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ αἰτήσεως τοῦ δηλω-
θέντος περιποδήτου γαμβροῦ τῆς βασιλείας μου τοῦ ὑψηλοτάτου κράτη
ἐεργίας προσεκυρώθη τῆι εἰρημένῃ σεβασμίᾳ μονῆι τοῦ Χελαντα-
ίου διὰ χρυσοβούλλου τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς βασι-
λείας μου τοῦ βασιλέως καὶ ἡ περὶ τὸν Μελενίκον δημοσιακὴ
Χελαντηνὴ ἡ Μάτζετα σὺν τῆι τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ πτερωτοῦ κα-
τασμένη, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς τὸν τόπον τῆς Κασανδρείας χειμᾶδιον κα-
τασόμενον τῆς ἁγίας τριάδος, διορίζεται ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ πα-
ρόντος χρυσοβούλλου αὐτῆς, ἵνα κατέχωνται καὶ ταῦτα παρὰ τῆς δη-

λωθείσης μονῆς τοῦ Χελανταρίου ἀνενογλήτως παντάπασιν καὶ ἀδιασειστώσῃ κατὰ πάσαν τὴν περιλήψιν τοῦ εἰρημένου χρυσοβούλλου τοῦ ἁγίου αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου τοῦ βασιλέως. ἵνα κατέχωνται παρ' αὐτῆς τῆς μονῆς ἀδιασειστώσῃ καὶ ἀνενογλήτως, καὶ ὅσοι ξένοι καὶ τῷ δημοσίῳ ἀνεπίγνωστοὶ προσκαθίσουσιν εἰς τὰ ὀθλωθέντα κτίματα καὶ οὐδὲν εὖρη. . . . ἐπὶ τούτοις ἐμποδισμὸν τινα, οὔτε ἀπὸ δημοσίου ἐνήνοχ. . . οὔτε μὲν ἀφ' ἑτέρου τινός. καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, θέλημα ἔχει ἡ βασιλεία μου, ἵνα εἰ τι διάλαμβάνεται κατὰ μέρος ἐν τῷ διαληφθέντι χρυσοβούλλῳ τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου τοῦ βασιλέως. συντήρηται τοῦτο παντελῶς ἀνεπηρέαστον εἰς τοὺς ἐξῆς καὶ διηνεκεῖ χρόνους· εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτων βεβαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν πάντων καὶ ἄ. . . . . καὶ ὁ παρῶν χρυσοβούλλος λόγος τῆς βασιλείας μου προέβη ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα Μάρτιον τῆς ἐνισταμένης δευτέρας ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ ἐβδόμου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβές καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημῆνατο κράτος·

† Μεγατὴ ἐν χῶ τῷ θῶ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος.

Печать.

(Собр. Севастьян., греч. акты Хиланд., № 8).

2.

1342 г., м. январь.

Пан. Иоаннъ Палеологъ приписываетъ къ Зографскому мон. село Хантакъ.

† Ἐπεὶ πρὸ ὀλίγου ἐξητήσατο τὴν βασιλείαν μου ὁ ὑψηλότατος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων καὶ περιπόλητος θεὸς καὶ συμπένηρος αὐτῆς κυρ Ἰωάννης ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἐδόθη πρὸς τὴν κατὰ τὸ ἅγιον ὄρος τοῦ Ἁθῶ διακειμένην σεβασμίαν μονὴν τῶν Βουλγάρων, τὴν εἰς ὄνομα τιμωμένην τοῦ μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου καὶ ἐπισκεκλημένην τοῦ ζωγράφου τὸ περὶ τὸν Στρυμῶνα χωρίον ὁ Χαντακε, ἀρτίως δε ἐξητήσατο τὴν βασιλείαν μου ὁ θηλωθεὶς ὑψηλότατος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων καὶ περιπόλητος θεὸς καὶ συμπένηρος αὐτῆς, ἵνα ἀπολυθῇ ἐπὶ τούτῳ καὶ χρυσοβούλλῳ τῆς βασιλείας μου καὶ οὐδὲν κα-

Πελκύνοντα: τὰ κτήματα τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς εἰς ὅσιν τῶν πεντήκοντα ὑπερπύρων, ἅπερ ἐδίδουν κατ' ἔτος χάριν τοῦ κεφαλαίου τῆς σιταρχίας, τῆς ὀρικῆς καὶ τῆς καστροκτησίας: διὰ τὴν θέλησιν καὶ ζήτησιν τοῦ ὑψηλοτάτου βασιλέως τῶν Βουλγάρων καὶ περιποδήτου θείου καὶ συμπενθέρου τῆς βασιλείας μου ἀπολύει αὐτὴ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτῆς δι' οὗ προσταταί καὶ διορίζεται κατέχειν εἰς τὸ ἔτος τὴν δηλωθεῖσαν σεβασμίαν μονὴν τοῦ Ζωγράφου τὸ ρηθὲν χωρίον τὸν Χαντάκε ἀνενοχλήτως παντάπασιν καὶ ἀδιασειστος καὶ ἀνεπηρεάστος μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ νομῆς αὐτοῦ κατὰ τὴν διακράτησιν καὶ δεφένδοσιν ἣν ἐκράτει αὐτὸ καὶ πρὸ τούτοις. . . . . δοῦλος τῆς βασιλείας μου ὁ ἐπαρχος. Οὕτως γὰρ ἔχει: θέλημα ἡ βασιλεία μου τοῦ κρατεῖν αὐτὸ καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ Ζωγράφου καὶ ὁ καθελκεσθαι τούτο καὶ λοιπὰ κτήματα τῆς σεβασμίας μονῆς εἰς τὴν δόσιν τῶν ρηθέντων πεντήκοντα ὑπερπύρων, ἅπερ ἐδίδουν χάριν τοῦ κεφαλαίου τῆς σιταρχίας, τῆς ὀρικῆς καὶ καστροκτησίας, ἐπειδὴ ἐκκόπεται ταῦτα ἡ βασιλεία μου ἐξ αὐτῆς τῆ γούν ἰσχύι καὶ δύνامي παρόντος χρυσόβουλλον λόγον τῆς βασιλείας μου: καθέξουσιν δὲ οἱ λυθέντες μοναχοὶ τὸ ρηθὲν χωρίον ἀνενοχλήτως παντάπασιν, καὶ ἀδιασειστος κατὰ τὴν διακράτησιν τοῦ ἐπαρχοῦ μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ νομῆς αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ καθελκυνθῶσονται τὰ κτήματα τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς εἰς τὴν δόσιν τῶν ρηθέντων πεντήκοντα ὑπερπύρων παρὰ τοῦ μέρους τοῦ δημοσίου. ἐπειδὴ, ὡς δεδηλώται, ἐκκόπεται ταῦτα ἡ βασιλεία μου: ὡς αὐτὴ διορίζεται ἡ βασιλεία μου διατηρεῖσθαι τὸ ρηθὲν χωρίον τοῦ Χαντάκος καὶ τὰ ἕτερα κτήματα τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ δεφένδοσιν καὶ ἀνενοχλήσιν ἣν κατὰ μέρος ὁωρίσατο καὶ ἔταξεν διὰ χρυσόβουλλον αὐτοῦ ὁ ἄγιος μου ἀυθέντης τῆς βασιλείας μου ὁ αἰδόμενος καὶ μακαρίτης. . . . . ἐγένετο αὐτοῖς καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου ἀπολύθει: κατὰ μῆνα ἰαννουάριον τῆς ἰνδικτιῶνος δεκάτης τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους. ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβές καὶ θεοπρόβλητον ὑπεστημίνατο κράτος:

† Ἰὼ ἐν γῶ τῷ ἠῶ πιστός βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων ὁ Παλαιολόγος:

(Собр. Севастьян., греч. акты Зографа, № 8).

3.

1346 γ., μ. απρῆλῃ.

Χρισουγλῃ Στεφῆνῃ Δουσανῇ Ζογραφικοῦ μοναστηρίου ο σελῃ Χαντάκῃ.

..... *) ποταμὸν τὸν Στρομῶνα τὸ χωρίον τὴν Χαντάκε διὰ
 χρυσοβουλλῶν..... τῆς βασιλείας μου τοῦ ὑψηλοτάτου βασιλέως τῶν
 Ῥωμαίων... τοῦ Παλαιολόγου..... τούτο καὶ ἐνέμετο μετὰ πᾶσ.....
 ..... καθὼς ἐνέμετο τούτο καὶ μέγας κονοσταυλὸς ἐκεῖνος Με-
 θεοδῶδῃ... προσῆλθεν ἡ τοιαύτη γῶρα εἰς τῆς ὑπόταξιν καὶ ὑπο.....
 τῆς βασιλείας μου. ἐκρατήθη καὶ ἐδόθη ἀλ..... ὅπως δὲ πάλιν
 διὰ ζῆ..... τοῦ περιποδῆτου ἀδελφοῦ τῆς βασιλείας μου τοῦ ὑψηλο-
 τάτου . . . . .
 ..... τῶν Βουλγάρων διορίσατο ἡ βασιλεία μου. ἵνα ἐπιλάβηται ἡ
 τοιαύτη σεβασμία μονῆ τοιοῦτον χωρίον τὸν Χαντάκε καὶ . . . . .
 . . . . . ἐζήτησεν . . . . .
 τῆς βασιλείας μου ὁ ὑψηλότετος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων κυρ Ἀλέξαν-
 δρος... ἵνα πορίσῃται ἡ τοιαύτη μονῆ ἐπὶ τούτοις χρυσοβουλλῶν τῆς βασι-
 λείας μου τὴν ζήτησιν καὶ ἀξίωσιν αὐτοῦ εὐμενῶς προσδεξαμένη ἡ βασι-
 λεία μου ἀπολύει αὐτῇ τὸν χρυσοβουλλῶν λόγον αὐτῆς δι' οὗ προστάττει
 καὶ διορίζεται. ἵνα κατέχη τὸν στρουμμουναρεντα (?) τὸν Χαντάκε ἡ ὀγλω
 θείσα σεβασμία μονῆ μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ
 ἀνενοχλήτως καὶ ἀδιασείστως, ἀναφαιρέτως καὶ ἀνεπηρέαστως εἰς τοὺς
 ἐξῆς καὶ διηγεκεῖς χρόνους. μετὰ τῶν ἐκεῖσε ὑδρομυλόνων καὶ τοῦ διὰ
 . . . . .

(иѣсколько строкъ совѣмъ не разобратъ)

... κατέχει καὶ τὰ πενήκοντα ὑπέρπυρα ἃ εὐεργέτησε πρὸ ὀλίγου
 αὐτῆν ἡ βασιλεία μου ἀνενοχλήτως . . . . .

(последъ значительнаго непонятнаго мѣста).

*) Начала хрисовула, сколько можно доидматься, совѣмъ не достаетъ ни
 сивки; разбиратъ можно съ большимъ трудомъ только со второй строки.

διορίζεται ἐπὶ τῆ βασιλείᾳ μου, ἵνα διατήρηται τὸ Στρυμόνιον χωρίον ὁ Χαντάκη, ἀλλὰ δὲ καὶ ἕτερα πάντα χωρία, ἤγουν κτήματα τῆς εἰρημένης σεβασμίας μονῆς ἀνενόγητα καὶ ἀδιάσειστα, ἀναπαίτητα καὶ ἐλεύθερα ἀπὸ πάσων τῶν κατὰ χώραν ἐπερχομένων ἐπηρξείων τε καὶ δόσεων, ἤγουν τοῦ φόρου, τῆς παρθενοφθορίας, τοῦ μερικον..... ἐπι τε τοῦ κεφαλαίου τῆς σιταρχίας, τῆς ὀρικῆς, τῆς καστροκτησίας, τοῦ κεφαλαίου τοῦ χαράγματος, τοῦ ἐννομίου τῶν προβάτων καὶ χοίρων αὐτῶν, τοῦ μελισσονομίου, τῆς χοιροδεκάτης, τοῦ μιτάτου, τοῦ ξυλαγύρου..... ζημίας καὶ μὴν τῆς ἐξαπίσεως τοῦ ἄλλου καὶ ἀπὸ πάσων ἄλλων δόσεων καὶ συζητήσεων τῶν τε νῦν διενεργουμένων καὶ τῶν εἰς τὰ μετεπεῖτα ἐπινοηθησομένων καὶ οὐδὲν εὐχρηστοῖ ποτε διενόγησιν καὶ διάσεισμον τινα οὔτε παρὰ τῶν . . . . . ἀρχόντων.

. . . . . ἀλλὰ διατηρηθήσονται καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀνενόγητα καὶ ἀδιάσειστα ἀπὸ πάντων κατὰ τὴν πρόληψιν τῶν προσόντων τῆ τοιαύτη μονῆ παλαιῶν χροσοβούλλων καὶ κατὰ τὴν πρόληψιν τοῦ ἐπιβραβευθέντος αὐτῆ προσόντος χροσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου..... ἰσχυρὴ καὶ . . . . . καὶ οὗτος χροσοβούλλος λόγος τῆς βασιλείας μου ἀπελύθη κατὰ μῆνα Ἀπριλλιον ἐνισταμένης τεταρκαίδεκάτης ἑνδεκαῖωνος τοῦ ἐξακισμιοστοῦ ὀκτακισιοστοῦ πεντηκιστοῦ ὃ ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεστημῆνατο κράτος

Подпись вязью: Стефанъ въ х̄а б̄а вѣрнь царь.
(Собран. Севастьян., акты Зографа, № 13).

4.

1346 г. м. апрѣль.

Хрисовуль Стефана Душана об̄ъ нѣтънѣхъ мон. Филоесеу.

Ἡ βασιλεία μου τῆ τοῦ θεοῦ χάριτι προμῆθειαν ποιουμένη τῶν προσελθόντων τῆ δουλοσύνη καὶ . . . . . τρων καὶ χώρων..... πρὸ ὀλίγου ὑπέστησαν κίχωση

καὶ φθορὰν καὶ καινοτομίαν ἀπὸ τῆς τοῦ καιροῦ. . . . . καὶ συγ-
σεως, οὐκ οὐκ ἔχρινε θεὸν ἀμοίροις ταύτης καταλιπεῖν τῶν ἐν τούτοις
εὐρισκομένων μετοχίων καὶ κτημάτων τῶν σεβασμίων μονῶν τῶν ἐν
τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Ἁθωνος διακειμένων, ἀλλὰ μᾶλλον. . . . . φιλοτι-
μότεραν ἐνεργάζεσθαι ἐν τούτοις τὴν προμήθειαν δι' ἧν. . . . . αὐτὸς
τὴν βασιλείαν μου οἱ ἐνασκούμενοι μοναχοὶ σέβουσιν καὶ διάνουσιν (?)
ὅθεν καὶ ἐπεὶ ἡ ἐν τῷ τοιοῦτῳ ἁγίῳ ὄρει διακειμένη σεβασμία
μονὴ τῆς βασιλείας μου ἡ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς πανυ-
περάγνου θεσποίνης καὶ θεομήτορος καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ
Φιλοθέου, κεκτημένη κτήματα διάφορα περὶ καταπανοσίων
Σερρῶν. . . . . τὸν ἐπιλεγόμενον Κρουονερίτην μετὰ τῶν ἐν
τῷ καταρρέοντι ποταμῷ περὶ τὰς Σέρρας εὐρισκομένων καὶ τῶν ἀμπε-
λίων καὶ χωραφίων τοῦ τοιοῦτου μετοχίου, καὶ ἕτερον . . . . .
ἐντὸς τῆς θεσπώστου πόλεως Σερρῶν ἔχει τὰ κατὰ δένδρα, ἕτερον
μετόχιον εἰς ὄνομα. . . . . Βλασίου μετὰ καὶ τῶν παροίκων, οὓς
ἐκεῖσε κατέχει ἡ τοιαύτη μονὴ μετὰ. . . . . καὶ αὐτὸ ἐπὶ τῷ
ὀνόματι τοῦ . . . . . φόρου τιμίου στρατιώτου μεθ' οὗ . . . . .
. . . . . καὶ ἀμπελείων καὶ χωραφίων καὶ ὕδρομύλων δυοῖν καὶ
προσκαθημένων . . . . .
καὶ ἀλλαγῆς ἕτερον μετόχιον τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Βλασίου
εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον τὸ ὁλοθὸν μεθ' οὗ κέκτηται καὶ αὐτὸ χωρίον. . . .
ἐν διαφόροις τόποις, καὶ. . . . . ἕτερον μετόχιον μεθ' ἧς κατε-
χει γῆς. . . . . τοῦ κάστρου Ζιχνῶν, ἕτερον μετόχιον
τιμώμενον καὶ αὐτὸ ἐπὶ ὀνόματι τοῦ τιμίου ταξιάρχου τοῦ. . . . .
καὶ οἰκήματα εἰς τὴν Σεντίναν ἕτερα μετόχια δύο τὸ Μπορά-
κιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ. . . . . ἐπὶ ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου
μυροβλύτου καὶ τὸ Ῥόγοζιν, καὶ ἐντὸς τοῦ τοιοῦτου κάστρου. . . . .
ἕτερον μετόχιον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πανευφύμου πρωτοκλήτου. . . . .
. . . . . μετὰ τῆς. . . . . καὶ προσκαθημένων καὶ τῶν ἀμπελείων καὶ
χωραφίων ἐντὸς τοῦ θεσπώστου πόλεως Θεσσαλονίκης. . . . .
τοῦτε ἁγίου τροπαιοφόρου θαυματουργοῦ τοῦ ἐπιλεγομένου. . . . . καὶ
οἰκήματα εἰς τὴν Γαλικὸν γῆν μετὰ οἰκημάτων, εἰς τὴν χώραν
ἐν βορρῷ τοῦ Μελενίκου . . . . .
. . . . . εἰς τὸ χωρίον τὴν Ῥακιστιανίαν, ἕτερον μετόχιον ἐπὶ τῷ
ὀνόματι ἐνδοξοῦ τροπαιοφόρου θαυματουργοῦ Λημητρίου τοῦ μυρο-

βλύτου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ προσκαθημένων καὶ ἀμπε-
 λίων καὶ . . . . . κατέχειν ὑπερμεγίστην καὶ πλείονα
 τῶν ἡμῶν μονῶν τὴν κατὰ τριβὴν καὶ ζημίαν ἐν τοῖς εἰρημένοις
 κτήμασι· ἐκρατήθη καὶ ὁ κατ'ὄρισμόν τῆς βασιλείας μου τὰ ἐντὸς
 τοῦ κάστρου Ζιχνῶν οἰκήματα μετὰ καὶ τοῦ δηλωθέντου
 μετοχίου τιμίου ταξιάρχου τῶν . . . . .
 καὶ ἀποκούμενοι μοναχοὶ τυχη . . . . . τῆς εὐεργεσίας καὶ προ-
 μηθείας παρὰ τῆς βασιλείας μου. . . . . εἰς τὰ κτήματα αὐτῆς·
 ἀλλὰ ὁ καὶ ἀντὶ τῶν κρατηθέντων οἰκημάτων ἐν . . . . . Ζιχνῶν . . .
 παράκλησιν αὐτῶν εὐμενῶς προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ἐπιγορηθεὶ
 καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῇ τὸν προσόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτῆς, δι' οὗ
 προσταττεῖ καὶ διορίζεται, ἵνα . . . . . κατέχη καὶ ἀνενοχλήτως παν-
 τάπασι καὶ ἀδιασειστωσὶ πάντα τὰ ἐν τοῖς δηλωθεῖσι διὰ μέρος
 κτήματα καὶ μετόχια αὐτῆς ὅπ . . . . . κράτης ἐνέμετο ταῦτα διὰ
 τῶν προσόντων αὐτῆς . . . . .
 καὶ σιγγλίων . . . . . καὶ ἐτέρων . . . . .
 . . . . . καὶ τὴν μονήν, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν κρατηθέντων οἰκημάτων
 εἰς τῶν Ζιχν(ῶν) ὄρισμόν, ἡ βασιλεία μου εὐεργετεῖ πρὸς αὐτὴν
 τὸ παρὰ τοῦ Πατρικίου ἀπαιτούμενον κεφάλαιον ὁ . . . . . τοῦ
 τοιοῦτου μοναστηρίου ἔτι τε καὶ τοὺς εἰς τὸ μετόχιον τοῦ
 Ἰζαίνου προσκαληθένους καὶ παροίκους, μετ' ὧν ἔχουσιν ἐκ τῶν ἀμπε-
 λίων καὶ αὐλακίων τὴν ἐκεῖσε ἀλείαν τὴν Βάλταν (?) μέχρι καὶ
 τῶν κρημνῶν ἕως τοῦ ποταμοῦ Παναϊκός (?), τὴν ἀπὸ Ζελε-
 γόβης ἀποσπαθεῖσαν γῆν καὶ δοθεῖσαν τῇ πεντακλήσ . . . .
 ἐκεῖνη . . . . τὸ χωράφιον τῶν Προσάκιον καὶ ἔτι τὸ ζευγαρι-
 τίκιον τῶν τοιοῦτων παροίκων καὶ προσκαθημένων καὶ τῶν ἄλλων
 τῶν ἐκεῖσε εὐρισκομένων ἐνοικούντων, ὡς ἐκράτει ταῦτα ὁ περιπό-
 θητος θεὸς τῆς βασιλείας μου πρωτοστράτωρ ὁ Συναδηνός
 ἐκεῖνος· ὡσαύτως εὐεργετεῖ ἡ βασιλεία μου τὴν τοιαύτην μονήν
 τὸ ζευγαριτίκιον πάντων τῶν παροίκων καὶ προσκαθημένων, ὧν
 κέκτηται ἐν τοῖς δηλωθεῖσι κτήμασι καὶ μετοχίσι αὐτῆς· τὸ μοδύριον (?),
 τὸ μιττάτι, τὴν ὀρικὴν καὶ καστροκτυσιάν, τὸ ἐννόμιον τῶν
 ζῶων καὶ τῶν προβάτων καὶ τῶν χοίρων καὶ μελισσῶνων
 αὐτῶν τὸν ἄ . . . . (?) τὸ χαρέσιον (χαρέβιον;) τὸ βιωτίκιον.
 καὶ πάντα τὰ ἀπαιτούμενα, ἀλλὰ δημοσιακὰ κεφάλαια
 τοῦ φόρου καὶ τῆς εὐρέσεως ἠγασταροῦ τῇ γούν ἰσχύι καὶ

δυνάμει τοῦ παρόντος γρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου καθέξε-
ται καὶ νεμεθέσεται ἢ τοιαύτη σεβασμία μονὴ ἀναφαιρέτως, ἀναπο-
στάτως ἀν. . . . τως, καὶ δίχα τινος διαλύσεως καὶ ἐπηρείας μετὰ καὶ τοῦ
ὕδατος τοῦ καταρρέοντος ἀπὸ τῶν κρυπτῶν πηγαδίων εἰς τὸν μυ-
λῶνα τοῦ μετοχίου τοῦ Τζαίνου, καθὼς καὶ προκατεῖχε τοῦτο καὶ
ἐνέμετο· συντηρηθήσονται δὲ οἱ ἐν πᾶσι γαῖς, κτήμασί τε καὶ μετο-
χίοις πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι ἀνώτεροι οὐ μόνης παντοίας ἀπαι-
τήσεως καὶ δόσεως διορίζεται ἡ βασιλεία μου ἅμα καὶ τῆς ἀπογρα-
φικῆς ἀναθεωρήσεως καὶ ἀποκαταστάσεως· οὔτε γὰρ ὁ εἰς κεφαλὴν
εὐρισκόμενος Ζιγρῶν, οὔτε οἱ ἐν τοῖς . . . ἐνεργοῦνται, ἢ ὁ τὴν ἀπο-
γραφικὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἀποκατάστησιν . . . ποιήσασθαι, οὔτε τις
ἄλλος ἐξουσίαν ἄλλως ἄδειαν εἰσέρχεσθαι καὶ ἐν τῷ τοιοῦτῳ μετοχίῳ
τοῦ Τζαίνου καὶ ἐν τοῖς ἑτέροις κτήμασι καὶ μετοχίοις τῆς τοιαύτης
μονῆς καὶ ἀπαιτεῖν τινα ζήτησιν καὶ δόσιν καὶ . . . ἀναθεώρησιν.
συνίστη δὲ καὶ βελτιοῦ τὰ τοιαῦτα κτήματα καὶ μετόχια τῆς . . .
ὡς βούλεται καὶ δύναται καὶ κατέχει τὰ ἐν αὐτῇ βελτιωθησόμενα
μετὰ τῆς . . . καὶ ἀνενοχλήσεως· καὶ εἴπερ ἕτεροὶ τινες ἐλά-
θωσι καὶ μὴ ἐν πρακτικοῖς καὶ γεγραμμένοις θελήσωσι προσκαθήμενοι
ἐν τοῖς τοιοῦτοις μετοχίοις, συντηρηθήσονται καὶ οὗτοι εἰς τὴν αὐτῶν
. . . . καὶ ἀνενόχλησιν ὡς καὶ ἕτεροι πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι
ταύτης ἐκ ψυχικῆς σωτηρίας αὐτῆς βασιλείας μου καὶ τῆς περιπολιτή-
του μου ἀγούστης· τούτου γὰρ χάρον ἐγένετο αὐτῇ καὶ ὁ παρῶν γρυ-
σόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα Ἀπρίλλιον τῆς
ἐνισταμένης τετάρτης καὶ δεκάτης ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτα-
κοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ τετάρτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς
καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσιμῆνατο κράτος.

Στέφανος ἐν γῶ τῷ θῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας
καὶ Ρωμανίας †

(Собр. Севастьян., акты Филоф., № 2).

5.

1347 г., м. декабрь.

Хрисовуль Стефана Душана Эсмигненскоу кон на метрохъ Кресово.

Καλὴ μὲν καὶ στρατιωτικὴ φάλαγξ καὶ ὀπλίτων σύνταγμα καὶ πολεμικὴ ἐμπειρία πρὸς τὰς τῶν ἐναντίων παρεμβολὰς, πολὺ δὲ τούτων πλέον οἱ τῷ σταυρικῷ ἐφοπλισμένοι σημείω καὶ πρὸς τὰς ἀρχάς καὶ ἐξουσίας τοῦ κοσμοκράτορος ἀντικαθιστάμενοι τὴν νίκην ἐπιχορηγοῦσι τῇ βασιλείᾳ μου, τοῖς ὅπλοις τῶν προσευχῶν μακρὰν ἀποδιοπομπῶντες τοὺς ἀντιβαίνοντας· ἡ μὲν γάρ ἐκ τῶν ἀνωθεν εἰρημένων ἀρωγὴ πλῆθους ἐστὶ καὶ βίωμης καὶ ὀπλων παρασκευή, καὶ στρατιωτικῆς δεινότης, τῶν δὲ τὴν κατὰ θεὸν ἐπανελομένων πολιτείαν ἐνός ἀνδρός προσευχῇ ὑπ' ἀσιτίας τὴν σωματικὴν ἀφηρημένου ἰσχύον, ὀπλων χωρὶς καὶ συμπλοκῆς τῆς πρὸς τοὺς ἐναντίους ὅλας φάλαγγας καταστρέφει τῶν ἐναντίων καὶ προξενεῖ τὴν νίκην ἀοράτως κατατροποῦσα τοὺς ἀντιπίπτοντας· ἄλογον οὖν ηγεῖται ἡ βασιλεία μου καὶ κρίσεως οὐκ ὀρθῆς ἐκείνων μὲν προνοήσθαι καὶ δορέαις ἀνταμειβεῖν πολυτελέσι καὶ σιτηρεσίων ἐπινοεῖν ἀφορμάς, τούτων δὲ μηδὲν λόγον ποιείσθαι, οἷς μᾶλλον ἐγγρῆν τὰ τῆς βασιλείας μου φιλοτιμήματα ἐπιδείκνυσθαι· Ἐπεὶ γοῦν καὶ ἡ κατὰ τὸ ἅγιον ὄρος τοῦ Ἄθω διαχειμένη σεβασμία μονὴ ἢ εἰς ὄνομα τιμωμένη τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ ἐπονομαζομένη τοῦ Ἐσφιγμένου ἐκέχτητο μετόχιον τὸ λεγόμενον Κρόσουβον μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ καὶ τῶν ἐτέρων πάντων δικαίων καὶ προνομίων αὐτοῦ, ἵγουν παροίκων, χωραφίων, ἀμπελώνων καὶ τοῦ ὕδρομυλικῷ ἐργαστηρίου· προσαπεσπᾶσθησαν δὲ διάσπαρταφικῆς καταστάσεως αἱ δύο μερίδες τοῦ τοιοῦτου χωρίου, καὶ ἐδόθησαν ἡ μὲν μία μέρος τῷ Γαβριηλοπούλῳ ἐκείνῳ, ἡ δὲ ἕτερα τῷ Φαρμάκῃ μετὰ καὶ τῆς Βισινίας, ὡς ἐναποληφθῆναι τῇ μονῇ τὸ τρίτον μόνον μέρος τοῦ τοιοῦτου χωρίου· ἀρτίως δὲ ἀνέφερον τῇ βασιλείᾳ μου οἱ τῆς ὀηλωθείτης σεβασμίας τοῦ Ἐσφιγμένου μονῆς μοναχοὶ καὶ ἐφάνισαν χρυσόβουλλα καὶ ἕτερα παλαιγενῆ δικαιώματα τῇ τῷ αὐτῇ μονῇ κατέχειν καὶ νυμεσθαι τὸ ὕηλωθὲν μετόχιον ἅπαν καὶ παρεκάλεσαν, ἵνα εὐεργετηθῶσι

καὶ διὰ χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου τὸ τοιοῦτον χωρίον καθὼς προκατεῖχον αὐτό. Τὴν παράκλησιν αὐτῶν εὐμενῶς προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ὡς εὐλογον καὶ δικαίαν, ἔχει θέλημα καὶ διορίζεται διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου αὐτῆς, ὡς ἂν κατέχη καὶ νέμηται ἡ δηλωθεῖσα σεβασμία τοῦ Ἐσφιγμένου μονῆ τὸ χωρίον τὸ λεγόμενον Κρόσουβον μετὰ καὶ τῶν ἀποσπασθέντων . . . . . μετὰ πάσης τῆς τοῦ Γαβριηλοπούλου καὶ τοῦ Φαρμάκη κατέχει δὲ ταῦτα ἡ τοιαύτη μονῆ μετὰ καὶ τῆς Βισινίας καὶ μετὰ τῆς ἐτέρας. . . . νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτῶν καὶ. . . . . πάντων καὶ προνομίων ἤγουν παροίκων, χωραφίων, ἀμπελώνων καὶ τοῦ ὑδρομυλικοῦ ἐργαστηρίου· ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἐθελήσωσι προσελθεῖν καὶ προσκαθίξαι τῷ τοιοῦτῳ μετοχίῳ ἐλεύθεροι καὶ τῷ δημοσίῳ ἀνεπίγνωστοι, ὑφείλει κατέχειν καὶ τούτους ἡ δηλωθεῖσα μονῆ λαμβάνουσα ἐξ αὐτῶν τὰ ἀνήκοντα δίκαια αὐτῆς· ἔτι τε διορίζεται ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου αὐτῆς, ὡς ἂν διατηρεῖται τὸ τοιοῦτον μετόχιον τὸ Κρόσουβον ἀνώτερον καὶ ἀκαταζήτητον πάσης καὶ παντοίας δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζητήσεως, ἤγουν ζευγαριτικίου, ξυλαχύρου, μιτάτου. . . . . κατροκτησίας κατροκτησίας, ἀχαρίας (?) ψωμοζημίας, τυρόσιας γεν. . . . . καὶ πάσης ἄλλης καὶ παντοίας δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζητήσεως, νῦν τε οὔσης καὶ εἰς ὕστερον ἐπινοηθησομένης· οὐδὲν δὲ ἔξει ὅλος. . . . .

(вѣсколько строкъ совѣмъ не разобрать)

κατὰ μῆνα δεκέμβριον τῆς νῦν τρεχούσης ἰνδικτιῶνος πρώτης τοῦ ἑξακισχίλιουστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ ἔχτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ἐσημνήνατο κράτος·

† Στέφανος ἐν χῶ τῷ θῶ πιστὸς βασιλεὺς καὶ ἀυτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμαίων.

(Из собранія Севастьян., сообщено Г. С. Дестунисомъ).

6.

1359 г., м. декабрь.

Грамота Сърскаго митрополита Ιαкова, данная Θεοφιλεσσοῦ обители на монастырѣкѣ Св. Георгіа, на Стримонѣ.

† Ἐπεὶ ὁ τιμιώτατος καθηγούμενος τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ἀθῶνος διακειμένης καὶ ἐπικεκλημένης τοῦ Ἐσφιγμένου μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῷ ἀσκουμένων τιμιωτάτων μοναχῶν ἀνέφερε τῇ ἐμῇ ταπεινότητι περὶ τοῦ εἰς παραλίμνιον τοῦ Στρυμμόνος ἐγκειμένου μονουδρίου τοῦ ἐν ἀθλοφόροις μεγάλου τροπαιοφόρου καὶ θαυματουργοῦ Γεωργίου καὶ ἐπονομαζομένου ὁ Παρίακος, ὅπερ κέκτηται αὐτὸ πρὸ χρόνων οὐκ ὀλίγων ἢ σεβασμία αὐτῶν μονῆ δι' ἐκδοτηρίου γράμματος τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἐλιζῶν ἐκείνου κῦρ Ἰωαννικίου, ἡμελημένου ὄντως ὡς καὶ μόλις μνήμην ναοῦ φέρω καὶ μετ' ἐκείνον ἄλλων ἐπισκόπων κατὰ καιρῶν τὸν θρόνον δι' ιδυνόντων τῆς αὐτῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλὰ δὴ καὶ . . . . . κυροῦν τὴν τῶν ἐπισκόπων ἐκδοσιν εἰς τὸ μὴ ἔχειν τινα τῶν ἐπισκόπων ἀδειαν ἐνοχλῆσαι τῇ σεβασμίᾳ μονῇ μήποτε συμβῆ. . . . . καὶ ἀνακαινίσωσιν αὐτῷ. . . . . ἐπεὶ ἡμελημένον. . . . . τὸ πρότερον καὶ εἰς παντελῆ προέβαινε ἀφαισμὸν διδόναι. . . . . κατ' ἔτος πρὸς τὴν ἐπισκόπου ἢ κανονικοῦ χάριν ὑπέρπυρον ἐν' ἐπέστησεν δὲ καὶ γράμμα τῇ ἐμῇ ταπεινότητι κυρωτικὸν τῶν προτέρων γραμμάτων, ἵνα μὴ εὐρίσκωσι παρὰ τινος ἐμπόδισμα κατὰ τὴν περιλήψιν τῶν ἐκδοτηρίων γραμμάτων· καὶ δὴ ποιεῖ ἡ ταπεινότης μου τὸ μέρος τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου ὡς στέργουσα καὶ βεβαιούσα τῇ καταστάσει καὶ ἐκδίδουσα τῶν κατὰ καιροὺς θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων καὶ συλλειτουργῶν ἡμῶν, δι' οὗ δὴ γράμματος καὶ ὑφείλει διατρεῖσθαι τὸ μέρος τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου ἐνεκα τοῦ μονουδρίου τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνενόηλητον ἀξιώσουσιν αὐτοὺς μέλλοντας τὸν θρόνον τῆς ἡμῶν ταπεινότητος ἀναδέχεσθαι ἐν ἀγίῳ . . . . . ἀδελφοῦς καὶ συλλειτουργοῦς ἡμῶν τοῦ στέργειν καὶ βεβαιοῦν τὸ παρὸν γράμμα ἡμῶν. . . . .

(нѣскольکو неясныхъ строкъ)

τούτου γὰρ χάριν τὸ παρὸν γράμμα ἐγένετο κατὰ μῆνα δεκέμβριον.... ἀπεδόθη τῇ σεβασμίᾳ μονῇ εἰς ἀνενόγησιαν αὐτῆς παντοίαν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ ἔτους ἡ ὡ ἐξακοστοῦ ἡ †

Смѣреніи митрополитѣ Сѣрскы Іаковѣ.

(Изъ собранія Севастьян., сооῦщено Г. С. Дестунисомъ).

7.

Безъ года.

Засвидѣтельствованныя копіи двухъ документовъ Эсепгменскаго монастыря: 1) πρόσταγμα τοῦ βασιλέως (πῆν императора не обозначено), а 2) γράμμα τῶν καθολικῶν κριτῶν τῶν Ρωμαίων.

† Ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθω σεβασμίας μονῆς τῆς βασιλείας μου τῆς εἰς ὄνομα τιμωμένης τοῦ δεσπότου ὄρος ἡ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ ἐπικεκλημένης τοῦ Ἐσφιγμένου ἀνέφερον ὅτι ἔχοντες τὸ νεῖκος μετὰ τῶν ἐποίκων τοῦ κάστρου Ρεντίνης περὶ τινος γῆς τῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου λεγομένης καὶ τῶν Βραστῶν ἐλάλησαν τὰ περὶ τούτου εἰς τοὺς καθολικοὺς κριτὰς τῶν Ρωμαίων καὶ ἐδικαιώθησαν, γεγονότος εἰς τοῦτο καὶ γράμματος παρ' αὐτῶν, καὶ παρεκάλεσαν τυχεῖν ἐπὶ τούτῳ καὶ προστάγματος τὴν παράκλησιν αὐτῶν προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου τὸ παρὸν ἀπολύει πρόσταγμα δι' οὗ καὶ διορίζεται . . . . .

τὴν περιληψὶν τοῦ γράμματος τῶν καθολικῶν κριτῶν τῶν Ρωμαίων κατέχωσιν οἱ δηλωθέντες μοναχοὶ ἀνενοχλήτως καὶ . . . . . εἰρημένην γῆν καὶ οὐδὲν εὐρίσκωσι διενόγησιν εἰς τὸ ἐξῆς εἰς αὐτὴν μήτε παρὰ τῶν ἐποίκων τοῦ κάστρου Ρεντίνης, μήτε παρ' ἄλλου τινός· τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο αὐτοῖς καὶ τὸ παρὸν πρόσταγμα τῆς βασιλείας μου·

† εἶχε δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς καὶ θείας χειρὸς τὸ μῆνι δεκέμβριῳ ἰνδικτιῶνος τρίτης· †

† τὸ παρὸν ἴσον ἀντιβλήθη καὶ εὐρέθη ἐξίσασον τῷ πρωτοτύπῳ ὑπεγράφη.

† Ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος Ἱερισοῦ καὶ ἁγίου ὄρους Ἰάκωβος *) †

*) Это засвидѣтельствованіе в подпись сдѣланы рукою самого епископа, почеркъ котораго рѣзко отличается отъ почерка переписчика.

† Οἱ ἐνασκούμενοι μοναχοὶ τῆ κατὰ τὸ ἅγιον ὄρος τοῦ Ἰθω
διακειμένη μονῆ τοῦ δεσπότου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος Χριστοῦ τῆ οὕτω
πως ἐπικεκλημένη τοῦ Ἐσφιγμένου εἰς τὸ . . . . . : . . . .
. . . . . βασιλικ. . . σεκρετ. . . . . παρακαλ. . . . . ἐποιήσαντο
κατὰ τῶν ἐποίκων τοῦ κάστρου Ρεντίνης εἰπόντες, ὅτι τὴν γῆν,
ἣν εἶχε γονικόθεν ἢ κατ'αὐτοὺς τοιαύτη μονὴ διὰ παλαιγενῶν χρυσο-
βούλλων καὶ ἐτέρων δικαιοματίων περὶ τὸ αὐτὸ κάστρον εἰς τὸν
ἅγιον Νικολάον τὸν ἐπιλεγόμενον τοῦ Σκουταρᾶ, ἐπελάβοντο
ταύτης οὗτοι πρὸ ὀλίγου καιροῦ καὶ κατέχουσιν αὐτήν, καὶ ἐντεῦθεν
ἀδικούμενοι παρ'αὐτῶν ἐζήτησαν ἀντικριθῆναι αὐτοῖς· ταῦτα οἱ εἰρη-
μένοι μοναχοὶ εἰπόντες καὶ διηγησάμενοι ἀνεφάνισαν ἡμῖν καὶ ὄνπερ
εἶχον τόπον τοῦ Φαρισαίου ἐκείνου, ἔτι τε θεῖα καὶ προσκύ-
νητα προστάγματα τοῦ κραταίου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου
καὶ βασιλέως, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐγγραφομένην ἀποκατάστασιν τοῦ
πανεργουσίου οικείου. . . . .
. . . . . βασιλεῖ δομεστίκου τῶν θεμάτων τοῦ Μακρήνου·
ἃ δὲ πάντα καὶ ἀκριβῶς διεξελ. . . . .
. . . . .
ἀναφαιρέτως παντάπασιν, ἀναποσπάτως παρὰ τῆς δηλωθείσης μονῆς·
παρόντες δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τῶν ἐποίκων Ρεντίνης, ὁ τε Μανουὴλ ὁ Βλα-
χιτὸς, Γεώργιος ὁ Σφαζαχίονος καὶ Μισκριστείλας ἐξ ἀποστολῆς τῶν
ὄλων τοῦ (κάστρου?) ἐλθόντες καὶ ἀπολογήσασθαι προτραπέντες οὐδὲν
ἄλλο ἀντινοεῖν εἶχον καὶ προβαλέσθαι, ἀλλὰ ἔτι ὡς ἐλευθέραν αὐτὴν
οὔσαν ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον ταύτην δι' ὀρκωμοτικοῦ γράμματος
τοῦ μεγάλου παπίου τοῦ Τζαμπλακῶνος, προβάντος αὐτοῖς ἐπὶ
ταύτῃ καὶ θείου καὶ σεπτοῦ χρυσοβούλλου, καὶ κατέχουσι ταύτην·
Ἡμεῖς οὖν ἐπὶ τούτοις ἐπεὶ διήλθομεν ἅπερ οἱ μοναχοὶ προεκόμισαν,
ἔφημεν παλαιγενῆ διάφορα χρυσόβουλλα καὶ εὔρομεν ὡς γενικὴν
ἐμπεριειλημμένην ἐν αὐτοῖς τὴν τοιαύτην γῆν, εὔρομεν δὲ ὡσαύτως
καὶ ἀπὸ τῶν ἀρτίως ἐπιχορηγηθέντων τῆ τοιαύτῃ μονῆ σεπτῶν προσ-
ταγμάτων, ὅπως δὲ . . . . .
. . . . .
. . . . . εἰστώσαν εἶπον ἐν τοῖς τοιούτοις παλαιγενέσι χρυσοβούλλοις καταγρά-
φεται, ἢ τοιαύτη γῆ εὔρίζεται πάλιν ὑπὸ τὴν ῥηθ. ἴσαν μονὴν·
εὔρομεν δὲ ὁμοίως καὶ ἀπὸ τῆς μαρτυρίας τοῦ μεγάλου πα-
πίου τοῦ Τζαμπλακῶνος, ὅτι κατὰ καιρὸν συγχύσεως αὐτοῖς

ταύτην παραδέδωκε πρὸς αὐτοὺς, πλήν ὡς ἐλευθέραν καὶ διὰ τὸ μὴ εἶδέναι τίνι τρόπῳ προκατέχεται παρὰ τῆς τοῦ Ἑσφιγμένου μονῆς, καὶ ὅτι πρὸ βραχείος πᾶνυ καιροῦ ἐπελάβοντο τῆς αὐτῆς οἱ τοιοῦτοι Ῥεντινῶται· δι' αὐτὰ ταῦτα λέγομεν καὶ ἀποφαινόμεθα, ὡς ἂν κατέχη καὶ πάλιν ἡ δηλωθεῖσα σεβασμία τοῦ Ἑσφιγμένου μονῆ τὴν εἰρημένην γῆν αὐτῆς ἀνενοχλήτως παντῇ καὶ ἀδιασειστώως καθὼς καὶ τὸ πρότερον κατὰ τὰς περιλήψεις τῶν προσόντων αὐτῇ δικαιωμάτων τῶν τε παλαιγενῶν. . . . χρυσοβούλλων καὶ τῶν ἐτέρων, καὶ οὐδὲν εὐρίσκωσι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τῶν τοιούτων ἐποίκων ἢ παρ' ἐτέρου τινὸς τῶν. . . . κατοχῇ καὶ νομῇ τῇ τοιαύτης γῆς τὴν τυχοῦσαν κατὰ δυναστείαν ἢ διενόχλησιν· τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα ἡμετέρα σεκρετικὴ ἔγγραφος διάγνωσις καὶ ἀπόφασις καὶ ἐπεδόθη τῇ διαληφθείσῃ σεβασμία μονῇ τοῦ Ἑσφιγμένου εἰς ἀσφάλειαν καὶ ἀνενόχλησιν, μηνὶ σεπτεμβρίῳ· †

† ὁ μιτροπολίτης Ἀπρω(ν) (?) ὑπέρτιμος καὶ καθολικὸς κριτῆς τῶν Ῥωμαίων Ἰώσηφ †.

† ὁ δικαιοφύλαξ καὶ καθολικὸς κριτῆς τῶν Ῥωμαίων Γρηγόριος δ. . . . ονοροκλειδῆς

† ὁ δοῦλος τοῦ κραταίου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως ὁ μέγας δο. . . . καὶ καθολικὸς κριτῆς τῶν Ῥωμαίων

† ὁ δοῦλος τοῦ κραταίου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως καὶ καθολικὸς κριτῆς τῶν Ῥωμαίων Νικολάος ὁ ματάλογος.

† ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος Ἱερισοῦ καὶ ἁγίου ὄρους Ἰάκωβος·

(Изъ собранія Севастыян., сообщено Г. С. Дестунисомъ).

Объ институтѣ «καθολικοὶ κριταὶ τῶν Ῥωμαίων» см. Zachariae von Lingenthal «Geschichte des griechisch-römischen Rechts» 2-te Auflage. Berlin. 1877. S. 359—363.

V.

Акты изъ собранія Пр. Порфирія.

Въ заключеніе настоящаго труда, я, сверхъ ожиданія, имѣю возможность положить начало изданію аеонскихъ актовъ и изъ другаго выше отмѣченнаго собранія. Во время печатанія предыдущихъ главъ мною получена изъ Москвы, отъ Преосв. Порфирія, частица его обширнаго собранія копій всевозможныхъ памятниковъ; въ этой частицѣ, между прочимъ, заключаются шесть греческихъ актовъ сербскаго царя Стефана Душана, о которыхъ собственно я и просилъ Преосвященнаго. Принося глубокую благодарность высокоуважаемому Архипастырю за такое цѣнное сообщеніе, я издаю здѣсь всѣ шесть документовъ вполнѣ. вмѣстѣ съ напечатанными выше по снимкамъ Севастьянова они составляютъ полное собраніе всѣхъ извѣстныхъ доселѣ греческихъ хрисовуловъ Душана *), пожалованныхъ аеонскимъ монастырямъ. Всѣ они представляютъ любопытныя историческія подробности и заслуживаютъ сопоставленія съ памятниками того же рода на славянскомъ языкѣ.

1.

1346 г., м. апрѣль.

Хрисовулъ царя Стефана Душана о метохахъ Иверскаго монастыря.

† Ἐπεὶ οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ ἅγιον ὄρος τοῦ Ἄθω διαχειμένη σεβασμιά μονῆ τῆς βασιλείας μου τῇ ἐπ'ὀνόματι τῆς πανυπεράγνου μου δεσποίνης καὶ Θεομήτορος τῆς πορτιωτίσης τιμωμένη καὶ ἐπικεκλημένη τῶν Ἰβήρων ἀσκούμενοι μοναχοὶ ἀνέφερον τῇ βασιλείᾳ μου, ὅτι κατέχει ἡ τοιαύτη σεβασμιά μονῆ διὰ παλαιγενῶν χρυσοβούλων

*) Къ нимъ нужно еще причислить греческій хрисовулъ Душана о метохахъ Руссика, изданный въ сборникѣ «Акты русскаго на Святомъ Леонѣ монастыря Св. Пантелеимона» стр. 289.

καὶ προσταγμάτων καὶ παραδόσεων ἀπογραφικῶν καὶ ἐτέρων δικαίω-
μάτων . . . . .

χωρίον τοῦ Ραδολίβου· μετόχιον ἁγίου Γεωργίου. . . . . μετόχιον
ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, μεθ' ὅπερ ἔχει ἀμπελίου καὶ γῆς
Ζευγηλατεῖον εἰς τὸ Κουτζάκιων, μετὰ τῆς νομῆς, ἧς ἔχει καὶ
περιοχῆς· μετόχιον εἰς τὴν Δίζοβαν μεθ' ὧν ἔχει παροίκων καὶ προσ-
καθημένων· ἕτερον τοῦ ἁγίου Γεωργίου. . . . . μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ
παροίκων καὶ τῆς περιοχῆς. εἰς τὴν Βροστίανιν Ζευγηλατεῖον εἰς
τὸ ἀναπόταμον Ζιχνῶν μυλῶνα ὀλοκαίρινον, καὶ ὀσπητία ἐντὸς Ζιχνῶν·
εἰς τὴν Πρεβεικνιν μετόχιον τοῦ. . . . . ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἐν
ἱεράρχοις θαυματουργοῦ ἁγίου Νικολάου μυροβλήτου μετὰ τῶν ἐν
αὐτῷ μυλῶνων καὶ ἀμπελίων καὶ χωραφίων.—Εἰς τὴν Νεανίτζαν
μετόχιον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶν ἁγίων ἐνδόξων θαυματουργῶν ἀναργύ-
ρων μετὰ τῆς ἐκεῖσε πλανητῆς καὶ τῶν ἀμπελίων, καὶ χωραφίων αὐτοῦ.
εἰς τὰς Σερράς μετόχιον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου καὶ εὐαγγε-
λιστοῦ Ἰω. Θεολόγου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ μυλῶνων καὶ ἀμπελίων
καὶ τῶν προσκαθημένων, ὀσπητία ἐντὸς τῶν Σερρῶν. εἰς τὴν
Στρούμμιτζαν μοναστήριον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐλεούσης
μεθ' ὧν ἔχει μετοχίων ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι τῶν ἁγίων ἐνδόξων πανευφή-
μων ἀποστόλων, τῆς ἁγίας Καλλινίκου μάρτυρος καλῆς καὶ τῶν ἁγίων
ἐνδόξων θαυματουργῶν ἱατρῶν ἀναργύμων καὶ τῶν ἁγίων ἐνδόξων
θαυματουργῶν Θεοδώρων μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς τούτων καὶ νομῆς,
καὶ τῶν εἰς τὴν Μοστένοτζαν χωραφίων, καὶ τῆς πλανητῆς τῆς λεγο-
μένης τῶν ἁγίων Θεοδώρων, καὶ τῶν προσκαθημένων ἐν τε τῷ
τοιούτῳ μοναστηρίῳ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸ μετοχίοις· εἰς τὸν Μελενίκον
μετόχιον τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ καλαμέα μεθ' ὧν κεκτηται ἀμπελίων,
χωραφίων, μυλῶνων εἰς τὸ ἀναπόταμον Μελενίκου, καὶ τῶν ἐντὸς τοῦ
κἄστρου Μελενίκου οἰκημάτων, καὶ τοῦ εἰς τὴν Κορεμίτταν Ζευγηλατεῖου
μετὰ τῶν δικαίων τούτου, καὶ τῆς ἀνεκείθεν περιοχῆς καὶ νομῆς. Με-
τόχιον εἰς τὴν Μελινζιάνιν μεθ' ὧν ἔχει παροίκων καὶ προσκαθημένων,
καὶ ἀλιευτικῶν σανδαλίων καὶ τῆς πλατῆς. καὶ τῆς περιοχῆς καὶ νομῆς
αὐτοῦ· ἐντὸς τῆς θεοσώστου πόλεως Θεσσαλονίκης μετόχια τοῦ τῆμίου
προφῆτου Προδρόμου, καὶ ἕτερον τοῦ ἐν ἱερομάρτυσιν ἁγίου Κλή-
μεντος, καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ τῆς ἁγίας Βαρβάρας καὶ τῆς
ἁγίας Ἀννης μετὰ τῶν ἐκεῖσε οἰκημάτων καὶ ὧν ἔχουσι ταῦτα

ἀμπελίων καὶ χωραφίων καὶ πάσης τῆς περιοχῆς αὐτῶν καὶ νομῆς. εἰς τὸ Ξυλορρύγιον μετόχιον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς ἁγίας καλλινίκου μάρτυρος Βαρβάρης μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων, καὶ προσκαθημένων, καὶ τοῦ μυλωνος, καὶ τῶν ἀμπελίων, καὶ χωραφίων, καὶ κηποτοπίων καὶ ἧς ἔχει περιοχῆς καὶ νομῆς. εἰς τὴν Καλαμαρίαν χωρίον τὸ Κατωβόλβον μεθ' ὧν ἔχει παροίκων καὶ προσκαθημένων, καὶ τῆς αὐτοῦ νομῆς καὶ περιοχῆς· εἰς τὸν Βολοκάματον γῆν λεγομένην τῆς ζωαρχικῆς ὁμοουσίας ἁγίας τριάδος. εἰς τὴν Ερμειλείαν μετόχιον τῆς ἁγίας Ἰερουσαλήμ μεθ' ὧν ἔχει ἀμπελίων καὶ. . . . εἰς τὸν ἀναπόταμον τοῦ Γομάτου χωρίον τὸ λεγόμενον τοῦ Γομάτου μετὰ πάντων ὧν ἔχει δικαίων, καὶ τῶν παροίκων καὶ προσκαθημένων. εἰς τὸν Ἰερισὸν μετόχιον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ προσκαθημένων καὶ τῆς ἡμισείας. . . . καὶ τῆς περιοχῆς καὶ νομῆς τούτου. εἰς τὸν Προαύλακα χωρίον τὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἁγίου τροπαιοφόρου μάρτυρος Γεωργίου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ προσκαθημένων, καὶ πάσης τῆς τούτου περιοχῆς καὶ νομῆς. εἰς τὴν Κομίτισσαν μελισσοουργεῖον ὁ ἅγιος Νικολάος μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ νομῆς τούτου. καὶ εἰς τὴν Ρεντιναν ὀσπήτια καὶ πάροιχοι δύο τοῦ λεγομένου καλάφαδος.—Ἐζήτησαν δὲ καὶ παρεκάλεσαν οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ τυχεῖν τὴν τοιαύτην σεβασμίαν μονὴν εὐεργεσίας καὶ προμηθείας παρὰ τῆς βασιλείας μου ἀντὶ τῆς γενομένης φθορᾶς καὶ καινοτομίας εἰς τὰ τοιαῦτα κτήματα καὶ μετόχια ταύτης· τὴν ζήτησιν αὐτῶν προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ἐπιχορηγῆ καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῇ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτῆς, δι' οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται, ἵνα κατέχη αὐτῇ ἀνενοχλήτως παντάπασι καὶ ἀδιασειστως πάντα ὑηλωθέντα κτήματα καὶ μετόχια αὐτῆς, ὅπως δῆποτε ἐκράτει καὶ ἐνέμετο αὐτά· ἀντὶ δὲ τῆς γενομένης κατατριβῆς καὶ καινοτομίας εἰς τὰ κτήματα ταῦτα, καὶ δι' τὴν ἐνεδείξαντο εἰς τὴν βασιλείαν μου οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ σχέσιν καὶ εὐνοίαν, εὐεργετῆ πρὸς αὐτὴν τὸ ἀπὸ τοῦ δηλωθέντος κτήματος τοῦ Ραδολίβου ἀπαιτούμενον παρὰ τοῦ μέρους τοῦ δημοσίου κεφαλαίου, καὶ τὸ ζευγαριτικίον, ὡς προδιωρίσατο περὶ τούτου παρὰ τοῦ προαπολυθέντος χρυσόβουλλου τῆς βασιλείας μου· ἐνθεν τε καὶ ὀφείλουσι συντηρηθῆναι ἀπὸ γε τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὰ ἐμπειριλητμημένα πάντα κτήματα καὶ μετόχια ἀνώτερα οὐ μόνον τῶν ἄλλων δημοσιακῶν κεφαλαίων καὶ ἀπαιτήσεων καὶ ὁσέων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ ζευγαρευτιτίου, τῆς ὀρεικῆς καὶ καστροκτησίας, τοῦ ἐννομίου

τῶν ζώων αὐτῶν, τῶν προβάτων, χοίρων καὶ μελισσίων, τοῦ ἀέρος, τοῦ
 ξυλαχύρου, τοῦ μιττάτου, καὶ πάντων τῶν ἀπαιτουμένων καὶ διδομέ-
 νων ἐτέρων δημοσιακῶν κεφαλαίων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀβιωτικίου, ...τε τοῦ
 φόνου, τῆς παρθενοφθορίας, τῆς εὐρέσεως τοῦ θησαυροῦ καὶ
 αὐτῆς τῆς ἀπογραφικῆς ἀναθεωρήσεως, καὶ πάσης ἐτέρας κατατριβῆς
 καὶ ἐπηρείας· ἔχειν τε ἄδειαν τὴν τοιαύτην μονὴν συνίσταν καὶ βελ-
 τιοῦν τὰ προσόντα αὐτῇ πάντα κτήματα καὶ μετόχια κατὰ τὸν ἐγγω-
 ροῦντα καὶ δυνατὸν αὐτῇ τρόπον, καὶ ὡς βούλεται τε καὶ δύναται
 καὶ κατέχειν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς βελτιωθησόμενα μετὰ τῆς ὁμοίας ἐξκου-
 σείας, καὶ δεφεντεύσεως καὶ ἀνενοχλησίας, ἀναφαιρέτως, ἀναποσπάστως,
 ἀνεπαυζήτως καὶ δίχα τινός διενοχλήσεως. Τῇ ἰσχύϊ τοίνυν καὶ δυνά-
 μει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου καθέξει ταῦτα
 καὶ νεμηθήσεται το μέρος τῆς σεβασμίας ταύτης μονῆς, ὡς διορίζεται
 αὐτῇ ἀναφαιρέτως, ἀναποσπάστως, ἀνεπαυζήτως καὶ δίχα τῆς οἴας δὴ
 τινος διενοχλήσεως, κατατριβῆς καὶ ἐπηρείας, καὶ ἀνώτερα πάντων
 τῶν δημοσιακῶν κεφαλαίων, καὶ αὐτῶν τῶν ἐμπεριειλημμένων τριῶν
 κεφαλαίων, τοῦ φόνου, τῆς παρθενοφθορίας καὶ τῆς εὐρέσεως θη-
 σαυροῦ, οὔτε γὰρ οἱ κεφαλατικεῦντες τῶν δηλωθέντων καστρῶν καὶ
 χωρῶν, οὔτε οἱ ἐν τούτοις τὰ δημόσια μέλλοντες διενεργεῖν, οὔτε ὁ
 τὴν ἀπογραφικὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἀποκατάστασιν μέλλων ποιήσασθαι,
 οὔτε τις ἄλλος ἐξουσιν ὅλως ἄδειαν εἰσέρχεσθαι ἐν τοῖς κτήμασι τού-
 τοις καὶ μετοχίοις καὶ ἀπαιτεῖν τινα ζήτησιν καὶ δόσιν, ἢ ἀπογρα-
 φικὴν ποιῆσαι ἀναθεώρησιν· εἴπερ δὲ ἕτεροὶ τινες μὴ ἐν πρακτικοῖς
 καταγεγραμμένοι προσκαθήσουσιν εἰς τι τῶν τοιούτων κτημάτων
 καὶ μετοχίων, ὀφείλουσι καὶ οὗτοι συντηρηθῆναι εἰς τὴν αὐτὴν καὶ
 ὁμοίαν δεφέντευσιν καὶ ἐξκουσείαν καὶ ἀνενοχλησίαν, εἰς τὴν περ καὶ
 οἱ λοιποὶ πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι μέλλουσι συντηρηθῆναι· ὡς
 διορίζεται ἤδη ἡ βασιλεία μου. Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο αὐτῇ καὶ ὁ
 παρῶν χρυσοβούλλος λόγος τῆς βασιλείας μου, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα
 ἀπριλλιον τῆς ἐνισταμένης τεσσαρεσκαίδεκάτης ἰνδικτιῶνος, τοῦ ἑξακισ-
 χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ τετάρτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ
 ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεστημῆνατο κράτος·

† Στέφανος ἐν χῶ τῷ θῶ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερ-
 βίας καὶ Ῥωμανίας·

Печать золотая, тонкая. На одной сторонѣ: Іс. Хс.; на другой: изображе-
 ніе царя Стефана съ крестомъ и въ царскомъ облаченіи, в слова: Стефанъ
 нь хѣ ба вѣрнъ царь.

2.

1316 г., ж. январь.

Сербскій царь Стефанъ Душанъ освобождаетъ Иверскій монастырь отъ взноса 400 гиперперовъ за пивъне Радоливю.

† Ὡσπερ τὸ ἀναπνεῖν οἰκεῖον καὶ κατὰ φύσιν οὕτω καὶ τὸ εὐεργετεῖν τοῖς βασιλεῦσιν ἐστὶ· εἰ γοῦν τὸ εὐεργετεῖν ἅπαντας οἰκεῖον τοῖς βασιλεῦσι, πολλῶ μᾶλλον οἰκειότερον ἀνθρώπους εὐεργετεῖν ἀπορραγέντας τοῦ κόσμου καὶ μονάσαντας καὶ Θεῷ μόνῳ προσανέχοντας καὶ ἑαυτοῖς. Διὰ τοῦτο ἡ βασιλεία μου πάσας τὰς ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθω διακειμένας μονὰς ἀναδεξαμένη ὅλην ψυχῇ προσελθούσας καὶ ὑποταγείσας αὐτῇ διὰ χρυσοβούλλου κοινοῦ, πάσαις αὐταῖς πλουσίαν ἐχωρήγησε καὶ παρέσχε τὴν εὐεργεσίαν, ὡς εἶναι τοὺς ἐνασκουμένους αὐταῖς μοναχοὺς ἀπερισπάστους καὶ ἀθωρόβους πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ σεβασμία τῶν Ἰβήρων μονῆ, μία οὖσα τῶν ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει τούτων μονῶν προσελθοῦσα τῇ βασιλείᾳ μου, ἐζήτησε καὶ παρεκάλεσεν, ἵνα εὐεργετήσῃ ἡ βασιλεία μου πρὸς αὐτοὺς τὰ τετρακόσια ὑπέρπυρα, ἅπερ ἐδίδου τὸ κτήμα αὐτῶν τοῦ Ραδολίβου μετὰ τῶν αὐτοῦ που ἐτέρων κτημάτων αὐτῶν πρότερον μὲν εἰς τὸ βασιλικὸν βεσιάριον, ὕστερον δὲ πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἔγουν τὰ μὲν διακόσια ὑπέρπυρα ὑπὲρ ζευγαρατικίου, τὰ δὲ διακόσια ὑπὲρ κεφαλαίου. Τὴν παράκλησιν αὐτῶν προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ἐκκόπτει τέλεον καὶ ἀνατρέπει τὴν τῶν τετρακοσίων τούτων ὑπερπύρων ἀπαίτησιν καὶ ὠρεῖται καὶ εὐεργετεῖ ταῦτα τῇ σεβασμίᾳ ταύτῃ τῶν Ἰβήρων μονῆ καὶ ἐπικεκλημένη τῆς πορτωτίσσης, τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἐπιβραβεύουσα καὶ ἐπιχωρηγοῦσα αὐτῇ· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον διορίζεται ἡ βασιλεία μου διατρεῖσθαι τὰ κτήματα αὐτῶν πάντα, ἔγουν τὸ τοῦ Ραδολίβου, τὴν Δοβροβικεῖαν, τὸν Ὀβηλὸν, τὸ τοῦ Κοττάκη, τὸν Γριζόβον μετὰ τοῦ εἰς τὰ Ζίγνα μυλωνος αὐτῶν· τὸ εἰς τὴν Πρεβέσαιναν μονήριον τοῦ ἀγίου Νικολάου, τὸ τοῦ Ξανθοπούλου λεγόμενον, τὴν περὶ τὰς Σέρρας μονῆν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου

Θεολόγου τοῦ ἀποστόλου, τοὺς ἁγίους Ἀναργύρους τοὺς εἰς τὴν Κυραννίτζαν καὶ τὴν Μελιτζάνην, καὶ ἐντὸς τῶν Σερρῶν οἰκήματα, τὸ εἰς τὴν Στρούμνιτζαν μονῆριον τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς ἐλευούσης μετὰ τῶν μετοχίων αὐτῆς ἀνώτερα καὶ ἀκαταζήτητα πάσης ἀπαιτήσεως δημοσιακῆς, κατὰ τὴν περιληψὶν τῶν προσόντων αὐτοῖς γρυσσοβούλλων καὶ οὐδεὶς τῶν ἀπάντων ἔξει ἐπάδειας διασεῖσαι ὅλως αὐτοὺς, ἢ ἐπὶ τῇ νομῇ καὶ δεσποτείᾳ τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἢ ἐπὶ τῇ ἀπαιτήσει τῶν εἰρημένων τεσσαρακοσίων ὑπερπύρων, ἢ ἐπὶ τῇ ἀπαιτήσει τοῦ προσφάτως ἐπινοηθέντος οἰνομετρίου, ἢ ἄλλου τινὸς ἐπινοηθησομένου, ἔκκόπτει γὰρ καὶ ταῦτα ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ παρόντος γρυσσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου, ὡς ἂν κατέχουσα ἡ σεβασμία μονῆ τῶν Ἰβήρων πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ κτήματα μετὰ πάντων τῶν δικαίων καὶ προνομίων αὐτῶν ἔχη ἐπάδειας ἀναζητεῖν καὶ τοὺς παροίκους καὶ προσκαθημένους αὐτοῖς, ὅπου ἂν εὔροι, εἴτε εἰς μοναστηριακὸν κτῆμα, εἴτε εἰς ἀρχοντικόν, καὶ λαμβάνη ἐξ αὐτῶν τὰ ὀφειλόμενα δίκαια παρ'αὐτῶν, μηδενὸς τῶν ἀπάντων διενοχλήσαντος αὐτοῖς περὶ τούτων· εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτων ἀσφάλειαν καὶ ὁ παρῶν γρυσσοβούλλος λόγος ἐπεχωρηγήθη καὶ ἐπεβραβεύθη τῇ εἰρημένῃ τῶν Ἰβήρων σεβασμίᾳ μονῇ καὶ ἐπικεκλημένῃ τῆς πορτιωτίσης κατὰ μῆνα ἰαννουάριον, τῆς νῦν τρεχούσης ἰνδικτιῶνος τεσσαρεσκαίδεκάτης, τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ τετάρτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσμήνατο κράτος.

† Στέφανος ἐν χῶ τῷ θῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμανίας †

Золотая печать съ надписью: Стефанъ благоверни цръ.

3.

1346 г., м. май.

Копія хрисовула сербскаго цара Стефана Дршана объ взысканъ нов. Ватопеда.

† Καὶ τοῖς μὲν τὰ πρῶτα βάρθρα καὶ κρηπίδας αὐτὰς πηξαμένους *) . . . . .
Ἐπεὶ γοῦν ἡ σεβασμία βασιλικὴ μονὴ ἡ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς ὑπεράγνου θεσποίνης καὶ θεομήτορος καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βατοπεδίου εἶχε μὲν ἐκ..... Συμεῶν καὶ Σάβα πολλήν τὴν ἀποδοχὴν καὶ διάθεσιν καὶ κυβέρνησιν καὶ εὐρίσκετο ἐν εὐδαιμονίᾳ καὶ πλούτῳ. μετὰ ταῦτα δὲ ὑπὸ τῆς τοῦ καιροῦ καὶ τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίας καὶ ἀταξίας ἐστερήθη, ὣν εἶχε καὶ κατέστη ἐν στενότητι καὶ πτωχείᾳ μεγάλῃ, ἡ βασιλεία μου, ὡσπερ ἀνακτωμένη τοὺς τῶν προγόνων αὐτῆς κόπους, καὶ ἀποδεχομένη ἐπανασώσασθαι καὶ ἀποκαταστῆσαι τὴν τοιαύτην σεβασμίαν μονὴν εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς εὐδαιμονίαν καὶ κατάστασιν, τὸν παρόντα χρυσοβούλλον λόγον. . . . . ἐπιβραβεύει αὐτῇ δι' οὗ προστάσει . . . . . κατέχειν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς. . . . . πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ κτήματα καὶ μετόχια καὶ πύργους, ὅσα κατὰ μέρος ἐν τοῖς προσούσι τῇ μονῇ χρυσοβούλλοις, προστάγμασι τε καὶ λοιποῖς δικαιώμασι καταγράφονται, κατὰ πᾶσαν τὴν ἰσχὺν αὐτῶν. Πρὸς τούτοις ἐπιφιλοτιμεῖται καὶ εὐεργετῆ τῇ τοιαύτῃ μονῇ ἡ βασιλεία μου καὶ δωρεῖται εἰς τέλειαν. . . . κυριότητα . . . . . τὸ περὶ τὴν Καλαμαρίαν εὐρισκόμενον χωρίον τὸ καλούμενον ὁ ἅγιος Μάμας, μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ, καὶ ὣν εἶχε δικαιῶν καὶ προνομίων, ὡς προκατεῖχον τοῦτο Βαρβαρηνοὶ στρατιῶται καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν κατέχοντες τὸ τοιοῦτον χωρίον, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν τῶν τριακοσίων μοδίων γῆν τοῦ Μουζάκῃ, τὴν πλησίον τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ ποταμοῦ ἔτι. . . . . δωρεῖ ἡ βασιλεία μου, ἵνα καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦ ζευγαρτικίου, καὶ τῆς καστροκτησίας, καὶ τοῦ ἐννομίου τῶν ζώων τῆς τοιαύτης μονῆς οὐδὲν ἀπαιτεῖται ἀπὸ πάντων τῶν κτημάτων αὐτῆς, ἀπὸ τε παροίκων, ξενοπαροίκων καὶ προσκαθημένων, ἢ τὸ λεγόμενον γου-

*) Взыскание въ хрисовулѣ въ снискѣ проשב. Порочрѣи оупчено.

βελιάτικον, ὅπερ ἦν σπνήδες ἀπαιτεῖσθαι ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ· ἐπιλάβηται δὲ καὶ τοῦ προαποσπασθέντος ἀπ' αὐτῆς κτήματος τοῦ καλουμένου Ραφαλίου καὶ τοῦ Κριμωτᾶ. . . . . οὔτε γὰρ οἱ κατὰ καιροὺς κεφαλατικεύοντες ζουπάνοι, οὔτε οἱ ὑπ' αὐτοῖς στρατιῶται, οὔτε οἱ τὰ τοῦ δημοσίου διενεργοῦντες, οὔτε μὴν οἱ ἀπογραφησόμενοι ἔξουσι πώποτε ἀδειαν διανοχλῆσαι, ἢ ποδαβαλεῖν, ἢ πεζεῦσαι ἐπὶ πᾶσι τοῖς κτήμασι τῆς ταύτης μονῆς, οἷς τε εἶχε πρότερον, καὶ οἷς νῦν εὐεργετήθη παρὰ τῆς βασιλείας μου, τοῖς οὖσιν ἐν τῷ Στρώμμωνι, ταῖς Σέρραις, τῇ Θεσσαλονίκῃ, τῇ Βερροίᾳ, τῇ Καλαμαρίᾳ τοῖς πλησίον τοῦ ἁγίου ὄρους. . . . .

. . . . . Всѣ эти имѣнія царь Душанъ освобождаетъ отъ слѣдующихъ повинностей: ἀγγαρίαν, ζημίαν πᾶσαν, ψωμοζημίαν, βιγλιάτικον, σιταρχίαν, χοιρονομίαν, μιτάτων μερικῆς κεφαλῆς καὶ καθολικῆς ἐννόμιον, διάβατον, καὶ ἄλλο πᾶν δημοσιακόν, ἢ βασιλικόν ζήτημα, ἢ ἐνεργηθησόμενον κεφάλαιον. . . . .

Κατὰ μῆνα μαῖόν τῆς νῦν τρεχούσης ἰδ' ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχλιοστοῦ ὀκτακισιοστοῦ πεντηχοστοῦ τετάρτου ἔτους.

† Στέφανος ἐν χῶ τῷ θῶ πιστός βασιλεὺς καὶ ἀντοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμανίας·

† Διὰ τοῦ πρωτοθρόνου Σκοπίων μητροπολίτου ὑπερτίμου Ἰωάννου. †

На большомъ пергаментномъ листѣ. Печати нѣтъ.

4.

1347 г., м. декабрь.

Κοπία χρисовула царя Стевана Душана о мѣтохахъ Лавры св. Аѳанасія.

† Ἐπεὶ ἄλλη τις βασιλεῖ προσήκουσα ἀρετῇ, καὶ ἡ περὶ τὸ θεῖον εὐσέβεια, καὶ περὶ τὰς ἀπάσας αὐτοῦ ἐκκλησίας καὶ τὰς ἀφιερωμένας αὐτῷ μονὰς σπουδὴ καὶ ἐπιμέλεια περισπούδαστον εἶναι ὀφείλει· ἐντεῦθεν γὰρ καὶ ἡ πρὸς τὸν θεόν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπη κατορθοῦται τὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν πλήρωμα· καὶ ἡ βασιλεία μου γούν ζῆλον ἔχουσα καὶ πίστιν καὶ σπουδὴν τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι εἰς τὰς αὐτοῦ ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰ ἱερά μωναστήρια, ἤγουν μὲν καὶ πρότερον

περὶ τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθω διακειμένης σεβασμίας Λαύρας τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου, καὶ εἶχεν ἐγκάρδιον πόθον καὶ ἀγάπην καὶ πληροφορίαν εἰς αὐτήν· Ὡς δὲ κατέλαβεν ἡ βασιλεία μου θεοῦ εὐδόκουντος εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο καὶ ἅγιον ὄρος, καὶ προσεκύνησε μὲν καὶ τὰς ἄλλας ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, εἰσῆλθον δὲ καὶ ἐν τῇ ῥηθείᾳ ἱερᾷ Λαύρα, καὶ προσεκύνησα τὴν ὑπεραγίαν δέσποιναν θεοτόκον καὶ τὸν ἅγιον πατέρα Ἀθανάσιον, καὶ εἶδον καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἁγίους γέροντας, καὶ ἅπαν τὸ περιβόητον τοῦτο, καὶ παρὰ πᾶσι θαυμαζόμενον μοναστήριον εὐχαρίστησα μεγάλως τὰ ἐλέη τοῦ θεοῦ, καὶ ἐκρατήθην βεβαιότερον καὶ ἀσφαλέστερον, μετὰ καθαρᾶς καὶ ἀληθινῆς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τῆς ἀγίας Λαύρας· διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ἐκινήθην, ἵνα καὶ μείζονας τινὰς εὐεργεσίας ἐκδέξομαι, ἀναλόγως πρὸς τὴν διάθεσιν καὶ πληροφορίαν ἐκτρασάμην· ἀπολύει γοῦν τὸν παρόντα χρυσοβούλλον λόγον ἡ βασιλεία μου, δι' οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται, ἵνα πάντα τὰ κτήματα καὶ μετόχια καὶ τὰ λοιπὰ δίκαια, ἅπερ κέκτηται ἡ τοιαύτη σεβασμία Λαύρα, διὰ παλαιγενῶν χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων τῶν αἰοιδίμων βασιλέων καὶ λοιπῶν δικαιωμάτων, κατέγγη ταῦτα καὶ εἰς τοὺς ἐξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους ἀνενοχλήτως, ἀδιασίστως, καὶ ἀποσπάτως, καὶ ἀναφαιρέτως καὶ ἀβιάστως πᾶσης ἀνωτέρω καὶ παντοίας ἐπηρείας τῆς τε νῦν οὔσης, καὶ τῆς ὑστερον ἐπινοηθησομένης· καὶ οὔτε κεφαλὴ τις ἵνα εὐρίσκηται εἰς οὐδὲν τῶν κτημάτων αὐτῶν, οὔτε τις ἀπὸ τῶν εὐρίσκομένων εἰς τὰ καθολικὰ κεφαλαικὰ ἵνα ἔχει ἀδειαν ἀπαιτεῖν τι ἐξ αὐτῶν, ἢ κατατρίβειν, ἢ γυμνοῦν (?) αὐτὰ, ἢ καθολικῶς, ἢ μερικῶς, ἢ καιρικῶς, ἢ ὅλως εἰσέρχασθαι ἐν αὐτοῖς παρὰ γνώμην αὐτῶν, ἀλλ' εἶναι πᾶσιν ἄβιατα καὶ ἀνεπηρέαστα· καὶ οὔτε ζευγαράτικιον, οὔτε φονικόν, οὔτε καστροκτησίαν, οὔτε ἄλλο τι δημοσιακὸν κεφάλαιον ἀπαιτηθῆσεται ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ὡς ἀφιερωμένα τῷ θεῷ διαμένειν ἄψαυστα ἀπὸ πάντων μικρῶν τε καὶ μεγάλων· Ἐπεὶ δὲ εἰς τὰ σιδηροκαύσια καταφύγιον προκατεῖχε μὲν ἡ τοιαύτη Λαύρα τὸ ἡμῖν διὰ παλαιγενῶν χρυσοβούλλων, εὐεργετῆ ἡ βασιλεία μου ἰδικῶς καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν, ὅσον εὐρίσκεται δημοσιακὸν καὶ προνοιαστικόν, καθὼς εὐεργετήθη καὶ πρότερον διὰ προσταγμάτων τῆς βασιλείας μου· ὡσαύτως θεωρεῖται ἡ βασιλεία μου τῇ τοιαύτῃ ἀγίᾳ καὶ ἱερᾷ Λαύρῃ λαμβάνειν κατ' ἔτος ἀπὸ τῆς ἀλυκῆς καὶ σκῆλας τῆς Χρυσουπόλεως ὑπέρπυρα ἡτοι οὐγγίας... καὶ εἰς τὸ νοσοκομεῖον αὐτῆς εἶναι εἰς μετόχιον ἢ μονὴ τῆς ἐλεούσης

μεθ' ὧν κέκτηται δικαίων καὶ προνομίων, λαμβάνωσι καὶ κατ' ἔτος ἀπὸ τῶν σιδηροκαυσίων τοῦ τριλισίου μαγιά (?) διακόσια σίδηρον ἀκολούτως . . . . . ταῦτα γοῦν πάντα τὰ διαληφθέντα, καθὼς δεδηλώται, καθέξει ἡ τοιαύτη σεβασμία Λαύρα ἀνακρωτηριάτως, καὶ χωρὶς τῆς οἴας δὴ τινος ἐπηρείας τε καὶ ὀγλήσεως, τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου εἰς γὰρ βεβαίαν καὶ μόνιμον, ἀπαράθραυστόν τε καὶ ἀμετακίνητον τὴν κατοχὴν καὶ νομὴν πάντων τῶν ἀνωτέρω διηγημένων, ἐγένετο καὶ ἐπιγορηγῆθη τῇ διαληφθείσῃ σεβασμία καὶ ἱερᾷ ἀγίᾳ Λαύρα καὶ ὁ παρὼν χρυσοβούλλος λόγος τῆς ἐνισταμένης πρώτης ἰνδικτιῶνος τοῦ ἐξακισχιλιοστοῦ πεντηκστοῦ ἔκτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημῆνατο κράτος

† Стефанъ въ х̄ б̄а благавѣрни царь Сръблкъмъ и Грькомъ †.
Печати нѣтъ. На бумагѣ.

5.

1349 г., м. мартъ.

Сербскій царь Стефанъ Душанъ даритъ мон. Дохиару село Равенкию.

Ἐπεὶ προεuerγέτησεν ἡ βασιλεία μου τῇ σεβασμίᾳ βασιλικῇ μονῇ τῶν τιμίων ἀσωμάτων αὐλῶν ἐπουρανίων ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Δοχειαρίου, διὰ προγενεστέρου χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου τὸ χωρίον τοῦ Βαρνάρου περὶ τὰς Σέρρας, καὶ περὶ τὴν Πλάνιτζαν χωρίον τὴν Σφεσιάνην διὰ γοῦν ἀναγκαίας τινὰς δουλείας τῆς βασιλείας μου ἀφερέθησαν ἐξ αὐτῆς τῆς σεβασμίας μονῆς τὰ τοιαῦτα χωρία ἀρτίως, καὶ ἀντ' αὐτὰ δωρεῖται καὶ εὐεργετῆ ἡ βασιλεία μου τὴν ῥηθείσαν σεβασμίαν μονὴν τοῦ Δοχειαρίου τὸ καστέλλιον τὴν Ραβενίκαιαν σὺν τοῦ ἐκεῖσε πύργου, καὶ τῶν εὐρισκομένων παροίκων καὶ ἐλευθέρων ἀμπελιῶν, καὶ χωραφίων καὶ μεθ' ὧν ἔχει δικαίων καὶ προνομίων, καὶ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ, καὶ ἀπολύει τὸν παρόντα χρυσοβούλλον λόγον τῆς βασιλείας μου. Ὅθεν καὶ τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου καθέξει μὲν καὶ νεμηθῆσεται ἡ τοιαύτη σεβασμία τῶν

τιμίων ἀρχαγγέλων ἐπουρανίων καὶ νοερῶν δυνάμεων Μιχαὴλ καὶ
Γαβριήλ, καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Δοχειαρίου, τὸ ρηθὲν καστέλλιον
Ἀραβενίκαιαν μετὰ τοῦ ἐκεῖσε πύργου καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ πάσης
τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ, ἀνενοχλήτως, ἀναποσπάτως καὶ ἀνα-
φαιρέτως καὶ ἐκτὸς βάρους τινός, καὶ πάσης ἐπηρείας δημοσιακῆς καὶ
συζητήσεως, καὶ οὔτε ζευγαρ. . . . . ἦ. . . . . ἦ. . . . .
ἀπαιτηθῆσεται ποτὲ ἐξ αὐτῆς ὁμῆ τῆς Ἀραβενικείας, οὔτε μὴν κα-
στροκτησία, ἡ ἀγγάρια, ἡ ἄλλη τις ἐπηρεία τε καὶ δόσις· ἀλλ'ὡς τῶ
θεῷ ἀφιερομένα διατηρήσονται ἀν. . . . . ἀπύτητα, καὶ ἀκατα-
δούλωτα· Τοῦτου γὰρ χάριν ἐγένετο καὶ ὁ παρῶν χρυσόβουλλος λόγος
τῆς βασιλείας μου καὶ ἀπεδόθη τῇ διαληφθείσῃ σεβασμῖα μονῇ κατὰ
μῆνα μάρτιον τῆς νῦν τρεχούσης ἰνδικτιῶνος β' τοῦ μζωνζ' ἔτους, ἐν ᾧ
καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημῆνατο κράτος·

Στέφανος ἐν χῶ τῷ θῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας
καὶ Ῥωμανίας·

6.

Послѣ 1345 г.

Христовуъ царя Стефана Душана о метохяхъ кон. Зесемлена.

† Ἐπεὶ οἱ ἐν τῇ περὶ τὸ ἅγιον ὄρος τοῦ Ἄθωνος διαχειμῆνη
σεβασμῖα μονῇ τῆς βασιλείας μου τῆ. . . . . ὄνομα τοῦ κῷ καὶ ὄρος
ἡμῶν Ἰσ Χῷ. τιμωμένη καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Ἐσφιγμένου ἐνασκούμενοι
μοναχοὶ ἀνέφερον τῇ βασιλείᾳ μου, ὅτι κατέχει ἡ τοιαύτη σεβασμῖα
μονῇ διὰ παλαιγενῶν. . . . . καὶ προσταγμάτων καὶ ἐτέρων δικαιωμά-
των. . . . . καὶ μετόχια, ἐν οἷς. . . . . ἐν τῷ κατεπανοικίῳ Ῥεντίνης
χωρίον Βραστά μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ νόμῆς αὐτοῦ καὶ οἰκη-
μάτων ἐντὸς τοῦ τοιοῦτου κάστρου Ῥεντίνης· ἐν τῷ κατεπανοικίῳ
Σπρύμμονος ἕτερον χωρίον ὁ κάτω Κρόσοβος μεθ' ἧς ἔχει καὶ αὐτὸ
περιοχῆς καὶ νομῆς· εἰς τὰ Στεφανιανὰ μετόχιον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου
μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ πα-
ροίκων καὶ μολῶνος καὶ τῶν ἄλλων δικαίων ὧν κέκτηται, καὶ ἐντὸς
τοῦ κάστρου τῶν Στεφανιανῶν οἴκημα (?)· εἰς τὸ χωρίον τοῦ Εὐγγιανῶ

ἕτερον μετόχιον τὸ ὀνομαζόμενον Λαιμὴν μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ προσκαθημένων καὶ τοῦ μολῶνος καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ δικαίων· περὶ τὸν Στρώμμονά ἕτερον μετόχιον τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου τοῦ ἐπονομαζομένου Παρύαλος· καὶ χειμάδειον περὶ τοῦ Λόγγου πλησίον τοῦ αἰγιαλοῦ τὸ ὀνομαζόμενον ἢ Τερώνη· μολῶνας εἰς τὸ ἅγιον Νικόλαον τοῦ Σκουταρᾶ καὶ εἰς . . . . πέραν τοῦ Στρώμμονος· εἰς τὴν Καλαμαρίαν ἕτερον μετόχιον τὸ ἦμισυ τοῦ χωρίου τῆς Πορταρέας καὶ τῶν . . . . κέκτηται ἐπ' αὐτὸ δικαιωμάτων· εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα ἀμπέλια δύο εἰς ἀγορᾶς· εἰς τὴν Κασσανδρείαν χωράριον (?) τὸ ὀνομαζόμενον ὁ πύργος· εἰς τοῦ Περφλεγμένου γῆν μοδίων τριακοσίων ἀποσπασθεῖσαν ἀπὸ τῆς οἰκονομίας τοῦ Κουναλή ἐκείνου καὶ δοθεῖσαν τῇ τοιαύτῃ σεβασμιά μονῇ· εἰς τὰς Ἐρμηλείας ἀγρίδιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεράγνου Θεοτόκου τῆς Ἀγριδινῆς μεθ' ὧν κέκτηται ἀμπελίων καὶ . . . . ἐντὸς τῆς θεοσώστου πόλεως Θεσσαλονίκης μετόχιον τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου, καὶ οἰκήματα, καὶ ἀμπέλια εἰς τὸν ἅγιον Ἐρμαγένην· εἰς τὸν Ἱερισσὸν εἰς τὸν Προσύλακα μετόχιον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀμπελίων καὶ . . . . ὡς μέχρι τοῦ νῦν κατέχει καὶ νέμεται ταῦτα, καὶ μολῶνος εἰς τὰ Σιδιθροκαύσεια παροίκους δύο, Βασιλεῖον τὸν Τορέλαν καὶ τὸν . . . . καὶ γῆν καὶ ἀμπέλια. Ἐξήτησαν δὲ καὶ παρεκάλεσαν οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ τὴν τοιαύτην μονὴν εὐεργεσίας καὶ προμηθείας τῆς βασιλείας μου ἀντὶ τῆς γενομένης φθορᾶς καὶ καινοτομίας εἰς τὰ τοιαῦτα κτήματα καὶ μετόχια ταύτης. Τὴν τοιαύτην παράκλησιν αὐτῶν προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῇ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτῆς, δι' οὗ προστασσει καὶ διορίζεται, ἵνα κατέχη ἀνενοχλήτως παντάπασι καὶ ἀδιασειστως πάντα τὰ δηλωθέντα κτήματα καὶ μετόχια αὐτῆς . . . . ποτε ἐκράτες καὶ ἐνέμετο ταῦτα ἀντὶ δὲ τῆς γενομένης κατατριβῆς καὶ ζημίας εἰς τὰ κτήματα καὶ μετόχια ταῦτα καὶ δι' ὧν ἐνεδειξάντο εἰς τὴν βασιλείαν μου οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ σχέσιν καὶ εὐνοίαν, εὐεργετεῖ πρὸς αὐτὴν . . . . κρατηθῆν καὶ ἀποσπασθῆν εἰς τὸ χωρίον τὴν Πορταρέαν μέρος καὶ δοθῆν τῷ Αναταυλᾷ ἐκείνῳ, ὃ καὶ ὀφείλει κατέχειν καὶ νέμεσθαι ἀνενοχλήτως καὶ ὡς ἐδικαιούτο ἐπ' αὐτὸ διὰ τῶν δηλωθέντων χρυσόβουλων καὶ προσταγμάτων καὶ ἑτέρων δικαιωμάτων. Συντηρηθήσονται δὲ καὶ οἱ ἐν τοῖς κτήμασι τούτοις καὶ μετοχίοις κατοικοῦντες πάροικοι καὶ

καθήμενοι μετὰ καὶ τῶν νεωστὶ εὐεργετηθέντων ἐτέρων παροί-
ων τῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν Πορταρέαν, ὧν ἐκράτει ὁ Ἀναταυλάς
εἰνος, ἀνώτεροι τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ κεφαλαίου τοῦ ζευγ. . . . τῆς
εἰκῆς καὶ καστροκτησίας, τοῦ ἐννομίου τῶν ζώων αὐτῶν, τῶν προ-
ϊτων, χοίρων καὶ μελισσίων, τοῦ ἀέρος καὶ πάντων τῶν ἀπαιτημέ-
ων καὶ διδομένων ἐτέρων δημοσιακῶν κεφαλαίων. . . . (πλήν) φόνου,
κρθενοφθορείας καὶ εὐρήσεως θησαυροῦ· ἔτι τέ τῆς ἀπογραφικῆς
ἀναθεωρήσεως καὶ πάσης ἐτέρας. . . . καὶ ἐπηρείας· ἔχει τε ἀδειαν
μιστάν(αι) καὶ βελτιοῦν ταῦτα κατὰ τὸν ἐγχωροῦντα καὶ δυνατόν
ἐν τῇ τρόπον· καὶ κατέχει καὶ τὰ ἐν τούτοις βελτιωθησόμενα μετὰ
ἐξ ὁμοίας . . . . καὶ δεφεντεύσεως καὶ ἀνενοχλήτως, ἀναφαιρέτως,
ἀναποσπάστως ἀνε. . . . τως, καὶ δίχα τινὸς διενοχλήσεως· τῇ γοῦν
χρῆ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου
ιδέξει ταῦτα καὶ νεμηθήσεται ἡ τοιαύτη σεβασμία μονή, ὡς διορί-
ται αὐτῇ ἀναφαιρέτως, ἀναποσπάστως, ἀνεπαυζήτως καὶ δίχα τῆς
ἀλλοτρίως ἢ ποτε διενοχλήσεως καὶ κατατροιβῆς καὶ ἐπηρείας. . . . γὰρ
κεφαλατικεύοντες τῶν δηλωθέντων κἄστρον καὶ κατεπανοικίων,
καὶ οἱ. . . τοῦ δημοσίου. . . οὔτε ὁ τὴν ἀπογραφικὴν ἀναθε-
ωρήσιν. . . μέλλων ποιήσασθαι, οὔτε τίς ἄλλος. . . ὅλως
ἐπιτρέψαντες εἰσερχεσθαι ἐν τοῖς . . . .

ἐν τοιούτων κτημάτων καὶ μετοχίων συντηρηθήσονται καὶ οὔτοι εἰς
τὴν αὐτὴν. . . . δεφέντευσιν καὶ ἐξουσίαν καὶ ἀνενοχλησίαν εἰς τὴν
ἐπιτοίχοι πάροικοι. . . . καθήμενοι μέλλουσι συντηρηθῆναι.
καὶ διορίζεται. . . ἡ βασιλεία μου· Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο αὐτῇ
καὶ ὁ παρῶν χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου ἀπολοθεῖς κατὰ
τὸν χρόνον. . . . τοῦ 450. . . . ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ
ἐπιτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημάνετο κράτος· † Στέφανος
ἐπιτοχῶ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥω-
μανίας-

Печати вѣтъ. Хрисовуль на пергаменномъ листѣ. На оборотѣ въ концѣ
ста приписано:

† Διὰ τοῦ πρωτοθρόνου Σκοπίων μητροπολίτου ὑπερτίμου
Ἰωάννου †.

ДОПОЛНЕНІЯ.

1) Къ 20 стр. Привезенное П. И. Севастьяповымъ въ Петербургъ, зимой 1858 г., собраніе снимковъ съ афонскихъ памятниковъ было выставлено для обозрѣнія публики въ зданіи Святѣйшаго Синода. По этому поводу въ «Русскомъ художественномъ листкѣ», за 1859 г. (№№ 6, 7 и 8), была помещена статья подъ заглавіемъ: «Труды П. И. Севастьянова», перепечатанная нѣкоторыми другими періодическими изданіями («Сѣверной Пчелой», 1859 г., № 52, «Современникомъ», т. 74-й). Въ ней сообщаются краткія біографическія свѣдѣнія о П. И. Севастьяновѣ, указывается на огромное научное значеніе его работъ и перечисляются важнѣйшіе изъ выставленныхъ имъ снимковъ. Въ общихъ чертахъ отсюда можно ознакомиться съ объемомъ и содержаніемъ собственно-Севастьяновскаго собранія, но для уясненія занимающаго насъ частнаго вопроса о снимкахъ съ актовъ эта статья представляетъ также мало данныхъ, какъ и выше упомянутое извлеченіе изъ «Отчета объ экспедиціи». Здѣсь приведены однѣ цифры находившихся на выставкѣ актовъ: именно: 15 актовъ Зографа, 36 актовъ Эсфигмена, 26 актовъ Хиландаря, 4 акта Пвера, 12 русскихъ актовъ Хиландаря. Такъ какъ перечня актовъ нѣтъ въ статьѣ, то относительно снимковъ Зографскихъ, Хиландарскихъ и Пверскихъ нельзя сказать определенно: были ли между ними такіе, которыхъ бы не было въ нынѣшнихъ собраніяхъ Публичной бібліотеки и Румянцевскаго музея, если были, то какіе именно. Несомнѣнно вѣрно только то, что изъ одного изъ 36 снимковъ съ актовъ Эсфигмена нѣтъ ни въ томъ ни въ другомъ общественномъ книгохранищѣ. Но и этого одного факта достаточно для признанія важнаго значенія

скрытымъ, неизвѣстно—гдѣ, частнымъ собраніемъ П. Н. Севастьянова. Нельзя не пожелать еще разъ, чтобы это собраніе стало какъ можно скорѣе достояніемъ науки.

2) Къ 30 стр. Хрисовуль болгарскаго царя Іоанна Александра 1347 г. (6856) былъ прежде всего изданъ въ болгарскомъ цариградскомъ изданіи: «Български книжици». Година IV (1862), брои 30, стр. 634.

3) Къ 60 стр. Самимъ В. П. Григоровичемъ были изданы двѣ грамоты Руссика—1380 и 1395 г. въ «Прибавленіяхъ» къ его рѣчи: «О Сербіи въ ея отношеніяхъ къ сосѣднимъ державамъ, преимущественно въ XIV и XV столѣтіяхъ». Казань. 1859 г. Списанные имъ на Афонѣ хрисовулы (менѣе 17), вмѣстѣ съ его драгоцѣннымъ собраніемъ рукописей, письмами, бумагами и проч. недавно поступили въ собственность Московскаго Румянцевскаго музея. См. Отчетъ Московскаго Публичнаго и Румянцевскаго музеевъ за 1876 — 1878 г. Москва. 1879 г. стр. 1—60.

ΟΠΕЧАΤΚИ.

<i>Стран.</i>	<i>Строка.</i>	<i>Πανεπιστημιακά:</i>	<i>Δолжно быти:</i>
6 <i>сверху</i>	3	небылъ	не былъ
22 »	11	и равѣво	и равѣво
39 <i>снизу</i>	4	καθῶ	καθῶς
— »	7	δεσπάνης	δεσποίνης
42 <i>сверху</i>	10	οἰῶν	οἰῶν
59 »	2	ροзысканіе	разысканіе
64 »	14	Χρίστου	χρίστου
67 »	11	Πατωτο	Ипатово
72 »	5	и́и нннн	и́и нннн
— »	11	зи ннѣ	за ннѣ
79 »	17	δύναμι	δύναμι
83 <i>снизу</i>	13	ἀποσπασθεῖσαν	ἀποσπασθεῖσαν
84 <i>сверху</i>	2	νεμεθέσσεται	νεμεθῆσεται
85 »	12	ἡγείται	ἡγείται
86 »	3	δικαίαν	δικαίαν
— <i>снизу</i>	11	κατηροκτησίας	κατηροκτησίας
87 <i>сверху</i>	12	φέρειν	φέρειν (?)
88 »	2	ἀνενόησιαν	ἀνενοήσιαν
92 »	6	Κουτζάκιον	Κουτζάκιον
92 <i>снизу</i>	4	τημίου	τιμίου
98 <i>сверху</i>	1	σρηῆδες	συνῆδες

На 100-й стран. 10-й стр. сверху послѣ χρυσόβουλλος λόγος пропущены слѣдующія слова: τῆς βασιλείας μου ἀπολυθεῖς κατὰ μῆνα δεκέμβριον

124
63
XXIV $\frac{30}{1}$ ЗАПИСКИ

ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКАГО ФАКУЛЬТЕТА

ИМПЕРАТОРСКАГО

С.-ПЕТЕРБУРГСКАГО УНИВЕРСИТЕТА.

ЧАСТЬ V.

Выпускъ 2.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМИИ НАУКЪ.

(Вас. Остр., 9 лин., № 12.)

1880.

ANTIPHONTIS ORATIONES

EDIDIT

VICTOR JERNSTEDT

PETROPOLI

TYPIS ACADEMIAE CAESARAE SCIENTIARUM

(S. O. 9 JAN. N. 12)

MDCCCLXXX

Iussu ordinis philologorum Universitatis literarum Caesareae Petropolitanae.
a. d. XIII Kal. Febr. a. MDCCCLXXX. Pro Decano M. Suchomlinov.

ROB. HASENJAEGERO

EVANGELII MINISTRO

AUG. NAUCKIO

ACADEMIAE SCIENTIARUM SOCIO

S.

PRAEFATIO.

Postquam anno qui tum habebatur MDXIII Venetiis apud Aldum et Andream socerum primum typis excusae prodierunt „Orationes infrascriptorum rhetorum: Andocidis Isaei Dinarchi Antiphontis Lycurgi Gorgiae Lesbonactis Herodis“, quae altera pars est voluminis quod inscribitur „Orationes horum rhetorum: Aeschinis Lysiae Alcidamantis Antisthenis Demadis Andocidis Isaei Dinarchi Antiphontis Lycurgi Gorgiae Lesbonactis Herodis, item Aeschinis vita Lysiae vita“, tribus quae insecuta sunt saeculis cum alii homines docti bene meruerunt his de scriptoribus, tum Henr. Stephanus (Oratorum veterum orationes, Aeschinis, Lysiae, Andocidis, Isaei, Dinarchi, Antiphontis, Lycurgi, Herodis, & aliorum, Parisiis MDLXXV) atque Io. Iac. Reiske (Oratores Graeci, Lipsiae MDCCLXX — LXXV) innumeros eorum locos mendis liberaverunt, etiamsi in altera quidem parte Aldinae emendanda neuter horum codice manu scripto adiuvabatur. ex codice nescio quo M. Antonius Muretus correxit Lycurgi locum (§ 46) Var. Lect. XVII 6¹). anno MDCCLXXXV Th. Tyrwhitt. e

---

1) Exciderant in editione principe aliquot verba propter τῆς πόλεως iteratum. ea verba Muretus l. d. supplevit, ita quidem ut omitteret prius τῆς πόλεως. quo nisi careret codex Mureti, facere vix potuisset vir in his

libro Mediceo (*B Bekkeri*) Londini vulgavit Isaei Mene-
cleam. eiusdem orationem quae est de Cleonymi hereditate
XXX annis post ex Ambrosiano codice (*Bekkeri Q*) du-
plo auctiorem Mediolani edidit Angelus Maius. haud mag-
na illa quidem pretii, sed ante Bekkeri Oratores Atticos edi-
tos non omnino spernenda erant quae e margine Aldinae
in bibliotheca Leidensi asservatae I. O. Sluiter protulit in
Lectiōibus Andocideis Lugduni Batavorum MDCCCIV.
quorum quae ad Lysiam pertinent ex Veneto codice ducta
esse constat. P. P. Dobree in libro qui inscribitur R. Por-
soni notae in Aristophanem Cantabrigiae MDCCCXX edito
p. 76 de loco Leocrateae disputans provocavit ad codicem
ms. Reg. Parisinum, qui non diversus videtur ab eo codice
Lycurgi chartaceo saec. XVI qui n. 3034 notatus est in
Catalogo codicum mss. bibliothecae Regiae (tom. II Paris.
MDCCXI). duos se contulisse codices mss. orationis Ly-
curgi testatur Car. Frid. Heinrich apud I. V. Franckium
Callini ab hoc MDCCCXVI editi p. 183, „Germanicum et

---

rebus versatus quin ea quae dixi verba propter iteratum τῆς πόλεως in
editione principe intercuisse intellegeret ostenderetque. atque prius τῆς
πόλεως non mirabor si in codice Ambrosiano A. 99 (*P Bekkeri*) de-
esse cognovero, quem codicem (ab Michaelē Suliardo Nauplio Florentiae
exaratum) Bekker minimo habuit honore. sed ut de mendis quae P pecu-
liaria habet parum constat (boni enim vereor ne nihil praebeat solus),
ita plane neglecti sunt a Bekkero (idque ni fallor iure merito) codices
Parisinus regius 3034, olim Colbertinus, saeculi XVI, quo Lycurgus so-
lus continetur, et Chisianus ille quem Montfaucon Diarii Italici p. 238
(= bibl. bibl. nov. I p. 175) commemoravit his verbis usus: «Andocides
in codice recenti.» namque probabiliter mihi videor conicere ab Andocide
in hoc quoque codice, sicut in coteris codicibus Andocidis necnon in Al-
dina editione, quasi corpus quoddam incipere oratorum obscuriorum, quo
in numero est Lycurgus. neque adversatur huic coniecturae fides ac dili-
gentia Montfauconii, quippe qui (id quod imprimis ad bibliothecam «Chig-
giam» pertinere ipse testatur in praefatione Diarii) in itinere italico «non
ad arbitrium semper, sed pro temporis ratione aditusque facultate rem
gesserit.»

alterum Italicum, *κειμήλια perrara*“. haec *κειμήλια* etiam Osanno, qui eodem quo Heinrich anno (1821) Lycurgum edidit, praesto fuisse censemus. nam alter horum codicum (Germanicus, non, ut Osann existimasse videtur, Italicus) haud dubie Vratislaviensis (Bekkeri Z) est. cum neque alius Lycurgi codex Germanicus innotuerit et Heinrichium prope decem per annos Vratislaviae ad gymnasium Magdaleneum, in quo Z asservatur, professoris munere functum esse constat²⁾, alterum autem *κειμήλιον* veri simillimum est Aldinam esse bibliothecae publicae Hamburgensis³⁾, quo in libro aliis notulis manu scriptis intermixtae variaè exstant scripturae ad Aeschinem Lysiam Andocidem Isaeum Lycurgum, quas Heinrich ideo ex codice Italico ductas putare poterat quod ad Lysiae orationis I inscriptionem annotatum est: „collatum ex libro veteri Veneto *λυσίου κατ' ἐρατοσθένους μοιχείας*.“⁴⁾ Osann praeterea duos adhibuit codices, Crippsianum (Bekkeri A) et Burneianum 96.

---

2) Verhandlungen der vierten versammlung deutscher philologen und schulmänner in Bonn 1841 p. 90.

3) G. Pinzger praef. Lycurgi Lipsiae 1824 editi p. 62. etiam in Invenale emendando Heinrich libro impresso bibliothecae Hamburgensis usus est, quo notae continentur scriptae manu Fr. Lindenbrogii.

4) Fugit eum qui post Fr. Frankium (Philologi Supplem. I p. 429) de notis manu scriptis Hamburgensibus verbosius quam copiosius disseruit (nov. annal. philol. CIX p. 333, ibid. CIX p. 59, Philol. XXXV p. 263) quae ad Lysiam Andocidemque pertinent ita congruere cum notis manu scriptis Aldinae Leidensis a Sluitero in Lectionibus Andocideis publici iuris factis, ut dubitari nequeat quin notae Hamburgenses ex Leidensi illo exemplari manaverint. hinc proclive est conicere etiam ad Aeschinem Isaeum Lycurgum eadem in Leidensi libro annotata esse quae in Hamburgensi, etiamsi Sluiter tantummodo Lysiaca Andocideaque commemoravit. iam cum Lycurgi § 46 plane eodem modo in margine Aldinae Hamburgensis suppleatur atque Muretum facere supra vidimus, idemque locus Ciceronis in Mureti Variis Lectionibus (XIX 20) et in utroque Aldinae exemplari cum Lysiae XII 1 conferatur, satis veri simile est notas

Haec commemoranda putavi quo facilius intellegi posset quatenus ante a. MDCCCXXII in alterius partis Aldinae scriptoribus (nam horum omnium quae exstant ex uno fluxerunt exemplari archetypo, praeter Helenam Gorgiae et Alcidamantis Ulixem quarum orationum duplex est fons τῆς παραδόσεως) adhibita essent ea subsidia critica quorum ope Immanuel Bekker in Oratoribus Atticis Oxonii editis novam horum scriptorum instauravit recensionem. neque enim ullo ex suis codicibus Bekker primus usus est nisi forte Ambrosiano A. 99, quem non facile quisquam secundus inspicere cupiet⁵⁾. sed Antiphontem hic Ambrosianus codex (P) non magis continet quam alter ille quem supra commemoravimus (Q), neque notum est quemquam in Antiphonte emendando ante Bekkerum librum ms. consuluisse. huic viro egregio IV codices praesto fuerunt:

A. Crippsianus musei britannici, membr.

B. Laurentianus plut. IV, 11, chart.

L. Marcianus append. class. 8, 6, membr.

Z. Vratislaviensis gymnasii Magdal., chart.

quos iure omnes dicit recentes. nam ne A quidem, quem ceteris et bonitate et integritate praestare intellexit, ultra saec. XIII ascendit, B auctoribus Montfauconio (bibl. bibl. nov. t. I p. 234) et Bandinio (catal. cod. mss. bibl. Medi-

Leidenses scriptas esse a M. Antonio Mureto, quem in Lysia emendando «duobus veteribus libris, altero Veneto, altero Vaticano» usum esse novimus ex Var. Lect. XVII 11. partem huius coniecturae occupavit Th. Thalheim annal. philol. CXV p. 679.

5) Cave credas Bekkero affirmanti [Andoc.] IV 40 verba τοὺς βελτίστους περὶ αἱεὶς κατὰ κράτος τοῦτον δὲ κολάσαντες in hoc Ambrosiano libro (P) inventa esse ab Angelo Maio. qui ex altero (Q) ea primus supplevit (Isaci or. de hered. Cleonymi, Mediol. MDCCCXV, p. 67). Lyc. Leocr. 126 προῖσθε ex Taylori emendatione vulgata facta est scriptura. denique Aem. Rosenbergium monitum velim «P. Victorium» apud Maetznerum ad Lyc. 81 Petrum esse Victorium.

ceae-Laurentianae t. I p. 533) XV saeculo tribui solet, L infra ostendemus scriptum esse inter MCCCLXXXII et MDXII, denique Z, quem Franc. Passow Symbol. crit. in scriptores gr. et r. e cod. mss. Vratislaviensibus depromptarum (Vratisl. MDCCCXX) p. 24 haud dubie eodem iure saeculo p. Chr. XIV ineunte exaratum censuit quo eum p. 27 inter codices optimaе notae collocandum pronuntiavit, a Guil. Dindorfio praef. lex. Harpocratonis (Oxonii MDCCCLIII) p. IV saeculo XV assignatur. quod quominus ad Harpocratonem solum, qui extrema continetur codicis parte, pertinere suspicemur, obstat testimonium Passovii p. 24 „totum corpus ab una manu accurate distincte ac nitide conscriptum“ affirmantis. nam hoc quidem etiam homini rei palaeographicae minus perito facile credimus.

Quintum codicem

M. Burneianum 96 musci brit., chart.

a Bekkero spretum Dobson excussit variantesque lectiones publici iuris fecit in „Oratorum Atticorum et quos sic vocant sophistarum“ editione Londinensi quae prodiit a. s. MDCCCXXVIII seqq. saeculi fere XIV cum esse Osann iudicavit praef. Lyc. p. XII, ad XV s. retulit Dindorf l. d. cum Forshallio (Catalogue of manuscripts in the British Museum. New Series. Vol. I. MDCCCXL. Part II). ego non praestiterim codicem XV saeculo exeunti potius tribuendum esse quam saeculo XVI. certe ante MCCCLXXXII ne potuit quidem exarari. siquidem ἐτελειώθη σὺν Θεῷ ἐν φλωρεντία, ut docet subscriptio in fine oratorum facta. illo enim anno constat mortem obiisse Laurentium Medicem, quo defuncto primum horum oratorum exemplar ab monte Atho Florentiam attulit Ianus Lascaris qui dicebatur Rhyn-dacenus⁶⁾. sextum denique codicem

6) Aldus Manutius in epistola ad Franciscum Faseolum oratorum minorum qui dicuntur editioni praemisissa „Aeschinis, Lysiae“ inquit „et co-

N. Oxoniensem bibl. Bodleianae, bombyc.

Eduardus Maetzner ex tenebris protraxit. hic codex tametsi Crippsiano vetustate cedit, tamen principatus aemulus exstitit haud spernendus, quin etiam a novissimis duobus Antiphontis et Dinarchi editoribus, Maetznero et Blassio, plerumque dignior habitus est quem sequerentur. sed cum ceteri libri a Crippsiani causa starent universi eidemque codici enixo studio patrocinauerunt Herm. Sauppe vir elegantissimus et qui in Lysia eximium harum rerum existimatorem se praebuisset, factum est ut Oxoniensis perpauca inveniret sui studiosos. quorum ne is quidem qui unus strenue rem gessit, Frid. Franke⁷⁾, cuiquam persuasisse videtur, nisi forte

---

terorum qui in fronte libri excusi visuntur, orationes sub tuo nomine, qui et haberis, et es magnus, illustrisque orator, exire ex aedib. nostris volui in manus studiosorum; id quod eo gratius tibi futurum existimavi, quoniam quas plerique horum scripserunt orationes, multis seculis abditae latebant. latebant autem in Atho Thraciae monte. Eas Lascaris is, qui abhinc quinquennium pro Christianissimo Rege Venetiis, summa cum laude, legatum agebat, doctissimus et ad unguem factus homo, in Italiam reportavit. miserat enim ipsum Laurentius ille Medices in Graeciam ad inquirendos simul, et quantovis emendos pretio bonos libros. unde Florentiam et cum iis ipsis orationibus, et cum aliis tum raris, tum pretiosis voluminibus rediit. Aeschinem et Lysiam non fuisse in numero eorum quos Aldus h. l. in monte Atho multis saeculis abditos latuisse dicit, cum aliunde colligi potest (vid Rud. Schoell Hermae XI p. 204), tum ipsius Aldi probatur testimonio vel potius diserto silentio. nam in epistola ad Lascarem illum data quae habetur ante Aldi Rhetorum Antiquorum Graecorum vol. I MDVIII editum haec leguntur: «placuit eos sub tuo nomine emittere ex aedibus nostris. atque eo magis quod Sopatri excellentissimi Rhetoris praecepta de componendis declamationibus, quae hisce libris inserta visuntur, e Graecia in Italiam advexisti, quemadmodum et plerosque alios lectu dignissimos, e quorum numero sunt Antipho, Denarchus, Andocides, Lycurgus, Isaeus, ex decem illis clarissimis oratoribus, qui Demosthenis temporibus floruerunt.»

7) Jahni annal. philol. XXVIII p. 52 sqq. — Neue Jenaische Allgemeine Literatur-Zeitung a. 1842 n. 249—251. — Zeitschrift für die Alterthumswissenschaft a. 1843 p. 262 sqq.

MDCCLXX Blassio persuasit, qui superiore anno in Sauppii verba iuraverat. ceterum nescio quomodo nec Franke nec prudens ille epistolae criticae ad God. Hermannum datae auctor satis reputavit cum in omni quaestione tum in hoc disputationum genere ne frustra verba fiant firmo solidoque opus esse fundamento. erat nimirum ante omnia operanda ut de utriusque codicis scriptura quam plurimis locis constaret, quandoquidem Oxoniensem in Antiphonte semel nescio quis contulerat, Crippsiani autem secunda collatio a Dobsono illa curata hoc maxime insignis erat quod intellegendis omnibus desiderium tertiae collationis movebat.

Libros B L Z M qui recte aestimare velit, cito propositum assequetur examinando quae lacunae in singulis eorum occurrant quaeque duobus sive adeo pluribus communes sint. verum prius sciamus oportet qui scriptores et quo ordine dispositi his codicibus contineantur. et B quidem sicut A complectitur

- I Andocidem
- II Isaeum
- III Dinarchum
- IV Antiphontem
- V Lyeurgum
- VI Gorgiae Helenam et Palamedem
- VII Alcidas Ulixem
- VIII Lesbonactem
- IX Herodem.

L haec omittit: Isaci orationis primae partem posteriorem inde a verbis § 22 ἢ ἐκείνω μὴ ποιήσαντες, eiusdem orationem secundam usque ad verba § 47 ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πρῶγμα, Helenam Gorgiae. cetera eodem in L quo in A et B ordine decurrere non tam silentio Bekkeri efficitur quam aliunde colligi posse mox apparebit. Z et M eo differunt ab L quod post Herodem quaedam habent addita, et quidem M lexicon Harpocratonis alia manu scriptum subiectis etiam no-

tulis quibusdam de dialectis graecis (quae notae sic incipiunt: Αἰνείας· καὶ Ἴωνικῶς Αἰνείης τροπή τοῦ $\bar{\alpha}$ εἰς η), Z eundem Harpocratonem praemissa Rhetorica quae dicitur ad Alexandrum. nunc ad lacunas si placet transeamus. qua in re cum eadem constanter per totum illud oratorum ac sophistarum corpus intercedat ratio inter A B L M Z, locos Antiphonteos enumerasse satis habeo. in hoc igitur oratore omittunt

BLMZ: in vita αὐτὸν τελευτῆσαι, *ibid.* γὰρ. I 6 γ', 11 νῦν δ' — ἔνοχοι τῷ φόνῳ, 23 τῆς, II β 7 ἄν, 10 αὐτὸν — ἀποκτείνει, γ 10 μὲν, III β 5 τοῦ, γ 6 μάλλον δὲ — ἀπέκτεινεν, δ 2 δὲ, IV β 2 σιδήρῳ, δ 1 ἄν, V 16 τουτουσί — ἄπαξ, 27 μὲν, 28 τὸ, 48 φεύγω, 53 μὴ, 88 ὀρθῶς γινώσκεισθαι, VI 17 ἐκέλευσεν — εἴ τις, 23 τοὺς τε — βασανίζειν,

LMZ: I 3 καὶ προβουλής, 15 ὅτι καὶ αὐτῆ, 16 εἶναι, II *argum.* αὐτὸς πρὸς, *ibid.* οὐκ, α 1 οἱ, β *argum.* τὴν ἔχθραν, 1 τῶν, 6 ἦσαν δὲ — αὐτόν, 7 γὰρ, 10 ὀρθῶς, 12 τε, γ *argum.* πλούσιον, 2 τοιοῦτον, 5 γὰρ, III α 2 οὐδὲν, β 3 μοι, 9 τῆς, γ 3 οὐ, 7 ἢ ἐκουσίως, IV γ *argum.* εἰ, δ 5 ἄν, V *argum.* ἐπὶ, 21 ἕνεκα, 23 ἐκ, 27 εἰ δὲ — πλοίου, 29 μὲν, 36 νῦν, 52 ἐμοί, 57 μὲν, 58 εἶεν, 65 μὲν, 69 ἅπαντες, 76 τὴν, *ibid.* εὐρώπῳ, 80 γὰρ, 93 τοὺς, 94 μὴ, 96 ἔσται, VI 3 τοῦ, 11 ὅτε, 37 μὲν, 48 καὶ ἀνοσιωτάτους,

MZ: I 9 ταύτην οὐκ οὔσαν ἄπαρνον, 10 ἐγὼ, 17 ἄν, 19 τοῦ, 26 τῆς, 29 ὥσι, II *argum.* αὕτη, α 4 ἔχοντες — εὐρέθησαν [?], *ibid.* τῆς, β 1 εἶναι, δ 4 ἢ με διαβάλλουσιν εἰς εὐτυχίαν, 10 τε, 11 ζητοῦντες, III β 2 δικασταί, 12 μὴ, δ 4 ἀπέθανε, IV α 3 ὁ, β 1 ὁ, 3 δ', 4 ὕστερον, 6 οἰόμενος γενέσθαι, 9 ἄν, ε 7 γὰρ, V 7 καί,

ibid. δικαίω, 9 πώποτ', 13 ἄν, 20 τοὺς, 31 δέ, 34 ἄγοντες, 38 οὔτοι, 51 τὸ, 63 τοῦτο, 66 μὴ, 80 τε, 91 μόνον, 93 εἰς — ξυνήδειν, 96 ἀποστερῶν, VI 2 τῶν, 5 δίκης, 13 ἔτι — ἐπιμελεῖσθαι, 15 καί, 17 οὐ γὰρ ἔδωκα, 21 τῆ, 26 σε, ibid. ἐξῆν αὐτοῖς πυνθάνεσθαι, 40 ὀνόματι, 44 ἀπογράφεσθαι — ἐξὸν αὐτοῖς,

Z: I ὃ ἔγωγε, 8 ἠγεῖτο — ἀφανισθῆναι, 12 μὴ, 17 εἶναι, II α 10 πρὸς (cf. M), β argum. καί, γ 2 οἱ, III γ 2 ἄν, 6 σκοπόν, IV γ 4 ὁ ἀνὴρ — ἐξ ὧν ἔδρασεν, δ 8 τοῦ, V argum. ἐγένοντο — πλοῖον, 1 μὲν, 15 ὅτι οὐδεῖς, 20 ΜΑΡΤΥΡΕΣ, 30 ἔχοντες (cf. M), 46 δέ (cf. M), 50 αἰ, 53 ἔμελλεν (cf. M), VI ὃ αὐτὸς (cf. M), 27 οἱ οὐκ ἐθέλοντες — ἐγὼ τούτων, 28 λέγουσιν, 41 καί.

Unde Z et M et L provenerint satis apparere arbitror. neque hoc ideo minus constare videbitur, quod Bekkero in tanta multitudine locorum sexies aliquid humani accidisse censuimus. nam quod ad II α 4 praeter Aldi commentum (οὔτε γὰρ κακούργους εἰκὸς ἀποκτεῖναι τὸν ἄνθρωπον) etiam verba ἔχοντες γὰρ ἄν τὰ ἱμάτια εὐρέθησαν a codicibus abesse testatur, in A quidem ea non desiderari post alios ipse vidi; „sin de A codice erravit,“ (utor verbis Arnoldi Hug) „cur non etiam de ceteris errasse putandus sit?“ forsitan Z et M ea omittant, cum de M contrarium non asseverarit Dobson. ad I 9 Bekker „ταύτην“ inquit „ABL Z. vulg. καί ταύτην“, quasi non absint ab Z illa ταύτην οὐκ οὔσαν ἄπαρνον. VI 11 (ἔτε) ab eodem inter particulae testes etiam Z appellatur, cuius erroris ansam nescio an nota praecedens dederit. II γ 5 (οὐδεῖς γὰρ) vulgata (sola) narratur omittere particulam. denique duobus locis (VI 19 ad τις, et VI 26 ad ἐγὼ) de B tacenti Bekkero fidem habere nequeo.

Primo aspectu mirabile videtur quod IV α 2 cum in B legatur τροφίας τε παρέδωκε, LMZ congruunt cum A pr.

(et N) in scriptura τροφίας τε καὶ παρέδωκε. sed est hoc ex eo genere rerum mirabilium quas mirari desinamus oportet ut ne memorabilia nos fugiant.

Marciani codicis (L) cum Bekker in Antiphonte post tetralogiam secundam mentionem omisisset (exceptis paucis locis velut ad IV α 2 et V argum.), lacunarum conspectus supra exhibitus aut mancus nobis erat relinquendus aut nostro periculo supplendus. hoc autem ut sine temeritatis nota facere possemus casu evenit felicissimo. namque ex L Aldina fluxit editio, sive mavis ex apographo eius tam emendate scripto ut codex ipse sibimet vix sit similior, quippe quatenus hunc codicem novimus nihil omittit Aldina eorum quibus caret M nisi quod ne in L quidem invenitur, nihil habet quod absit ab L praeter pauca quaedam verba ab omnibus libris mss. aliena velut VI β αἰτιᾶσθαι καὶ ὑμᾶς τοὺς δικαστὰς μὴ ὀρθῶς sumpta illa ab Aldo ex V 89, et II α 4 enuntiatum temere ab eodem intrusum οὔτε γὰρ κακούργους εἰκὸς ἀποκτεῖναι τὸν ἄνθρωπον, nonnullasque praeterea voces genuinas illas quidem sed quas Aldus (sive alius fuit editionis principis corrector) facile de suo addere potuerit. nisi forte II α in argumento (Πανταχοῦ μὲν τὴν οἰκείαν Ἄ. ἐνδείκνυται δύναμιν, μάλιστα δ' ἐν ταύταις ταῖς τετραλογίαις ἐν αἷς αὐτὸς πρὸς αὐτὸν ἀγωνίζεται) divinando supplere illa αὐτὸς πρὸς nimis arduum fuisse putabimus ideo quod Burneiani M scriba, qui eodem quo Aldus usus est archetypo, pingui ingenio αὐτὸν in αὐτὸς mutavit. qui ne hoc quidem intellexit III δ 2 inserendum fuisse δὲ post λεπτά. atque tot tantaque codicis sui damna corrector Aldinae in Antiphonte reparare valuit. saepius ut fit minus prospere ei cessit. velut I 15 L cum habeat ἔλεξεν αὐτῇ ἀδικοῖτο omissis post αὐτῇ verbis ὅτι καὶ αὐτῇ, in Aldina legitur ἔλεξεν αὐτῇ ὡς ἀδικοῖτο, quicum conferas illius εὔρημα qui M exaravit: ἔλεξεν ὡς αὐτῇ ἀδικοῖτο. V 16 codex Aldi sicut BMZ carebat verbis τουτρουσὶ πείσασι κατείργαται ἃ βούλεσθε, ἐμοὶ δ' ἅπαξ. quo factum est ut corrector ei

ἡμῖν (pro ὑμῖν) μὲν ἀπαξ ἀποφυγοῦσιν (pro ἀποφυγόντι) scriberet ac post ὑπολείπεται insereret haec: τούτῳ δὲ πάλιν εἰς ἡμᾶς ἐπηρεάζειν ἐξέσται; V 76 interciderat εὐρόπως (abestque ab M et Z): ille inseruit καλῶς. plura huius generis exempla qui desiderarit facile ipse inveniet. — III δ 7 in verbis ἔστι δὲ οὐδὲ τὸ ἀμάρτημα τοῦ παιδὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀφυλαξία (ita codices omnes) operae Aldinae videntur primo dedisse τὸ ἀμάρτημα τοῦτο παιδὸς. corrector itacismi vitium ut alibi neglexit aut operas hac in re habuit oscitantes, alterum errorem haud dubie ipse obscuravit τοῦ inserendo post τοῦτο. unde colligas eum non ad codicem suum cuncta exegisse, sed monstra typographica nonnunquam suoapte ingenio domare studuisse. hoc tenendum ne nimium miremur II β 9 in Aldina haberi παισὶ καταλείψω pro eo quod est παισὶν ὑπολείψω. nam interposito aliquo vitio typographico, quo in genere vitiorum caecus plerumque dominatur casus fortunae, scriptura illa facile nasci potuit, certe facilius quam in apographo aliquo libri L calamo exarando. II α in argum. Aldina cum praebeat genuinum τέχνην, in L fertur exstare δύναμιν. credat Iudaeus Apella, non ego, siquidem in B est δύναμιν τέχνην, et in M διάνοιαν cum nota marginali δύναμιν ἢ τέχνην. omitto ea quae neminem facile impeditura videantur. etiam in ceteris oratoribus qui libro L continentur vix quidquam reperias quod nostrae adversetur opinioni. at quid est cur Alcidamantis Ulixes, qua oratione codicem Venetum carere negamus quoniam neque M neque Z ea caret, absit ab Aldina? nam desiderari in ea Alcidamantem promissum in titulo narrant docti bibliographi Ebert (Allgemeines bibliographisches Lexicon, Lipsiae MDCCCXX—XXX) et Graesse (Trésor de livres rares et précieux, tom. V, Dresdae MDCCCLXIII). fallitur uterque. post Gorgiam autem illa Alcidamantis oratio propterea omisa est ab Aldo quod ante excusa erat in priore parte

voluminis inter alia quae Lysiam in libris manu scriptis solent comitari.

Libro L igitur derivato illo ex B (Laurentiano)⁸⁾ si Aldum usum esse constat, horum alteruter, L aut B, is fuerit codex necesse est ab Atho monte oriundus, quo codice oratorum nostrorum memoriam in Occidente resuscitatam Aldus refert in epistola dedicatoria supra citata. neque enim est cur Aldum ipso Athoo libro potius quam eius apographo usum existimemus. immo, si quid aliud, hoc veri videtur simile, eum librum ms. qui Aldo praesto fuit, Venetum L, diversum esse ab libro Athoo, quem Ianus Lascaris impensa Laurentii Medicis emptum MCCCCLXXXII Petro Laurentii filio ac successori tradidit⁹⁾. an cum aliqua probabilitatis specie fingi potest Ioannem alterum Laurentii filium, qui inde a MDVIII bibliothecam Mediceam Romam delatam possidebat, codicem illum Venetias mittendum cu-

---

8) L non esse ipsius B apographon credam ubi cognovero verbis Isaei or. I 22 ἢ τὴν οὐσίαν ἔχειν βεβαιωτέραν (post quae verba magnam esse lacunam in LMZ supra significavi) non finiri in L paginam versam neque a verbis eiusdem II 47 ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα ordiri eam quae sequitur paginam. Helena Gorgiae potuit consulto omitti a librario Marciani, etsi in indice eorum quae codice contineantur non deesse eam Bekker testatur, quo de indice infra dicam. etiam Ambrosiani libri A. 99 (PBekkeri), cui insunt Harpocratio Andocides Isaens Dinarchus Lycurgus Palamedes Gorgiae Lesbonax Herodes Lysias Alcidas Antisthenes Demades Aeschines (vid. Bekk. praef. Andoc.), eam quam diductis litteris notavimus partem ab L originem ducere lacunarum maxime ratione evincitur. Alcidas autem librarius putandus est ex codice Lysiaco describere maluisse, fortasse quia hoc codice utraque Alcidas oratio continebatur.

9) H. Hodius de graecis illustribus (Londini MDCCXLII) p. 249. Lascaris ille bis fertur in Graeciam profectus esse iussu Laurentii Medicis; sed de priore itinere nihil memoriae proditum invenio. ex altero cum aliatum « octoginta opera illa tempestate incognita, nonnulla etiam quorum vel autorum nomen ignorabatur » reportavisse se ipse gloriatur in praef. Anthologiae Planudeae Florentiae MCCCCLXXXIV editae. satisque constat eum in hoc itinere in primis montis Atho bibliothecas visitasse. vid. A. Reumont, Lorenzo de' Medici il Magnifico, t. II (Lipsiae 1874) p. 138.

rasse qui ab Aldo typis describeretur, cum ipse abesset Roma bellique aleam sequeretur¹⁰⁾? Aldum porro tantam tanti viri (nam Ioannes Medices MDXIII Leo X P. M. factus est) liberalitatem tacuisse, qui in epistola illa ad Franciscum Faseolum scripta atque oratoribus „minoribus“ praemissa eundem Leonem X alias ob res praedicavisset quique Hesychium suum (a. MDXIV) Ioanni Iacubo Bardellono ideo dedicandum censuisset, quod hic ei codicem Hesychii commodaverat? ac ne redditum quidem esse codicem Mediceum ab Aldo homine neque inhonesto et prudenti? accedit quod in bibliotheca Medicea-Laurentiana hodieque exstat codicis Aldini archetypon, B. iam qui hoc nobis dederit, B a. MCCCCLXXXII in bibliothecam Medicam pervenisse, facere nullo modo poterit quin L Florentiae inter MCCCCLXXXII et MDVIII aut Romae inter MDVIII et MDXII exaratum esse concedat. ubicumque vero L primo fuit, aliquamdiu Florentiae versatus est, siquidem apographon eius M ἐν φλωρεντία τελειώθη-
ναι testis est Marcus huius apographi scriba¹¹⁾). at unde

---

10) Mense Ianuario MDXIII Aldus in epistola ad Andream Navagerium editioni Pindari Callimachi Dionysii Afri (de situ orbis) Lycophronis praefixa haec scripsit: „nunc vero premuntur torcularibus horum oratorum Orationes, videlicet, Aeschinis, Lysiae, Dinarchi, Andocidae, Isaei, Antiphontis, Gorgiae, Demadis, Alciamantis, Lesbonactis, Antisthenis.“ Ioannes autem Medices post Kal. Martias demum huius anni Romam rediit. vid. W. Roscoe, leben und regierung des papsts Leo des zehnten, aus d. engl. von Fr. Glaser, t. II (Lipsiae 1807) p. 45.

11) Verba Ἐτελειώθη σὺν Θεῷ ἐν φλωρεντίᾳ in M post Herodem exstant. „deinde sequuntur hi versus:

Εἰ καὶ σοῦ σοφίης θυμὸς πάρος ἔσκε βέβηλος,
 παιδοῦς οὐδ' ἑδάτης ὄργια θελξινόου,
 Ῥητῆρων δεκάδ' ἀπροτέρων θαυμάως ἀνετίσσω
 αἶψα θαυματούνης οἴστρω ἀναρλογίῃ.
 Αἶψα δὲ τ' εἰν ἀγορῆσι κεκασμένα μῆδ' ὑραίνων
 εὐεπίης, οἴση κῦδος ἀπειρίσων·

scis (quaeret fortasse quispiam) codicem M ex ipso L derivatum esse, non ex aliquo huius apographo nunc deperdito? sane optio haec nostra est: sciri hoc non magis potest quam interest ut sciatur.

Z si non ex ipso M manavisset, sed per alium codicem intermedium inde esset derivatus, aliquanto plures opinor lacunas haberet peculiare. Harpocratonem quidem Burneiani 96 nemodum excussit, verum in hac quoque parte Z et M inter se similes esse eo libentius credimus Guil. Dindorfio, quod inscriptione lexicon eadem praeditum est in utroque codice (Ἄρποκρατίωνος περὶ τῶν λέξεων τῶν δέκα ῥητόρων), cum aliae huius lexici innotuerint quinque inscriptiones. Burneianum (certe extremam eius partem) fuisse olim in Monasterio S. Petri de Perugia (sic, teste Osanno)¹²⁾ manu recentiore annotatum est pag. 410 ubi incipit Harpocratonis litera ζ. sed quomodo factum sit ut in Z Harpocratonem praemitteretur Anaximenis quae fertur ars rhetorica, nisi hariolando a nobis explicari nequit.

Ταῦτα δ' ἐγὼ πετρόεντι σοφὴν διὰ νύκτα θαλάσσω
 γράψας σὺν [?] καλάμῳ· οὐ πονέειν δοκέων·
 Ὅμματα μὲν γὰρ ἔκχμνε· πόνου γε μὲν οὐκ ἀλέγιζον
 αἰὲν ἐπισπέρχων, νύσσαν ἐποψέμεναζ [sic.]
 Ἄλλὰ φίλος νεαροῦ μετιῶν τάδε μνάσο Μάρκου,
 μνάσο, καὶ ξείνῳ πολλάκι χαίρει φράσον.»

ita Forshall in catalogo supra citato. circa a. MD Florentiae versatum esse atque scribendis codicibus graecis vacasse novimus Marcum Ioannis f. Crentensem, qui Lysiae codicem Laur. 57,52 (Bekkeri E) exaravit et hoc subiecit distichon:

Τούσδε λόγους Λυσίου Φλωρεντίδι γράψ' ἐνὶ γαίῃ
 Μάρκος Ἰωάννου Κρής τὸ γένος τελέθων.

XVI quidem saeculo hunc Lysiae codicem assignat Bandinius, sed XV Montfaucon (Pal. p. 103), cui opinioni favent ea quae R. Schoell attulit Hermae vol. XI p. 204 not.

12) «Berühmtes Benediktinerkloster S. Pietro in Perugia,» Blumo Iter Italicum vol. II (Halae 1827) p. 206.

Venio ad B, quem codicem Bekker suo iure proxime ad Crippsiani (A) laudem accedere iudicavit. hoc magni esset si A periisset, superstite A nihil opus est B. nam in Antiphonte (qui in tota hac quaestione instar omnium haberi potest) unam a Bekkero receptam invenimus huius codicis emendationem, de qua quidem diserto ipsius testimonio constet: εὐπορεῖτε (V 66) pro εὐποροῖτε vel εὐπορῆτε. cuiusmodi discrepantia scripturae ad auctoritatem codicis aestimandam vix ac ne vix quidem pertinet. silentium Bekkeri si semper dignum fide esset, crederemus eum etiam has scripturas invenisse in B:

- I 6 ὅτι οὐκ pro ὅτι γ' οὐκ (A)
- 27 ἐκουσίοις (ci. Stephanus) pro ἐκουσίως (ALMZ Ald.)
- τύχοι pro τύχη (ALM)
- III δ 7 ἀτρέμας pro ἀτρέμα (A)
- IV β 7 ἐπιδειξαι pro ἀποδειξαι (A)
- V 7 κατηγορουμένων pro κατηγορημένων (A)
- 49 οὐδὲν pro οὐδ' ἐν (AMZ)
- 90 βούλεσθε pro βούλεσθαι (A)
- VI 29 παρεχόμεν (ci. Steph.) pro παρεσχόμεν (imo παρευχόμεν A, παρεχόμεν M Ald.)
- 38 χρόνον (ci. Steph.) pro χρόνους (A, χρόνου M Ald.)

omitto harum scripturarum partem dimidiam alienam a B videri. fac omnes in eo exstare: talibusne correctionibus auctoritatem codicis niti? quarum quattuor (ὅτι οὐκ, ἀτρέμας, ἐπιδειξαι, κατηγορουμένων) nihil habent quo se commendent nisi ipsam de qua quaerimus codicis auctoritatem, una (βούλεσθε) nullius est momenti propter sollemnem αἰ et ε̄ vocalium confusionem, una (χρόνον) proclivis et dubia, reliquae ex eo sunt genere emendationum quarum olim vilis erat annona. quid porro refert in solone A habeantur alia quaedam menda pusilla illa neque commemorata a Bekkero (velut II β 12 προειργαμένων, V 79 πολλῶς, VI δ δεδοκισμασμένην) an in

A et B? ne ea quidem libri B defensio stabit in quam Arnoldus Hug nuper incidit. qui cum (comment. de arte critica in Antiphonteis orationibus factitanda Turici 1872 editae p. 7 seqq.) in correctiones recentioris manus libri A inquireret, mirum in modum has correctiones cum B consentire animadvertit persuasitque sibi ex codice eas fluxisse „cum B cognato“. in hac disputatione quamquam sunt quae mihi probentur, de summa rei dissentio. atque primum quidem verissimum est fieri non potuisse ut tot locis forte fortuna eadem in A² atque in B scriptura compareret. deinde vere dixisse videtur Hug correctorem libri A „non omnia de suo dedisse, imo ex libro qualiscunque fuit hausisse.“ etsi enim locos sanos corrector ille raro sollicitavit, nonnunquam tamen auctoritate magis quam ratione ductus correctionem adhibuit. velut II γ 5 „prorsus absurdum erat ληφθεις in λειφθεις corrigere quod ex errore proclivi scriptum exstat in BL.“ etiam hoc Hugio concedo, non videri librum B ex A descriptum, postquam hic manu recentiore correctus est. nam (ut praecipuam omittam causam, quae mox facile apparebit) et B quamvis raro emendationem praebet, cum in A mendum incorrectum manserit, et in A est ubi vera scriptura ab correctore restituta exstet, cum B congruat cum A pr. ex quo genere est quod Ant. V 30 A² habet τούτοις, A pr. B (LMZ) τοῖς, item quod Din. I 97 in A² legitur διαπεπραγμένους, in A pr. B(LMZ) δὲ πεπραγμένους. sed quid impedit quominus correctorem codicis A B codicem manibus tenuisse atque inde quae viderentur praeferenda in eum quem corrigebat codicem transtulisse pauculasque de suo addidisse emendationes existimemus? supra vidimus B in Atho monte a Lascari inventum: ex Batopedio eiusdem montis monasterio A oriundum esse constat. caute Hug statuit „secutum esse A² correctorem codicem eius familiae cuius sunt BLZM.“ verum aut fallor aut ista quam dicit familia nulla est. nam LMZ in censum venire nequeunt, earum autem scripturarum, quas B

cum A² communes habet, aliae pervagato errore natae sunt, velut λειφθείς illud II γ 5 pro ληφθείς positum, aliae debentur coniecturae parum felici (velut III γ 3 πεισθέντες, ib. 6. ἀπέκτεινε, ib. 8 μηδεμιάς, ib. 10 τοῦδε τῷ, δ 5 ἀτυχήμασι, ib. 9 οὐκ ἐὰν οὖν, IV δ 6 κρείσσων ὢν, V 17 ὠφελείσθαι τοῦδε τοῦ νόμου, ib. 51 ἑκατέρω ἴση ἐστί, ib. 63 τὸ ἐναντίον) aut plane inutili (velut I arg. ἐκπώματι, II β 6 ἄν add., γ 5 οὐ et ἄν et ὁ add., IV δ 2 τὸν νέον, V 10 mutatus verborum ordo, ib. 54 τῷ μῆ), emendationes quae vere dici possunt tam sunt proclives ut nulla non ab homine graece docto ac mediocri ingenio praedito divinando inveniri potuerit. eorum denique quae B peculiariter habet sive ex Bekkeri silentio habere creditur, eadem sunt genera atque illorum quae huic codici cum A² communia esse dixi, sed ut plurima ad primum genus (errorum faciliū ac pervagatorum) pertineant, emendationes vero non insint nisi perpaucae¹³⁾. quibusnam igitur rebus B differt ab A pr.? lacunis, scribendi erroribus sollemnibus, coniecturis quarum aliae probabiles sunt aliae futiles. quae cum ita sint facere non possum quin B sui iuris esse negem. itaque sic existimo: Laurentianum B descriptum esse ex Crippsiano A¹⁴⁾ ab homine non indocto et satis intellegenti, post non multo (si quidem B saeculo XV exaratus est) exstitisse qui id ageret ut quas in B probabiliores invenisset scripturas libro A inferret. quam-

13) In his emendationibus una ceteris excellit: γεγευμένην Din. II 3 pro γεγεννημένην repositum. eandem emendationem invenit Jungermann (ad Polluc. I 44. cf. Ruhnken ad Tim. p. 77). quod γεγευμένην rursus in γεγεννημένην abiit, quemadmodum legitur in LMZ Ald., minime mirum. sed nunquam credam Andoc. I 127 cum A et LMZ praebent Χρυσιάδης, in B esse Χρυσιάδος. haec infelix Aldi coniectura est. corrige Χρυσιάλλης.

14) VI 15 cum in A sit ἀγάγειν^ω, B habet ἀγαγών. alibi voculas in A supra versum tenuioribus literis scriptas neglexit apographi scriba, velut μὲν II γ 10, aut perperam legit velut μῆ II β 9 et γ 7 (μὲν utrobique B), ὅμῃν III β 2 (ὅμῶν B).

quam non nego fieri potuisse 1. ut B ex aliquo apographo libri A nunc deperdito manaret, 2. ut corrector libri A illud apographon in corrigendo sequeretur, non librum B. sed sive utrumque horum sive prius tantum probabile ducimus, nihil accedit libro B auctoritatis.

Duo vero sunt loci de quibus, ne quem quales sint lateat, separatim exponendum videatur. Ant. II δ 1 in A pr. et N legitur: Ἰδοὺ ἐγὼ ἦ τε ἀτυχία, ἣν οὐ δικαίως αἰτιῶμαι, ὡς οὗτοι φασίν, ἐκὼν ἑμαυτὸν ἐγχειρίζω, τῇ τε τούτων ἔχθρα. apparet corrigendum esse τῇ τε ἀτυχία (= τῇ τε ἀτυχία), quemadmodum et in B est et in A corr. m. 2. iam vero non in B solum, sed etiam in A et in N argumento orationis praemittuntur duo scholia, quorum prius ad corruptam scripturam (ἦ τε ἀτυχία) pertinet, ad emendatam (τῇ τε ἀτυχία) alterum: (1.) ἰδοὺ, φησίν, ἐγὼ καὶ ἡ ἀτυχία μου. δεικτικῶς δὲ λέγει, ἑαυτὸν αἰνιττόμενος. (2.) οὗτος, φησίν, ἐγὼ παραδίδωμι ἑμαυτὸν καὶ τῇ ἀτυχία μου καὶ τῇ τούτων κακουργία. hinc aliquis possit suspicari posterius scholion in librorum A et N archetypon casu ex codice quodam irrepsisse qui veram loci scripturam servavisset, ex eodemque vel ex alio eiusdem familiae codice postea descriptum esse B. at hoc si verum esset, non exstaret opinor in B prius scholion, neque desiderarentur in B alia eaque indubia melioris aut certe diversae παραδόσεως indicia. itaque scriba huius codicis in eandem illam proclivem emendationem (τῇ τε ἀτυχία) suo Marte incidisse putandus est, quam scholii posterioris auctor sive in codice aliquo invenerat sive ipse quoque coniectura erat assecutus. — altero loco, Ant. V 19, A pr. consentit cum N in scriptura ἐλασσωθεῖς τῶν νόμων τῶν ὑμετέρων. nam quod post ἐλασ in A maius est intervallum quam inter eiusdem vocabuli partes esse solet, non minore intervallo in eodem libro supra (§ 18) dirimitur προσήκουσιν. sed eadem manu in A ex ἐλασ factum est ἔλασ. in B perhibetur legi ἔλος σωθεῖς, quam scripturam

sibi probari ostendit scriptor argumenti cum hominem caedis reum Helum appellat. hanc scripturae varietatem alii fortasse aliter ortam existimabunt¹⁵⁾. verum quocumque modo factum est ut in A ἔλασ in ἔλοσ mutaretur atque ut ab argumenti scriptore nomen eius qui loquitur Ἐλος esse putaretur, veri dissimile non est codicis B scribam deceptum maiore illo intervallo argumentoque, in quo ter nomen Heli occurrit, de suo in verbis oratoris (§ 19) ἔλος posuisse pro ἔλοσ, quod ne graecum quidem est vocabulum.

Quae cum ita sint, nihil impedit quominus Laurentianum codicem (B) codicis Crippsiani (A) apographon esse censeamus, neque quidquam A codicis auctoritas eo augeatur, quod, ubi A et N inter se dissentiunt, B fere consentit cum A.

Codex Oxoniensis (N) bibliothecae Bodleianae (Auctar. T. II 8) bombycinus est. saeculi (in oratoribus) XIV potius quam XIII, formae quadratae, foliorum 88, quae numeris 122—209 notata sunt. a bibliopego in fronte libri tria annexa sunt folia, quorum primo haec leguntur: Bibl. Meermann. tom. 4. n. 327. | Gu. 30. O. primum ipsius codicis folium in summo margine hanc habet notam: Colleg. Clarom. Paris. Soc. Iesu | 228, unde patet codicem in bibliothecam Meermannianam venisse a. MDCCLXIV¹⁶⁾. Oxonium eum a Thoma Gaisfordo delatum esse Ed. Maetzner praef.

---

15) Cum § 19 in A correcto sit ἔλοσ, non ἔλος sive ἔλοσ, apparet non argumentum ansam dedisse scripturae in A corrigendae vel potius corrumpendae. videtur igitur (cf. Fr. Blass mus. rheu. XXVII p. 100) in A et N codicum archetypo duplex fuisse scriptura ἘΛΑΣ, ficto Eli sive Heli nomine ab aliquo qui non intellexisset ἘΛΑΣ coniungendum esse cum ΣΩΘΕΙΣ. eam vero duplicem scripturam non in archetypo illo demum ortam, sed ex antiquiore codice propagatam crediderim, siquidem iam scriptor argumenti in suo exemplari eam habuisse putandus est.

16) L. Delisle, Le cabinet des manuscrits de la bibliothèque impériale, T. I. Paris. 1868. p. 434.

Antiph. p. XV refert, auctore ni fallor Cramero. constat codex duabus paribus satis inter se dissimilibus. nam extremis 16 foliis Libaniana quaedam continentur in charta pessima vermibusque postmodo corrosa pallidiora atramento vix ante saec. XVI scripta. prior pars complectitur:

- I Dinarchi or. I—III . . . . . fol. 122 — 144 r.
 II Antiphontis or. I—V 59 καὶ
 πολὺ . . . . . fol. 144 v.—169 v.
 III eiusdem or. V 59 ἀν δίκαιότερον
 — VI 25 εἶεν μὲν . . . . . fol. 178 r.—185 v.
 IV Lyncurgi §§ 1—34 ὑπὲρ προ-
 δοσίας . . . . . fol. 173 r.—177 v.
 V Antiph. or. VI reliqua . . . . fol. 170 r.—172 v.
 VI Lyncurgi § 98 τὸν Ποσειδῶνος
 — § 123 ὁπότε γὰρ ἐκεῖνοι . fol. 190 r.—193 v.
 VII eiusdem § 123 ἀνάστατον —
 § 147 ἐγκατα[-λιπὼν] . . . fol. 186 r.—189 v.

quae tabula docet aliquem hominem antequam liber postremum illigaretur ordinem genuinum restitutum fuisse neque rem perfecisse. anno MDCCCXXXVI Dinarchum et Antiphontem contulit nescio quis Maetzneri in usum, homo non tam indiligens quam rei palaeographicae rudis. Thurlandi cuiusdam collatione parum illa accurata usi sunt in Dinarcho editores oratorum Atticorum Turicenses. Leocrateae partem codici inesse ignorabatur (nam quotusquisque philologorum catalogo Coxii utitur?) donec Blass de Lyncurgi codice Oxoniensi disputavit in Fleckeiseni ann. philol. CXI p. 597 seq. nos a. MDCCCLXXVI excussimus Dinarchum Antiphontem Lyncurgum, et quidem Antiphontem ad editionem Blassii, constanter adhibita annotatione critica ipsius Maetzneri.

Madore et fortasse etiam culpa biblioepi saepius (maxime in Dinarcho) accidit ut folia foliis adhaerescerent, quibus rescissis nonnulla (i. e. vocabulorum partes vel singula binave vocabula) periisse aut aegre posse legi apparuit. horum

multa recens quaedam manus flavo illa usa atramento et quod plerumque ab antiquiore colore facile distinguas restaurare conata est. neque in hac re homo importunus acquievit, sed etiam locos qui illa fortuita labe neutiquam essent affecti sollicitavit, successu, ut ex annotatione nostra intellegetur, aut facili aut nullo, et in margine aliquot locis scholia adscripsit, quorum quae legere potui nullius sunt pretii. consilium autem restaurandi evanida quomodo corrector exsecutus sit, ex hoc Dinarchi loco (I 6—8) discas:

N fol. 123r. 1 [ἔστ]αι τοῦ δικαίου; ναί· κατέψευσται γὰρ ἢ βουλή δημοσθένους·

[του]τί γὰρ ἔστιν ὑπερβολή τοῦ πράγματος. σοῦ κατέψευσται

[καὶ δ]ημάδου; καθ' ὧν οὐδὲ τὰληθῆς εἰπεῖν, ὡς ἔοικεν,

[ἀσφαλ]ές ἔστιν; οἱ πολλὰ πρότερον τῶν κοινῶν ἐκεῖνη

Ἰ [σφαλερῶς π]ροσετάξατε καὶ διὰ τὰς γενομένας ζητήσεις

[ἀπηλλάξα]τε; οὐς δ' ἡ πόλις ἅπαντα οὐ δύναται ἀναγκά

[ζειν τὰ] δίκαια ποιεῖν, κατὰ τούτων ἢ βουλή ψευδεῖς [τὰς]

[ἀποφά]σεις πεποιήται; ὦ ἠράκλεις· διατί οὖν ἐν τῷ

[τότε] συνεχώρεις, ὦ δημοσθένης, ἐὰν ἀποφῆνη σου

10 [ἢ βου]λή, θάνατον ἑαυτῷ τὴν ζημίαν; καὶ διατί πολλοὺς

[ἀνη]ρηκας κτλ.

quibus in verbis cum ea quae cancellis saepsi manu recentiore in N suppleta sint¹⁷⁾, veri simile est Oxoniensem co-

17) τὰς in fine versus septimi additum est, etsi nihil eo loco perierat.

dicem hoc loco olim eadem omnia habuisse Crippsiano, et satis certum ista supplementa ex ingenio manavisse eius qui restitutoris munere functus est. indidem si non omnia quae ille in N scripsit, at certe quaecunque priva habet ac peculiaria provenerunt. neque quod Din. I 112 verba λογίζεσθε ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ab eo suppleta sunt in margine, documento est homini alium codicem manu scriptum praesto fuisse, sed videtur potius hic illic librum impressum inspexisse. nam Ant. I 16, ubi ante Bekkerum legebatur μετὰ ταῦτα ἔτυχε τὸν Φιλόνεων (τῷ Φιλόνεω codd.) ἐν Πειραιεῖ ὄντα ἱερὰ θύειν (om. codd.) Διὶ κτησίῳ, corrector codicis N vocabulo πειραιεῖ (ita N pr., πειραιεῖ corrector), quo versus finitur, subiecit θύειν, quod nunc quidem aegre cernitur, ut ipse digito vocabulum delere voluisse videatur, deinde in versu proximo super ἱε(-ρά) iterum θύειν addidit, festinans ille haud dubie, siquidem hoc θύειν caret accentu. Lyc. § 19 N in verbis ἐν καὶ ὑμῶν οἱ πολλοὶ κατηγοροῦντα ἐν τῷ δῆμῳ τούτου (vulgo inverso ordine legitur τούτου ἐν τῷ δῆμῳ) super τούτου manu recentiore scriptum habet ἴσασιν, quod Aldus de suo post ὑμῶν inseruit.

Sunt etiam quae scriba codicis ipse correxerit. quae mutationes omnes statim in scribendo factae esse videntur: tam sunt paucae numero tamque nihil fere specie differunt a scripturis prioribus. accedit quod N eadem correctus manu prope constanter conspirat cum A, ut facile nobis persuadeamus plurimarum huius manus correctionum fontem ipsum fuisse codicis N archetypon. perraro scribam ingenio indulsisse deprehendimus. ex quo genere est fortasse (nam in loco nondum expedito hoc quoque dubium) οὐ VI 21 in οὖ mutatum. certum est V 96 ex κατηγορήσουσι propter praecedens ἔάν, quod errore pro ἐν irrepperat, factum esse κατηγορήσωσι, eandemque haud dubie ob causam librarius paullo post pro διαγνώσεσθε dedit διαγνώστῃδε, sed hoc loco ipse statim restituit scripturam archetypi. illi autem κατηγορήσωσι propterea nimium tribui nolimi.

quod omnino orationis V exitus (§§ 95 et 96) ita in N est comparatus ut hominem quasi ad pensi finem properavisse appareat.

Quas N in Antiphonte habet notulas marginales manu librarii scriptas. commemoravi in annotatione (II α 4, 5, 9, β 7, IV γ 3, V 9 et 21). scholia quae proprie dicas non occurrunt nisi duo in Lycurgo.

Codex Crippsianus (A) musei Britannici. (Burney 95, plut. CLX. D) membranaceus est, forma folii minoris. saeculi ut videtur XIII, foliorum 170. in prima pagina manu antiqua scriptum legitur

Θεσεως γ'

i. e. Θέσεως τρίτης, plutei tertii¹⁸⁾. recentissima manus subiecit verba

ἐκ τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης
τοῦ βατοπαιδίου

quae eodem atramento inducta sunt. ex illo montis Atho monasterio a principe quodam graeco¹⁹⁾ Constantinopolim delatum Io. Mart. Cripps Britannus emit intercedentibus Eduardo D. Clarke professore Cantabrigiensi, quem Cripps annis 1799—1802 in peregrinatione Europae Asiae Africae comitatus erat, ac principe Alexandro Bano Hantzerli phanariota Clarkique ex itinere illo familiari²⁰⁾. Clarke ut codicem Crippsio emendum curaret a Porsono maxime impulsus se refert. quo magis mirandum librum singularem mense Aprili a. 1808 Londini prostitisse apud King et

18) cf. Zanetti-Bongiovanni, Graeca D. Marci Bibliotheca codd. mss., Venetiis MDCCXL. p. 156. V. Gardthausen, Griech. Palaeographie, Leipzig 1879, p. 372.

19) E. D. Clarke, Travels in various countries of Europe Asia and Africa, part the second section the third (= vol. IV), London 1816, p. 388.

20) Clarke, Travels, part II sect. I (= vol. III), London 1817, p. 70.

Lochéé antiquarios²¹⁾. emit eum Nicol quidam, sed non diu possedit. nam a. 1812 (quo anno primum edita est peregrinationum Clarkii part. II sect. I) iam in Car. Burneii bibliothecam pervenerat, quae paullo post possessoris mortem (obiit a. 1817 exeunte) museo Britannico adiuncta est.

Altera primi folii pagina haec continet eodem atramento scripta quo recens illa usa est prioris paginae manus:

Les dix orateurs athéniens.

Andocides, orateur athénien. né vers l'an 468 avant l'ère chrétienne, se distingua par son éloquence. il fut plusieurs fois exilé de sa patrie, et toujours rappelé. son style était simple et presque entièrement dénué de figures et d'ornemens. il nous reste de lui quatre discours qui furent publiés p: Guillaume Canterus a Bâle 1566 in fol.

Dictionnaire des hommes illustres.

isée, orateur grec né à chalcis en syrie, avait été [adde: disciple] de Lysias, et fut maître de demosthènes à athènes où il tenoit une école d'é-

---

21) *Censura Literaria*, containing titles, abstracts, and opinions of old english books, with original disquisitions, articles of biography, and other literary antiquities. By Samuel Egerton Brydges, Esq. Vol. VIII being the fifth of the news series. London . . . 1808. 8-vo. p. 214: They (the Persian and Arabic manuscripts) were outrivalled as curious or valuable by a Greek manuscript sold by Messrs. King and Lochée, on April 28. It was the property of R. [sic] Cripps, Esq. a gentleman whose pursuits, in a continental tour, obtained a considerable number of vases and fragments from Magna Graecia, of singular curiosity, with specimens of minerals from Egypt, Germany, etc. and an extensive collection of plants, the whole forming an assemblage for antiquity, rareness, and value, seldom to be equalled by the possession of an individual. The manuscript was in the highest preservation, and the performance of no ordinary scribe. . . . It was purchased by Mr. Nicol, of Pall Mall, at 355 guineas.

loquence. il nous reste 10 de ses harangues. on les trouve dans les anciens orateurs grecs d'Etienne, 1575. il y a eu un autre isée aussi orateur grec, contemporain de pline le jeune, qui en parle dans ses lettres, et en fait un grand éloge.

horum quae ad Isaeum pertinent ex libro sumpta sunt qui inscribitur: Nouveau dictionnaire universel, historique, biographique et portatif . . . traduit de l'anglais de John Watkins . . . et considérablement augmenté par M. l'Ecuy . . . A Paris. An XI = 1803. qui liber quoniam ex anglica lingua conversus est, apparet fieri non potuisse ut quae secunda pagina codicis praebet ab homine Anglo exararentur. monachos autem Athoos libris francogallicis recens editis uti nemo facile crediderit. ergo necesse est istas notulas ab graeco illo homine illustri loco nato scriptas esse existimemus, qui codicem possidebat ante Crippsi-um. ceterum „dictionnaire des hommes illustres“ vereor ne nunquam exstiterit. de Andocide enim eadem eisdem verbis traduntur in libro cui hic est titulus: „Dictionnaire universel, historique, critique et bibliographique“, cuius operis ego nonam tantum vidi editionem, quae prodiit Parisiis a. 1810—1812, 20 constans voll., ille octava editione (Lugduni 1804) usus videtur aut alia antiquiore.

Idem homo ne ab aliis quidem codicis locis manus abstinuit. nam et in Andocidis or. I prohoemio male sedulus calamum exercuit et ad aliquot locos Isaci Antiphontis Gorgiae in margine adnotavit aliter legi in libro impresso. velut ad Ant. I 6 extr. adscripsit:

εἰς τὸν τύπον ἔστιν οὕτως·
ὄπως τὸ παραχθέν ἢ ἀληθές ἐ-
πεξέλθειν μὴ ὁμολογούντων
γὰρ τῶν ἀνδραπόδων κτλ.

primus post eum curiosius codicem tractavit Matthaeus Raine († 1810) amicus Porsoni. hic de praestantia codicis

breviter exposuit, quae disputatio et in calce libri adnexa legitur et Censurae Literariae anni 1808 (pp. 214—218) inserta est, ac variantium lectionum spicilegium excerpit, quo usus est Dobree in *Adversariis*²²⁾. secuti sunt Osann et Imm. Bekker, quorum ille *Lycurgum* solum festinanter perlustravit. totum librum denuo contulit G. St. Dobson homo diligens sed ingenio hebetiore. nostra memoria bis terve selectos locos obiter inspexit Frid. Blass, Io. Sigg in usum Arnoldi Hug *Antiphontem* excussit, denique ego a. 1876 *Andocidem* *Isacum* *Dinarchum* *Antiphontem* *Lycurgum* contuli ad editiones Teubnerianas.

In quarta pagina (nam tertia vacat) index exstat eorum quae codice continentur duabus columnis eadem scriptus manu qua ea quae sequuntur exarata sunt omnia. prima indicis verba sunt τὰδε ἔνεστιν ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ, extrema εἰσὶ δὲ τῶν πάντων οἱ λόγοι μα²³⁾. scriptorum quos supra (p. XI) enumeravimus verba continentur inde a fol. III r. usque ad fol. CLXX, cuius altera pagina vacua est. scripturae specimen dedit Forshall in catalogo codicum musei Britannici Burneianorum.

Correctus est A ut mihi quidem videtur (nam Sigg aliter sentit) duabus manibus aetatis diversae, quarum alteram, recentiorem supra commemoravimus, prior ipsius fuit

22) Uno loco egregii huius operis (ad *Andoc.* I 38, p. 6 l. 14 St.) testis scripturae appellatur «G. B.», qui Georgius Burges fuisse videtur. memini enim I. Bywaterum professorem Oxoniensem ostendere mihi editionem Aldinam cuius in marginibus manu Georgii Burgesii enotatae erant variae scripturae cod. Crippsiani.

23) Eundem indicem in Z exstare Passow auctor est *symbol. crit.* p. 25. quamobrem etiam in BLM inveniri putandus est. ne forte dubites, I. codicis indicem Bekker allatis quae scire nostra interesset commemoravit in indice codicum Σοφιστῶν τινῶν μελέταις (Oxonii MDCCCXXIII) praemisso. idemque vir doctus cum in Burneiano 96 (M) *Lesbonactis* unam orationem Corinthiacam haberi credidit (praef. *Andoc.*), haud dubie vitio indicis deceptus est, quippe quo vitio laborat index codicis Z.

librarii. qui multa procul dubio statim mutavit supplevitque, alia videri potest paullo post correxisse. atque manus correctrices quamvis facile plerumque colore atramenti distinguantur, quo librarius usus est nigro, recens ille διορθωτής pallido flavoque, tamen est ubi dubius haereas. nonnunquam enim atramentum ipsius librarii, deficiente scilicet in penna liquore sive propter membranac aliquem naevum sive aliam nescio quam ob causam, robiginis colorem adscivit aut adeo subflavum evasit. qua coloris diversitate si correctiones tantum quaedam insignes essent, possemus (id quod Siggium facere video) his correctionibus ab librario abindicatis tres in A manus correctrices distinguere. sed quid rei sit vel unum illud ostendit, quod VI 7 in διαβαλλοντες (ita A pr., cum accentu gravi super ν) solito atramenti colore scriptum est διαβ, reliqua vero pars vocabuli diverso et qui non differat ab atramento correctoris, qui super alterum α accentum acutum pinxit. est autem periculum ne, sicubi correctio exiguis quibusdam ductibus aut pauculis literis constat pallidior atramento scriptis, temere eam seriori illi interpolatori tribuamus. quapropter operae non peperci in eiusmodi locis scrutandis, neque tamen assecutus sum ut mihi de correctionis auctore ubique liquido constaret. quinquies in Antiphonte canum quendam correctionis colorem offendi: III α arg. ἀντέκλημα (γ add.), γ 1 ὤμην (ι subser.), δ 1 ἀπογίαν (λο ins.), V 63 ὑπερημερον (accentus add.), 76 εὖρ' ὕπως (corr. εὐρόπως). quas emendationes ad recentiorē manū referendas putavi, quia hunc colorem non memineram me invenire in A nisi in scriptoribus illa quoque manu correctis.

Correctiones librarii facile intellegimus maximam partem ex codice haustas esse eodem ex quo A descriptus est. nam multae earum vix aut ne vix quidem potuerunt coniectura inveniri ac longe plurimae congruunt cum N. itaque, nisi ubi gravius aliquid obstat, nostro iure eas quas librarius ipse mutavit scripturas errore negligentiaeque or-

tas esse iudicabimus. nullo autem in genere errorum saepius librarius peccaverat quam literis vel syllabis vel vocabulis singulis pluribusve omittendis. quod genus cum contrarium sit alii librorum mss. pesti, literarum syllabarum vocabulorum additionibus, non est mirandum etiam talia quaedam in A olim omissa fuisse, quae optimo iure omitti potuissent. nam V 94 A pr. recte habet πράξεθ' pro πράξεσθ', VI 42 προδικασίας pro προδιαδικασίας, VI 28 μαρτυρούντων pro καταμαρτυρούντων, IV δ 10 ἀποκτείνειν pro ζητεῖν ἀποκτείνειν. a quibus locis in magna similium omissionum frequentia nihil accedit antiquioribus codicis A scripturis auctoritatis. nec plus eis propterea tribuemus quod A pr. solus II δ 7 κυρίων praebet pro κυρίως, V 16 ὑπολείπεται pro ἀπολείπεται, VI 47 καταδικάσαι pro καταδικάσειν, quoniam hae pervagatae sunt scripturae fluctuationes. sed non ubique id quod manu correctrice librarii in A positum est etiam in N invenitur: est ubi cum hoc codice consentiat A pr. hi vero loci ita sunt comparati ut auctorem correctionum a coniecturis non abstinuisse evincant. nam neque ulla ex eis mutationibus librarii, quae carent consensu libri N, extra coniecturae fines versatur, et nonnullae earum manifesto coniecturae debentur infelici. ita III β 7 NA pr. ἀμαρτῶν, A corr. ἀμαρτῶν (pertinet verbum ad τὸ μεράκιον). III γ 3 NA pr. δέσμαι ὑμῶν... μὴ... ὑπὸ πονηρᾶς λόγων ἀκριβείας πεισθέντας ψευδῆ τὴν ἀλήθειαν τῶν προχθέντων ἠγήσασθαι, nisi quod A pr. levi errore ἠγήσασθε. correctum est in A ἠγήστησθε, etsi praecedit πεισθέντας, quod recentior demum διορθωτῆς in πεισθέντες mutavit. VI 10 NA pr. οὐκ ἂν καταψηφίσσθε οὐτ' ἂν ἀποψηφίσσθε, A corr. οὐκ ἂν καταψηφίσσθε οὐτ' ἂν ἀποψηφίσσθε. erat corrigendum: οὐκ (vel potius οὐτ') ἂν καταψηφίσαισθε οὐτ' ἂν ἀποψηφίσαισθε. VI 22 N εἰ ἐν (h. e. εἰεν), A corr. εἰσὶ literis σὶ in rasura scriptis. his locis similibusque omnibus duplicem in communi archetypo codicum A et N existisse scripturam credant quibus nefas est A ab ipso librario interpolatum existimare.

De recentioris manus correctionibus vix habeo quod addam eis quae supra dicta sunt. incepit corrector ab Isaeco, substitit in Antiphontis V 84, quo de correctionum sine mihi plane convenit cum Siggio.

Ex uno archetypo derivatos esse A et N cum aliis rebus efficitur, quarum partem attulit Herm. Sauppe Quaestionum Antiphontearum Gottingae a. 1861 editarum p. 3 sq. quasque omnes enumerare longum est et inutile, tum eo probatur quod in utroque codice Dinarchum excipit Antiphon, hunc Lyeurgus. neque vero facile adducar ut A et N eiusdem exemplaris apographa esse credam, quippe cui opinioni earum maxime discrepantiarum frequentia, quae verbis constant varie dispositis, videatur adversari. sed ut hoc est, satis constat neutrum codicum nostrorum ea esse praestantia qua alterum omnino contemnere iubeamur. iam uter codex, N an A, plura certioraque habeat indicia interpolationis quaeritur, qua in quaestione ad summam nihil interest utrum interpolationes in codice superstite (A aut N) natae an ad deperditum aliquem codicem, per quem ille ex archetypo manaverit, referendae sint. nam eas scripturas quas ab librariis codicum A et N sero invecas esse dixi nunc ne Crippsiano iniuria fieri videatur omitto. et Oxoniensem quidem ab homine graece docto et ingenioso consilio interpolatum esse Herm. Sauppe Quaestionum Antiphontearum libello supra citato evincere studuit, multisque hominibus philologis satisfecit etsi accuratiore collatione libri Crippsiani, qua diversae corrigentium manus distinguerentur, opus esse ipse professus est (l. d. p. 6) ac speciosa pauca multis improbabilibus aut prorsus inanibus miscuit nullo facto discrimine, nec sane ea tantum quae inspectis denuo codicibus aliter se habere intelleximus inania sunt, verum etiam alia complura. nam quod p. 9 pollicetur se in vitiis codicis N recensendis leviora omnia omissurum (ut *καίτοι* I 25 ex prioribus repetitum. § 21 *ἰδέεσθε* bis

pro ἡδύκησε scriptum, similia multa²⁴⁾, quia non mirum sit per negligentiam vitia quaedam in N admissa esse, qualia et in codicibus omnibus reperiantur et nunc quisque in scribendo facile admittat, ut verba propter homocoteleuton omissa I 7 II δ 11 VI 17 et 32, non stetit promisso vir eruditissimus, sed per saturam (ordinem scilicet orationum secutus) diversissimas fudit scripturas, quo „partim hominem (scribam codicis Oxoniensis) sententiam magis quam verba secutum esse, partim consilio quaedam mutasse“ ostenderet. quasi subito oblitus esset mutationes „aut consulto aut per negligentiam“ (p. 6) fieri, negligentiae autem vitia et in codicibus omnibus reperiri et nunc quoque in scribendo a quolibet facile admitti. an προϊόντος τοῦ λόγου tertium esse genus mutationum sensit quas scribae nec per negligentiam nec consilio, sed „sententiam magis quam verba secuti“ facere soleant? at quid interest inter λόγους II α in argumento ex prioribus repetitum atque ἐστίν V 92 aut με VI 6 quae non alio modo nata esse apparet? cur I 3 καὶ negligentia omitti potuit, V 74 et 85 non potuit? ἄν V 71 si consulto in N omissum est, idem factum in A IV δ 11. nec quae praeterea Sauppio displicuerunt verborum omissiones quidquam habent insoliti. εἶναι IV β 6 propter ἡγεῖται quod praecedit excidit, IV δ 5 dubitari potest verba καὶ τῆς ἐαυτοῦ aliena illa ab hoc loco utrum in N propter ea quae sequuntur (καὶ τῆς ἐξείνου) felici casu exciderint an in A ex dittographia orta sint²⁴⁾, IV α 2 τὴν γῆν καὶ θάλασσαν nescio an non sine exemplo legi possit. certe additum potius quam omissum alterum τὴν interpolationis suspicioni obnoxium videtur, cum articuli formas in codicibus graecis sexcenties male intrusas, sexcenties casu omissas esse sciamus. ἔγκλημα IV β 4

24) Dittographiae originem ut intellegas, etiam ea quae praecedunt sunt consideranda: ὁ δὲ διὰ τὴν ἐαυτοῦ ἀπολασίαν πάντα δρῶν καὶ πᾶσι τῶν, καὶ τῆς ἐξείνου ἀμαρτίας κτλ.

consilio expelli non potuit, omissum coniectura restitui potuit. denique V 95 absunt quidem ab N verba corrupta ἀραῖσ τῶνδετοι (h. e. ῥᾶστον δέ τοι), sed relicto vacuo spatio (in sine versus, quamobrem mirandum non est spatium iusto brevius esse) nec distincta post ea quae praecedunt oratione. quemadmodum Crippsiani scriba interpolavit Lycurgi locum Leocr. 28 cum post τούτου οἰκέτας omisit quae non intellexeret ἡ προκλήσεις προκλήσοι ἄξιόν ἐστι (h. e. ni fallor ἢ προκλήσεις προκαλεῖσθαι ἄξιόν ἐστι) vacuo relicto versu dimidio.

Sed non lacunis tantum in hac causa abusus est Sauppe neque serio videtur leviora omnia in illo vitiorum codicis N conspectu omittere voluisse, si quidem leviora dicimus errores faciles et quales in codicibus omnibus reperiuntur. ex quo genere Sauppe haec attulit: I 26 κελεύουσα (pro κελεύσασα), II α 9 ἐλεγχόμενος (ἐξελεγχόμενος), III β 7 ἐμελέτα (ἐξεμελέτα), IV β 7 μέντοι (μέν μοι), γ 4 ἔπαθεν (ἀπέθανεν), 7 ἀποθανόντος (παθόντος), V 12 συμπαρελθῶν (σὺ παρελθῶν), ibid. εὐρῶν (ἐξευρῶν), 17 με (μοι), ibid. ποτε (πώποτε), 62 δὲ (γὰρ), 65 ἐργασαμένω (εἰργασμένω), 82 τοῦ δὲ (τοῦτο δὲ), 96 ἐστὶ (ἔσται), VI 6 δημοσίαι (διωμοσίαι), 17 ἀποφωνῶ (ἀποφανῶ), 34 ὑστέρᾳ (ὑστεραία)²⁵). vix graviora sunt ἀπειλημμένω I 3 (pro ἀπειλειμμένω h. e. ἀπολελειμμένω) et ἐνδυμῆσθε V 46 (pro ἐνδυμῆσθαι), quia facilem itacismi habent excusationem, qua ne A quidem carere potest cum (ut alia taceam) I 4 in eo sit ἔλθοι pro ἔλθη, et VI 44 παρῆσαν pro παρ-

25) Pro τοῦ δὲ V 82 et δημοσίαι VI 6 is qui Maetzneri in usum N contulit enotaverat τοῦδε et δημόσιαι. idem etiam alios haud paucos commisit errores. velut cum I 17 in codice legere sibi visus est τῆς Κλυταμνήστρας τῆς, pro iota subscripto habuit accentum acutum voculae ἄμχ infra positae. omnino lectores benevolos rogatos velim ne dubitent vel silentio meo illum hominem refutatam existimare. in aliis rebus facile patiar me erroris coargui.

εἶσαν. καταψήφισθε (A καταψήφισθηθε) I 12 Sauppe ferri non posse et in optimis codicibus, ut in Urbinate Isocratis, eiusmodi vitia reperiri monuit. I 19 ἡμετέρας pro ἐμῆς et III γ ὁ ἀκοντίσαντα pro ἀποκτείναντα idem suspicatus est dormitantem dedisse librarium oculis ad ea quae sequuntur delapsis. similiter factum iudico ut VI 39 in N καὶ ἐν τῇ σφετέρᾳ ἑαυτῶν scriberetur pro ἐν τῇ σφετέρᾳ αὐτῶν. sequitur enim καὶ ἐτέρωδι πανταχοῦ. nisi forte homo græce doctus et ingeniosus consulto σφετέρᾳ ἑαυτῶν scripsisse putandus est. quali quidem homini, si dis placet, etiam τ' VI 19 post φανερώτατος insertum tribui poterit necnon γοῦν I 28 pro οὔν ἐγὼ et III β 3 idem vocabulum pro μὲν οὔν substitutum.

Quae hactenus attuli si quis eam habere vim sibi persuaserit ut codicem N ab homine non indocto et ingenii satis acris interpolatum esse evincant, suo iure etiam ceteras quas Sauppe l. d. commemoravit peculiare huius codicis scripturas coniectura inventas aut mera mutandi libidine fictas arbitrabitur, licet demonstrari nequeat eas scripturis Crippsiani inferiores interpolatasque esse²⁶). mirabitur fortasse quid sit quod IV δ 2 (βλέπειν μὲν τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀκούειν δὲ τοῖς ὠσίν) interpolator τοῖς ὀφθαλμοῖς in τοῖν ὀφθαλμοῖν mutavit, τοῖς ὠσίν autem intactum reliquit, mirabitur V 77 (καὶ χορηγίας ἐχορήγει καὶ τέλη κατατίθει) sensisse hominem κατατίθεισιν requiri neque tamen ἐχορήγει sollicitavisse. verum haec et talia quia videri possunt condonanda esse humanae imbecillitati et inconstantiae, age proferamus quod mirabilius sit. V 90 A cum habeat ὑφισταμένοις (sequitur μὲν ὑμῖν ἐμοῦ), Sauppe id quod est in N φεισταμένοις aliquo modo sen-

26) Velut V 14, ubi N habet διδάξει, A διδάξουσι, parum est confidenter negasse verbum ad τοῦ κατηγόρου referri posse. nam in loco gemino VI 2, ubi in utroque libro est διδάσκουσιν, praecedit τούτων (τῶν κατηγόρων), non τούτου.

tentiae convenire dicit, sed verissimam esse Aldi coniecturam ἀποψηφισαμένοις . fugit igitur virum clarissimum φεισαμένοις μὲν unice convenire ei quod paullo infra legitur ἀπολέσασσι δὲ, quae scriptura a Turicensibus demum editoribus, Sauppio et Baitero, auctore Dobreeo reposita est pro ἀπολογήσασθαι nam quod Schoell (annal. philol. CIII p. 301) negat hominem qui se iniuria accusatum dicat poscere posse ut sibi a iudicibus parca- tur, quale hoc sit docent verba Socratis Platonici (Apol. p. 31 A): ἀλλ' ἐὰν πείθῃσθε, φείσεσθέ μου . neque eo ψηφισαμένοις commendatur quod absurdum est. facile enim ex φεισαμένοις fieri potuit φισαμένοις ac deinde pro hoc substitui ψηφισαμένοις sententiae quidem non ap- tum, at bene graecum vocabulum, qualibus in correc- tionibus librariorum saepe acquievisse nemo nescit.

Itaque cardinem quaestionis in eo versari apparet, utrum A alia eaque manifesta praebeat interpolationis vestigia necne. qua de re nondum inter omnes constare vix credas. tantum abest ut A „nunquam consilio interpolatus“ sit ut ne Sauppium quidem quamvis praeiudicata opinione captum interpolationes omnes fallere potuerint. nam II β 2 quod N habet προβέβληκεν (A ἐμβέβληκεν) iure Sauppio l. d. p. 9 „videtur προσβέβληκεν fuisse, quo exemplo III β 4 καὶ τὴν αἰτίαν οὐχ ἡμετέραν οὖσαν προσέβαλεν ἡμῖν, deinde IV β 4: ἐμοὶ ἀνόσιον ἔγκλημα προσέβαλεν et § 8: ὑμῖν — τὸ μῆνιμα τῶν ἀλιτρίων προστρίψομαι dictum sit.“ ἐμβάλλειν ita usurpatum in Antiphonte frustra quaeras. quid igitur est ἐμβέβληκεν nisi audax et infelix coniectura? etiam peius est quod VI 6 in A legitur τὸν γε διώκοντα pro τὸν τε διώκοντα. nimirum exciderant hoc loco propter ho- moeteleuton in communi codicum N et A archetypo ver- ba αἰτιάσασθαι καὶ ὑμᾶς τοὺς δικαστὰς μὴ ὀρθῶς (sup- pleta illa ab Aldo ex V 89) quorum καὶ illi τε respondet. II δ 7 ex quo novimus esse in N τι οὐ δίκην δώσει dubitari

nequit quin Reiske rem acu tetigerit coniciendo ποῦ δίκην δώσει. A habet οὐ δίκην δώσει, quod etsi aliquo modo sententiae convenit, sagacissimo illi viro merito displicuit. IV β 4 N μοχθηρῶ. A πονηρῶ. prius verum esse metri efficitur necessitate in Aristoph. Eq. v. 1304. IV α 2 τὸ ἀνθρώπινον φύλον N, τὸ ἀνθρώπινον γένος A. poetae φύλον pro γένος obtrudi potuit, oratori non item. VI 40 ἐώρων N, ἐώρα A. pertinet verbum ad ἡ βουλή. I 21 μὲν γε N, μέντοι A. Photius: μὲν γε ἡ ἀντί τοῦ μέντοι λέγουσιν ἡ ἀντί τοῦ μὲν.

Haec exempla ita comparata sunt ut dubitari nequeat quin N veram aut verac propiorem praebeat scripturam, et simul illud satis constet, aliquem consulto, non dormitantem aut festinantem, ea invexisse quae in A leguntur. nam quod ille fortasse nonnunquam ab alio deceptus nos frustratur, num ea re minus ab eo eludimur? talia interpolationis exempla vix ulla reperias in N. non me fugit suspicioni obnoxium esse V 11 σαυτῶ (αὐτῶ A, unde αὐτῶ Maetzn̄er). at quis praestet non potuisse fieri ut αὐτῶ per negligentiam ex σαυτῶ nasceretur? certe donec plura quibus idem melius probetur inventa non sunt, hoc exemplum inutile crit, quoniam σαυτῶ eo loco neque sententiae repugnat neque usui.

Eas discrepantias scripturae quae verbis varie dispositis constant haud secus ac Sauppe ab hac quaestione exclusi, quia facile est ad intellegendum Oxoniensem librum in universum aestimanti etiam hac re Crippsiano praestare neque unquam ita ab eo dissentire ut vitium praebeat manifestum. quodsi aliis in rebus iare fidem derogamus testi quem et falli saepe et aliquoties aperte mentitum esse constet, cum alius praesto sit testis qui, etiamsi memoria non omnino utatur firma, mendacii atque calliditatis convinci nequeat. consequens est pro fundamento recensiois non A habendum esse, sed N, ita quidem ut eae codicis A scripturae in calculos vocentur quae neque errore nasci neque

consilio fingi facile potuerint aut, licet coniecturae hominis non indocti debeantur, probabiliter tollant manifestum vitium codicis N. haec habui quae de codicibus mss. deque fundamento meae recensionis disputarem.

In formis verborum operam dedi ut haec eloquentiae Atticae antiquissimae monumenta²⁷⁾, quoad eius fieri posset suae aetatis speciem recuperarent. atque γίνομαι et γινώσκω in his orationibus ferenda non esse iam Frid. Franke in censura editionis Maetznerianae (annal. philol. vol. XXVIII inserta) iudicavit²⁸⁾. Blassio praeunte

27) Fuerunt qui orationes quae sub Antiphontis nomine circumferuntur ab oratore Rhamnusio abiudicarent. hi utrum aliis opinionem suam probaverint nescio: mihi quidem nihil dixisse videntur. Schoemann in censura editionis Maetznerianae (Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik, October 1839) obiter pronuntiavit orationes V et VI solas sibi videri esse Antiphonticas, eamque sententiam argumentis puerilibus (dicam enim quod sentio) exornandam sibi sumpsit Pahle (Die reden des Antiphon, Jever 1860). primus rectam viam ingressus aliquid profecit Leonardus Spengel in disputatione quae est de tetralogiis Antiphontis inserta illa Musei Rhenani n. s. vol. XVII p. 161 seqq. qui cum haec posuisset (p. 167): «so grosz die sprachliche übereinstimmung der ersten rede mit der fünften und sechsten ist und ich an ihrer ächtheit nicht mehr zweifle, so grosz ist die sprachliche verschiedenheit der tetralogien von den andern reden. damit ist jedoch der schlusz, an einen andern autor zu denken, noch keineswegs hinreichend gerechtfertigt.» nondum inventus est qui veriora nos edoceret. et sane quantumvis distare videatur usus tetralogiarum a ceteris orationibus, frustra quaeras ad quem oratorem sive rhetorem illud elocutionis genus magis conveniat quam ad eum qui si non fuit, at haberi potuit magister Thucydidis.

28) In utroque codice est γίνεταί II α 3 III γ 8 VI 6, γίνεσθαι V 47 et 94, γίνονται II α 10 IV β 7 et δ 2, γίνηται V 11, γίνοιτο I 25, γίνοιτο I 10, γίνεσθαι I 10 III γ 8, γινομένης III δ 4, ἐγίνετο V 21 VI 24; in A solo γίνεταί IV δ 3, γίνονται II β 11, ἐγίνετο V 24, ἐπιγινόμενα II β 11; in utroque συγγινώσκω IV γ 11, γινώσκει IV δ 9, γινώσκωμεν II α 3, γινώσκουσι I 29, ἐγίνωσκέ (μου) V 33, ἐγίνωσκεν ibid, γινώσκοντες II α 2 III δ 1, ἐγίνωσκετο II α 4 V 86, γινώσκουσθαι V 88, ἀναγινώσκόμενον II β 7; in A solo γινώσκοντες II γ 10.

II α 1 edidi *πράσσωσι*, II β 11 *πράσσω*, V 91 *ἔλασσον*, meoque periculo II β 8 *σφαζόμενον* restitui, quia ττ a prioribus quinque orationibus, quae haud dubie antiquiores sunt sexta, sicut a Thucydide poetisque tragicis alienum videtur. praeterea haec mutare non dubitavi:

Μιτυλήνη (cf. ad V 20), Μιτυληναῖοι (cf. ad V 76),

ρονεῖς (I 2 et 4, IV β 7),

ὄωρεάν (V 34),

ἔνη (VI 21),

ἐπιμελεῖσθαι (VI 12 ter, semel ibid. 13),

ἦν primae pers. (cf. ad V 23), παρῆν pr. p. (VI 15),

ἦδειν pr. p. (cf. ad II β 3), συνῆδειν pr. p. (V 52),

ξυνῆδειν pr. p. (V 93), ἦδεις (V 15),

εἶημεν (IV β 9), εἶησαν (II α 10 III δ 6),

τολμήσαιεν (VI 51),

ἐδεδειπνήκεισαν (I 18),

εὐπορεῖτε impf. (V 66), εὖρον (II γ 2 V 28 29 55),

εὐργιῖται (V 68), εὐρέθησαν (II α 4), ἐξευρέθη (V 28).

ἀποθνήσκει (I 20) et ἀναμιμνήσκων (II δ 11) et σώζονται (II β 1) et quaecunque ab eisdem thematis sunt derivata iota subscripto instruxi, quo in Antiphontis libris semper carent haec verba. *λάθρα* VI 18 Blass correxerat²⁹). — *ἄξαι* V 46 propterea non mutavi quod satis probabilis non suppetebat emendatio. *οἶδαμεν* II α 3 quodam modo defendi videbatur verbis Phrynichi Bekkeriani ad locum citatis. quamquam ex eisdem verbis colligas seriores non abhorruisse ab his formis, quo exemplo *συνοῖδα-*

29) Sero animadverti etiam nomen Ἡρωίδης cum iota subscripto esse exarandum, qua de re non tam praecepto illo Etymologici Magni (165, 43 et 437, 56) constat quam titulorum auctoritate. vid. Keil Syll. inscr. boeot. (Lips. 1847) p. 58, qui addere poterat in tabulis Heracleensibus esse ΤΩΪΗΡΩΙΔΑ (C. I. Gr. 5774, 180) et ΤΑΪΗΡΩΙΔΕΙΑ (ibid. vv. 15. 42. 55. 87. 89. 114). Ἡρωίδης (sic) ex Ἐπιγρ. ἀνεκδ. ἀρχαιολ. συλλόγου Φωλλ. Β', α affert Pape-Benseler lex. I p. 473.

σιν scripsit epitomator Lysiae XI 1, ut haud improbabili-
ter codicis M scriba pro οἶδαμεν substituerit ἴσμεν. alia,
velut ἐπεξερχόμενοι II α 3, ἐδείκνυε V 76, πλέον ἢ VI 44,
οἰκτεῖρω, ἔτοιμος, ὅμοιος, quorum sunt quae merito sus-
pecta habeantur, nec tamen ut exclusa sit dubitatio, quibus
de causis intacta reliquerim, facile etiam tacente me intel-
lectum iri spero.

Encliseos leges quibus uti consuevimus non eas quidem
ab omni parte perfectas tenere malui quam librariorum
imitari inconstantiam ac negligentiam. qua de re, ne au-
geretur taedium annotationis vel sic inutilibus scripturis
refertae, hoc loco summatim exponere placuit. δὲ in libris
nonnunquam enclitica est (NA: III γ 5 et V 39 ἐγώ δε, V
50 τότε δ', V 77 ἐπεὶ δ', V 79 πολλά δ', VI 12 κηδεστήν δ',
N: VI 29 ἐγώ δε, A: I 12 ἐγώ δε). nonnunquam etiam
vocabulum paroxytonum alterum recipit accentum (NA:
II β 6 et V 82 ἄλλό τι, VI 13 ἄλλός τις, II γ 2 προσ-
ιόντάς τινας, VI arg. ὅπερ ἐστίν; N: I 26 ἄλλού του,
V 17 ὅστις ποτε, V 38 ἄλλον τινα, V 86 δότε τι, VI
ἄρά τις; A: IV γ 5 ἄλλός τις, V 3 ὅτάν τις, V 45
εἰκότά ἐστίν, V 51 εἴπερ γε, VI 5 ὅπερ ἐστι). saepe in
utroque aut in altero utro codice post vocabulum perispo-
menum ἐστί(ν) aut εἰσί(ν) aut denique εἰμί (in A etiam φη-
σί(ν)) caret accentu. aliquoties in A, saepe in N post voc.
properispomenum enclitica monosyllaba aut ἐστί(ν) neque
habet accentum neque voci praecedenti eum cecidisse vide-
tur. (N quidem sibi constat in scripturis οἶος τε, οἶος τ',
οἶον τε, οἶον τ', οἶοι τε, οἶα τε.) casu idem crediderim acci-
disse pauculis locis post vocabulum proparoxytonum, casu
haud dubie bis terve factum est ut in altero utro codice
ἐστί(ν) aut εἰσι praecedente voce paroxytona accentu non
instrueretur. saepe in altero utro codice, saepe etiam in
utroque enclisis cum fieri potuisset, enclitica accentum non
amisit, ex monosyllabis τὲ τίς τί. nam gravem accentum
τις et τι aspernantur. vocabula φημί φησί(ν) φασί(ν) raris-

sime in N nec multo saepius in A enclitica sunt. ubi duae se excipiunt encliticae, prior non habet accentum (nisi quod Π β 1 in N est ἐὰν τέ τις), altera eum habere solet si duabus constat syllabis. sed in A quidem etiam τι post encliticam positum ὀρθοτονεῖται.

Practerea commemorare nolui, nisi ubi scripturae discrepantia aliquam ob causam notabilis esset, in libris sive singulis locis sive saepe sive adeo constanter legi τοπαράπαν τοπαρχήμα, καταπεριτροπήν καθέκαστον καταταυτὸν καθότι καθόσον μεθημέραν μετατοῦτο μεταταῦτα μετατῆς παραγνώμην διατοῦτο περιπλείστου ἐξαρχῆς ἐξίσου ἐπαυτοφώρω, ταυτὸν ταυτὰ, μὴδὲ μὴδ' μὴδὲν. in N subinde occurrunt οὐχ' (pro οὐχ) et μὲν δὲ ἄν καὶ μὴ³⁰⁾. ι et υ in eodem codice (raro in A) binis punctis notantur ubi per se constant neque cum alia vocali diphthongum faciunt. iota subscriptum in N modo adest modo desideratur (velut V 7 in eo legitur ἐν τῷ ὑμετέρῳ δικαίῳ οὐχ ἦσσαν ἢ ἐν τῷ ἐμῷ), in A a librario rarissime additum est, recentiore vero manu in verborum formis praeditis augmento. pro ὁ μὲν — ὁ δὲ, ἡ μὲν — ἡ δὲ, οἱ μὲν — οἱ δὲ malui contra libros scribere ὁ μὲν — ὁ δὲ, ἡ μὲν — ἡ δὲ, οἱ μὲν — οἱ δὲ. denique προυκαλούμην προυδυμήθη similia recte in utroque libro carent coronide.

Diversas corrigentium manus in annotatione distinxi 2 numero correctionibus recentioribus apposito. carent vero hoc numero praeter ipsorum librariorum correctiones rasurae non expletiae, quae utrius sint manus sciri nequit.

Quod superest gratias ago duobus viris de me et de hoc

30) μὲν et δὲ cum duplici accentu gravi in N sicut in codice Palatino Lysiae scribitur praecedente articulo, eo consilio ne in eis quae sequuntur quaeramus ad quod articulus referatur. similiter μὴ invenitur ubi post μὴ vox paullum insistit, velut in εἰ δὲ μὴ «alioquin». ἄν nunquam idem valere videtur quod ἐὰν, nec facile καὶ ita positum invenias ut καὶ ἐὰν substitui possit. ceterum de ἄν et καὶ mihi non satis constat.

libro optime meritis, Roberto Haseniaegero directori olim scholae Wiedemanni, nunc Evangelii ad aedem S. Catharinae ministro, et Augusto Nauckio. illius enim liberalitati debeo quod mihi licuit in Britanniam proficisci ad codices examinandos, hic mecum operam dedit ne vitia superessent typographica ac per hanc occasionem haud pauca acutissime ut solet observata mecum communicavit. hos viros humanissimos ut benigne librum accipiant mihique favere pergant rogatos velim.

Scr. Petropoli m. Ian. a. MDCCCLXXX.

CORRIGENDA ET ADDENDA.

In verbis oratoris restitui velim: p. 29, 10 ἄν ποτε

32, 1 ὁ δὲ

36, 3 προαποθνήσκομεν

43, 18—19 ὁ μὲν — ὁ δὲ

53, 10 ἐν τίνι

nam accentus evanidi aut signa interpunctionis errore omissa nemini facile fraudi erunt.

Notis quae addam haec habeo: ad p. 1, 17 ἐποίησε corruptum? an intercidit καταστῆναι? | 6, 11 ἐγὼ γὰρ ἦ? | 7, 4 Δίκη? | 11, 2 πρὶν γε δὴ Car. Lath | 13, 6 οὐδε N | 13, 11 δὲ τινα A pr., corr. 2 δὲ τινα | 16, 14 μὴ om. N pr. (corr. 2) | 16, 15 οἶδε τοῦσδε NA | 16, 23 πιστεύσαντας N | 19, 2 ἀποδῦσαι Bl. | 22, 8—9 videtur legendum esse: ἐμὲ φονεὰ φασὶν εἶναι, δρῶντες [δὲ] τὰναντία ὧν προστέτακται αὐτοῖς φανερόν (γὰρ) ὅτι cet. | 22, 22 ἀσπαίρουσιν A | 23, 14 Διπολιεῖος requirit C. Lugebil coll. Hesych. s. v. et Porsono ad Ar. Pac. 419 | 25, 1 τον sine acc. A | 30, 9 ἐγώδε A pr. (corr. 2) | 31, 9 εἰ δὲ αὐθεία? | 32, 16 N subicit: ὁ ὕστερος ἐκ κατηγορίας: | 33, 7 πρῶτον ὑμᾶς] ὑμᾶς πρῶτον A | 38, 5—8 οὐ γὰρ — εἰσὶ del. Muretus | 39, 2 δὲ recte fortasse debebam Obs. Ant. p. 18 | 43, 8 ἀλλὰ A | 45, 19 γὰρ A pr. (corr. 2) | 47, 19 εἰργεσθαι A pr. (corr. 2) | 50, 21 ἐν τῷ (αὐτῷ) πλοίῳ Linder | 53, 12 καὶ ante ἐκβαλλομένου fortasse delendum cum Bl. | 54, 4 ἐβρασάνισαν] αν postorius evanuit N | 54, 21 ἐπιμεληταὶ Hug | 54, 22 καταψευδόμενος R. et D. | 55, 21 ὅτε φη A | 56, 24 τοτελευτάιον A corr. | 57, 4 διχτέλους A pr. (corr. 2) | 57, 18—19 verba καὶ [μὴν delete] πολλῶ πλείον γε (sive πολλῶ ἐπὶ πλείον γε) — πόλιν post καὶ μὴν — ἐκ τοῦ πλοίου poni vult Schoemann | 62, 18 verba τῷ μὲν γὰρ — ἐμοὶ δὲ ἦν «vel (cum Reiskio) ponenda post ὑπὸ τούτου vel potius delenda» censet D. | 57, 23 τεκμήριον ἐστὶν A pr. (corr. 2). τεκμήριον ἔσται Bl. | 63, 15 ἐχ. ὑμᾶς] ὑμᾶς ἐχ. A | 64, 8 verba τοῦ θανάτου suspecta Reiskio | 64, 20 ὑμετέρου] με evanuit N | 66, 13 αὐτῷ] αὐθις? | 66, 16 ἀλλ' οὐκ ἀποστερῶν γε? | 70, 7 διομοσομένουσ N | 70, 16 ἐλαττόν libri | 72, 19 ἐν τοίνυν τῶν χρόνοις?

Corrigenda in notis inveni haec: ad p. 3, 8*) 1. ΦΑΡΜΑΚΕΙΑΣ | ibid. ὑπόθεσις (non ὑπόθεσις) | 4, 3 ἀπειλειμμένω A pr. (corr. 2?) | 7, 6 N corr. 2 θύειν etiam post πειρῶν (in fine versus) additum habet, sed

*) Primum in corrigendis notis dico versum qui infimus est.

CORRIGENDA

ut legi vix possit | 7, 9 καὶ ἀγαθός] καὶ ἀγαθός A. cf. Mart. Schanz Nov. comment. Platon. (Wirceburgi 1871) p. 101 | 8, 6 δεξιόν (τι) Hi. sed vid. Franke Lect. Aeschin. (Philol. Suppl. I) p. 435 | 9, 2 τούτου γε ἕνεκα A | 9, 7 12 ὑπὲρ τῆς | 10, 1 A pr. teste Dobsono | 10, 6 αὐτῆ R. (non St.) | 11, 3 15 2. ΤΕΤΡΑΛΟΓΙΑ | 12, 1 ante ὑμέτερον inserendum ἡμέτερον] | 16, 4 Reiskii coniecturae adversatur Thuc. VI 60 | 20, 4 αἰτίαν ἔχοντας ἀποκατεῖναι β 10 | 20, 5 ἀποστερηθῶ . . . A pr. teste Siggio | 21, 13 ἀγνεύετε (τε add. Harpocratonis cod. A, Angelicanus) | 21, 14 φησί· | 22, 6 πᾶ· | 23, 5 δοῦδοι A pr. ut vid., corr. δοῦλοι | 28, 5 ὑπὸ τε τῆς ἀληθείας τοῦ νόμου ὑπὸ τε τῶν πραγμάτων A pr., quod correctum est literis α δ γ β supra positis additoque etiam ∕· signo super (ἀληθεία)σ et πραγμάτων] | 34, 11 pr., | 38, 2 dele 20 numerum | 40, 2 ante ἐστὶ inserendum εἰσί] | 41, 2 20 δ. — ΥΣΤΕΡΟΣ] ἐξ ἀπολογίας ὁ ὕστερος N, ἐξαπολογίας ὁ ὕστερος A | 42, 8 post 2 inserendum ἀκινδυνότερα S.] | 44, 5 9—10 προστρόπιος ἐστὶ Kayser] προστρόπιός ἐστὶν | 44, 6 commemorare debebam vv. τοῦ ἀποθανόντος Emperio delenda videri | 45, 11—12 pro «omnia autem quae praecedunt» leg.: deinde verba ἢ καταλήψιμον ἐκ τῶν λεγομένων γινώσκει αὐτὸν ὄντα | 46, 10 Ἀντιφώντος· | 47, 7 quod prius conieceram: καὶ ἐγὼ ὁμολογῶ· μέγιστον (δέ) γε καὶ, abieci quia δέ γε καὶ non memini me invenire coniuncta. videtur commendatio loci mihi negata esse. Blass ante καὶ τὸ ἱεροσολεῖν inseruit ὡσπερ | 47, 10 καὶ del S. | 47, 11 nihil mutandum esse docet Thuc. VI 28 | 49, 3 XXXIII | 50, 4 tolle uncum post «Bk.» | 50, 10 post «(au legi nequit)» adde τὰ μνηστοῦ A pr. | 52, 2 τὸ παράπαν] prius π a m. 2 nunc habet N | 53, 4 ἐν τινι A pr. (corr. 2), ἐν τινι N | 53, 8 φροῦδος· | 56, 2 post καὶ add.: casuque etiam spiritu vocis seq. sublato | 56, 6 αὐτοῖς ἀν Spengel] αὐτοὶ δὲ | 56, 7 τίς A pr. | 58, 4 τὸν θάνατον] vid. Procksch Philologi Leutschiani XXXVII p. 316 | 58, 5 ταῦτά R. (non St.) | 58, 6 Siggio visum est super αἰ in A aliquid erasum esse, quod ε fuisse coniecit Hug | 59, 9 post φλαῦρον A punctum habet | 63, 1 δὲ γ' N pr. (non A pr.) | 63, 6 τι] τί N, om A | 66, 10 ante καὶ κινδυνεύεται inserendum κινδυνεύεται] | 67, 3 τὲ post ἐμοὶ om. A pr. ut vid. | 67, 4 post «libri.» add.: corr. Bk. | 67, 5 pro «item mox» cet. leg.: ἐμὸν] evanuit μ, item mox τῶν in χρημάτων N | 68, 7 σοφ . . . τᾶ· (non σοφ . τᾶ·). ceterum concedi non potest A pr. habuisse σοφῶτάτην. nam literarum α et ρ partes posteriores (\ et ρ) ac literae εσ non in rasura, sed pallidiore tantum scriptae sunt atramento. qua de re dixi in praefatione | 69, 4 φόνου δὲ R. | 70, 8 ἐπόιχ' N | 71, 2 ἐστὶ A | | 72, 1 argumenti scriptori Ἐραχθίδος, relinqui poterat.

ΑΝΤΙΦΩΝΤΟΣ ΛΟΓΟΙ ΦΟΝΙΚΟΙ

COMPENDIA:

N == codex Oxoniensis	Fr. == Franke
A == codex Crippsianus	Hi. == Hirschig
x == codices ex A derivati vel omnes vel deteriores	J. == Jernstedt
Ald. == Aldus	Mr. == Maetzner
Bk. == Bekker	R. == Reiske
Bl. == Blass	S. == Sauppe
D. == Dobree	St. == Stephanus
	Tur. == editores Turicenses.

Paragraphi sunt Bekkerianae.

ΓΕΝΟΣ ΑΝΤΙΦΩΝΤΟΣ.

1 Ἀντιφῶν υἱὸς μὲν ἦν Σοφίλου, φυλῆς δ' Αἰαντίδος, Ῥαμνούσιος
 τὸν δῆμον. κατὰ δὲ τὰ Περσικὰ γενόμενος συνήκμασε Γοργία τῷ
 σοφιστῇ. καὶ διδασκάλῳ τὰ πρῶτα χρησάμενος τῷ πατρὶ διδάσκοντι
 γράμματα, τῆς ἡλικίας προβαινούσης τὰ περὶ τοὺς λόγους ἐξεπύνησε
 5 φυσικῇ (δὲ) δεινοτητι τὴν ἐκ τῆς ἀσκήσεως μελέτην προσλαβὼν, μηδενὸς
 μὲν ἀκροασάμενος, ὅτι μηδὲ ἦν πῶ τις τότε μήτε τεχνῶν ῥητορικῶν
 συγγραφεὺς μήτε σοφιστῆς προεστηκώς διατριβῆς, τοῖς (τῶν) πρὸ
 αὐτοῦ δὲ ἐντυχῶν βιβλίοις καὶ τοῖς τῶν ποιητῶν μάλιστα, εἰς τοσοῦ-
 τον προῆλθε δεινοτήτος ὥστε Νέστωρ ἐπεκαλεῖτο διὰ τὴν ἐν τῷ
 10 λέγειν ἠδονήν. τοῦ πολιτεύεσθαι δὲ ἀποστάς νέος ὢν ἐν Κορίνθῳ
 παρὰ τὴν ἀγορὰν οἴκημα εἰς ὑποδοχὴν ἀκρατῶν ποιήσας καὶ ἐξω-
 θεν ἐπιγράψας ὅτι τοὺς λυπουμένους παραμυθεῖται, εἶτα φιλοχρήμα-
 τος ὢν καὶ οὐ πολλὰ ἐκ τούτου κερδαίνων τραγωδίας ἐποίησε. ἀπο-
 στάς δὲ καὶ τούτων ἐπὶ ῥητορικὴν ἐτρέπετο, καὶ συστησάμενος ἐν
 15 Ἀθήναις διατριβὴν Σωκράτει περὶ τῶν ἐλεγκτικῶν διεφέρετο. πολλοὺς
 δὲ παιδεύσας ἐπαίδευσε καὶ Θουκυδιδὴν. ἐν δὲ τῷ Πελοποννησιακῷ
 πολέμῳ πολλὰ δυνηθεὶς μετέβαλε τὴν δημοκρατίαν καὶ ἐποίησε τοὺς
 τετρακισίους μετὰ τῶν περὶ Ἀρχεπτολεμον. εἰσαγγελθεὶς δὲ εἰλῶ

1 μὲν ἦν ex μὲν A | Σοφίλου recte nostri Pseudoplutarchi codices
 (Bisop. Westerm. p. 230) | 2 τῶν δῆμων Hi. (τῶν δὲ δῆμων Ῥαμνούσιος
 Pseudopl.) | 5 δὲ add. S | 6 τότε om. A | 7 τῶν inser. Bl. | 9 ἐκαλεῖτο
 A | 11 ὑποδοχὴν A | 14 prius καὶ supra versum A | 16 ἐν δὲ] δ evanidum
 restauravit m. 2 N | πελοποννησιακῷ A | 18 ἀρχεπτόλεμον N corr. 2.

καὶ τοῖς τῶν προδοτῶν ὑπαχθεὶς ἐπιτιμίῳις ἄταφος ἐρρίφη. φασὶ δὲ (τινες) ἐν Σικελίᾳ αὐτὸν τελευτῆσαι παρὰ Διονυσίου· ἤδη γὰρ πρεσβύτης ὢν καὶ πρὸς αὐτὸν ἀφικόμενος ἔσχωπτεν αὐτοῦ τοῦ Διονυσίου τὰς τραγωδίας, καὶ διὰ τοῦτο, φασὶν, ἀγχεσθεὶς ἀπέκτεινεν αὐτόν. ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι οὐ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ὑποπτεύθη, φασὶ, καταλυῖσθαι θέλων τὴν τυραννίδα. ἐρωτηθέντα γὰρ φασὶν αὐτὸν παρὰ τοῦ Διονυσίου, ποῖος αὐτῷ χαλκὸς ἀρέσκει, εἰπεῖν, ὄθεν ἐγένοντο Ἄρμόδιος καὶ Ἄριστογείτων.

---

1 ἐπαχθεὶς A pr. | 2 τινες add. Bk. | 4 φησὶν N pr. | 5 ὑποπτεύθη N | φησι N pr. | 6 φησὶν N pr., φασὶν corr. | 7 Διονύσου A pr. | ἀρμόδιος N pr., corr. ἀρμόδιος.

1.

ΦΑΡΜΑΚΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΥΙΑΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

p. Steph.

1 Φιλόνεώς τις, ἔχων παλλακὴν τινα, φίλος ἦν τοῦ πατρὸς τοῦ λέγον- 111
 5 τος τὸν λόγον. οὗτος καταγνοὺς τῆς παλλακῆς εἰς πορνεῖον στήσειν ἠπέ-
 λησεν. ὁ δὲ πατὴρ τοῦ λέγοντος τὸν λόγον τελευταίας αὐτῆ τῆς γυ-
 ναικῆς μητριᾶν τῆ παιδι ἐπεισήγαγε. κοινολογησαμένης δὲ ταύτης τῆ
 10 παλλακῆ διὰ τὸ γείτονας εἶναι καὶ μηδὲ αὐτὴν πάνυ ἀγαπᾶσθαι ὑπὸ τοῦ
 ἀνδρός, ἔδοξεν ἀμφοτέραις φαρμάκῳ ἀνελεῖν τοὺς ἀνδρας. κατασκευασά-
 μεναι δὲ ἑορτῆς οὐσίας καὶ κοινῆ τῶν ἀνδρῶν σπενδομένων — φίλοι γάρ
 ἦσαν — δεδώκασιν ἀμφοτέροις τὸ φάρμακον ἐν πόματι καὶ ὁ μὲν Φιλό-
 νεως πλέον λαβὼν παραχρῆμα ἀνηρέθη, ὁ δὲ τοῦ λέγοντος τὸν λόγον
 15 πατὴρ ἑλαττον λαβὼν εἰς νόσον κατέπεσε, καὶ οὕτω τέθνηκεν ἐξ αὐτῆς.
 ὁ δὲ πάλιν γράφεται τὴν μητριᾶν φαρμακείας. καὶ ἡ μὲν ὑπόθεσις αὕτη,
 ἡ στάσις δὲ στοχασμὸς· σημεῖον δὲ τὸ μὴ θέλειν δοῦναι τοὺς οἰκίτας εἰς
 βάσανον.

Νέος μὲν καὶ ἄπειρος οἰκῶν ἔγωγε ἔτι, δεινῶς δὲ καὶ ἀπόρως
 15 ἔχει μοι περὶ τοῦ πράγματος, ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν εἰ ἐπισκήψαντος

ΦΑΡΜΑΚΕΙΑΣ — ΥΠΟΘΕΣΙΣ] ὑπόθεσις ἀντιφώντος N, ὑπόθεσις τοῦ
 ἐξῆς A.

1 παλλακὴν N. idem mox τῆς παλλακῆς | 4 κοινολογησαμένης N. |
 5 διὰ τὸ etiam ante μηδὲ add. A | 8 πόματι N, ἐκπόματι A corr.
 2. | 9 πλέοντα A pr. | 12 ἢ ante στάσις om. N | δοῦναι] ου evanidum
 restaur. m. 2 N | 13 post βάσανον. sequitur ἀντιφώντος: φαρμακείας κα-
 τὰ τῆς μητριᾶς: NA | 14 μὲν supra versum A | 15 ἔχει μοι] ἔχομι
 A corr.

τοῦ πατρὸς ἐπέξελθειν τοῖς αὐτοῦ φονεῦσι μὴ ἐπέξειμι, τοῦτο δὲ εἰ
 ἐπέξιοντι ἀναγκαίως ἔχει οἷς ἤκιστα ἔχρην ἐν διαφορᾷ καταστῆναι,
 2 ἀδελφοῖς ὀμοπατρίοις καὶ μητρὶ ἀδελφῶν. ἡ γὰρ τύχη καὶ αὐτοὶ οὐ-
 τοὶ ἠνάγκασαν ἐμοὶ πρὸς τούτους αὐτοὺς τὸν ἀγῶνα καταστῆναι,
 οὗς εἰκὸς ἦν τῷ μὲν τεθνεῶτι τιμωροῦς γενέσθαι, τῷ δὲ ἐπέξιοντι ὁ
 3 βοηθός. νῦν δὲ τούτων τάναντία γεγένηται· αὐτοὶ γὰρ οὗτοι καθε-
 4 στᾶσιν ἀντιδίκιοι καὶ φονῆς, ὡς καὶ ἐγὼ καὶ ἡ γραφή λέγει. δέσμαι
 δ' ὑμῶν, ὦ ἄνδρες, ἐάν ἀποδείξω ἐξ ἐπιβουλῆς καὶ προβουλῆς τὴν
 τούτων μητέρα φονέα οὔσαν τοῦ ἡμετέρου πατρὸς, καὶ μὴ ἀπαξ ἀλ-
 λά πολλάκις ἤδη ληφθεῖσαν τὸν θάνατον τὸν ἐκείνου ἐπ' αὐτοφώρῳ 10
 11 μηχανωμένην, τιμωρῆσαι πρῶτον | μὲν τοῖς νόμοις τοῖς ὑμετέροις,
 οὗς παρὰ τῶν θεῶν καὶ τῶν προγόνων διαδεξάμενοι κατὰ τὸ αὐτὸ
 ἐκείνοις περὶ τῆς καταψηφίσεως δικάζετε, δεύτερον δ' ἐκείνῳ τῷ τε-
 12 θνηκῶτι, καὶ ἅμα ἐμοὶ μόνῳ ἀπολελειμμένῳ βοηθῆσαι. ὑμεῖς γὰρ
 μοι ἀναγκαῖοι. οὗς γὰρ ἔχρην τῷ μὲν τεθνεῶτι τιμωροῦς γενέσθαι, 15
 ἐμοὶ δὲ βοηθός, οὗτοι τοῦ μὲν τεθνεῶτος φονῆς γεγένηται, ἐμοὶ
 δ' ἀντιδίκιοι καθεστᾶσι. πρὸς τίνας οὖν ἔλθῃ τις βοηθός, ἢ ποῖ τὴν
 καταφυγὴν ποιήσεται ἄλλοθι ἢ πρὸς ὑμᾶς καὶ τὸ δίκαιον;
 5 Θαυμάζω δ' ἐγώ γε καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ἦντινά ποτε γνώμην ἔχων
 ἀντιδίκιος καθέστηκε πρὸς ἐμέ. καὶ εἰ νομίζει τοῦτο εὐσεβειαν εἶναι, 20
 τὸ τὴν μητέρα μὴ προδοῦναι, ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι πολὺ ἀνοσιώτερον
 εἶναι ἀφείναι τοῦ τεθνεῶτος τὴν τιμωρίαν, ἄλλως τε καὶ τοῦ μὲν ἐκ
 προβουλῆς ἀκουσίως ἀποθανόντος, τῆς δὲ ἐκουσίως ἐκ προνοίας ἀπο-
 6 κτεινάσης. καὶ οὐ τοῦτό γ' ἐρεῖ ὡς εὐ οἶδεν ὅτι γ' οὐκ ἀπέχτεινεν ἡ
 μήτηρ αὐτοῦ τὸν πατέρα τὸν ἡμέτερον. ἐν οἷς μὲν γὰρ αὐτῷ ἐξουσία 25

1 αὐτοῦ libri | 4 ἠνάγκασαν] accentum add. m. 2 A | ἐμοὶ] ἐμέ et
 mox eis ἀγῶνα pro τὸν ἀγῶνα Hi. an [ἠνάγκασαν] ἐμοὶ — τὸν ἀγῶνα
 κατεσκεύασαν? cf. Isae. VIII 43 | 5 τῷ δ' A | 7 φονεῖς ut semper libri,
 sed on a m. 2 habet N | 8 ὑμῶν] ὑμῖν ni fallor N pr. (corr. 2) | ἐπι-
 δείξω A | προβουλῆς A pr. | 9 ἀλλὰ καὶ πολλάκις A | 13 καταψηφίσεως
 A pr. vñ. περὶ τῆς καταψηφίσεως del. Lehner | 14 ἀπειλειμμένῳ A pr.,
 ἀπειλημμένῳ N | 17 Ἐλθοι A | 22 τεθνεῶτος] immo πατρός | 23 προβο-
 λῆς N pr. (corr. 2), A pr.

ἦν σαφῶς εἰδέναι, παρά τῆς βασάνου, οὐκ ἠθέλησεν· ἐν οἷς δ' οὐκ ἦν
 πυθέσθαι, τοῦτο αὐτὸ προθυμηθῆναι. καίτοι αὐτὸ τοῦτο ἐχρῆν, ὃ καὶ
 ἐγὼ προυκαλούμην, προθυμηθῆναι, ὅπως τὸ πραχθὲν ἦ ἀληθές,
 ἐπεξελεθῆναι. μὴ γὰρ ὁμολογούντων τῶν ἀνδραποδῶν οὕτως τ' εὐ εἶ-
 5 δῶς ἂν ἀπελογεῖτο καὶ ἀντίσπευδε πρὸς ἐμέ, καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ
 ἀπήλλακτο ἂν ταύτης τῆς αἰτίας. ὅπου δὲ μὴ ἠθέλησε ποιήσασθαι
 ἔλεγχον τῶν πεπραγμένων, πῶς περὶ γ' ὧν οὐκ ἠθέλησε πυθέσθαι,
 ἐγχεῖται αὐτῷ περὶ τούτων εἰδέναι; πῶς οὖν περὶ τούτων, ὡς δικάζον-
 τες, αὐτὸν εἰκὸς εἰδέναι, ὧν γε τὴν ἀλήθειαν οὐκ εἴληψε; τί ποτε
 10 ἀπολογήσεσθαι μέλλει μοι; ἐκ μὲν γὰρ τῆς τῶν ἀνδραποδῶν βασά-
 νου εὐ ᾔδει ὅτι οὐκ οἶόν τ' ἦν αὐτῇ σωθῆναι, ἐν δὲ τῷ μὴ βασαν-
 σθῆναι ἠγείτο τὴν σωτηρίαν εἶναι· τὰ γὰρ γενόμενα ἐν τούτῳ ἀφα-
 νισθῆναι ᾤκηθησαν· πῶς οὖν εὐσχεῖ ἀντομωμοκῶς ἔσται φάσκων εὐ
 εἰδέναι, ὅς οὐκ ἠθέλησε σαφῶς πυθέσθαι ἐμοῦ ἐδέλοντος τῇ δικαιο-
 15 τάτῃ βασάνῳ χρῆσασθαι περὶ τούτου τοῦ πράγματος; τοῦτο μὲν γὰρ
 ἠθέλησα μὲν τὰ τούτων ἀνδράποδα βασανίσαι, ἀ συνῆδει καὶ πρότε-
 ρον τὴν γυναῖκα ταύτην, μητέρα δὲ τούτων, τῷ πατρὶ τῷ ἡμετέρῳ
 θάνατον μηχανωμένην φαρμάκοις, καὶ τὸν πατέρα εἰληφῶτα ἐπ' αὐ-
 τοφύρῳ, ταύτην τε οὐκ οὔσαν ἀπαρνον, πλὴν οὐκ ἐπὶ θανάτῳ φά-
 20 σκουσαν διδοῦναι ἀλλ' ἐπὶ φίλτροις. διὰ οὖν ταῦτα ἐγὼ βάσανον τοιαύ-
 τῃν ἠθέλησα ποιήσασθαι περὶ αὐτῶν, γράψας ἐν γραμματείῳ ἀ
 ἐπαιτιῶμαι τὴν γυναῖκα ταύτην, βασανιστάς τε αὐτοὺς τούτους ἐκέ-

1 ἦν σαφῶς in rasura A (pr. om. σαφῶς) | 2 τοῦτ' αὐτὸ pr. A, τοῦτ' αὐτὸ pr. D. | 3 προθυμηθῆναι suspectum Sauppio | ἀληθές. ἐπεξελεθῆναι μὲν γὰρ libri corr. Bk. sed vv. ὅπως—ἐπεξελεθῆναι nondum emendata. ὅπως τὸ πραχθὲν εἰς τὸ ἀληθές ἐξελεγχθῆναι ci. Bl. coll. Thuc. III 64 | 6 ἠθέλησεν Ἐλ. ποιήσ. A | 8 περὶ prius vice paginarum iteratum N | πῶς οὖν — εἰδέναι om. N. vv. πῶς οὖν — εἴληψε; ut scholion seclusit Bl. vid. Schoell nov. annal. philol. t. CIII p. 305 | 10 ἀπολογήσεται N pr. A pr. (corr. 2 uterque) | 11 βασανισθῆναι N pr. (corr. 2, quae etiam in μὴ partem priorum litterarum μ et accentum restauravit) | 13 post, εὐσχεῖ erasum xxi A | ἀντομωμοκῶς N, ἀντωμωμοκῶς A pr. | 16 ἠθέλησα μὲν S.] ἠθέλησαμεν | συνῆδει sine acc. N | 18 μηχανωμένη N pr. (corr. 2) | 19 τὲ post ταύτην erasum A | 20 τοιαύτην om. A | 22 βασανιστάς δὲ A.

λευον γίγνεσθαι ἐμοῦ παρόντος, ἵνα μὴ ἀναγκαζόμενοι ἀ ἐγὼ ἐπερω-
 τήν λέγοιεν, ἀλλ' ἐξήκει μοι τοῖς ἐν τῷ γραμματείῳ χρῆσθαι· καὶ
 αὐτό μοι τοῦτο τεκμήριον δίκαιον γενέσθαι, ὅτι ὀρθῶς καὶ δικαίως
 μετέρχομαι τὸν φονέα τοῦ πατρός· εἰ δὲ ἀπαρνοὶ γίγνοιτο ἢ λέγοιεν
 μὴ ὁμολογούμενα, . . . ἀναγκάζει τὰ γεγονότα κατηγορεῖν· αὕτη 5
 γὰρ καὶ τοὺς τὰ ψευδῆ παρεσκευασμένους λέγειν ἀληθῆ κατηγορεῖν
 11 ποιήσει. καίτοι εὖ οἶδά γ', εἰ οὗτοι πρὸς ἐμὲ ἐλθόντες, ἐπειδὴ τάχι-
 στα αὐτοῖς ἀπηγγέλθη ὅτι ἐπέξιομι τοῦ πατρός τὸν φονέα, ἠθέλη-
 σαν τὰ ἀνδράποδα ἀ ἦν αὐτοῖς παραδοῦναι, ἐγὼ δὲ μὴ ἠθέλησα
 παραλαβεῖν, αὐτὰ ἂν ταῦτα μέγιστα τεκμήρια παρείχοντο ὡς οὐκ 10
 ἐνοχοὶ εἰσι τῷ φόνῳ. νῦν δ', ἐγὼ γάρ εἰμι τοῦτο μὲν ὁ θέλων αὐτὸς
 βασανιστὴς γενέσθαι, τοῦτο δὲ τούτους αὐτοὺς κελεύων βασανίσαι
 ἀντ' ἐμοῦ, ἐμοὶ δῆπου εἰκὸς ταῦτα ταῦτα τεκμήρια εἶναι ὡς εἰσὶν
 12 ἐνοχοὶ τῷ φόνῳ. εἰ γὰρ τούτων θελόντων διδόναι εἰς βάσανον ἐγὼ
 μὴ ἐδεξάμην, τούτοις ἂν ἦν ταῦτα τεκμήρια. τὸ αὐτὸ οὖν τοῦτο καὶ 15
 ἐμοὶ γενέσθω, εἴπερ ἐμοῦ θέλοντος ἔλεγχον λαβεῖν τοῦ πράγματος
 αὐτοὶ μὴ ἠθέλησαν δοῦναι. δεινὸν δ' ἐμοίγε δοκεῖ εἶναι, εἰ ὑμᾶς μὲν
 ζητοῦσιν αἰτεῖσθαι ὅπως αὐτῶν μὴ καταψηφίσθηθε, αὐτοὶ δὲ σφίσιν
 αὐτοῖς οὐκ ἠξίωσαν δικασταὶ γενέσθαι δόντες βασανίσαι τὰ αὐτῶν
 18 ἀνδράποδα. περὶ μὲν οὖν τούτων οὐκ ἄδηλον ὅτι αὐτοὶ ἐφευγον τῶν 20
 πραχθέντων τὴν σαφήνειαν πυθέσθαι· ἤδεσαν γὰρ οἰκεῖον σφίσι τὸ
 κακὸν ἀναφανησομενον, ὥστε σιωπώμενον καὶ ἀβασάνιστον αὐτὸ εἶσαι

1 ἐπερωτῶμι R., ἐπερωτῶ μὴ libri | 3 τούτου τεκμήριον A | γενέσθαι J.
 coll. VI 27] ἔσται | 5 ἢ βάσανος inser. Turr. | ἀναγκάζοι St. | αὕτη Ald.
 (an x?)] αὕτη | 6 γαρ sine acc. A pr. (corr. 2) | 8 ἐπηγγέλθη A | 10 αὐ-
 τὰ ἂν ταῦτα Bk. coll. VI 27] αὐτὰ, ἐνταῦθ' ἂν NA, sed hic in ras. (pr.
 om. ἐνταῦθ' ἂν?) | 11 γὰρ εἰμι A pr., corr. 2 γὰρ εἰμι | 12 βασ. ἀντ'
 ἐμοῦ] ἀντ' ἐμοῦ βασ. A | 13 ταῦτά ταῦτα] αὐτὰ ταῦτα N, ταῦτα αὐτὰ
 A, τὰ αὐτὰ ταῦτα Bl. | 14 ἐθέλοντων A. vid. Scheibe ad Lys. XXI 13. |
 ἐγώδε A | 18 ζητοῦσι πραιτεῖσθαι Bl. | καταψηφίσεσθε N (et A pr. teste
 Siggio) | σφίσιν] acc. add. m. 2 A | 19 αὐτῶν NA | 20 τούτων . . . οὐκ
 A orasis tribus quatuorve litt. | 22 σιωπώμενον A pr. (corr. 2) | εἶσαι A
 corr. 2.

ἐβουλήθησαν. ἀλλ' οὐχ ὑμεῖς, | ὧ ἄνδρες, ἐγὼγ' εὐ οἶδα, ἀλλὰ σαφές 118
ποιήσετε.

Ταῦτα μὲν οὖν μέχρι τούτου· περὶ δὲ τῶν γενομένων πειράσο-
μαι ὑμῖν διηγήσασθαι τὴν ἀλήθειαν· δίκη δὲ κυβερνήσειεν.

5 Ὑπερφῶν τι ἦν τῆς ἡμετέρας οἰκίας, ὃ εἶχε Φιλόνεως ὀπότ' ἐν 14
ἄστει διατρίβοι, ἀνὴρ καλός τε καὶ ἀγαθός καὶ φίλος τῷ ἡμετέρῳ
πατρί· καὶ ἦν αὐτῷ παλλακὴ, ἣν ὁ Φιλόνεως ἐπὶ πορνείον ἐμελλε
καταστήσαι. ταύτην οὖν [πυθομένη] ἡ μήτηρ τοῦ ἀδελφοῦ ἐποίη-
σατο φίλην. αἰσδομένη δ' ὅτι ἀδικεῖσθαι ἐμελλεν ὑπὸ τοῦ Φιλόνεω, 15
10 μεταπέμπεται. καὶ ἐπειδὴ ἦλθεν, ἐλεξεν αὐτῇ ὅτι καὶ αὐτὴ ἀδικοῖτο
ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ ἡμετέρου. εἰ οὖν ἐθέλει πείθεσθαι, ἔφη ἰκανὴ
εἶναι ἐκείνη τε τὸν Φιλόνεων φίλον ποιῆσαι καὶ αὐτῇ τὸν ἐμὸν πα-
τέρα, εἶναι φάσκουσα αὐτῆς μὲν τοῦτο εὖρημα, ἐκείνης δ' ὑπηρετήμα.
ἡρώτα οὖν αὐτὴν εἰ ἐδελήσοι διακονῆσαι οἱ, καὶ ἡ ὑπέσχετο ὡς τά- 16
15 χιστα, οἶμαι. μετὰ ταῦτα ἔτυχε τῷ Φιλόνεω ἐν Πειραιεῖ ὄντα ἱερὰ
Διὶ Κτησίῳ, ὃ δὲ πατὴρ ὁ ἐμὸς εἰς Νάξον πλεῖν ἐμελλεν. κάλλιστον
οὖν ἐδόκει εἶναι τῷ Φιλόνεω τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἅμα μὲν προπέμψαι εἰς
τὸν Πειραιᾶ τὸν πατέρα τὸν ἐμὸν φίλον ὄντα ἑαυτῷ, ἅμα δὲ δύσαντα
τὰ ἱερὰ ἐστιᾶσαι ἐκεῖνον. ἡ οὖν παλλακὴ τοῦ Φιλόνεω ἠκολούθει 17
20 τῆς θυσίας ἔνεκεν. καὶ ἐπειδὴ ἦσαν ἐν τῷ Πειραιεῖ, οἷον εἰκός ἐδυον.
καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ ἐτέδυτο τὰ ἱερά, ἐντεῦθεν ἐβουλεύετο ἡ ἄνθρωπος
ὅπως ἂν αὐτοῖς τὸ φάρμακον δοίη, πρότερα πρὸ δείπνου ἢ ἀπὸ δει-
πνου. ἔδοξεν οὖν αὐτῇ βουλευομένη βέλτιον εἶναι μετὰ δείπνον δοῦ-

1 ἠβουλήθησαν A pr. | γε post ὑμεῖς add. A, qua particula « nulla saepius temere inculcabatur » (Voemel ad Dem. Cor. § 82). | 5 ὀπότ' A pr. (corr. 2). | 6 ἀγαθός A | 8 καταστήσειν B. | πυθομένη del. D. | 11 ἐθέλοι Ald. | 12 αὐτῇ] αὐτῇ AN pr. (corr. 2) | 13 αὐτῆς NA | 14 ἐδελήσει A | ὡς τάχιστα, οἶμαι Bl.] τάχιστα ὡς οἶμαι | 15 ἐν πειραιεῖ ὄντα, ἱερά N pr., corr. m. 2 ἐν πειραιεῖ ὄντα, δύειν (hoc supra vers.) ἱερά | 16 ναξὸν N | ἐμελλε A | 17 ἐδόκει εἶναι] εἶναι ἐδόκει A | Φιλόνεω A cum rasura super ω | 18 πειραιεῖ N | 19 τὰ om. N | ἐκείνην ut vid. A pr. | 20 ἔνεκε A pr. (corr. 2) | πειραιεῖ N, cuius formae exempla praebet Wecklein cur. epigr. p. 53 | ἐδυεν Orelli | 21 αὐτοῖς? | ἐτύ ετο vel ἐτύδετο N pr., corr. 2 ἐθύετο | ἐβούλετο A pr., corr. ἐβούλευετο | 22 πρότερα A pr. | 23 μετὰ δείπνου ut vid. A pr.

ναι, τῆς Κλυταιμνήστρας τῆς τούτου μητρός (ταῖς) ὑποθήκαις ἅμα
 18 διακονοῦσαν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα μακρότερος ἂν εἴη λόγος περὶ τοῦ
 δειπνοῦ ἐμοί τε διηγῆσασθαι ὑμῖν τ' ἀκοῦσαι· ἀλλὰ πειράσομαι τὰ
 λοιπὰ ὡς ἐν βραχυτάτοις ὑμῖν διηγῆσασθαι, ὡς γεγένηται ἡ δόσις
 τοῦ φαρμάκου. ἐπειδὴ γὰρ ἐδεδειπνήκεσαν, οἷον εἰκός, ὃ μὲν θύων 5
 Διὶ Κτησίῳ κάκεινον ὑποδεχόμενος, ὃ δ' ἐκπλεῖν τε μέλλων καὶ παρ'
 ἀνδρὶ ἐταίρῳ αὐτοῦ δειπνῶν, σπονδὰς τε ἐποιοῦντο καὶ λιβανωτὸν
 19 ὑπὲρ αὐτῶν ἐπετίθεισαν· ἡ δὲ παλλακὴ τοῦ Φιλόνεω τὴν σπονδὴν
 ἅμα ἐγχεύουσα ἐκείνοις εὐχόμενοις ἃ οὐκ ἔμελλε τελεῖσθαι, ὡς ἄνδρες,
 ἐνέχει τὸ φάρμακον. καὶ ἅμα οἰομένη δεξιὸν ποιεῖν πλέον δίδωσι τῷ Φι- 10
 λόνεω, ὡς, εἰ δοίη πλέον, μᾶλλον φιλησομένη ὑπὸ τοῦ Φιλόνεω· οὐπω
 γὰρ ἦδει ὑπὸ τῆς μητρυῖας τῆς ἐμῆς ἐξαπατωμένη, πρὶν ἐν τῷ κακῷ ἦδη
 20 ἦν· τῷ δὲ πατρὶ τῷ ἡμετέρῳ ἔλασσον ἐνέχεε. καὶ ἐκεῖνοι ἐπειδὴ ἀπέ-
 σπεισαν, τὸν ἑαυτῶν φονέα μεταχειριζόμενοι ἐκπίνουσιν ὑστάτην πό-
 σιν· ὃ μὲν οὖν Φιλόνεως εὐθέως παραχρῆμα ἀποθνήσκει, ὃ δὲ πατὴρ 15
 ὁ ἡμέτερος εἰς νόσον ἐμπίπτει, ἐξ ἧς καὶ ἀπώλετο εἰκοστάτος. ἀνθ'
 ὧν ἡ μὲν διακονήσασα καὶ χειρουργήσασα ἔχει τὰ ἐπίγεια ὧν ἀξία
 ἦν, οὐδὲν αἰτία οὔσα — τῷ γὰρ δημοκορίῳ τροχισθεῖσα παρεδοθη —,
 ἡ δ' αἰτία τε ἦδη καὶ ἐνδυμηθεῖσα ἔξει, ἐὰν ὑμεῖς τε καὶ οἱ θεοὶ
 θέλωσι.

20

18 Photius lex. τροχισθεῖσα· βασανισθεῖσα, ἀπὸ τοῦ τροχοῦ ὅπερ
 ἐστὶν ὄργανον βασανιστικὸν διατείνον τὰ σώματα. cf. etiam Bekkeri
 Anecd. I p. 306.

1 τῆς κλ. ταῖς A pr., corr. m. 2 ταῖς κλ. τῆς | ταῖς add. Bl. | 2 δια-
 κονοῦσα A | τὰ μὲν ἄλλα ex τὰ μὲν A | 5 ἐδεδειπνήκεισαν NA | ὃ μὲν εἰ-
 ποκ ὁδ' NA | 7 ἐταίρῳ αὐτοῦ N, ἐταίρῳ A | τ' ἐποιοῦντο A | 8 αὐτῶν libri |
 σπονδὴν N pr., σποδὴν A pr. | 9 ἐγχεύουσα R.] ἐκχέουσα | ἔμελλεν A pr. |
 10 ἐγχει? | δεξιὸν (τι) Hi. | 11 ὡς Bk.] ἴσως | μᾶλλον] πλέον ut vid. A
 pr. | 12 ἐμῆς] ἡμετέρως N | 13 ἐνέχεε Cobet] ἐνέχει | 14 ἑαυτοῦ A pr. |
 post φονέα 3 aut 4 litterae erasae A | 16 ἡμέτερος A pr. | 17 νν. καὶ
 χειρουργήσασα huc transp. Bl. legebantur infra post ἐνδυμηθεῖσα | 18 οὐ-
 δὲν αἰτία St.] οὐδὲν αἰτία N, οὐδὲν αἰτία A | τροχισθεῖσαι S. | 19 ἦδη
 ante ἔξει legi malim.

Σκέψασθε οὖν ὅσῳ δικαιοτέρα ὑμῶν δεήσομαι ἐγὼ ἢ ὁ ἀδελφός. 21
 ἐγὼ μὲν γε τῷ τεθνεῶτι ὑμᾶς κελύω καὶ τῷ ἡδίκημένῳ τὸν αἰδίων
 χρόνον τιμωρούς γενέσθαι· οὗτος δὲ τοῦ μὲν τεθνεῶτος περὶ οὐδὲν
 ὑμᾶς αἰτήσεται, ὡς ἄξιός καὶ ἐλέου καὶ βοηθείας καὶ τιμωρίας παρ'
 5 ὑμῶν τυχεῖν, ἀθέως καὶ ἀκλεῶς πρὸ τῆς εἰμαρμένης ὑφ' ὧν ἤκιστα
 ἐχρῆν τὸν βίον ἐκλιπῶν, ὑπὲρ δὲ τῆς ἀποκτεινάσης δεήσεται ἀδέμιτα 22
 καὶ ἀνόσια καὶ ἀτέλεστα καὶ ἀνήκουστα καὶ θεοῖς καὶ ὑμῖν, δεόμενος
 ὑμῶν . . . . . ἃ αὐτὴ ἐαυτὴν οὐκ ἐπεισε μὴ κακοτεχνῆσαι. ὑμεῖς
 δ' οὐ τῶν ἀποκτεινάντων ἐστὲ βοηθοί, ἀλλὰ τῶν ἐκ προνοίας ἀποθνή-
 10 σκόντων, καὶ ταῦτα ὑφ' ὧν ἤκιστα αὐτοὺς ἐχρῆν ἀποθνήσκειν. ἦδη
 οὖν ἐν ὑμῖν ἐστὶ τοῦτο ὀρθῶς διαγινῶναι, ὃ καὶ ποιήσατε. δεήσεται 23
 δ' ὑμῶν οὗτος μὲν ὑπὲρ μητρὸς τῆς αὐτοῦ ζώσης, τῆς ἐκεῖνον δια-
 χρησαμένης ἀβούλως τε καὶ ἀθέως, ὅπως δίκην μὴ δῶ, | ἂν ὑμᾶς 114
 πείθῃ, ὧν ἡδίκηκε· ἐγὼ δ' ὑμᾶς ὑπὲρ πατρὸς τοῦμοῦ τεθνεῶτος αἰ-
 15 τοῦμαι, ὅπως παντὶ τρόπῳ δῶ. ὑμεῖς δέ, ὅπως δίδωσι δίκην οἱ ἀδι-
 κούντες, τούτου ἕνεκα καὶ δικασταὶ ἐγένεσθε καὶ ἐκλήθητε, καὶ ἐγὼ 24
 μὲν ἐπεξέρχομαι λέγων, ἵνα δῶ δίκην ὧν ἡδίκηκε καὶ τιμωρήσω τῷ
 τε πατρὶ τῷ ἡμετέρῳ καὶ τοῖς νόμοις τοῖς ὑμετέροις. ταύτη καὶ ἄξιόν
 μοι βοηθῆσαι ὑμᾶς ἅπαντας, εἰ ἀληθῆ λέγω· οὗτος δὲ τάναντία,
 20 ὅπως ἢ τοὺς νόμους παριδοῦσα μὴ δῶ δίκην ὧν ἡδίκηκε, ταύτη βο-
 θός καθέστηκε. καίτοι πότερον δικαιοτέρον τὸν ἐκ προνοίας ἀποκτεί- 25

1 σκέψασται N pr. (corr. 2) | ὑμ. δεήσ.] δεήσ. ὑμ. A | 2 μὲν γε] μὲν-
 τοι A | 3 περι N | 4 ἄξιός καὶ] ἄξίως A pr. | 6 ἐκλιπῶν N | ἀδέμιτα
 A pr. | 7 καὶ ἀνόσια om. A | 8 Gesner et R. πείθεσθαι intercidisse susp.,
 plura D. („vos rogans ut eam ab eo crimine absolvatis quod a se ipsa
 non impetravit quin admitteret“). fuit cum inserendum censerem αὐτῷ
 πειδομένους μὴ κατὰ ψήφισσασθαι ταύτης ἢ, delete ἃ. | 10 καὶ ταῦτα —
 ἀποθνήσκειν] spuria? | αὐτοὺς ἐχρῆν] ἐχρῆν αὐτοὺς A | 11 ἐστὶ τοῦ (τοῦτ'
 Fr., τοῦτο Bl.) N, τοῦτό ἐστιν A | ἐποιήσατε AN pr., ποιήσατε R. | 12 τῆς
 μητρὸς τῆς A | αὐτοῦ NA | διαχρησαμένοις A pr. | 13 ἀβούλως] ἀνόμως
 Schoell coll. IV α 2 | 14 ἡδίκηκεν A | δ' om. N | πατρός μου N, unde
 πατρός τοῦμοῦ Fr., τοῦ πατρός μου A | 15 τρόπον A pr. | δίδωσι A pr.
 N pr. uterque m. 1 correctus est, sed in N m. 2 in marg. adscripsit γρ (?)
 δῶσιν (?) | 16 τούτου γε A | 17 ἡδίκησε N. item 20 | 21 καθέστηκε] καὶ α
 m. 2 (restauratum?) habet N.

ναντα δοῦναι δίκην ἢ μή; καὶ πότερον δεῖ οἰκτεῖραι μᾶλλον τὸν τε-
 θνεῶτα ἢ τὴν ἀποκτείνασαν; ἐγὼ μὲν οἶμαι τὸν τεθνεῶτα· καὶ γὰρ (ἄν)
 δικαιοτέρον καὶ ἐσιώτερον καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων γίγνοιτο
 ὑμῖν. ἤδη οὖν ἐγὼ ἀξιῶ, ὡς περ καχεῖνον ἀνελεημόνως καὶ ἀνοικτίστως
 αὕτη ἀπώλεσεν, οὕτω καὶ αὐτὴν ταύτην ἀπολέσθαι ὑπὸ τε ὑμῶν καὶ τοῦ 5
 26 δικαίου. ἢ μὲν γὰρ ἐκουσίως καὶ βουλεύσασα τὸν θάνατον (ἀπέκτεινεν),
 ὃ δ' ἀκουσίως καὶ βιαίως ἀπέθανε. πῶς γὰρ οὐ βιαίως ἀπέθανεν, ὡ ἄν-
 δρες, ὅς γ' ἐκπλεῖν ἐμελλεν ἐκ τῆς γῆς τῆσδε, παρά τε ἀνδρὶ φίλῳ αὐ-
 τοῦ εἰστιάτο; ἢ δὲ πέμψασα τὸ φάρμακον καὶ κελεύσασα ἐκείνῳ δοῦναι
 πιεῖν ἀπέκτεινεν ἡμῶν τὸν πατέρα. πῶς οὖν ταύτην ἐλέου ἀξιόν ἐστιν 10
 ἢ αἰδοῦς τυγχάνειν παρ' ὑμῶν ἢ ἄλλου του, ἣτις αὐτὴ οὐκ ἤξιωσεν
 ἐλεῆσαι τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, ἀλλ' ἀνοσίως καὶ αἰσχροῦς ἀπώλεσεν;
 27 . . . . οὕτω δέ τοι καὶ ἐλεεῖν ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις παθήμασι μᾶλλον
 πρόσηκει ἢ τοῖς ἐκουσίοις καὶ ἐκ προνοίας ἀδικήμασι καὶ ἀμαρτήμασι.
 καὶ ὡς περ ἐκείνον αὕτη οὔτε θεοῦ οὐδ' ἥρωας οὐτ' ἀνθρώπους αἰ- 15
 σχυνθεῖσα οὐδὲ δείσασ' ἀπώλεσεν, οὕτω καὶ αὐτὴ ὑπ' ὑμῶν καὶ τοῦ
 δικαίου ἀπολωμένη, καὶ μὴ τυχοῦσα μήτ' αἰδοῦς μήτ' ἐλέου μήτ'
 αἰσχύνης μηδεμιάς παρ' ὑμῶν, τῆς δικαιοσύνης ἂν τύχοι τιμωρίας.
 28 Θαυμάζω δὲ ἐγωγε τῆς τόλμης τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῆς διανοίας,
 τὸ διομόσασθαι ὑπὲρ τῆς μητρὸς εὐ εἰδέναι μὴ πεποιηκυῖαν ταῦτα. 20
 πῶς γὰρ ἂν τις εὐ εἰδείη οἷς μὴ παρεγένετο αὐτός; οὐ γὰρ δήπου
 μαρτύρων γ' ἐναντίον οἱ ἐπιβουλεύοντες τοὺς θανάτους τοῖς πέλας
 μηχανῶνται τε καὶ παρασκευάζουσιν, ἀλλ' ὡς μάλιστα δύνανται

1 καί] καίτοι N | πρότερον A pr. | δεῖ J.] δικαιοτέρον. vid. Observ.
 Antiph. p. 5 | 2 ἄν add. D. | 4 οὖν ἐγὼ] γοῦν N | 5 ταύτην del. Hi. | 6
 ἀπέκτεινεν add. R. | 8 ὅς] ὡς N A pr. | φίλῳ αὐτοῦ N, αὐτοῦ φίλῳ A | 9
 κελεύουσα N | 10 ὑμῶν A pr. | ἐλέου Cobet] ἐλεεῖν | 11 ἢ. τις A (ἦντις
 pr.?) | αὕτη A pr. | 12 αὐτῆς A | 13 lacunam indicavit Mr. | 14 ἐκου-
 σίους St.] ἐκουσίως | 15 αὕτη St.] αὕτη | οὐτ' ἥρωας N | αἰσχυνθεῖσα
 οὔτε (οὐδὲ Mr.) N, om. A | 16 δείσασα A | 17 ἀπολλομένη A pr. | μήτ'
 ἐλέου suspecta Schoellio | 18 τύχη A | 19 διανοίας] ἀνοίξαι ci. R. malim
 ἀνχιδαίξαι | 20 τὸ διομόσασθαι] ad structuram cf. Hyperid. or. fun. col.
 III v. 4 et 11 | πεποιηκυῖαν Cobet] πεποιηχέναι | 23 κατασκευάζουσιν
 A pr.

λαθραϊώτατα και ὡς ἀνδρώτων μνημένα εἶναι· οἱ δὲ ἐπιβουλευόμε-
 να οὐδὲν ἴσασιν πρὶν γ' ἴδῃ ἐν αὐτῷ ὡς τῷ κακῷ και γινώσκουσι
 τὸν ἑλεθρον ἐν ᾧ εἰσί. τότε δὲ, εἰάν μὲν ἕνωσται και φθάνωσι πρὶν
 ἀποθανεῖν, και φίλους και ἀναγκαίους τοῦς σφετέρους (αὐτῶν) κα-
 6 λούσι και μαρτύρονται, και λέγουσιν αὐτοῖς ὑφ' ὧν ἀπόλλυνται, και
 ἐπισκήπτουσι τιμωρῆσαι σφίσιν αὐτοῖς ἠδικημένας· ἃ καί μοι παιδί
 ὄντα ὁ πατήρ, τὴν ἀδελφίαν και τελευταίαν νόσον νοσῶν, ἐπίσκηπτεν
 εἰάν δὲ τούτων ἀμαρτάνωσι, γράμματα γράρουν, και οἰκέτας τοῦς
 σφετέρους αὐτῶν ἐπικαλοῦνται μάρτυρας, και δηλοῦσιν ὑφ' ὧν ἀπόλ-
 10 λυνται. κακείνος ἐμοὶ νέφ' ἔτι ὄντα ταῦτα εἰλόλωσε και ἐπέστειλεν, ὡ
 ἄνδρες, οὐ τοῖς ἑαυτοῦ δούλαις.

Ἐμοὶ μὲν οὖν δεδιήγηται και βεβοήθηται τῷ (τε) τεθνεῶτι και
 τῷ νόμῳ· ἐν ὑμῖν δ' ἐστὶ σκοπεῖν τὰ λοιπὰ πρὸς ὑμᾶς αὐτοῦς και
 δικάζειν τὰ δίκαια. οἴμαι δὲ και θεοῖς τοῖς κάτω μέλειν οἱ ἠδικηνται.

15

2.

ΤΕΤΡΑΛΟΓΙΑ Α.

α.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΦΟΝΟΥ ΑΠΑΡΑΣΗΜΟΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

20 Πανταχοῦ μὲν τὴν οἰκίαν Ἀντιφῶν ἐνδείκνυται δύναμιν, μάλιστα δ'
 ἐν ταύταις ταῖς τετραλογίαις ἐν αἷς αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἀγωνίζεται· δύο
 γὰρ ὑπὲρ τοῦ κατηγοροῦ λόγους εἰπὼν δύο και ὑπὲρ τοῦ φεύγοντος

1 μνημένα] μη nunc a m. 2 habet N | οἱ δ' A | 2 οὐδὲν . . A litteris
 duabus ut vid. erasis (non πω) | ἴσασιν] compendio syllabae in evanido m.
 2 substituit : N | γ' ἴδῃ post κακῷ collocatum A | γινώσκουσι NA pr., γι-
 νώσκουσι A corr. 2 | 4 αὐτῶν add. Hl. | 5 μαρτύρωνται N | 6 σφίσιν] φη-
 σιν N | 8 ἀμαρτάνωσι . . . γράμματα A eraso και | 9 ἀπόλλυνται x, ἀν
 ἀπολούνται N et ni fallor pr. A, ἀπόλωνται A corr. | 10 και ἐκεῖνος
 A pr. | 12 διήγηται A | βεβοήθηται A pr. | τε add. Bl. | 14 και τοῖς
 θεοῖς τοῖς κάτω A | μέλλειν A pr. N pr., hic quidem haud dubie corr. m. 2,
 quae etiam in marg. adscripsit μελ | 16 ΤΕΤΡΑΛΟΓΙΑ—ΥΠΟΘΕΣΙΣ]
 ὑπόθεσις τῶν ἐξῆς N, ὑπόθεσις τοῦ ἐξῆς A | 20 οἰκίαν A pr. ut vid. | ἐν-
 δείκνυται A teste Dobsono | 21 πρὸς] πρὸς (?) A pr. | αὐτὸν NA pr. (corr. 2).

ἐμελέτησεν, ὁμοίως ἐν ἀμφοτέροις εὐδοκίμων. ἔοικε μὲν οὖν οὗτος ὁ λόγος τῷ Λυσίου λόγῳ τῷ πρὸς Μικίνην γεγραμμένῳ, ἔχει δ' αὐτῷ τὰ τῆς ὑποθέσεως ὧδε. ἀναχωρῶν τις ἀπὸ δείπνου εὐρέθη σὺν τῷ ἀκολούθῳ συγκεκομμένος. μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευταίην συγγενῆς τις αὐτοῦ κατηγορεῖ ἐξ ἄλλου αὐτοῦ ὡς πεποιηκός τὸν φόνον· ὃ δ' ἀρνεῖται. ὅθεν στοχασμὸς ἢ δὲ στάσις ἀτελής, ἐκ μόνου τοῦ προσώπου συνιστάμενος. ἢ δὲ τοῦ λόγου διαίρεσις αὕτη. ἐν μὲν τοῖς προομίοις κατάστασιν ὁ λόγος οὐκ ἔχει, διὰ τὸ μήπω τὴν ὅλην ἠκριβῶσθαι τέχνην ἀρχόμενος, δὲ τῶν ἀγῶνων πρώτη ἐχρήσατο ἀναίρεσις αἰτιῶν, δι' ὧν ἀπέδειξεν ὅτι οὐδείς αὐτὸν τῶν ὀφελόντων ὑπονοηθῆναι διέφθειρεν. εἶτα περιστήσει τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ δεῖξαι¹⁰ ὅτι ἐξ ἐπιβουλῆς ἀπέθανε, καὶ λοιπὸν ἐμβάλλει εἰς τὴν βούλησιν τὴν δὲ τῶν ἐλέγχων ἀπίτησιν λύει τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ δούλου. εἶτα παρέκβασις καὶ ἐπίλογος.

Ὅποτα μὲν τῶν πραγμάτων ὑπὸ τῶν ἐπιτυχόντων ἐπιβουλεύεται, οὐ χαλεπὰ ἐλέγχεσθαι ἐστίν· ἂν δ' οἱ ἰκανῶς μὲν πεφυκότες, ἔμπειροι δὲ¹⁵ πραγμάτων ὄντες, ἐν δὲ τούτῳ τῆς ἡλικίας καθεστῶτες ἐν ᾧ κράτιστοι φρονεῖν αὐτῶν εἰσὶ, πρᾶσσωσι, χαλεποὶ καὶ γνωσθῆναι καὶ ἐλεγχθῆναι² εἰσι. διὰ γὰρ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου ἐκ πολλοῦ τὴν ἀσφάλειαν ὧν ἐπιβουλεύουσι σκοποῦντες, οὐ πρότερον ἐπιχειροῦσιν ἢ πάσης ὑποψίας φυλακὴν ποιήσωνται. γινώσκοντας οὖν ὑμᾶς χρῆ ταῦτα, κἂν ὅτι οὖν²⁰ εἰκὸς παραλάβητε, σφόδρα πιστεύειν αὐτῷ. ἡμεῖς δ' οἱ ἐπεξερχόμενοι³ τὸν φόνον οὐ τὸν αἴτιον ἀφέντες τὸν ἀναίτιον διώκομεν· σαφῶς γὰρ οἶδαμεν ὅτι πάσης τῆς πόλεως μαινομένης ὑπ' αὐτοῦ, ἕως ἂν διωχθῆ, τό τ' ἀσέβημα ἡμέτερον γίγνεται, τῆς δ' ὑμετέρας ἀμαρτίας ἢ ποινῆς εἰς ἡμᾶς τοὺς μὴ δικαίως διώκοντας ἀναχωρεῖ. ἅπαντος δὲ τοῦ μιάσματος²⁵

1 ἐμελέτησεν] ἐμελέτησε λόγους N | οὖν om. N | 2 λυσίῳ N, λυσείῳ A pr. | मुखήνην N | 3 δείπνων N | 6 τοῦ ante προσώπου et mox τοῖς ante προομίοις om. N | 9 δι' ὧν] vid. Schaefer Appar. ad Dem. t. IV p. 490 | αὐτῷ A pr. (?) | 12 παρεκβάσεις N | 13 argumento NA subiciunt: κατηγορίᾳ φόνου ἀπαράσχημος: | 16 τῶν πραγμάτων A | 17 αὐτῶν AN pr. | πράττωσι AN corr. 2, πράττουσι N pr. an πνευρωθῶσι? | γνωσθῆναι N pr. (corr. 2), διγνωσθῆναι A pr. (διὰ punctis notatum) | ἐλεγχθῆναι Kayser] δειχθῆναι | 20 ποιήσονται N | ὅτι οὖν] ὁ cum acc. acuto A pr. | 21 παραλάβετε A | 23 οἶδαμεν] ἴσμεν x. Phrynichus Bekkeri p. 53 ὀΐδατε: ὁμεινον τὸ ἴστα. | 24 ὑμέτερον A pr. (corr. 2).

ἀναχωροῦντος εἰς ἡμᾶς, ὡς ἂν δυνάμεθα σαφέστατα ἐξ ὧν γινώσκουμεν πειρασόμεθα ὑμῖν δηλοῦν ὡς ἀπέκτεινε τὸν ἄνδρα.

..... οὐδεὶς γὰρ ἂν τὸν ἔσχατον κίνδυνον περὶ τῆς ψυχῆς 4
κινδουεύων ἐτοίμην καὶ κατειργασμένην τὴν ὠφέλειαν ἀφῆκεν. ἔχον-
5 τες γὰρ [ἂν] τὰ ἱμάτια ἠρέδθησαν. οὐ μὴν οὐδὲ παροινήσας οὐδεὶς
διέφθειρεν αὐτόν· ἐγιγνώσκετο γὰρ ἂν ὑπὸ τῶν συμποτῶν. οὐδὲ
μὴν οὐδ' ἐκ λοιδορίας· οὐ γὰρ (ἂν) ἄωρι τῶν νυκτῶν οὐδ' ἐν ἐρημίᾳ
ἐλοιδοροῦντο. οὐδὲ μὴν ἄλλου στοχαζόμενος ἔτυχε τούτου· οὐ γὰρ
ἂν σὺν τῷ ἀκολούθῳ διέφθειρεν αὐτόν. ἀπολυομένης δὲ τῆς ὑποψίας 5
10 ἀπάσης αὐτὸς ὁ θάνατος ἐξ ἐπιβουλῆς ἀποθανόντα μνηύει αὐτόν.
ἐπιθέσθαι δὲ τίνα μᾶλλον εἰκὸς ἐστὶν ἢ τὸν μεγάλα μὲν κακὰ προ-
πεπονθότα, ἔτι δὲ μείζονα ἐπίδοξον ὄντα πάσχειν; ἐστὶ δ' ὁ διωκόμε-
νος οὗτος· ἐκ παλαιοῦ γὰρ ἐχθρὸς ὢν αὐτοῦ πολλὰς μὲν καὶ μεγά-
15 λας γραφὰς ὠύξας οὐδεμίαν εἶλεν, ἔτι δὲ μείζους καὶ πλείους διωχ-
20 θεις οὐδεπώποτ' ἀποφυγῶν ἱκανὸν μέρος τῶν ὄντων ἀποβέβληκε, τὰ
δ' ἄγχιστα ἱερῶν κλοπῆς δυσὶν ταλάντοις γεγραμμένος ὑπ' αὐτοῦ,
συνειδῶς μὲν αὐτῷ τὸ ἀδίκημα, ἔμπειρος δ' ὢν τῆς τούτου δυνάμεως,
μνησικακῶν δὲ τῶν ἔμπροσθεν, εἰκότως μὲν ἐπεβούλευσεν, εἰκότως
δ' ἀμυνόμενος τὴν ἐχθρὰν ἀπέκτεινε τὸν ἄνδρα. ἢ τε γὰρ ἐπιθυμία 7
20 τῆς τιμωρίας ἀμνήμονα τῶν κινδύνων καθίστη αὐτόν, ὃ τε φόβος
τῶν ἐπιφερομένων κακῶν ἐκπλήσων θερμότερον ἐπιχειρεῖν ἐπῆρε.
ἤλπιζε τε τὰδε μὲν δράσας καὶ λήσειν ἀποκτείνας αὐτόν καὶ ἀπο-
φεύξεσθαι τὴν γραφὴν· οὔτε γὰρ ἐπεξίεναι οὐδένα, | ἀλλ' ἐρήμην 8
αὐτὴν ἔσεσθαι· εἴ τε καὶ ἀλοίη, τιμωρησαμένῳ κάλλιον ἔδοξεν αὐτῷ 117
25 ταῦτα πάσχειν, ἢ ἀνάδρωσ μηδὲν ἀντιδράσαντα ὑπὸ τῆς γραφῆς

1 ὡς St.] ἕως | 2 ὃς ἀπέκτεινε N corr. 2 | 3 qualia interciderint col-
ligas ex β 5 init. N in marg. ἀντίρροποι αἰτιῶν | 4 verba ἔχοντες γὰρ ἂν
— εὑρέθησαν praemissis quae Aldus de suo praemiserat οὔτε γὰρ κακούρ-
γους εἰκὸς ἀποκτείνει τὸν ἄνθρωπον ante οὐδεὶς γὰρ ἂν posuit Bk. ἂν se-
clusi auctore R. | 7 ἂν inser. D. | 11 προπεπονθότα] προ supra versum
A | 12 παθεῖν Valckenaer | 13 N in marg. βούλησις | 15 οὐδὲ πώποτ' A
pr., οὐπώποτ' N | 17 τῆς] τ. ἰς A pr. (τοῖς ni fallor) | 18 εἰκότως μὲν μνη-
σικακῶν τῶν ἔμπροσθεν ἐπεβούλευσεν? | 20 καθίστη R.] καθίστησιν | 21
ἐκπλήσων] x a corr. habet A | ἐπῆρεν A | 22 ἤλπιζε δὲ S. | ἀποφεύξει-
σθαι A pr.

διαφθαρήναι. σαφῶς δ' ἤδει ἀλωσόμενος αὐτήν· οὐ γάρ ἂν τόνδε τὸν ἀγῶνα ἐνόμισεν ἀσφαλέστερον εἶναι.

- Τὰ μὲν βιασάμενα ταῦτά ἐστιν ἀσεβῆσαι αὐτόν. μάρτυρες δ' εἰ μὲν πολλοὶ παρεγένοντο, πολλοὺς ἂν παρεσχόμεθα· ἐνὸς δὲ τοῦ ἀκολούθου παραγενομένου, οἱ τούτου ἤκουον μαρτυρήσουσιν. ἔμπνους 5 γάρ ἐτι ἀρδεῖς, ἀνακρινόμενος ὑφ' ἡμῶν, τοῦτον μόνον ἔφη γινῶναι τῶν παιόντων αὐτούς. ἐξελεγχόμενος δ' ὑπὸ τε τῶν εἰκότων ὑπὸ τε τῶν παραγενομένων, οὐδενὶ τρόπῳ οὔτε δικαίως οὔτε συμφερόν-
 10 τως ἀπολύοιτ' ἂν ὑφ' ὑμῶν. οἱ τε γάρ ἐπιβουλεύοντες ἀνεξέλεγκτοι ἂν εἶεν, εἰ μήτε ὑπὸ τῶν παραγενομένων μήτε ὑπὸ τῶν εἰκότων ἐξ-
 10 ἐλέγχονται· ἀσύμφορόν δ' ὑμῖν ἐστὶ τόνδε μιᾶρον καὶ ἀναγνον ὄντα εἰς τὰ τεμένη τῶν θεῶν εἰσιόντα μαιίνειν τὴν ἀγνεῖαν αὐτῶν, ἐπὶ τε τὰς αὐτὰς τραπέζας ἰόντα συγκαταπιμπλάναι τοὺς ἀναιτίους· ἐκ γὰρ τούτων αἰ τ' ἀφορίαι γίνονται δυστυχεῖς δ' αἱ πράξεις καθίστανται.
 11 οἰκείαν οὖν χρῆ τὴν τιμωρίαν ἡγησαμένους, αὐτῷ τούτῳ τὰ τούτου 15 ἀσεβήματα ἀναθέντας, ἰδίαν μὲν τὴν συμφοράν, καθαρὰν δὲ τὴν πόλιν καταστῆσαι.

β.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ ΠΡΑΓΜΑ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

20

Ὁμολογεῖ μὲν τὴν [πρώτην] ἐχθρὰν τὴν πρὸς τὸν τεθνηκότα ὁ ἀπολογούμενος, ἀρνείττι δὲ τὸν φόνον, καὶ τεκμηρίον τοῦ μὴ πεφονευκένας

3 μάρτυρες κτέ.] N in marg. λύσις τῆς τῶν ἐλέγχων ἀπαιτήσεως | 4 παρεσχόμεθα N pr. non male παρειχόμεθα x | τοῦ] praecedit τοῦ του punctis notatum A | 5 τούτου] praecedit in fine versus τοῦ punctis notatum A | 6 ὑμῶν N | γινῶναι τῶν παρόντων N, τῶν παρόντων (παιόντων Bk.) γινῶναι A | 7 ἐλεγχόμενος N, qui in marg. add. ἢ παρέχβασισ οἶμαι ἀπὸ τοῦ μέλλοντος | ὑπὸ τε... τῶν γενομένων A tribus quatuorqte literis post τε erasis, παρα ad γεν. in mg. addito | 9 ἀπολύ. τ' A pr. (corr. 2 ut vid.) | 10 εἴσαν libri | εἰ μὴδ' ὑπὸ A | ἐξελέγχονται A, idem vel ἐξελέγχονται N pr. | 11 ἀσύμφορον δ' N, ἀσύμφορόν A | 12 εἰς (τε) Bl. | 13 συναναπιμπλάναι D. | 14 αἰτ' ἀναφορὰ A pr., corr. αἶτε ἀφορίζι | 17 καταστῆσαι.] N subicit: κατηγορία φόνου ἀπαράσημος: | 18 β.—ΥΠΟΘΕΣΙΣ.] ὑπόθεσις τοῦ ἐξῆς: N, ὑπόθεσις τῶν ἐξῆς A | 21 πρώτην del. J.

πικρῆται (αὐτὴν) τὴν ἔχθραν. λέγει γάρ ὅτι ἐχθρὸς ὢν ἔδειν πάντως τὴν αἰτίαν κατ' ἐμαυτοῦ ἤξουσιν διὰ τοῦτο (οὖν) οὐκ ἂν ἐρόνευον. διαβάλλει δὲ καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ οἰκέτου, ὡς ἐκ παρασκευῆς γεγονυῖαν τῶν δεσποτῶν. οὐκ ἀπίθανον δὲ φησι κακούργους ἀνελόντας αὐτὸν ἀποδύσαι
5 τὰ ἱμάτια μὴ φθάσαι

Οὐ μοι δοκῶ ἀμαρτάνειν ἀτυχεστάτον ἐμαυτὸν ἡγούμενος εἶναι τῶν πάντων ἀνθρώπων. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ εὐστυχοῦντες, ὁπόταν μὲν ὑπὲρ χειμῶνος πονῶσιν, εὐδίας γενομένης παύονται· ὅταν δὲ νοσήσωσιν, ὑγιεῖς γενόμενοι σώζονται· ἐάν τε τις ἄλλη συμφορὰ κα-
10 ταλαμβράνῃ αὐτούς, τὰ ἐναντία ἐπιγιγνόμενα ὀνίνησιν. ἐμοὶ δὲ ζῶν τε ἄνθρωπος ἀνατροπεὺς τοῦ οἴκου ἐγένετο, ἀποθανῶν τε, καὶ ἀποφύγω, ἱκανὰς λύπας καὶ φροντίδας προσβέβληκεν. εἰς τοῦτο γὰρ βαρυδαιμονίας ἤκω, ὥστε οὐκ ἄρκουν μοὶ εἶστιν ἐμαυτὸν ὅσιον καὶ δίκαιον παρέχοντα μὴ διαφθαρήναι, ἀλλὰ καὶ μὴ τὸν ἀποκτείναντα
15 εὐρών ἐξελέγξω, ὃν οἱ τιμωροῦντες αὐτῷ ἀδύνατοι εὐρεῖν εἰσὶν, αὐτὸς καταδοχθεὶς φονεὺς εἶναι ἀνσώως ἀλώσομαι. καὶ ἐμὲ ὡς δεινὸν μὲν παγγάλεπόν φασιν ἐλέγχεσθαι εἶναι, ὡς δ' ἡλίδιον ἐξ αὐτῶν ὢν ἐπραξα φανερόν εἶναι ἐργασάμενον τὸ ἔργον. εἰ γὰρ νῦν διὰ τῆς ἔχθρας τὸ μέγεθος εικότως ὑφ' ὑμῶν καταδοκοῦμαι, πρὶν ἐργάσασθαι
20 εἰκοτερον ἦν [τόν] εἰδότα τὴν νῦν ὑποψίαν εἰς ἐμὲ ἰούσαν, καὶ τῶν ἄλλων εἰ τινα ἐγνων ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ, διακωλύειν μᾶλλον ἢ αὐτὸν ἐργασάμενον εἰς ἐκουσίους καὶ προδήλους ὑποψίας ἐμπεσεῖν· ἔκ τε γὰρ αὐτοῦ τοῦ ἔργου φανερὸς γενομένος ἀπωλλύμην, λαθῶν τε σαφῶς ἤδη τήνδε τὴν ὑποψίαν εἰς ἐμὲ ἰούσαν. ἄθλια μὲν οὖν πάσχω 4

1 αὐτὴν ins. J. | 2 οὖν ins. Bl. | 3 τοῦ οἰκέτου ὡς in rasura paullo plurium litt. A | τῶν δεσποτῶν τοῦ οἰκέτου A penna ducta per vv. τοῦ οἰκέτου | 4 ἀποδύσαι τὰ ἱμάτια μὴ φθάσαι in ras. breviori A | 5 argumento NA subiciunt: ἀπολογία εἰς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα: | 6 εἶναι τῶν ex εἶναι A | 7 ὁπότ' ἂν N | 9 ἐάν δέ A | 10 (ἀεὶ) ἐπιγιγν. ? | 11 ἄνθρωπος ante Tur. | 12 προσβέβληκεν S.] προβέβληκεν N, ἐμβέβληκεν A | 16 vv. ὡς δεινὸν post μὲν iterat A punctis notata | 19 ἐργάσασθαι A pr. (corr. 2) | 20 τὸν del. Hi. | τὴν ὑποψίαν τὴν νῦν A | ἰούσαν R.] οὔσαν. item infra 24 et οὔσα § 6 | 23 ἀπωλύμην N | 24 ἤδειν libri. item § 6 et ubique, nisi quod N aliquoties non caret iota subscr.

μη ἀπολογεῖσθαι μόνον βιαζόμενος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀποκτείναντας φανεροὺς καταστῆσαι· ὅμως δὲ καὶ τοῦτο ἐπιχειρητέον· οὐδὲν γὰρ πικρότερον τῆς ἀνάγκης ἔοικεν εἶναι. ἔγω δὲ οὐδαμῶς ἄλλως ἐλέγχειν ἢ ἐξ ὧν τοὺς ἄλλους ὁ κατήγορος ἀπολύων αὐτὸν τὸν θάνατόν φησι μηνύειν ἐμὲ τὸν φονέα ὄντα. εἰ γὰρ τούτων ἀναιτίων δοκούντων εἶ- 5 ναι ἐν ἐμοὶ τὰ δίκημα φανεῖται, τούτων ὑπόπτων ὄντων ἐγὼ δικαίως (ἂν) καθαρὸς δοκοῖην εἶναι.

117 ⁵ Ἔστι | δὲ οὐκ ἀπεικός, ὡς οὗτοί φασι, ἀλλὰ εἰκός ἄωρι τῶν νυκτῶν πλανώμενον ἐπὶ τοῖς ἱματίοις διαφθαρῆναι. τὸ γὰρ μὴ ἐκδυθῆναι οὐδὲν σημεῖόν ἐστιν· εἰ γὰρ μὴ ἔφθησαν περιδύσαντες αὐτόν, 10 ἀλλὰ τινὰς προσιόντας φοβηθέντες ἀπέλιπον, ἐσωφρόνουν καὶ οὐκ ἐμείνοντο, τὴν σωτηρίαν τοῦ κέρδους προτιμῶντες. εἰ δὲ καὶ μὴ ἐπὶ τοῖς ἱματίοις διεφθάρη, ἀλλ' ἐτέρους ἰδὼν ἄλλο τι κακὸν ποιῶντας, ἵνα μὴ μηνυτῆς τοῦ ἀδικήματος γένηται, ἀπέθανεν ὑπ' αὐτῶν, τίς οἶδε; τοὺς δὲ μὴ πολὺ ἤσσον ἐμοῦ μισοῦντας αὐτόν — ἦσαν δὲ 15 πολλοὶ — πῶς οὐκ εἰκός ἦν ἐμοῦ μᾶλλον διαφθεῖραι αὐτόν; ἐκείνοις μὲν γὰρ φανερά ἦν ἡ ὑποψία εἰς ἐμὲ ἰοῦσα, ἐγὼ δὲ ὑπὲρ ἐκείνων 7 ὑπαίτιος ἐσόμενος σαφῶς ἤδη. τοῦ δὲ ἀκολούθου ἡ μαρτυρία πῶς ἀξία πιστεῦεσθαι ἐστίν; ὑπὸ τε γὰρ τοῦ κινδύνου ἐκπεπληγμένον αὐτόν οὐκ εἰκός ἦν τοὺς ἀποκτείναντας γινῶναι, ὑπὸ τε τῶν κυρίων 20 ἀναγιγνωσκόμενον ἐπινεῦσαι ἦν εἰκός. ἀπιστοῦμένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων δούλων ἐν ταῖς μαρτυρίαις — οὐ γὰρ ἂν ἐβασανίζομεν αὐτούς — πῶς δίκαιον τούτῳ μαρτυροῦντι πιστεύσαντας διαφθεῖραι 8 με; εἰ δὲ τις τὰ εἰκότα ἀληθέσιν ἴσα ἡγεῖται καταμαρτυρῆσαί μου, ταῦτ' ἀντιλογισάσθω, ὅτι με εἰκότερον ἦν τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἐπι- 25 βουλῆς τηροῦντα φυλάξασθαι καὶ μὴ παραγενέσθαι τῷ ἔργῳ μᾶλλον

21 Harpocratio: ἀναγιγνωσκόμενος ἀντὶ τοῦ ἀναπειθόμενος Ἀντιφῶν.

6 δικίως (ἂν) Bl.] δικίως N, δ' εἰκότως A. ἂν εἰκότως Bk. | 8 ἔστι δὴ A pr. | 9 ἐκδ . . . θῆναι A pr. (ἐκδυνηθῆναι ut vid.) | 10 μὴ post εἰ γὰρ om. N pr., add. m. 2 | 12 καὶ μὴ R.] μὴ καὶ | 15 δὲ post ἦσαν om. A pr. (corr. 2) | 16 ἦν] ἦν ἂν N, ἂν ἦν A corr. 2 (?) | 18 τοῦ δὲ ἀκολούθου κτῆ] ad haec in mg. διχβολὴ τῆς οἰκέτου μαρτυρίας N | 24 ἴσα N sibi constans | 25 ταῦτ' Mr.] ταυτὸν.

ἢ τοῦτον σφαζόμενον ὀρθῶς γινῶναι. ὡς δὲ τόνδε τὸν κίνδυνον οὐκ ἄσφαλέστερον τοῦ ἀπὸ τῆς γραφῆς ἠγούμην εἶναι, ἀλλὰ πολλαπλασίον, εἰ μὴ παρεφρόνουν, διδάξω. ἀλους μὲν γὰρ τὴν γραφὴν τῆς μὲν οὐσίας ἤδη ἐσθησόμενος, τοῦ δὲ σώματος καὶ τῆς πόλεως οὐκ ἄπεστερούμην, περιγεγόμενος δὲ [καὶ λειφθεῖς], καὶ ἔρανον παρὰ τῶν φίλων συλλέξας, οὐκ ἂν εἰς τὰ ἔσχατα κακὰ ἤλθον· ἐὰν δὲ νῦν καταληφθεῖς ἀποθάνω, ἀνόσια ὀνειδῆ τοῖς παισὶν ὑπολείψω, ἢ φυγῶν γέρων καὶ ἄπολις ὧν ἐπὶ ξενίας πτωχεύσω.

· Οὕτω μὲν ἃ κατηγορηταί μου, πάντα ἄπιστά ἐστιν ἀπολύεσθαι 10
 10 δὲ ὑφ' ὑμῶν, εἰ καὶ εἰκότως μὲν ὄντως δὲ μὴ ἀπέκτεινα τὸν ἄνδρα, πολὺ μᾶλλον δίκαιός εἰμι. ἐγὼ τε γὰρ φανερόν ὅτι μεγάλα ἀδικούμενος ἡμυνόμην· οὐ γὰρ ἂν εἰκότως ἐδόκουν ἀποκτείναι αὐτόν· τοὺς τε ἀποκτείναντας καὶ οὐ τοὺς αἰτίαν ἔχοντας ἀποκτείναι ὀρθῶς ἂν καταλαμβάνοιτε. ἐκ δὲ παντὸς τρόπου ἀπολυόμενος τῆς αἰτίας 11
 15 ἔγωγε οὔτε εἰς τὰ τεμένη εἰσιῶν τὴν ἀγνείαν τῶν θεῶν μιανῶ, οὔτε ὑμᾶς πείθων ἀπολύσαι με ἀνόσια πράσσω. οἱ δὲ διώκοντες μὲν ἐμὲ τὸν ἀναίτιον τὸν δὲ αἰτίον ἀφιέντες τῆς τε ἀφορίας αἰτίοι γίνονται, ὑμᾶς τε ἀσεβεῖς εἰς τοὺς θεοὺς πείθοντες καταστῆναι πάντων ὧν ἐμὲ ἄξιόν φασι παθεῖν εἶναι δίκαιοί εἰσι τυγχάνειν. τούτους μὲν οὖν 12
 20 τούτων ἄξιους ὄντας ἀπίστους ἠγεῖσθε· ἐμὲ δὲ ἐκ γε τῶν προειργασμένων γνώσεσθε οὔτε ἐπιβουλεύοντα οὔτε τῶν οὐ προσηκόντων ὀρεγόμενον, ἀλλὰ τὰ ἐναντία τούτων πολλὰς μὲν καὶ μεγάλας εἰσφοράς εἰσφέροντα, πολλὰ δὲ τριηραρχοῦντα, λαμπρῶς δὲ χορηγοῦντα, πολλοῖς δὲ ἔρανίζοντα, μεγάλας δὲ ὑπὲρ πολλῶν ἐγγύας ἀποτί-
 25 νοντα, τὴν τε οὐσίαν οὐ δικαζόμενον ἀλλ' ἐργαζόμενον κεκτημένον,

1 σφαττόμενον libri | τόνδε D.] οὐδὲ | 3 μὴ supra versum A, item mox γὰρ | 4 τῆς δὲ πόλεως καὶ τοῦ σώματος A | 5 ἔστερούμην A | καὶ λειφθεῖς (ita N) del. D., καὶ ληφθεῖς A | 6 καταλειφθεῖς A pr. (corr. 2) | 8 ἐπὶ ξένης R. | 12 ἡμυνόμην Kayser] ἡμυνάμην | εἰκότως ἐδόκουν] ἐδόκουν εἰκότως A | 14 καταλαμβάνητε A | 16 πράττω libri | 17 τὸν δὲ] τόνδ' A | 18 ὑμᾶς τε ἀσεβεῖς τε εἰς N | 19 μὲν οὖν ex μὲν A | 20 ἐκ γε Fr.] ἐκ τε | προειργαζόμενων A | 22 τὰ ἔναντία A | 23 πολλάκις Bk. | 24 πολλοῖς Salmasius] πολλοῖς | 25 καὶ κεκτημένον A pr. (καὶ punctis notatum).

φιλοδύτην δὲ καὶ νόμιμον ὄντα. τοιούτου δὲ ὄντος μου μὴδὲν ἀνό-
 18 σιον μὴδ' αἰσχρὸν καταγνώτε. εἰ δὲ ὑπὸ ζῶντος ἐδιωκόμην, οὐκ ἂν
 μόνον ὑπὲρ ἑμαυτοῦ ἀπελογούμην, ἀλλ' αὐτόν τε τοῦτον καὶ τοὺς
 τούτῳ μὲν βοηθοῦντας, παρ' ἐμοῦ δὲ ὠφελείσθαι ζητοῦντας ἐφ' οἷς
 κατηγορεῖτό μου, ἐπέδειξα ἂν ἀδικοῦντας. ταῦτα μὲν οὖν ἐπεικέστετε- 5
 ρον ἢ δικαιότερον παρήσω· δέομαι δ' ὑμῶν, ὦ ἄνδρες τῶν μεγίστων
 κριταὶ καὶ κύριοι, ἐλέησαντας τὴν ἀτυχίαν μου ἰατροὺς γενέσθαι αὐ-
 τῆς, καὶ μὴ συνεπιβάντας τῇ τούτων ἐπιθέσει περιδεῖν με ἀδίκως
 καὶ ἀδέως διαφθαρέντα ὑπ' αὐτῶν.

γ.

10

118

ΕΚ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ Ο ΎΣΤΕΡΟΣ

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Τὰ εἰρημένα ὑπὸ τοῦ κατηγορουμένου λύει ἐνταῦθα, ὡς οὔτε ἄπιστος
 ἢ μαρτυρία τοῦ οἰκέτου, οὔτε ἀπίθανον πλούσιον ὄντα καὶ ἐνδοξον ποιῆ-
 σαι τὸν φόνον, διακινδυνεύειν μέλλοντα ὑπ' αὐτοῦ τὴν οὐσίαν ἀπολέσαι. 15
 τὰς προτάσεις δὲ λύει κατὰ περιτροπὴν· ἐκείνου γὰρ εἰπόντος ὅτι ἀτυχῆς
 εἰμι, περιτρέπει λέγων ὅτι ἡ ἀτυχία παρ' αὐτοῦ ἀδικεῖται.

Ἡ τε ἀτυχία ἀδικεῖται ὑπ' αὐτοῦ, ἣν προϊστάμενος τῆς κακουρ-
 γίας ἀφανίσει τὴν αὐτοῦ μιαιρίαν ζητεῖ· ὑπὸ τε ὑμῶν οὐκ ἄξιός ἐλεεί-
 σθαι ἐστίν, ἀκούσιον μὲν τῷ παθόντι περιδεῖς τὴν συμφορὰν, ἐκου- 20
 σίως δὲ αὐτὸς εἰς τοὺς κινδύνους καταστάς. ὡς μὲν οὖν ἀπέκτεινε,
 τὸν ἄνδρα, ἐν τῷ προτέρῳ λόγῳ ἀπεδείξαμεν· ὡς δὲ οὐκ ὀρθῶς ἀπε-
 λογήθη, νῦν πειρασόμεθα ἐλέγχοντες.

22 Pollux II 119: ἀπολογήσασθαι· Ἀντιφῶν δὲ καὶ ἀπελογήθη.

1 φιλοδύτην τὲ Ν | 2 μὴδὲ Α | κατάγνωτε ΝΑ pr. | 5 κατηγορεῖτό
 Kayser] κατηγορεῖτέ Α, κατηγορεῖτε Ν | ἀπέδειξα Α | 8 συμβάντα; Nauck |
 με post διαφθαρέντα collocatum Α | 9 Ν subicit ἀπολογία φόνου ἀπρασή-
 μου (— σίμου pr.) | 10 γ.—ΥΠΟΘΕΣΙΣ] ὑπόθεσις τοῦ ἐξῆς ΝΑ | 13 κατηγό-
 ρου Α pr. | 15 ἀπολέ...αι Α pr. (ἀπολέσσαι ut vid.) | 17 ἀτυχία] ἀ...ία...
 Α pr. (et ante et post ex tres quatuorve literae erasae) | argumento subiec-
 tum κατηγορίζ (Α per compendium sine acc.) ὕστερος ΝΑ | 19 αὐτοῦ
 libri.

Εἶτε γὰρ προσιόντας τινὰς προιδόντες οἱ ἀποκτείναντες αὐτοὺς 3
 ἀπολιπόντες φύγοντο φεύγοντες πρότερον ἢ ἀπέδυσαν, οἱ ἐντυχόντες
 ἂν αὐτοῖς, εἰ καὶ τὸν δεσπότην τεθνεώτα ἦυρον, τὸν γε θεράποντα,
 ὃς ἔμπρους ἀρθεῖς ἐμαρτύρει, ἔτι ἔμφρονα εὐρόντες, σαφῶς ἀνακρί-
 5 ναντες τοὺς ἐργασαμένους ἠγγειλαν ἂν ἡμῖν καὶ οὐχ οὗτος ἂν τὴν
 αἰτίαν εἶχεν· εἶτε ἄλλοι τινὲς ἕτερόν τι τοιοῦτον κακουργοῦντες ὀφ-
 θέντες ὑπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ γνωσθῶσι διέφθειραν αὐτούς, ἀμα τῷ τού-
 των φόνῳ τὸ κακούργημα ἂν ἐκηρύσσεται καὶ εἰς τούτους ἂν ἡ ὑποψία
 ἦκεν. οἱ τε ἦσσαν κινδυνεύοντες τῶν μᾶλλον ἐν φόβῳ ὄντων οὐκ 8
 10 οἶδ' ὅπως ἂν μᾶλλον ἐπεβούλευσαν αὐτῷ· τοὺς μὲν γὰρ ὁ τε φόβος
 ἢ τε ἀδικία ἱκανὴ ἦν παῦσαι τῆς προθυμίας, τοῖς δὲ ὁ τε κίνδυνος
 ἢ τε αἰσχύνῃ μειζῶν οὔσα τῆς διαφορᾶς, εἰ καὶ διανοήθησαν ταῦτα
 πράξαι, ἀρκοῦσα ἦν σωφρονίσει τὸ θυμούμενον τῆς γνώμης. οὐκ 4
 ὀρθῶς δὲ τὴν τοῦ ἀκολούθου μαρτυρίαν ἀπιστόν φησιν εἶναι. οὐ γὰρ
 15 ἐπὶ ταῖς τοιαύταις μαρτυρίαις βασανίζονται, ἀλλ' ἐλεύθεροι ἀφίενται·
 ὁπότεν δὲ ἢ κλέψαντες ἀπαρνῶνται ἢ συγκρούπτωσι τοῖς δεσπότης,
 τότε βασανίζοντες ἀξιούμεν ἀληθῆ λέγειν αὐτούς. οὐδὲ μὴν ἀπο- 5
 γενέσθαι ἢ παραγενέσθαι εἰκότερον αὐτὸν ἔστιν. εἰ γὰρ ἀπεγένετο,
 τὸν μὲν κίνδυνον τὸν αὐτὸν ἐμελλε καὶ παρῶν κινδυνεύειν — πᾶς γὰρ
 20 αὐτῶν ληφθεὶς τοῦτον ἂν τὸν ἐπιβουλεύσαντα ἠλεγχεν ὄντα — τὸ δ'
 ἔργον ἦσσαν πράσσειν. οὐδεὶς γὰρ ὅστις τῶν παρόντων οὐκ ἂν ὀκνη-
 ρότερος εἰς τὴν πράξιν ἦν. ὡς δ' οὐκ ἐλάσσω ἀλλὰ πολὺ μείζω τὸν 6
 ἀπὸ τῆς γραφῆς κίνδυνον ἢ τόνδε ἠγεῖτο εἶναι, διδάξω. τὸ μὲν ἀλώ-
 ναι καὶ ἀποφυγεῖν ἀμφοτέρας τὰς διώξεις ἐν ἴσαις ἐλπίσι θῶμεν αὐτῷ

1 προιδόντες] ιδόντες A | 3 αὐτοῖς R.] αὐτῷ N, αὐτῶ A | 5 ἂν po-
 sterius om. A | 8 ἂν ἐκηρ.] ἀνεκηρ. N | 11 παῦσαι τῆς προθυμίας] «*imo
 injicere cupidinem*» D., πλῆσαι τ. πρ. Linder (Bk. παῦσαι τῆς προ-
 μηθίας) | 13 πράξαι N | σωφρονῆσαι. N | 14 ἀπιστον λέγουσιν libri. corr.
 J. | 16 ἢ συγκρ.] οἱ pro ἢ A pr. (corr. 2 ?) | 17 ἀληθῆ Weidner]
 ἀληθῆ | 19 μὲν supra vers. A | οὐ τὸν αὐτὸν A corr. 2 | πᾶς] πᾶς
 A | ἂν post γὰρ et v. seq. ὁ post αὐτῶν add. A corr. 2 | 20 λειφθεὶς A corr.
 2 | 23 τόνδε] τότε A pr. (corr. 2), τότε N, sed alterum τ ni fallor a. m.
 2 | 24 καὶ] ἢ H1.

εἶναι. μὴ παραχθῆναι δὲ τὴν γραφὴν οὐδεμίαν ἐλπίδα εἶχε τούτου γε ζῶντος· οὐ γὰρ ἂν ἐπέθετο αὐτῷ· εἰς δὲ τόνδε τὸν ἀγῶνα ἤξειν 7 οὐκ ἤλπισε· λήσειν γὰρ ἐδόκει ἀποκτείνας αὐτόν. ἀξιῶν δὲ διὰ τὸ φανεράν εἶναι τὴν ὑποψίαν [αὐτῷ] μὴ καταδοκεῖσθαι ὑφ' ὑμῶν, οὐκ ὀρθῶς ἀξιοῖ. εἰ γὰρ τοῦτον ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις ὄντα ἰκανὴ 8 ἦν ἡ ὑποψία ἀποτρέψαι τῆς ἐπιθέσεως, οὐδεὶς ἐπεβούλευσεν αὐτῷ· πᾶς γὰρ ἂν τις τῶν ἡσσαν κινδυνευόντων, τὴν ὑποψίαν μᾶλ- 8 λον τοῦ κινδύνου φοβούμενος, ἡσσον ἢ οὗτος ἠγεῖτο αὐτῷ. αἱ δ' εἰσφοραὶ καὶ χορηγίαι εὐδαιμονίας μὲν ἰκανόν σημεῖον ἐστί, τοῦ δὲ μὴ ἀποκτεῖναι τάναντία· περὶ γὰρ αὐτῆς τῆς εὐδαιμονίας τρέμων 10 μὴ ἀποστερηθῆ, εἰκότως μὲν ἀνοσίως δὲ ἀπέκτεινε τὸν ἄνδρα. φάσκων δὲ οὐ τοὺς εἰκότως ἀλλὰ τοὺς ἀποκτείναντας φονέας εἶναι, περὶ μὲν τῶν ἀποκτεινάντων ὀρθῶς λέγει, εἴπερ ἐγένετο φανερόν ἡμῖν τίνες ἦσαν οἱ ἀποκτείναντες αὐτόν· μὴ δεδηλωμένων δὲ τῶν ἀποκτεινάντων, ὑπὸ τῶν εἰκότων ἐλεγχόμενος οὗτος ἂν καὶ οὐδεὶς ἕτερος 15 119 (ὁ) ἀποκτείνας | αὐτόν εἶη. οὐ γὰρ ἐπὶ μαρτύρων ἀλλὰ κρυπτόμενα πράσσεται τὰ τοιαῦτα.

9 Οὕτω δὲ φανερώς ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀπολογίας ἐλεγχθεὶς διαφθείρας αὐτόν, οὐδὲν ἕτερον ὑμῶν δεῖται ἢ τὴν αὐτοῦ μιανίαν εἰς ὑμᾶς αὐτοὺς ἐκτρέψαι. ἡμεῖς δὲ ὑμῶν δεόμεθα μὲν οὐδὲν, λέγομεν δ' ὑμῖν, 20 εἰ μήτε ἐκ τῶν εἰκότων μήτε ἐκ τῶν μαρτυρουμένων οὗτος νῦν 10 ἐλέγχεται, οὐκ ἔστιν ἔτι τῶν διωκομένων ἐλεγχος οὐδεὶς. σαφῆ μὲν γὰρ τὸν θάνατον γινώσκοντες, φανερώς δὲ τὰ ἔγνη τῆς ὑποψίας εἰς τοῦτον φέροντα, πιστῶς δὲ τοῦ ἀκολούθου μαρτυροῦντος, πῶς ἂν

1 μὴ ὑπαχθῆναι δὲ τῇ γραφῇ? | εἶχε τούτου γε] γ' εἶχε τούτου A | 2 ἐπέθετο D.] ἐπέθετο | ἀγῶνα] κίνδυνον A. cf. II α 8 | 4 μὴ φανεράν A pr. | αὐτῷ del. J. | μὴ supra vers. A | 5 εἰ R.] οὐ | 6 ἀποτρέψαι R.] ἀποστρέψαι | libri post οὐδεὶς add. γὰρ. del. Kayser (γ' ἂν R.) | ἐπεβούλευσεν] σ supra vers. A | 8 ἡσσαν A pr. | ἐπέθετο αὐτῷ Mr. et S. | 9 εὐδ. μὲν ix.] ix. μὲν εὐδ. A | 11 ἀποστερηθ... A pr. teste Siggio | 12 εἰκότως] αἰτίαν ἔχοντας β 10 | τοὺς (ὄντως) ἀποκτείναντας R. | 13 ἡμῖν malim abesse | 15 εἰκότως A pr. | 16 ὁ add. Weldner | ἐπὶ Ald.] ὑπὸ | 17 τὰ τοιαῦτα] ταῦτα A | 18 φανερός NA pr. | 18 et 19 αὐτοῦ libri | 22 νν. σαφῆ μὲν — ἀκολουθεῖ αὐτῶν: legebantur post ἰδίως δ' — γενήσεται. transp. J.

δικαίως ἀπολύετε αὐτόν; ἀδίκως δ' ἀπολυομένου τούτου ὑφ' ὑμῶν ἡμῖν μὲν προστρόπαιος ὁ ἀποθανὼν οὐκ ἔσται, ὑμῖν δὲ ἐνδύμιος γενήσεται. ταῦτα οὖν εἰδότες βοηθεῖτε μὲν τῷ ἀποθανόντι, τιμωρεῖσθε 11 δὲ τὸν ἀποκτείναντα, ἀγνεύετε δὲ τὴν πόλιν. τρία γὰρ ἀγαθὰ πρά- 8 ζετε· ἐλάσσους μὲν τοὺς ἐπιβουλεύοντας καταστήσετε, πλείους δὲ τοὺς τὴν εὐσέβειαν ἐπιτηδεύοντας, ἀπολύεσθε δ' αὐτοὶ τῆς ὑπὲρ τούτου μαρίας.

δ.

ΕΞ ΑΠΟΛΟΓΙΑΣ Ο ΥΣΤΕΡΟΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

10

[Ἰδοῦ, φησὶν, ἐγὼ καὶ ἡ ἀτυχία μου. δεικτικῶς δὲ λέγει, ἐαυτὸν αἰνιτόμενος. — οὗτος, φησὶν, ἐγὼ παραδίδωμι ἑμαυτὸν καὶ τῇ ἀτυχίᾳ μου καὶ τῇ τούτων κακουργίᾳ.] Τεκμήριον τοῦ μὴ πεφονευκέναι τίθησιν ὁ ἀπολογούμενος τὸ μηδαμοῦ προελθεῖν ἐκείνης τῆς νυκτός, καὶ περὶ τού- 15 του πάντας τοὺς παῖδας εἰς βάσανον παραδίδωσιν.

Ἰδοῦ ἐγὼ τῇ τε ἀτυχίᾳ, ἣν οὐ δικαίως αἰτιῶμαι, ὡς οὗτοί φα- σιν, ἐκὼν ἑμαυτὸν ἐγχειρίζω, τῇ τε τούτων ἐχθρᾷ, δεδιὼς μὲν τὸ

2 Ammonius de differ. v. ἐνδύμημα: τὸ δ' ἐνδύμιον ἐτίθετο ἐπὶ τοῦ προστρόπαιου παρ' Ἀττικοῖς. ὁ γοῦν Ἀντιφῶν ἐν τοῖς φονικοῖς φησὶ τεθνεὼς οὗτος ὑμῖν ἐνδύμιος γενήσεται | 4 Harpocratio: ἀγνεύετε τὴν πόλιν Ἀντιφῶν ἐν τῷ β' ἀντὶ τοῦ ἀγνίζετε. Bekkeri Anecd. I p. 338: ἀγνεύετε (ἀγνεύεται cod.) τὴν πόλιν Ἀντιφῶν (ἀντὶ τοῦ cod.) ἐκ κατηγορίας (φόνου ἀ)παρασήμου ἀντὶ τοῦ ἀγνίζετε (ἀγνίζεται cod.) quam glossam correxit Mr. an fuit olim utrobique scriptum: Ἄ. ἐν τῷ β' ἐκ κατηγορίας φόνου ἀπαρασήμου? similiter Maussacus ad l. Harp.

2 μὲν supra versum A | 7 subicit N ἐκκατηγορίας ὁ ὕστερος. | 8 δ.— ΥΠΟΘΕΣΙΣ] ἡ ὑπόθεσις (A om. artic.) τοῦ ἐξ ἀπολογίᾳ ὕστερου (acc. atramento appictus in A, reliqua ut omnia huiusmodi minio scripta) τοῦ ἐξῆσ NA | 11 vv. ἰδοῦ — κακουργίᾳ scholia duo diversa esse primis oral. verbis adscripta monuit Bl. | 13 δὲ post τεκμ. add. A corr. 2 | πεφονευκέναι J.] πεποιτηκέναι | 15 argumento NA subiciunt ἐξ ἀπολογίᾳ ὁ ὕστερος | 16 ἡ τε NA pr. (corr. 2).

μέγεθος τῆς διαβολῆς αὐτῶν, πιστεύων δὲ τῇ ὑμετέρᾳ γνώμῃ τῇ τε ἀληθείᾳ τῶν ἐξ ἐμοῦ πραχθέντων. ἀποστερούμενος δὲ ὑπ' αὐτῶν μηδὲ τὰς παρούσας ἀτυχίας ἀνακλαύσασθαι πρὸς ὑμᾶς, ἀπορῶ εἰς ἡντινα ἄλλην σωτηρίαν χρῆ με καταφυγεῖν. καινότατα γὰρ δὴ, εἰ χρῆ καινότατα μᾶλλον ἢ κακουργότατα εἶπεῖν, διαβάλλουσί με. κα- 5 τήγοροι γὰρ καὶ τιμωροὶ φόνου προσποιούμενοι εἶναι, ὑπεραπολογούμενοι τῆς ἀληθοῦς ὑποψίας ἀπάσης, διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ ἀποκτείναντος αὐτὸν ἐμὲ φονέα φασὶν εἶναι, δρῶντες δὲ τάναντία ὧν προστέτακται αὐτοῖς, φανερόν ὅτι ἀδίκως ἐμὲ μᾶλλον ἀποκτεῖναι ζητοῦ- 8 σιν ἢ τὸν φονέα τιμωρεῖσθαι. ἐμὲ δὲ προσῆκεν οὐδὲν ἄλλο ἢ πρὸς 10 τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀκολούθου ἀπολογηθῆναι· οὐ γὰρ μηνυτῆς οὐδ' ἐλεγκτῆρ τῶν ἀποκτεινάντων εἰμί, ἀλλὰ διωκόμενος ἀποκρίνομαι. ὁμως δὲ περιεργαστέον, ἵνα ἐκ παντὸς τρόπου τούτους τε ἐπιβουλεύ- 4 οντάς μοι ἐμαυτὸν τε ἀπολυόμενον ἐπιδείξω τῆς ὑποψίας. τὴν μὲν οὖν ἀτυχίαν ἢ με διαβάλλουσιν, εἰς εὐτυχίαν αἰτοῦμαι μεταστῆναι. 16 ἀξιώ δ' ὑμᾶς ἀπολύσαντάς με μακαρίσαι μᾶλλον ἢ καταλαβόντας ἀσεβῆσαι.

Φασὶ δὲ τῶν μὲν ἐντυχόντων παιομένοις αὐτοῖς οὐδένα ὄντινα οὐκ εἰκότερον εἶναι σαφῶς πυθόμενον τοὺς διαφθείραντας αὐτοὺς εἰς 8 οἶκον ἀγγεῖλαι ἢ ἀπολιπόντα οἴχεσθαι. ἐγὼ δὲ οὐδένα οὕτω θερμόν 20 καὶ ἀνδρεῖον ἄνθρωπον εἶναι δοκῶ, ὄντινα οὐκ ἂν ἄωρι τῶν νυκτῶν νεκροῖς ἀσπαίρουσι συντυχόντα πάλιν ὑποστρέψαντα φεύγειν μᾶλλον ἢ πυνθανόμενον τοὺς κακούργους περὶ τῆς ψυχῆς κινδυνεύσαι. τούτων δὲ μᾶλλον ἂ εἶκός ἦν δρασάντων, οἱ μὲν ἐπὶ τοῖς ἱματίοις διαφθείραντες αὐτοὺς οὐκ ἂν ἐτι εἰκότως ἀφίοντο, ἐγὼ δὲ ἀπήλλαγμαί 25 6 τῆς ὑποψίας. εἰ δὲ ἐκηρύσσοντο ἢ μὴ ἄλλοι τινὲς κακουρῆσαι ἅμα τῷ τούτων φόνῳ, τίς οἶδεν; οὐδενὶ γὰρ ἐπιμελὲς ἦν σκοπεῖν ταῦτα.

1 3' ante ὑμετέρᾳ ins. Spengel | 7 τῆς ἀλ. ὑπ. ἀπ.] τῆς ὑποψίας πα-
σας τῆς ἀληθοῦς A | 14 μοι] μου NA pr. | 17 ἀσεβῆσαι J.] ἐλεῆσαι. vid.
R. ad h. l. et cf. III β 11 | 18 εὐτυχούντων A pr. | παιομένοις in marg.
A | ὄντινα] οὕτινα ut vid. A pr. | 19 αὐτὸς A pr. | 20 ἀπολιπόντα Ges-
ner] ἀπολιπόντας | 21 ἄωρι τῆς νυκτὸς A | 25 ἀφίοντο A pr. (corr. 2),
ἀφίοντο N | 26 ἐκηρύσσετε — ἄλλο τι κακούρημα?

ἀφανούς δὲ ὄντος τοῦ κηρύγματος, οὐδὲ ὑπὸ τούτων τῶν κακουργῶν
 ἀπιστον διαφθαρήναι αὐτόν. τοῦ | δὲ θεράποντος πῶς χρή πιστοτέ-⁷₁₂₀
 ραν τὴν μαρτυρίαν ἢ τῶν ἐλευθέρων ἡγεῖσθαι; οἱ μὲν γὰρ ἀτιμοῦν-
 ταί τε καὶ χρήμασι ζημιοῦνται, ἐὰν μὴ ἀληθῆ δοκῶσι μαρτυρῆσαι·
 5 ὁ δὲ οὐκ ἔλεγχον παρασχῶν οὐδὲ βάσανον ποῦ δίκην δώσει; ἢ τίς
 ἔλεγχος ἔσται; ἀκινδύνως δὲ μέλλων μαρτυρεῖν οὗτός τε οὐδὲν θου-
 μαστόν ἔπαθεν ὑπὸ τῶν κυρίων ἐχθρῶν μοι ὄντων πεισθεὶς καταφεύ-
 δεσθαί μου· ἐγὼ τε ἀνόσι' ἂν πάσχοιμι, εἰ μὴ πιστῶς καταμαρτυρη-
 θεὶς διαφθαρείην ὑφ' ὑμῶν. μὴ παραγενέσθαι δὲ με τῷ φόνῳ ἀπί-
 10 στότερον ἢ παραγενέσθαι φασὶν εἶναι. ἐγὼ δ' οὐκ ἐκ τῶν εἰκότων
 ἀλλ' ἔργῳ δηλώσω οὐ παραγενόμενος. ὅποσοι γὰρ δοῦλοί μοι ἢ
 δοῦλαί εἰσι, πάντας παραδίδωμι βασανίσαι· καὶ ἐὰν μὴ φανῶ ταύτη
 τῇ νυκτὶ ἐν οἴκῳ καθεύδων ἢ ἐξελθῶν ποῦ, ὁμολογῶ φονεὺς εἶναι.
 ἢ δὲ νῦξ οὐκ ἄσημος· τοῖς γὰρ Διπολείοις ὁ ἀνὴρ ἀπέθανε. περὶ δὲ
 15 τῆς εὐδαιμονίας, ἧς ἔνεκα τρέμοντά μὲ φασὶν εἰκότως ἀποκτεῖναι
 αὐτόν, πολὺ τάναντία ἔστί. τοῖς μὲν γὰρ ἀτυχοῦσι νεωτερίζειν συμ-
 φέρει· ἐκ γὰρ τῶν μεταβολῶν ἐπίδοξος ἢ δυσπραγία μεταβάλλειν
 αὐτῶν ἔστί· τοῖς δ' εὐτυχοῦσιν ἀτρεμίζειν καὶ φυλάσσειν τὴν παρού-
 σαν εὐπραγίαν· μεδισταμένων γὰρ τῶν πραγμάτων δυστυχεῖς ἐξ
 20 εὐτυχοῦντων καθίστανται. ἐκ δὲ τῶν εἰκότων προσποιούμενοί με¹⁰
 ἐλέγχειν, οὐκ εἰκότως ἀλλ' ὄντως φονέα μὲ φασὶ τοῦ ἀνδρός εἶναι.
 τὰ δὲ εἰκότα ἄλλα πρὸς ἐμοῦ μᾶλλον ἀποδέδεικται ὄντα. ὁ τε γὰρ
 καταμαρτυρῶν μου ἀπιστος ἐλήλεγκται ὢν, ὁ τε ἔλεγχος οὐκ ἔστι·

4 ἐάν] ἐὰ in ras. trium quatuorve litt. A | 5 παρασχόμενος N corr. 2
 (perierat v et posterior pars literae ω) | ποῦ R] τι οὐ (m. 2 super : add.
 vx, voluit τίνα) N, οὐ A | ἢ τίς R.] εἰ τίς | 6 ἀκινδύνως τε (τέ A) οὗτός
 (οὗτος N) γε μέλλων μαρτυρεῖν libri. particulas corr. R., οὗτός τε transp.
 Bl. | 7 κυρίως NA corr. | 9 ὑπ' αὐτῶν A pr. | 11 ὅποσοι A pr. N pr. |
 δοῦλοί] δοῦδοι A pr. ut vid. | μοι ἢ δοῦλαί] ἢ δοῦλαι μοι A | 13 πα-
 θεύδων A pr. | ποι R. | 14 Διπολείοις A corr. | 15 εὐδαιμονίας] v in
 ras. duarum ut vid. litt. A | 16 μὲν om. A | ἀτυχοῦσι νεωτερίζειν Ald.]
 ἀτυχοῦσιν ἐταφίζειν | 17 μεταβαλεῖν αὐτοῖς R. | 19 δὲ pro γὰρ A |
 πραγμάτων St.] πραγματειῶν | 22 τὰ δὲ τ' εἰκότα τὰ τ' ἄλλα Spengel.

τά τε τεκμήρια ἐμά, οὐ τούτων ὄντα ἐδήλωσα· τά τε ἔγνη τοῦ φό-
νου οὐκ εἰς ἐμέ φέροντα ἀλλ' εἰς τοὺς ἀπολυομένους ὑπ' αὐτῶν ἀπο-
δέδεικται. πάντων δὲ τῶν κατηγορηθέντων ἀπίστων ἐλεγχθέντων,
οὐκ ἐάν ἀποφύγω οὐκ ἔστιν ἐξ ὧν ἐλεγχθῆσονται οἱ κακουργοῦντες,
ἀλλ' ἐάν ἐλεγχθῶ, οὐδεμία ἀπολογία τοῖς διωκομένοις ἀρκουσά 5
ἔστιν.

- 11 Οὕτω δὲ ἀδίκως διώκοντές με αὐτοὶ μὲν ἀνοσίως ἀποκτείναι ζη-
τοῦντες καθαροὶ φασιν εἶναι, ἐμὲ δὲ ὅς εὐσεβεῖν ὑμᾶς πείδω, ἀνόσια
δραῖν λέγουσιν. ἐγὼ δὲ καθαρὸς ὧν πάντων τῶν ἐγκλημάτων ὑπὲρ
(τε) ἐμαυτοῦ ἐπισκῆπτω αἰδεῖσθαι τὴν τῶν μηδὲν ἀδικούντων εὐσε- 10
βειαν, ὑπὲρ τε τοῦ ἀποθανόντος ἀναμιμνήσκων τὴν ποινὴν παραινῶ
ὑμῖν μὴ τὸν ἀναίτιον καταλαβόντας τὸν αἴτιον ἀφεῖναι· ἀποθανόντος
12 γὰρ ἐμοῦ οὐδεὶς ἔτι τὸν αἴτιον ζητήσῃ. ταῦτα οὖν σεβόμενοι ὁσίως
καὶ δικαίως ἀπολύετε με, καὶ μὴ μετανοήσαντες τὴν ἀμαρτίαν γνῶτε·
ἀνίατος γὰρ ἢ μετάνοια τῶν τοιούτων ἐστίν.

15

3.

ΤΕΤΡΑΛΟΓΙΑ Β.

α.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΦΟΝΟΥ ΑΚΟΥΣΙΟΥ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

20

Δύο παῖδες ἐν γυμνασίοις ἠκόντιζον· συνέβη δὲ τὸν μὲν ἐντέχνως
ἀφεῖναι τὸ βέλος, τὸν δ' ἕτερον ὑπὸ τὴν φορὰν τοῦ ἀκοντίου δραμόντα
πληγῆναι. τελευτήσαντος δὲ τοῦ παιδὸς ὁ τούτου πατὴρ κατηγορεῖ τοῦ

---

12 Suidas v. καταλαβεῖν: οἱ δὲ ῥήτορες καὶ ἐπὶ τοῦ κολάζειν. Ἄντι-
φῶν· μὴ ἀναίτιον καταλαβόντες τὸν αἴτιον.

---

1 τούτων J.] τούτου | 2 ὑπ' αὐτῶν ἀποδέδ. Schoell] ἀποδέδ. ὑπ' αὐ-
τῶν | 5 ἐλεγχθῶ A pr. (corr. 2) | 8 ὅς] ὡς NA pr. | 10 τε add. Bl. (μὲν
requir. Bk.) | 11 ὑπὲρ δὲ ante Bl. | vv. ἀναμιμνήσκων — ἀποθανόντος
om. N | 12 καταβλόντας A pr. | 15 N subicit ὁ ὕστερος ἐξ ἀπολογίας |
16 3 — ΥΠΟΘΕΣΙΣ] ὑπόθεσις τῆς ἐξῆς τετραλογίας: NA | 21 ἐν γυμ-
νασίῳ Mr.

βαλόντος ὡς ἀνδροφόνου· ὁ δὲ μετατίθησι τὴν αἰτίαν τῆς πληγῆς ἐπὶ τὸν δραμόντα. ὄθεν οἱ μὲν ἀντέκλημα τὴν στάσιν, οἱ δὲ μετάστασιν λέγουσιν.

Τὰ μὲν ὁμολογούμενα τῶν πραγμάτων ὑπὸ τε τοῦ νόμου κατα-
 8 κέχριται ὑπὸ τε τῶν ψηφισαμένων, οἱ κύριοι πάσης τῆς πολιτείας εἰ-
 σὶν· ἐὰν δὲ τι ἀμφισβητήσιμον ᾖ, τοῦτο ὑμῖν ὧ ἄνδρες πολῖται προ-
 10 τέτακται διαγνῶναι. οἶμαι μὲν οὖν οὐδὲ ἀμφισβητήσειν πρὸς ἐμὲ
 τὸν διωκόμενον· ὁ γὰρ παῖς μου ἐν γυμνασίῳ ἀκοντισθεὶς διὰ τῶν
 πλευρῶν ὑπὸ τούτου τοῦ μεираκίου παραχρῆμα | ἀπέθανεν. ἐκόντα 121
 10 μὲν οὖν οὐκ ἐπικαλῶ ἀποκτεῖναι, ἄκοντα δέ. ἐμοὶ δὲ οὐκ ἐλάσσω·
 τοῦ ἐκόντος ἄκων τὴν συμφορὰν κατέστησε. τῷ δὲ ἀποθανόντι αὐτῷ
 μὲν οὐδὲν ἐνθύμιον, τοῖς δὲ ζῶσι προσέθηκεν. ὑμᾶς δὲ ἀξιῶ ἐλεοῦντας
 μὲν τὴν ἀπαιδίαν τῶν γονέων, οἰκτείροντας δὲ τὴν ἄωρον τοῦ ἀπο-
 15 θανόντος τελευταίην, εἰργοντας ὧν ὁ νόμος εἰργεῖ τὸν ἀποκτείναντα
 15 μὴ περιορᾶν ἅπασαν τὴν πόλιν ὑπὸ τούτου μαινομένην.

β.

ΛΠΟΛΟΓΙΑ ΦΟΝΟΥ ΑΚΟΥΣΙΟΥ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ὁ τοῦ ἀκοντίσαντος πατὴρ ἑαυτῷ φησὶν αἴτιον γενέσθαι τὸν ἀποθα-
 20 νόντα τοῦ φόνου. φερομένου γὰρ τοῦ ἀκοντίου ὑπέδραμεν ὑπὸ τὸν σκο-
 πόν, ὄθεν (δικαίως) ἂν αὐτὸν ἑαυτοῦ φονέα νομίζεσθαι. ἔστιν οὖν ἡ στά-
 σις μετάστασις, οὐ συγγνώμη ὡς τινες ἐνόμιζον.

2 ἀντέκλημα A pr. (corr. 2) | 3 argumento subiectum κατηγορίᾳ φό-
 νου ἀκουσίου NA | 4 ὁμολογούμενα] ὁ in ras. A | 5 ἂ κύρια — ἐστίν? |
 6 ὑμῖν ὧ ἄνδρες] ὑμ. evanidis literis seqq. N | πολῖται A pr. | 7 οἶμαι
 μὲν οὖν] μαι μὲν οὖν in ras. A (pr. om. οὖν) | οὖν οὐδέ] ουν (reliqua eva-
 nuerunt) N | 10 ἐλάσσω A pr. | 12 iure haesit Bl. in vv. οὐδὲν ἐνθύ-
 μιον | 14 εἰργοντας A pr. | εἰργεῖ A pr., εἰργεῖν N | 15 excipiunt oratio-
 nem vv. κατηγορίᾳ φόνου ἀκουσίου: N | 16 β. — ΥΠΟΘΕΣΙΣ] ὑπέθεσις
 τοῦ ἐξῆς: NA | 20 ὑπέδραμειν? | 21 δικαίως ins. Mr. | οὖν om. A | 22
 post argum. infertur ἀπολογίᾳ φόνου ἀκουσίου NA.

Νῦν δὴ φανερόν μοι ὅτι αὐταὶ αἱ συμφοραὶ καὶ χρεῖται τοὺς τε ἀπράγμονας εἰς ἀγῶνας . . . τοὺς τε ἡσυχίους τολμᾶν τά τε ἄλλα παρὰ φύσιν λέγειν καὶ δρᾶν βιάζονται. ἐγὼ γὰρ ἤκιστα τοιοῦτος ὢν καὶ βουλομένος εἶναι, εἰ μὴ πολὺ γε ἔψευσμαι, ὑπ' αὐτῆς τῆς συμφορᾶς ἠναγκάσθην νῦν παρὰ τὸν ἄλλον τρόπον ὑπὲρ 5 πραγμάτων ἀπολογεῖσθαι, ὢν ἐγὼ χαλεπῶς μὲν τὴν ἀκριβείαν ἔγνω, ἐπὶ δὲ ἀπορωτέρω διακίμαι ὅπως χρῆ ὑμῖν ἐρμηνεῦσαι ταῦτα. ὑπὸ δὲ σκληρᾶς ἀνάγκης βιάζομενος, καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ὑμέτερον ἔλεον, ὡς ἄνδρες δικασταί, καταπεφευγῶς δέομαι ὑμῶν, ἐάν ἀκριβέστερον ἢ ὡς σύνηθες ὑμῖν δοξῶ εἰπεῖν, μὴ διὰ τὰς προειρημένους τύ- 10 χας ἀποδεξαμένους μου τὴν ἀπολογία ὁξῆ καὶ μὴ ἀλήθειαν τὴν κρίσιν ποιήσασθαι· ἢ μὲν γὰρ δοξὰ τῶν πραχθέντων πρὸς τῶν λέγειν δυναμένων ἐστίν, ἢ δὲ ἀλήθεια πρὸς τῶν δίκαια καὶ ὅσια πρᾶσσόντων.

Ἔδοκον μὲν οὖν ἐγωγε ταῦτα παιδεύων τὸν υἱὸν ἐξ ὧν μάλιστα 15 τὸ κοινὸν ὠφελεῖται, ἀμφοῖν τι ἡμῖν ἀγαθὸν ἀποβήσεσθαι· συμβέβηκε δὲ μοι πολὺ παρὰ γνώμην τούτων. τὸ γὰρ μειράκιον οὐχ ὕβρει οὐδὲ ἀκολασίᾳ, ἀλλὰ μελετῶν μετὰ τῶν ἡλικίων ἀκοντίζειν ἐν τῷ γυμνασίῳ ἔβαλε μὲν, οὐκ ἀπέκτεινε δὲ οὐδένα κατὰ γε τὴν ἀλήθειαν ὧν ἐπραξεν, ἀλλου δ' εἰς αὐτὸν ἀμαρτοντος εἰς ἀκουσίους αἰτίας ἤλ- 20 θεν. τοῦ γὰρ παιδὸς ὑπὸ τὴν τοῦ ἀκοντίου φορὰν ὑποδραμόντος καὶ τὸ σῶμα προστήσαντος, ... τοῦ σκοποῦ τυχεῖν, ὃ δὲ ὑπὸ τὸ

1 φανερόν μοι ex φανερόν A | 2 καταστῆναι inser. R. | τὰ τε ἄλλα] τὰ τε ἄλλα καὶ S. immo ἀπαντάς τε coll. γ 1 | 5 τῆς supra vers. A | νῦν erasum A, ἂν N | 6 τῶν πραγμάτων A pr. | 7 ὡς χρῆ ante Bl. | 8 κἄν αὐτὸς NA pr. | 10 ὑμῖν supra vers. A | διὰ τ. πρ. τ.] nondum expedita | 11 R.: «ante ἀποδεξ. deesse videtur aliquod adverbium, e. c. ἀπηνῶς aut σκληρῶς aut τραχέως aut simile quoddam aliud». nisi vero in eis quae praecedunt latet aliquid eiusmodi | 15 μὲν οὖν] μὲν A pr., γοῦν N | 16 ἀποβήσεται A pr. | 17 πολὺ τάναντία τούτων? | 18 ἐν Bk.] ἐπὶ | 19 ἀπέκτεινε δὲ οὐδένα] εἶνε δὲ οὐ in ras. A (om. pr. οὐδένα) | 20 ἀλλ' οὐδεὶς N et fl. A pr. | αὐτὸν NA pr. | 21 νν. τοῦ δὲ (γὰρ Bl.) παιδὸς — προσέβλεπεν ἡμῖν legebantur post εἰ μὲν γὰρ — φονεῦσιν εἶναι transpos. Bl. | 22 ὃ μὲν ἐκωλύθη inser. R. (ἔ μὲν τοῦ σκοποῦ τυχεῖν διεκωλύθη D.)

ἀκόντιον ὑπελθὼν ἐβλήθη, καὶ τὴν αἰτίαν οὐχ ἡμετέραν οὔσαν προσ-
 ἔβαλεν ἡμῖν. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀκόντιον ἐξω' τῶν ὄρων τῆς αὐτοῦ πο-
 ρείας ἐπὶ τὸν παῖδα ἐξενεχθὲν ἔτρωσεν αὐτόν, οὐδεὶς (ἄν) ἡμῖν λόγος
 ὑπελείπετο μὴ φρονεῦσιν εἶναι· διὰ δὲ τὴν ὑποδρομὴν βληθέντος τοῦ
 5 παιδὸς τὸ μὲν μειράχιον οὐ δικαίως ἐπικαλεῖται — οὐδένα γὰρ ἔβαλε
 τῶν ἀπὸ τοῦ σκοποῦ ἀρεστώτων — ὁ δὲ παῖς εἴπερ ἐστὼς φανερός
 ὑμῖν ἐστὶ μὴ βληθεὶς, ἐκουσίως ὑπὸ τὴν φορὰν τοῦ ἀκοντίου ὑπελ-
 θὼν, ἐτι σαφέστερως δηλοῦται διὰ τὴν αὐτοῦ ἀμαρτίαν ἀποθανῶν·
 οὐ γὰρ ἂν ἐβλήθη ἀτρεμίζων καὶ μὴ διατρέχων. ἀκουσίῳ δὲ τοῦ
 10 φόνου ἐξ ἀμφοῖν [ὑμῖν] ὁμολογουμένου γενέσθαι, ἐκ τῆς ἀμαρτίας,
 ὁποτέρου αὐτῶν ἐστίν, ἐτι σαφέστερον (ἄν) ὁ φονεὺς ἐλεγχθεῖη.
 οἱ τε γὰρ ἀμαρτάνοντες ὧν ἂν ἐπινοήσωσι δρᾶσαι, οὗτοι πρά-
 κτορες τῶν ἀκουσίων εἰσίν· οἱ τε ἀκούσιόν τι ὄρωντες [ἢ πάσχοντες],
 οὗτοι τῶν παθημάτων αἴτιοι γίνονται. τὸ μὲν τίνυν μειράχιον περὶ
 15 οὐδένα οὐδὲν ἤμαρτεν. οὔτε γὰρ ἀπειρημένον ἀλλὰ προστεταγμένον
 ἐξεμελέτα, οὔτε ἐν γυμναζομένοις ἀλλ' ἐν τῇ τῶν ἀκοντιζόντων τάξει
 ἤκοντιζεν, οὔτε τοῦ σκοποῦ ἀμαρτῶν, εἰς τοὺς ἀρεστώτας ἀκοντίσας,
 τοῦ παιδὸς ἔτυχεν, ἀλλὰ πάντα ὀρθῶς ὡς ἐπενόει ὄρων ἔδρασε μὲν
 οὐδὲν ἀκούσιον, ἔπαθε δὲ διακωλυθεὶς τοῦ σκοποῦ τυχεῖν. ὁ δὲ | παῖς
 20 βουλόμενος προδραμεῖν, τοῦ καιροῦ διαμαρτῶν ἐν ᾧ διατρέχων οὐκ 122
 ἂν ἐπλήγη, περιέπεσεν οἷς οὐκ ἠθέλεν, ἀκουσίως δὲ ἀμαρτῶν εἰς
 ἑαυτὸν οἰκειαῖς συμφοραῖς κέχρηται, τῆς δ' ἀμαρτίας τετιμωρημέ-
 νος ἑαυτὸν ἔχει τὴν δίκην, οὐ συνηδομένων μὲν οὐδὲ συνεδελόντων
 ἡμῶν, συναλγούντων δὲ καὶ συλλυπουμένων. τῆς δὲ ἀμαρτίας

2 αὐτοῦ N | 3 ἄν add. D. | 4 φρονεῦσιν Bk.] φρονεῦς | 6 φανερός NA
 pr. | 7 ὑμῖν mihi suspectum | 8 αὐτοῦ libri | 10 vv. ἐξ ἀμφοῖν rectius
 abessent | ὑμῖν absurdum, nec magis ferendum ἡμῖν (St.) aut ἡμῶν (Bl.).
 vid. Observ. Antiph. p. 10 | 11 ἐτι D.] ἐτι δὲ (post ἐστίν plene distinguitur
 in NA) | ἄν add. D. | 12 τί δρᾶσαι libri. corr. Mr. | 13 οἱ τε Spengel] οἱ
 δὲ | ἀκούσιόν Pahle] ἐκούσιόν | ἢ πάσχοντες del. idem cum Spengello |
 15 οὐδὲν ἤμ.] ἤμ. οὐδὲν A | 16 ἐμελέτα N | ἐν (τοῖς) γυμν. R. | 17 ἀμαρ-
 τῶν A corr. | ἐρεστώτας A pr. (corr. 2) | 18 πάντας A pr. | 20 προδρα-
 μεῖν Bl. | καιροῦ Spengel] χώρου (χρόνου R.) | 23 συνεδελόντων A pr.

εἰς τοῦτον ἠκούσης τό (τε) ἔργον οὐχ ἡμέτερον ἀλλὰ τοῦ ἑξαμαρτόντος
 ἐστί, τό τε πάθος εἰς τὸν δράσαντα ἐλθὸν ἡμᾶς μὲν ἀπολύει τῆς
 9 αἰτίας τὸν δὲ δράσαντα δικαίως ἅμα τῇ ἀμαρτίᾳ τιτιμώρηται. ἀπο-
 λύει δὲ καὶ ὁ νόμος ἡμᾶς, ὃ πιστεύων, εἴργοντι μῆτε ἀδίκως μῆτε
 δικαίως ἀποκτείνειν, ὡς φρονεῖ με διώκει. ὑπὸ μὲν γὰρ τῆς αὐτοῦ 5
 τοῦ τεθνεώτος ἀμαρτίας ὅδε ἀπολύεται μηδὲ ἀκουσίως ἀποκτείνειν
 αὐτόν· ὑπὸ δὲ τοῦ διώκοντος οὐδ' ἐπιχαλούμενος ὡς ἐκὼν ἀπέκτεινεν,
 ἀμφοῖν ἀπολύεται τὸν ἐγκλημάτειν, (μῆτ' ἄκων) μῆτε ἐκὼν ἀπο-
 10 κτείνειν. ἀπολυόμενος δὲ ὑπὸ τε τῆς ἀληθείας τῶν πραγθέντων ὑπὸ
 τε τοῦ νόμου καθ' ὃν διώκεται, οὐδὲ τῶν ἐπιτηδευμάτων εἴνεκα δι- 10
 καιοι τοιούτων κακῶν ἀξιοῦσθαί ἐσμεν. οὗτός τε γὰρ ἀνόσια πείσε-
 ται τὰς οὐ προσηκούσας φέρων ἀμαρτίας, ἐγὼ τε μᾶλλον μὲν οὐδέν,
 ἐμοίως δὲ τούτῳ ἀναμάρτητος ὢν, εἰς πολλαπλασίους τούτου συμ-
 φορὰς ἤξω· ἐπὶ τε γὰρ τῇ τούτου διαφθορᾷ ἀβίωτον τὸ λειπόμενον
 τοῦ βίου διάξω, ἐπὶ τε τῇ ἐμαυτοῦ ἀπαιδίᾳ ζῶν ἐπι κατορυχθή- 15
 σομαι.

11 Ἐλεοῦντες μὲν οὖν τοῦδε μὲν τοῦ νηπίου τὴν ἀναμάρτητον
 συμφορὰν, ἐμοῦ δὲ τοῦ γηραιοῦ καὶ ἀθλίου τὴν ἀπροσδοκῆτον κακο-
 πάθειαν, μὴ καταψηφισάμενοι δυσμύρους ἡμᾶς καταστήσητε, ἀλλ'
 ἀπολύοντες εὐσεβεῖτε. ὃ τε γὰρ ἀποθανῶν συμφοραῖς περιπεσῶν οὐκ 20

---

18 Pollux II 13: γέρων, προγέρως, γηραιός, ὡς Θουκυδίδης καὶ Ἀν-
 τιφῶν, ἐσχατογέρως, βαθυγέρως.

---

1 εἰς τοῦτο libri. corr. R. | τό τ' Spengel (τό τε Bl.) | 4 εἴργοντι
 A pr. | 5 τῆς αὐτοῦ] . . . . τ . . . A pr. (αὐτῆς τῆς?) | 7 οὐδ' ἐπιχλού-
 μενος ὡς] ὡς ἐπιχλούμενος A pr. | 8 μῆτ' ἄκων ins. Ald. | μῆθ' ἐκὼν
 A | 9 ὑπὸ τε τῆς ἀληθείας τοῦ νόμου ὑπὸ τε τῶν πραγθέντων A pr.
 (corr. literis α δ γ β supra positis) | 15 διδάξω A pr. | ἐπι κατορυχθήσο-
 μι R] ἐπι κατορυχθήσομι | 17 μὲν post ἐλεοῦντες om. A | τοῦδε] οὐδε
 (sic) N pr. (corr. 2) | νηπίου] νέου καὶ ἀνιπίου Kayser | 20 ἀποθανῶν]
 ἀμαρτῶν Bl., ἀμαρτῶν (οἰκείαις) Schoell.

ἀτιμώρητός ἐστιν, ἡμεῖς τε οὐ δίκαιαι τὰς τούτων ἁμαρτίας συμφέ-
ρειν ἐσμέν. τὴν [τε] οὖν εὐσέβειαν τούτων τῶν πραχθέντων καὶ τὸ
δίκαιον αἰδοῦμενοι ὁσίως καὶ δικαίως ἀπολύετε ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀδλιω-
τάτω ὄσο πατέρα καὶ παῖδα ἀώροις συμφοραῖς περιβάλητε.

5

γ.

ΕΚ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ Ο ΥΣΤΕΡΟΣ.

Ὅτι μὲν αὐτὴ ἡ χρεῖα παρὰ φύσιν καὶ λέγειν καὶ δρᾶν ἅπαντας
ἀναγκάζει, ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ δοκεῖ μοι σημαίνειν οὗτος· ἤκιστα γὰρ
ἐν γε τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ἀναιδῆς καὶ τολμηρὸς ὢν νῦν ὑπ' αὐτῆς
10 τῆς συμφορᾶς ἠνάγκασται λέγειν οἷα οὐκ ἂν ποτε ᾤμην ἐγὼ τοῦ-
τον εἶπειν. ἐγὼ τε γὰρ πολλῇ ἀνοίᾳ χρώμενος οὐκ ἂν ὑπέλαβον τοῦ-
τον ἀντειπεῖν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἓνα λόγον ἀντὶ δυοῖν λέξας τὸ ἡμισυ τῆς
κατηγορίας ἑμαυτὸν ἂν ἀπεστέρησα· οὗτός τε μὴ τολμῶν οὐκ ἂν
προεῖχε τῷ διπλασίῳ μου, ἓνα μὲν πρὸς ἓνα λόγον ἀπολογηθεῖς, ἀ
15 δὲ κατηγόρησεν ἀναποκρίτως εἰπών. τοσοῦτον δὲ προέχων ἐν τοῖς
λόγοις ἡμῶν, ἔτι δὲ ἐν οἷς ἔπρασσε πολλαπλάσια τούτων, οὗτος μὲν
οὐκ ὁσίως δεῖται ὑμῶν συχνῶς τὴν ἀπολογίαν ἀποδέχεσθαι αὐτοῦ·
ἐγὼ δὲ δράσας μὲν οὐδὲν κακόν, παθὼν δὲ ἄδλια καὶ δεινά, καὶ νῦν
ἔτι δεινότερα τούτων . . . ., ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ εἰς τὸν ὑμέτερον
20 ἔλεον καταπεφευγῶς δέσμαι ὑμῶν, ὧ ἄνδρες ἀνοσίων ἔργων τιμωροί,
ὁσίων δὲ διαγνώμονες, μὴ [ἔργα φανερά] ὑπὸ πονηρᾶς λόγων ἀκρι-
βείας πεισθέντας, ψευδῆ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραχθέντων ἠγγήσασθαι·
ἡ μὲν γὰρ πιστότερον ἢ ἀληθέστερον σύγκριται, ἡ δ' ἀδολώτερον

2 τε suspectum facit usus tetralogiarum | τούτων] ἡμῶν Pable deletis
ντ. τῶν πραχθέντων | 3 ὑμῶν A | 4 δύο A (corr. ut vid.) | περιβάλοιτε A.
subicit N ἀπολογία φόνου ἀκουσίῳ | 5 γ.—ΥΣΤΕΡΟΣ] ὁ ὑστερος ἐκκα-
τηγορίας AN | 9 γε] τε A pr. | 12 ἀντὶ δυοῖν λέξας R.] ἀντιδούς ἢ λέξας |
15 ἀναποκρίτως] πο supra vers. A | 16 ἔπραξε vel ἔδρασε Bl. | 17 συχνῶς]
εὐμενῶς R. | 18 δὲ δράσας R.] δ' ἔδρασα | 19 post τούτων inseruerim
παθεῖν κινδυνεύων | 21 ἔργα φανερά del. Fr. (S. post πεισθ. add. ἀφάνι-
σσι) | 22 πεισθέντες A corr. 2 | ἠγγήσασθε A pr., corr. ἠγγήσασθε.

ἡ δυνατώτερον λεγθήσεται. τῷ μὲν οὖν δικαίῳ πιστεύων ὑπερορῶ τῆς ἀπολογίας· τῇ δὲ σκληρότητι τοῦ δαίμονος ἀπιστῶν ὀρρωδῶ μὴ οὐ μόνον τῆς χρείας τοῦ παιδὸς ἀποστερηθῶ, ἀλλὰ καὶ αὐθέντην προσ-
⁵ 123 καταγωνισθέντα ὑφ' ὑμῶν | ἐπίδω αὐτον. εἰς τοῦτο γὰρ τολμηρῶς
καὶ ἀναιδεΐας ἤκει, ὥστε τὸν μὲν βαλόντα καὶ ἀποκτείναντα οὔτε 5
τρῶσαι οὔτε ἀποκτεῖναι φησι, τὸν δὲ οὔτε ψεύσαντα τοῦ ἀκόντιου
οὔτε ἐπινοήσαντα ἀκοντίσαι, ἀπάσης μὲν γῆς ἀμαρτόντα, ἀπάντων
δὲ σωμάτων, διὰ τῶν ἑαυτοῦ πλευρῶν διαπῆξαι τὸ ἀκόντιον λέγει.
ἐγὼ δὲ ἐκουσίως κατηγορῶν ἀποκτεῖναι αὐτὸν πιστότερος ἂν μοι
δοκῶ εἶναι ἢ οὗτος, (ὅς) μήτε βαλεῖν μήτε ἀποκτεῖναι φησι τὸ μει- 10
6 ράκιον. ὁ μὲν γὰρ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ καλούμενος ὑπὸ τοῦ παιδοτρί-
βου [ὅς ὑπέδεχτο τοῖς ἀκοντίζουσι τὰ ἀκόντια ἀναρῆσθαι], διὰ τὴν
τοῦ βαλόντος ἀκολασίαν πολεμίῳ τῷ τούτου βέλει περιπεσῶν, οὐδὲν
οὐδ' εἰς ἐν' ἀμαρτῶν, ἀθλίως ἀπέθανε· ὁ δὲ περὶ τὸν [τῆς ἀναιρέ-
σεως] καιρὸν πλημμελήσας οὐ τοῦ σκοποῦ τυχεῖν ἐκωλύθη, ἀλλ' 15
ἄθλιον καὶ πικρὸν σκοπὸν ἐμοὶ ἀκοντίσας ἐκὼν μὲν οὐκ ἀπέκτεινε,
μᾶλλον δὲ ἐκὼν οὔτε ἔβαλεν οὔτε ἀπέκτεινε, ἀκουσίως δὲ οὐχ ἴσσον
7 ἢ ἐκουσίως ἀποκτείνας μου τὸν παῖδα, τὸ παράπαν ἀρνούμενος
μὴ ἀποκτεῖναι αὐτὸν οὐδ' ὑπὸ τοῦ νόμου καταλαμβάνεσθαι φησιν,
ὅς ἀπαγορεύει μήτε δικαίως μήτε ἀδίκως ἀποκτείνειν. ἀλλὰ τίς ὁ 20
βάλλων ἐστίν; ὁ φόνος ὃν ἀνήκει εἰς τοὺς θεωμένους ἢ εἰς τοὺς παι-

1 ἡ δυνατώτερον [Mr.] καὶ ἀδυνατώτερον | 5 ἤκει] εἰ in ras. A | ἀποκτείναντα] ἀκοντίσαντα N | 6 ψεύσαντα] v supra vers. A | 7 ἀπάντων R.] πάντων | 8 αὐτοῦ A pr. | τὸ ἀκ. λέγει] λέγει τὸ ἀκ. A | 9 ἀκουσίως? | 10 ὅς add. Ald. | immo μήτε ἀκουσίως μήτε ἐκουσίως ἀποκτεῖναι coll. β 9 | φησι N | 12 ὅς — ἀναρῆσθαι del. J. | ὑπ. . . ἐχετο N literis ed evanidis | 13 πολεμίῳ merito displicet Nauckio | 14 εἰς ἐν libri. corr. Fr. | ἀμαρτῶν A pr. | ἀπέθανεν A | τῆς ἀναιρέσεως del J. | 15 ἐκωλύθη] κω a corr. habet A | 17 post μᾶλλον δὲ ἐκὼν inser. ἢ NA pr. | ἐκουσίως δὲ et mox ἢ ἀκουσίως NA pr. (corr. 2) | ἴσον A pr. (corr. 2) | 18 ἀποκτείνας J.] ἀποκτείναντός N, ἀποκτείνα . . . A pr., corr. 2 ἀπέκτεινέ | post τοπαράπαν (sic semper NA) οὐρανὸν δὲ | ἀρνούμενου NA pr. (corr. 2) | 21 βάλων A corr. 2 . Bk. ei. ἀλλὰ τίς ὁ βάλων; ἐς τίν' ὁ φόνος ἀνήκει; tentabam: ἀλλὰ τίνας μᾶλλον ἐστὶν ὁ φόνος; (πότερον ἀνήκει κτλ.

διαγωγούς; ὧν οὐδεὶς οὐδὲν κατηγορεῖ οὐ γὰρ ἀφανῆς ἀλλὰ καὶ λίαν
 φανερός ἔμαρτε αὐτοῦ ὁ θάνατος ἐστίν. ἐγὼ δὲ τὸν νόμον ὀρθῶς
 ἀγορεύειν ζημὴ τοὺς ἀποκτείναντας κολάζεσθαι· ὁ τε γὰρ ἄκων ἀπο-
 κτείνας ἀκουσίως κακοῖς περιπεσεῖν δίκαιός ἐστιν, ὁ τε διαφθαρεῖς
 οὐδὲν ἴσσον ἀκουσίως ἢ ἐκουσίως βλαφθεὶς ἀδικοῦτ' ἂν ἀτιμώρητος
 5 γενόμενος. οὐ δίκαιος δὲ ἀποφυγεῖν ἐστὶ διὰ τὴν ἀτυχίαν τῆς
 ἀμαρτίας. εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ . . . . . μηδὲ δι' ἐπιμελείας τοῦ θεοῦ ἢ
 ἀτυχία γίνεσθαι, ἀμάρτημα οὐσα τῷ ἀμαρτῶντι συμφορὰ δικάια
 γενέσθαι ἐστίν· εἰ δὲ ὀθ' ἰθὺς τῷ ὀράσαντι προσπίπτει ἀσε-
 10 βῶντι, οὐ δίκαιον τὰς θείας προσβολὰς διακωλύειν γίνεσθαι. ἔλε-
 ξαν δὲ καὶ ὡς οὐ πρέπει χρηστὰ ἐπιτηδεύοντας αὐτοὺς κακῶν ἀξιοῦ-
 σθαι· ἡμεῖς δὲ πῶς ἂν πρέποντα πάσχοιμεν, εἰ μηδὲν ὑποδεέστερα
 τούτων μελετῶντες θανάτῳ ζημιούμεθα; φάσκων δὲ ἀναμάρτητος
 εἶναι, καὶ ἀξίων τὰς συμφορὰς τῶν ἀμαρτῶντων εἶναι καὶ μὴ εἰς
 15 τοὺς ἀναμαρτήτους ἐκτρέπεσθαι, ὑπὲρ ἡμῶν λέγει. ὁ τε γὰρ παῖς
 μου εἰς οὐδένα οὐδὲν ἀμαρτῶν, ὑπὸ τούτου τοῦ μεираκίου ἀποθανών,
 ἀδικοῦτ' ἂν ἀτιμώρητος γενόμενος· ἐγὼ τε τοῦδε μᾶλλον ἀναμάρτη-
 τος ὧν θεινὰ πείσομαι, ἃ ὁ νόμος ἀποδίδωσί μοι μὴ τυχῶν παρ'
 ὑμῶν. ὡς δὲ οὐδὲ τῆς ἀμαρτίας οὐδὲ τοῦ ἀκουσίως ἀποκτείναι ἀπο- 10
 20 λύεται, ἀλλὰ κοινὰ ἀμφοτέρα ταῦτα ἀμφοῖν αὐτοῖν ἐστὶ, ἐξ ὧν αὐτοὶ
 λέγουσιν ὀθλώσω. εἴπερ ὁ παῖς διὰ τὸ ὑπὸ τὴν φορὰν τοῦ ἀκοντίου
 ὑπελθεῖν καὶ μὴ ἀτρέμας ἐστάναι φονεὺς αὐτὸς αὐτοῦ δίκαιος εἶναι
 ἐστίν, οὐδὲ τὸ μεираκίον καθαρὸν τῆς αἰτίας ἐστίν, ἀλλ' εἴπερ τούτου
 μὴ ἀκοντιζόντος ἀλλ' ἀτρέμα ἐστῶτος ἀπέθανεν ὁ παῖς. ἐξ ἀμφοῖν
 25 δὲ τοῦ φονοῦ γενομένου, ὁ μὲν παῖς εἰς αὐτὸν ἀμαρτῶν μᾶλλον ἢ

1 οὐδεὶς] οὐδενός Scheiba. requiro ὧν οὐδενός οὐδὲν κατηγορῶ | οὐ γὰρ]
 οὐδὲ A pr. | 4 ὁ τε δὲ φθαρεις N et ni fallor A pr. (corr. 2) | 5 ἐκουσίως ἢ
 ἀκουσίως NA pr. (corr. 2) | 7 ὑπὸ (τοῦ δρωντος αὐτοῦ) Bl. | μηδὲ δι' N,
 μηδὲ . . A pr., μηδεμείας corr. 2 | 9 εἰ δὲ δὴ θεία Bl.] ἢ δὲ ἀλγθεια N,
 . δὲ . . . θεια A pr., corr. 2 εἰ δὲ θεία | 11 οὐ supra versum A, om. N | 18
 ἀποδίδωσι N, δίδωσι A pr., corr. 2 δίδωσί | μοι in marg. A | 19 οὐδὲ τοῦ
 S.] τοῦδε τοῦ NA pr., τοῦδε τῷ A corr. 2 | 20 vv. ἐξ ὧν αὐτοὶ λέγουσιν
 ante δθλώσω collocavit Fahr. legebantur ante ἀπολύεται | 22 ὑπελθεῖν]
 ἐλθεῖν A | 23 ἀλλ' εἰ Kayser. requiritur πλὴν εἰ vel aliquid simile | 25
 αὐτὸν A pr.

κατὰ τὴν ἁμαρτίαν αὐτὸν τετιμώρηται — τέθνηκε γάρ — ὁ δὲ συλλήπτωρ καὶ κοινωὸς εἰς τοὺς οὐ προσήκοντας τῆς ἁμαρτίας γενόμενος πῶς δίκαιος ἀζήμιος ἀποφυγεῖν ἐστίν;

- 11 Ἐκ δὲ τῆς αὐτῶν τῶν ἀπολογουμένων ἀπολογίας μετόχου τοῦ μειρακίου τοῦ φόνου ὄντος, οὐκ ἂν δικαίως οὐδὲ ὀσίως ἀπολύετε αὐ- 5
τον. οὔτε γὰρ ἡμεῖς, οἱ διὰ τὴν τούτων ἁμαρτίαν διαφθαρέντες, αὐ-
θένται καταγνωσθέντες ὅσια ἀλλ' ἀνόσι' ἂν πάθειμεν ὑρ' ὑμῶν· οὐδ'
οἱ θανατώσαντες ἡμᾶς μὴ εἰργόμενοι τῶν προσηκόντων εὐσεβοῦντ'
ἂν ὑπὸ τῶν ἀπολυσάντων τοὺς ἀνοσίους. πάσης δ' ὑπὲρ πάντων τῆς
κληίδος εἰς ὑμᾶς ἀναφερομένης, πολλὴ εὐλάβεια ὑμῖν τούτων ποιη- 10
τέα ἐστί· καταλαβόντες μὲν γὰρ αὐτὸν καὶ εἰρξάντες ὧν ὁ νόμος
εἰργεῖ καθαροὶ τῶν ἐγκλημάτων ἔσεσθε, ἀπολύσαντες δὲ ὑπαίτιοι
12¹²⁴ καθίστασθε. τῆς οὖν | ὑμετέρας εὐσεβείας ἕνεκα καὶ τῶν νόμων,
ἀπάγοντες τιμωρεῖσθε αὐτόν, (καὶ) αὐτοὶ τε μὴ μεταλάβητε τῆς τού-
του μιαρίας, ἡμῖν τε τοῖς γονεῦσιν, οἱ ζῶντες κατορωρύγμεθα ὑπ' 15
αὐτοῦ, δόξη γοῦν ἐλαφροτέραν τὴν συμφορὰν καταστήσατε.

δ.

ΕΞ ΑΠΟΛΟΓΙΑΣ Ο ΥΣΤΕΡΟΣ.

Τούτων μὲν εἰκὸς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ κατηγορίαν προσέχοντα τὸν
νοῦν μὴ μαθεῖν τὴν ἀπολογίαν μου, ὑμᾶς δὲ χρῆ, γινώσκοντας ὅτι 20
ἡμεῖς μὲν οἱ ἀντιδίκαι κατ' εὐνοίαν κρίνοντες τὸ πρᾶγμα εἰκότως

1 ἑαυτὸν A | 2 εἰς τοὺς οὐ προσήκ.] corrupta an spuria? | 3 πῶν A
pr. | 4 Ἐκ] Ἐ a corr. habet A | 5 τοῦ φόνου ὄντος] ὄντος τοῦ φόνου A |
ἀπολύ. ται A pr. | 6 ἁμαρτίαν] nihil supra scriptum in A, sed pellucet
quod δ 4 legitur in rasura ὑπελθόν | 8 εἰργόμενοι, item mox εἰρξάντες et
εἰργεῖ A pr. (corr. 2) | τῶν . . προσηκο . . των A pr., m. 2 add. accentum
et v (τῶν οὐ προσηκόντων Fr.) | 10 ἡμᾶς A pr. (corr. 2) | εὐσέβεια ἡμῖν
A pr. (corr. 2), εὐσέβεια ὑμῖν N | 13 ὑμετέρας A pr. (corr. 2) | 14 τιμω-
ρεῖσθαι A pr. (corr. 2) | καὶ add. Bl. | τε] δὲ A pr. | 15 κατορωρύγμεθα
Ald.] κατορωρύγμεθα | 17 numero carent libri | 20 ἀπορίαν A pr. (corr.
2) | χρῆ, γινώσκοντας NA pr., χρῆ γινώσκειν A corr. 2 | 21 κρίνοντα
A pr.

δικαία ἐκάτεροι αὐτοὺς οἰόμεθα λέγειν, ὑμᾶς δὲ ἐσίως ὄραν προσήκει τὰ πραχθέντα. ἐκ τῶν λεγομένων γὰρ ἡ ἀλήθεια σχεπτία αὐτῶν 2 ἐστίν. ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν τι ψεῦδος εἴρηκα, ὁμολογῶ καὶ τὰ ὀρθῶς εἴρημένα προσδιαβάλλειν ἀδίκαια εἶναι· εἰ δὲ ἀληθῆ μὲν λεπτά δὲ καὶ 5 ἀκριβῆ, οὐκ ἐγὼ ὁ λέγων ἀλλ' ὁ πράξας τὴν ἐπάχθειαν αὐτῶν δικαίως φέρεσθαι ἐστίν.

Θέλω δὲ πρῶτον ὑμᾶς μαθεῖν ὅτι οὐκ ἐάν τις φάσκη ἀποκτείνει, 8 τοῦτ' ἐστίν, ἀλλ' ἐάν τις ἐλεγχθῆ. οὗτος δὲ ὁμολογῶν τὸ ἔργον ὡς ἡμεῖς λέγομεν γενέσθαι, περὶ τοῦ ἀποκτείναντος ἀμφισβητεῖ, ὃν ἀδύ- 10 νατον ἀλλαχθεὶν ἢ ἐκ τῶν πραχθέντων δηλοῦσθαι. σχετλιάζει δὲ κακῶς ἀκούειν φάσκων τὸν παῖδα, εἰ μήτε ἀκοντίσας μήτε ἐπινοήσας αὐθέντης ὧν ἀποδείκνυται, καὶ οὐ πρὸς τὰ λεγόμενα ἀπολογεῖται. οὐ γὰρ ἀκοντίσαι οὐδὲ βαλεῖν αὐτὸν φημι τὸν παῖδα, ἀλλ' ὑπὸ τὴν 15 πληγὴν τοῦ ἀκοντίου ὑπελθόντα οὐχ ὑπὸ τοῦ μεираκίου ἀλλ' ὑφ' ἑαυτοῦ διαφθαρῆναι· οὐ γὰρ ἀτρεμιζων ἀπέθανε. τῆς δὲ διαδρομῆς αἰτίας ταύτης γενομένης, εἰ μὲν ὑπὸ τοῦ παιδοτριβου καλούμενος διέτρεχεν, ὁ παιδοτριβης ἂν (ὁ) ἀποκτείνας αὐτὸν εἴη, εἰ δ' ὑφ' ἑαυτοῦ 20 πεισθεὶς ὑπῆλθεν, αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ διέφθαρται. θέλω δὲ μὴ πρότερον ἐπ' ἄλλον λόγον ὀρμησαί ἢ τὸ ἔργον ἔτι φανερώτερον καταστή- 20 σαι, ὁποτέρου αὐτῶν ἐστίν. τὸ μὲν μεираκίον οὐδενὸς μᾶλλον τῶν συμμελετώντων ἐστίν τοῦ σκοποῦ ἀμαρτόν, οὐδὲ τῶν ἐπικαλουμένων τι διὰ τὴν αὐτοῦ ἀμαρτίαν δέδρακεν· ὁ δὲ παῖς οὐ ταῦτά τοις συνδωμένοις δρῶν, ἀλλ' εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἀκοντίου ὑπελθὼν, σαφῶς

1 αὐτοὺς NA pr. (corr. 2) | 5 ἀπέχθειαν A | 6 ἐστίν A pr. | 7 τίς (τινα) R, (τινά) τις Weidner. vid. Frohberger ad Lys. X 6 | φάσκει A pr. | 8 ἐλέγχῃ Hi. supra legens ἐάν τίς (τι) φάσκη [ἀποκτείνει] | 9 ὑπὲρ τοῦ ante Bl. | 11 κακῶς ἀκούειν] immo ἄνοσι' ἂν πάσχειν | μήθ' ὑπονοήσας A pr., corr. μήτ' ἐπινοήσας | 12 ἀποδείκνυται A | 13 αὐτόν NA pr. (corr. 2) | 14 ὑπελθόντα] ὑπελθόν in ras. A | 16 αἰτίας ταύτης] αἰτιωτάτης? | γινομένης ante Bl. | κχλούμενον NA pr. (corr. 2) | 17 ὁ add. R. | 20 ὁποτέρου A pr. ut vid. | 22 τι] τίς A pr., corr. τί, N τί | αὐτοῦ libri | 23 ὑπελθόν N pr. (corr. 2), ἐπελθὼν A pr. (corr. 2).

δηλοῦται παρὰ τὴν αὐτοῦ ἁμαρτίαν περισσοτέροις παθήμασι τῶν ἀτρεμιζόντων περιπεσῶν. ὁ μὲν γὰρ εἰς οὐδέν' ἂν ἤμαρτε μηδενὸς ὑπὸ τὸ βέλος ὑπελθόντος· ὁ δ' οὐκ ἂν ἐβλήθη μετὰ τῶν θεωμένων ἐστώς. ὡς δ' οὐδενὸς μᾶλλον τῶν συνακοντιζόντων μέτοχος ἐστὶ τοῦ φόνου, διότι. εἰ γὰρ διὰ τὸ τοῦτον ἀκοντίζειν ὁ παῖς ἀπέθανε, πάντες δ' ἂν οἱ συμμελετώντες συμπράκτορες εἴεν τῆς αἰτίας· οὗτοι γὰρ οὐ διὰ τὸ μὴ ἀκοντίζειν οὐκ ἔβαλον αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδενὶ ὑπὸ τὸ ἀκόντιον ὑπελθεῖν· ὁ δὲ νεανίσκος οὐδὲν περισσὸν τούτων ἁμαρτῶν ἴμοίως τούτοις οὐκ ἂν ἔβαλεν αὐτόν ἀτρέμα σὺν τοῖς θεωμένοις ἐστῶτα. ἔστι δὲ οὐδὲ τὸ ἀμάρτημα τοῦ παιδὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρυλαξία. ὁ μὲν γὰρ οὐδένα ὄρων διατρέχοντα πῶς ἂν ἐρυλάξατο μηδένα βαλεῖν; ὁ δ' ἰδὼν τοὺς ἀκοντιζόντας εὐπετῶς ἂν ἐρυλάξατο μηδένα μὴ βαλεῖν. ἐξῆν γὰρ αὐτῷ ἀτρέμα ἐστάναι. τὸν δὲ νομον ὃν παραφέρουσιν, ἐπαινεῖν δεῖ. ὀρθῶς γὰρ καὶ δικαίως τοὺς ἀκουσίως ἀποκτείναντας ἀκουσίους παθήμασι κολάζει. τὸ μὲν οὖν μειράκιον ἀναμάρτητον ὃν οὐκ ἂν δικαίως ὑπὲρ τοῦ ἀμαρτόντος κολάζοιτο· ἱκανὸν γὰρ αὐτῷ ἐστὶ τὰς αὐτοῦ ἁμαρτίας φέρειν· ὁ δὲ παῖς τὰς αὐτοῦ ἁμαρτίαις διαφθαρεῖς ἅμα ἤμαρτέ τε καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ ἐκολάσθη. κεκολασμένου δὲ τοῦ ἀποκτείναντος οὐκ ἀτιμώρητος ὁ φόνος ἐστὶ.

Ἔχοντός [γε] δὴ τὴν δίκην τοῦ φονέως, οὐκ ἐὰν ἀπολύσητε | 20
 125 ἡμᾶς, ἀλλ' ἐὰν καταλάβητε, ἐνθύμιον ὑπολείψεσθε. ὁ μὲν γὰρ αὐτός τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας φέρων οὐδενὶ οὐδὲν προστρόπαιον καταλείψει ὁ

1 αὐτοῦ A. N utrum habeat non liquet | ἁμαρτίαις A pr. ut vid. | παθήμασι J.] ἀμαρτήμασι NA pr., corr. 2 ἀτυχήμασι contra usum tetralogiarum | 2 περιπεσῶν N pr., (corr. 2) | ὁ μ. γ. εἰς οὐδέν' J.] ὁ μ. γ. ἀρεῖς οὐδέν' ἤμαρτε A | 3 ὁ δ' J.] αὐτός δ' | 6 εἶησαν libri | 7 αὐτόν] m. 2 add. in mg. ἢ μὴν ἄλλον N | μηδενὶ R.] μηδένα („concinnius erat μηδενὶ αὐτόν.“ Mr.) | 8 ἁμαρτῶν] malim δρων | 10 ἔτι δὲ A pr. | 12 μηδένα μὴ βαλεῖν] immo μηδενὶ ὑπὸ τὸ ἀκόντιον (s. τὸ βέλος) ὑπελθεῖν. vid. Obs. Antiph. p. 16 sq. Fuhr μηδενὶ ὑποδραμεῖν | 13 ἐστῆναι N | 17 αὐτῷ] ἐκίστῳ Nauck | αὐτοῦ libri (bis) | 19 τοῦ ἀμαρτόντος? | ἐστὶν A | 20 γε seclusi verbis ἔχοντος — φονέως relatis ad epilogum | δὴ om. A | οὐκ ἐὰν οὖν A corr. 2 | 21 καταλάβοιτε A | γὰρ om. N | 22 αὐτοῦ A.

δὲ καθαρὸς τῆς αἰτίας ὧν ἐὰν διαφθαρή, τοῖς καταλαμβάνουσι μείζον
 τὸ ἐνδύμιον γενήσεται. εἰ δὲ αὐθέντης ἐκ τῶν λεγομένων ἐπιδείκνυ-
 ται, οὐχ ἡμεῖς αὐτῷ οἱ λέγοντες αἰτιοὶ ἐσμεν, ἀλλ' ἡ πράξις τῶν
 ἔργων. ὀρθῶς δὲ τῶν ἐλέγχων ἐλεγχόντων τὸν παῖδα αὐθέντην ὄν-
 5 τα, ὁ νόμος ἀπολύων ἡμᾶς τῆς αἰτίας τὸν ἀποκτείναντα καταλαμ-
 βάνει. μήτε οὖν ἡμᾶς εἰς μὴ προσηκούσας συμφορὰς ἐμβάλητε, μήτε
 αὐτοὶ ταῖς τούτων ἀτυχίαις βοηθοῦντες ἐναντία τοῦ δαίμονος γινώτε,
 ἀλλ' ὡστερ ὅσιον καὶ δικαίον, μεμνημένοι τοῦ πάθους ὅτι διὰ τὸν
 10 ὑπὸ τῆν φορὰν τοῦ ἀκοντίου ὑπελθοντα ἐγένετο, ἀπολύετε ἡμᾶς
 οὐ γὰρ αἰτιοὶ τοῦ φόνου ἐσμέν.

4.

ΤΕΤΡΑΛΟΓΙΑ Γ

α.

ΦΟΝΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΛΕΓΟΝΤΟΣ ΑΜΥΝΑΣΘΑΙ.

15

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Νέος καὶ πρεσβύτες ἐκ λαιδορίας ἀλλήλοις συμπεσόντες ἐμάχοντο,
 ἰσχυρότερον δὲ τοῦ νέου πλήξαντος τέθνηκεν. ὁ πρεσβύτες καὶ περὶ τού-
 του κατηγορεῖ τις τοῦ νέου ὡς τὸν φόνον πεποιηκότος. ὁ δὲ πρῶτον τὸν
 πρεσβύτεν ἀδίκων ἄρξει λέγει χειρῶν. ὅθεν ἀντέγκλημα ἢ στάσις γίνεται.

20 Νενόμισται μὲν ὀρθῶς τὰς φονικὰς δίκας περὶ πλείστου τοῦς κρί-
 νοντας ποιεῖσθαι διώκειν τε καὶ μαρτυρεῖν κατὰ τὸ δίκαιον, μήτε
 τοῦς ἐνόχους ἀριέντας μήτε τοῦς καθαρούς εἰς ἀγῶνα καθιστάντας.

1 ὧν Scheibe] ὄς (del. R.) | ἐὰν διαφθαρή A corr. 2, δὲ ἐὰν φθορῆ
 NA pr. | 2 τῶν] acc. add. m. 2 A | 9 post ἐγένετο add. ἀπολέσθαι NA pr. (del.
 m. 2) | 10 N subicit: ὁ ὕστερος ἐξ ἀπολογίας: | 11 4. — ΥΠΟΘΕΣΙΣ] ὑπόθε-
 σις τῆς ἐξῆς τετραλογίας. περὶ φόνου ὄν ὡς ἀμυνόμενος ἔδρασεν: N, ὑπόθε-
 σις τῆς ἐξῆς τετραλογίας: A | 16 ἀλλ. συμπ.] συμπ. ἀλλ. A | 19 ἄρξει A
 pr. ut vid. (corr. 2) | ἀντέγκλημα A | 20 praemittit N φόνου κατηγο-
 ρία κατὰ τοῦ λέγοντος ἀμύνασθαι: A κατηγορία φόνου κατὰ τοῦ λέγον-
 τος ἀμύνασθαι | φονικὰς] κᾶ in ras. A | περιπλείστου NA pr. (corr. 2).

2 ὁ τε γὰρ θεὸς βουλόμενος ποιῆσαι τὸ ἀνθρώπινον φύλον τοὺς πρώ-
 τούς γενομένους ἔφυσεν ἡμῶν, τροφείας τε παρέδωκε τὴν γῆν καὶ
 τὴν θάλασσαν, ἵνα μὴ σπάνει τῶν ἀναγκαίων προαποδνήσκωμεν τῆς
 γηραιοῦ τελευτῆς. ὅστις οὖν τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀξιοθέντων τοῦ βίου
 ἡμῶν ἀνόμως τινὰ ἀποκτείνει, ἀσεβεῖ μὲν περὶ τοὺς θεοὺς, συγγεῖ 5
 3 δὲ τὰ νόμιμα τῶν ἀνθρώπων. ὁ τε [γὰρ] ἀποθανών, στερόμενος ὢν
 ὁ θεὸς ἔδωκεν αὐτῷ, εἰκοτῶς θεοῦ τιμωρίαν ὑπολείπει τὴν τῶν ἀλι-
 τηρίων δυσμένειαν, ἣν οἱ παρὰ τὸ δίκαιον κρίνοντες ἢ μαρτυροῦντες,
 συνασεβοῦντες τῷ ταῦτα δρῶντι, οὐ προσῆκον μίasma εἰς τοὺς ἰδίους
 4 εἰκούς εισάγονται· ἡμεῖς τε οἱ τιμωροὶ τῶν διεφθαρμένων, εἰ δι' ἄλ- 10
 λην τινὰ ἔχθραν τοὺς ἀναιτίους διώκωμεν, τῷ μὲν ἀποθανόντι οὐ
 τιμωροῦντες δεινούς ἀλιτηρίους ἐξομεν τοὺς τῶν ἀποθανόντων προσ-
 τροπαίους, τοὺς δὲ καθαρούς ἀδίκως ἀποκτείνοντες ἔνοχοι τοῦ φό-
 νου τοῖς ἐπιτιμίαις ἐσμέν, ὑμᾶς τε ἄνομα δρᾶν πείθοντες καὶ τοῦ
 5 ὑμετέρου ἀμαρτήματος ὑπαίτιοι γιγνόμεθα. ἐγὼ μὲν οὖν δεδιώς 15
 ταῦτα, εἰς ὑμᾶς παράγων τὸν ἀσεβήσαντα καθαρὸς τῶν ἐγκλημά-
 των εἰμί· ὑμεῖς δὲ ἀξίως τῶν προειρημένων τῇ κρίσει προσσχόντες
 τὸν νοῦν, ἀξίαν δίκην τοῦ πάθους τῷ εἰργασμένῳ ἐπιθέντες, ἅπασαν
 6 τὴν πολιν καθαρὰν τοῦ μίasmaτος καταστήσετε. εἰ μὲν γὰρ ἄκων
 ἀπέκτεινε τὸν ἄνδρα, ἀξίος ἂν ἦν συγγνώμης τυχεῖν τινός· ὕβρει δὲ 20
 καὶ ἀκολασίᾳ παραινῶν εἰς ἄνδρα πρεσβύτην, τύπτων τε καὶ πνίγων
 ἕως τῆς ψυχῆς ἀπεστέρησεν αὐτόν, ὡς μὲν ἀποκτείνας τοῦ φόνου
 τοῖς ἐπιτιμίαις ἔνοχος ἐστίν, ὡς δὲ συγγέων ἅπαντα τῶν γηραιότε-
 ρων τὰ νόμιμα οὐδενός ἀμαρτεῖν, οἷς οἱ τοιοῦτοι κολάζονται, δίκαιός

1 φύλον] γένος A | πρώτους] πρώτον A | 2 τροφείας τε (τέ A) καὶ παρέ-
 δωκε NA pr. | 3 τὴν ante θάλασσαν om. N | 4 τῶν Bl] τούτων | ἀξιοθέν-
 των Bl.] ἀξιοθέντος N (hic sine acc.) et ut vid. pr. A, corr. ἀξιοθεῖς | 6
 γὰρ del. S. | ὢν] ὢν N pr. (corr. 2) | 7 ἀλιτηρίων et 12 ἀλιτηρίου A pr.
 (corr. 2) | 10 ὑμεῖς A pr. (corr. 2) | 12 προσετροπαίους] σ supra vers. A |
 17 προσσχόντες Nauck] προσεχόντες N, προσέχοντες A | 18 δίκην τοῦ
 πάθους τῷ εἰργασμένῳ] κην τοῦ πάθους τῷ ei in ras. compendiose scripta
 et post εἰργασμένῳ erasum v A (pr. fuerit δίκην τῶν εἰργασμένων) | 19
 καταστήσατε Bl. | 23 τῶν γηραιότερων (sic) A pr., corr. τῶν γηραιότε-
 ρων, N τὸν γηραιότερον. male invectum censet τῶν γηραιότερων Hl.

ἔστιν. ὁ μὲν τοίνυν νόμος ὀρθῶς ὑμῖν τιμωρεῖσθαι παραδίδωσιν αὐ-
 τόν τῶν δὲ μαρτύρων ἀκηκόατε, οἱ παρήσαν παροινούντι αὐτῷ.
 ὑμᾶς δὲ γρή τῇ τε ἀνομία τοῦ παθήματος ἀμύνοντας, τὴν τε ὕβριν
 κολάζοντας ἀξίως τοῦ πάθους, τὴν βουλεύσασαν ψυχὴν ἀνταφελέ-
 σθαι αὐτόν.

β.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΦΟΝΟΥ, [ΟΝ] ΩΣ ΑΜΥΝΟΜΕΝΟΣ ΑΠΕΚΤΕΙΝΕΝ. 126

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Ἡ στάσις μετάστασις μεταφέρει γὰρ ἐπὶ τὸν θεραπεύσαντα ἰατρὸν
 10 τὸν φόνον. τὸ γὰρ ἀντεγκληματικὸν ὡς παρεπόμενον ἔλαβεν.

Ἔτι μὲν βραχεῖς τοὺς λόγους ἐποίησαντο, οὐ θαυμάζω αὐτῶν
 οὐ γὰρ ὡς μὴ πάθωσιν ὁ κίνδυνος αὐτοῖς ἐστίν, ἀλλ' ὡς ἐμὲ μὴ δι-
 καίως δι' ἔχθραν διαφθείρωσιν· ὅτι δ' ἐξισοῦν τοῖς μεγίστοις ἐγκλή-
 μασιν ἠθέλον τὸ πρᾶγμα, οὐ ὁ ἀποθανῶν αὐτῷ αἴτιος καὶ μᾶλλον
 15 ἢ ἐγὼ ἐγένετο, εἰκότως ἂν ἀγανακτεῖν μοι δοκῶ. ἄρχων γὰρ χειρῶν
 ἀδίκων, καὶ παροινῶν εἰς ἄνδρα πολὺ αὐτοῦ σωφρονέστερον, οὐχ αὐ-
 τῷ μόνον τῆς συμφορᾶς ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ τοῦ ἐγκλήματος αἴτιος ἐγέν-
 ετο. οἶμαι μὲν οὖν ἔγωγε οὔτε δίκαια τούτους οὐδ' ὅσα ὄραν ἐγκα-
 λούντας ἐμοί. τὸν γὰρ ἄρξαντα τῆς πληγῆς, εἰ μὲν σιδήρω ἢ λίθῳ ἢ
 20 ξύλῳ ἠμυνάμην αὐτόν, ἠδίκουν μὲν οὐδ' οὕτως — οὐ γὰρ ταῦτά
 ἀλλὰ μείζονα καὶ πλείονα δίκαιοι οἱ ἄρχοντες ἀντιπάσχειν εἰσὶ —
 ταῖς δὲ χερσὶ τυπτόμενος ὑπ' αὐτοῦ, ταῖς χερσὶν ἄπερ ἔπασχον ἄν-

1 ὁ — νόμος] οἱ — νόμοι N corr. 2 | παραδιδούσιν N | 5 N add. φό-
 νου κατηγορίαι κατὰ τοῦ λέγοντος ἀμύνεσθαι | 6 β.—ΥΠΟΘΕΣΙΣ] τοῦ
 ἐξῆς ὑπόθεσις N, τῶν ἐξῆς ὑπόθεσις A | 10 NA add. ἀπολογία φόνου, ὃν
 ὡς ἀμυνόμενος ἀπέκτεινεν (sine acc. A). ὃν del. S. | 13 διέχ-
 θραν A pr. (corr. 2) | 14 ἀποθανῶν αὐτῷ] ἀποθανῶν A pr., ἀποθανῶν
 αὐτῷ corr. (corr. 2 αὐτῷ) | 16 αὐτοῦ] αὐτοῦ NA | 17 τοῦ ἐγκλ. αἴτιος
 ἐγένετο] αἴτιος τοῦ ἐγκλ. γέγονεν A | 19 ἐμοί] οἱ a corr. habet A | 20
 μὲν (ἂν) Bl. si necessarium ἂν, praetulerim οὐδ' (ἂν) | 22 ὑπ' in ras. trium
 quatuorve litt., quarum prima τ fuisse videtur (ταῖς?) A.

τιδῶν, πότερα ἡδίκουν; εἶεν· ἐρεῖ δὲ „ἀλλ' ὁ νόμος εἰργων μῆτε δικαίως μῆτε ἀδίκως ἀποκτείνειν ἔνοχον τοῦ φόνου τοῖς ἐπιτιμίαις ἀποφαίνει σε ὄντα· ὁ γὰρ ἀνὴρ τέθνηκεν.“ ἐγὼ δὲ δεῦτερον καὶ τρίτον οὐκ ἀποκτεῖναι φημι. εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν πληγῶν ὁ ἀνὴρ παραχρῆμα ἀπέθανεν, ὑπ' ἐμοῦ μὲν δικαίως δ' ἂν ἐτεθνήκει — οὐ γὰρ 5 ταῦτά ἀλλὰ μείζονα καὶ ἰσχυρότερα οἱ ἄρξαντες δίκαιοι ἀντιπάσχειν εἰσὶ — νῦν δὲ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον μοχθηρῶ ἰατρῶ ἐπιτρεφθεὶς διὰ τὴν τοῦ ἰατροῦ μοχθηρίαν καὶ οὐ διὰ τὰς πληγὰς ἀπέθανε. προλεγόντων γὰρ αὐτῶ τῶν ἄλλων ἰατρῶν, εἰ ταύτην τὴν θεραπείαν θεραπεύσοιτο, ὅτι ἰάσιμος ὦν διαφθαρήσοιτο, δι' ὑμᾶς τοὺς συμβού- 10 λους ἐπιτρεφθεὶς ἐμοὶ ἀνόσιον ἐγκλημα προσέβαλεν. ἀπολύει δὲ με καὶ ὁ νόμος καθ' ὃν διώκομαι. τὸν γὰρ ἐπιβουλεύσαντα κελεύει φονέα εἶναι. ἐγὼ μὲν οὖν πῶς ἂν ἐπεβούλευσά τι αὐτῶ, ὃ τι μὴ καὶ ἐπεβουλεύθην ὑπ' αὐτοῦ; τοῖς γὰρ αὐτοῖς ἀμυνόμενος αὐτὸν καὶ τὰ 6 αὐτὰ δρῶν ἄπερ ἔπασχον, σαφές ὅτι τὰ αὐτὰ ἐπεβούλευσα καὶ ἐπε- 15 βουλεύθην. εἰ δὲ τις ἐκ τῶν πληγῶν τὸν θάνατον οἰόμενος γενέσθαι φονέα με αὐτοῦ ἡγεῖται εἶναι, ἀντιλογισάσθω ὅτι διὰ τὸν ἄρξαντα αἰ πληγαὶ γενόμεναι τοῦτον αἴτιον τοῦ θανάτου καὶ οὐκ ἐμὲ ἀποφαινοῦσιν ὄντα· οὐ γὰρ ἂν ἡμυνάμην μὴ τυπτόμενος ὑπ' αὐτοῦ. ἀπολύομενος δὲ ὑπὸ τε (τοῦ νόμου ὑπὸ τε) τοῦ ἄρξαντος τῆς πληγῆς 20 ἐγὼ μὲν οὐδενὶ τρόπῳ φονεὺς αὐτοῦ εἰμί, ὃ δὲ ἀποθανών, εἰ μὲν ἀτυχία τέθνηκε, τῇ ἑαυτοῦ ἀτυχίᾳ κέχρηται — ἠτύχησε γὰρ ἄρξας τῆς πληγῆς — εἰ δ' ἀβουλία τινί, τῇ ἑαυτοῦ ἀβουλίᾳ διέφθαρται· οὐ γὰρ εὖ φρονῶν ἔτυπτέ με.

Ὡς μὲν οὖν οὐ δικαίως κατηγοροῦμαι, ἐπιδέδεικται μοι. ἐθέλω 25 δὲ τοὺς κατηγοροῦντάς μου πᾶσιν οἷς ἐγκαλοῦσιν ἐνόχους αὐτοὺς

1 πότερα ἂν ἡδίκουν NA pr. | εἰργων A pr. (corr. 2) | 3 καὶ ante δεῦτερον add. A corr. 2 | 6 ταῦτα N pr. A pr. (corr. 2 uterque) | 7 μοχθηρῶ N, πονηρῶ A | 9 εἰς ταύτην N | 11 ἐπιτρεφθεὶς J.] διφθαρθεὶς | ἐγκλημα om. N | 12 ἐπιβουλεύοντα A pr. | φονέα] φον in ras. 5 vel 6 litt. A | 13 ἐπεβούλευσα Kayser, τι add. Weidner] ἐπιβουλεύσχιμι | ὃ τι μὴ Schoell (ὃ μὴ Bl.) εἰ μὴ | 15 ἐπεβούλευσα] ἐβούλευσα N | 17 εἶναι om. N | 20 ὑπὸ τε] ὑπὸ N corr. 2 penna ducta per τε | τοῦ νόμου ὑπὸ τε add. R. | 20 ἄρξας A pr. (corr. 2) | 26 μου supra vers. A | οἷς (ἐμοὶ) ἐγκαλοῦσιν Hi.

ὄντας ἀποδειχθαι. καθαρῶ μὲν μοι τῆς αἰτίας ὄντι φόνον ἐπικαλοῦντες, ἀποστεροῦντες δέ με τοῦ βίου ὃν ὁ θεὸς παρέδωκέ μοι, περὶ τὸν θεὸν ἀσεβοῦσιν· ἀδίκως δὲ θάνατον ἐπιβουλεύοντες τά τε νόμιμα συγγέ-
 5 συσι φονῆς τέ μου γίγνονται. [ἀνοσίως δ' ἀποκτεῖναι ὑμᾶς με πεί-
 6 θοντες καὶ τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας αὐτοὶ φονεῖς εἰσὶ.]

Τούτοις μὲν σὺν ὁ θεὸς ἐπιδείη τὴν δίκην· ὑμᾶς δὲ χρὴ τὸ ὑμέ- 8
 τερον, κοποῦντάς ἀπολῦσαι με μᾶλλον ἢ καταλαβεῖν βούλεσθαι.
 ἀδίκως μὲν γὰρ ἀπολυθεῖς, διὰ τὸ μὴ | ὀρθῶς ὑμᾶς διδασχθῆναι ἀπο- 127
 φυγῶν, τοῦ [μὴ] διδάξαντος καὶ οὐχ ὑμέτερον τὸν προστρόπαιον τοῦ
 10 ἀποθανόντος καταστήσω· μὴ ὀρθῶς δὲ καταληφθεῖς ὑφ' ὑμῶν ὑμῖν
 καὶ οὐ τούτῳ τὸ μῆνιμα τῶν ἀλιτηρίων προστρίψομαι. ταῦτ' οὖν εἰ- 9
 ὁότες, τουτοῖσι τὸ ἀσέβημα τοῦτο ἀναθέντες, αὐτοὶ τε καθαρὸι τῆς
 αἰτίας γένεσθε, ἐμέ τε ὀσίως καὶ δικαίως ἀπολύετε· οὕτω γὰρ ἂν
 καθαρῶτατοι πάντες οἱ πολῖται εἴμεν.

15

Υ.

ΕΚ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ Ο ΥΣΤΕΡΟΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ἐν τούτῳ φησὶ [Θαυμάζω] ὅτι οὐκ εἰκὸς ἄρξει χειρῶν ἀδίκων τὸν
 πρεσβύτερον. εἶτα ὅτι εἰ καὶ οὕτως εἶχεν, ὁ μέχρι φόνου ἀμυνόμενος
 20 ὑπεύθυνος. καὶ περὶ τοῦ ἱατροῦ, ὡς δι' ἀπειρίαν ἐσφάλη, ἀνεύθυνος ὢν.

Τοῦτόν τε οὐ θαυμάζω ἀνόσια δράσαντα ὅμοια οἷς εἰργασται λέ-
 γειν, ὑμῖν τε συγγιγνώσκω βουλομένοις τὴν ἀκριβείαν τῶνπραχθέν-
 των μαθεῖν τοιαῦτα ἀνέχεσθαι ἀκούοντας αὐτοῦ, ἀ ἐκβάλλεσθαι ἀξιά

1 μὲν μοι] μέντοι N | ἐπικαλοῦντες Kayser] ἐπιβουλεύοντες | 2 με]
 μου A | 4 φονεῖς libri | νν. ἀνοσίως δ' — φονεῖς εἰσὶ sola spongia digna ar-
 bitror | ἡμᾶς A pr. | 6 ὑμέτερον A pr. (corr. 2) | 8 ὑμᾶς διδασχθῆναι] δι-
 δασχθῆναι (pr. διδασχθῆναι) ὑμᾶς A | 9 μὴ del. J. | 11 ἀλιτηρίων A pr.
 (corr. 2) | 13 γενέσθε N pr. (corr. 2) | 14 πολῖται A | εἶμεν libri. su-
 bicit N ἀπολογία φόνου ἔν ὡς ἀμυνόμενος ἀπεκτεῖνεν | 15 γ.—ΥΠΟΘΕ-
 ΣΙΣ] ὑπόθεσις N, ὑπόθεσις τῶν ἐξῆς A | 18 Ἐκ τούτων N | Θαυμάζω del.
 S. | 19 εἶτα ὅτι εἰ] εἰ . αει A pr. (εἰσαί?), ὅτι est supra vers. | εἶχεν J.]
 ἔχει | 21 praemittunt NA ἐκ κατηγορίας ὁ ὑστερος | 23 ἀκουαντας A pr.
 ut vid | 2] ἀ A. δι' ἀ et mox ἄξιός III.

ἔστι. τὸν γὰρ ἄνδρα ὁμολογῶν τύπτειν τὰς πληγὰς ἐξ ὧν ἀπέθανεν, αὐτὸς μὲν τοῦ τεθνηκότος οὐ φησι φονεὺς εἶναι, ἡμᾶς δὲ τοὺς τιμωροῦντας αὐτῷ ζῶν τε καὶ βλέπων φονεὰς αὐτοῦ φησὶν εἶναι. θέλω δὲ καὶ τὰ ἄλλα παραπλήσια ἀπολογηθέντα τούτοις ἐπιδειξάμεν αὐτόν.

- 2 Εἶπε δὲ πρῶτον μὲν, εἰ καὶ ἐκ τῶν πληγῶν ἀπέθανεν ὁ ἀνὴρ, δὲ
ὡς οὐκ ἀπέκτεινεν αὐτόν· τὸν γὰρ ἄρξαντα τῆς πληγῆς, τοῦτον αἰ-
τιον τῶν πραγμάτων γενόμενον καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τοῦ νόμου,
ἄρξαι δὲ τὸν ἀποθανόντα. μάθετε δὴ πρῶτον μὲν ὅτι ἄρξαι καὶ πα-
ροινεῖν τοὺς νεωτέρους τῶν πρεσβυτέρων εἰκότερόν ἐστι· τοὺς μὲν
γὰρ [ἢ τε μεγαλοφροσύνη τοῦ γένους] ἢ τε ἀκμὴ τῆς βίωμης ἢ τε 10
ἀπειρία τῆς μέθης ἐπαίρει τῷ θυμῷ χαρίζεσθαι, τοὺς δὲ ἢ τε ἐμπει-
ρία τῶν παροινουμένων ἢ τε ἀσθένεια τοῦ γήρωσ [ἢ τε δύναμις τῶν
3 νέων] φοβοῦσα σωφρονίζει. ὡς δὲ οὐδὲ τοῖς αὐτοῖς ἀλλὰ τοῖς ἐναν-
τιωτάτοις ἡμύνετο αὐτόν, αὐτὸ τὸ ἔργον σημαίνει. ὁ μὲν γὰρ ἀκμα-
ζούσῃ τῇ βίωμῃ τῶν χειρῶν χρώμενος ἀπέκτεινεν· ὁ δὲ ἀδυνάτως 15
τὸν κρείσσονα ἀμυνόμενος, οὐδὲ σημεῖον οὐδὲν ὧν ἡμύνετο ὑπολιπῶν
ἀπέθανεν. εἰ δὲ ταῖς χερσὶν ἀπέκτεινε καὶ οὐ σιδήρῳ, ὅσον αἱ χεῖρες
οἰκειότεραι τοῦ σιδήρου τούτῳ εἰσὶ, τοσοῦτῳ μᾶλλον φονεὺς ἐστίν.
4 ἐτόλμησε δὲ εἰπεῖν ὡς ὁ ἄρξας τῆς πληγῆς καὶ μὴ διαφθείρας μᾶλ-
λον τοῦ ἀποκτείναντος φονεὺς ἐστίν· τοῦτον γὰρ βουλευτὴν τοῦ θανά- 20
του φησὶ γενέσθαι. ἐγὼ δὲ πολὺ τάναντία τούτων φημί. εἰ γὰρ αἱ
χεῖρες ἂν διανοούμεθα ἐκάστῳ ἡμῶν ὑπουργοῦσιν, ὁ μὲν πατάξας καὶ
μὴ ἀποκτείνας τῆς πληγῆς βουλευτῆς ἐγένετο, ὁ δὲ θανασίμως τύ-
πτων τοῦ θανάτου· ἐκ γὰρ ὧν ἐκεῖνος διανοηθεὶς ἐδρασεν, ὁ ἀνὴρ
τέθνηκεν. ἐστὶ δὲ ἢ μὲν ἀτυχία τοῦ πατάξαντος, ἢ δὲ συμφορὰ τοῦ 25
παθόντος. ὁ μὲν γὰρ ἐξ ὧν ἐδρασεν ἐκεῖνος διαφθαρεῖς, οὐ τῇ ἑαυτοῦ

2 οὐ φησιν A | 3 αὐτοῦ lihrig | 4 τὰλλα A | 5 εἶπε δὲ — αὐτόν in marg.
A | 8 καὶ παροινεῖν] vid. Vahlen ad Aristot. poet. p. 167 | 10 ἢ τε μεγαλο-
φροσύνη τοῦ γένους οἱ ἢ τε δύναμις τῶν νέων del. Kayser | βίωμης] ὄρας
ni fallor A pr. | 12 παροινουμένων R.] παρνομουμένων | 13 οὐδὲ] οὐ A |
16 ὧν ἡμύνετο ὑπολείπων N, ὑπολιπῶν ὧν ἡμύνετο A | 17 εἰ δὲ — φο-
νεὺς ἐστίν.] ad haec in marg. Xp (litera altera priori inserta) N | 18 οἰκειότ.
τοῦ σιδήρου] τοῦ σιδήρου οἰκειότ. A | ἐστὶ ut vid. A pr., εἰσὶ N | 23 βου-
λευτῆς A pr. (corr. 2) | 24 θανάτου] θάνου A pr.

ἀμαρτία ἀλλὰ τῇ τοῦ πατάξαντος χρησάμενος ἀπέθανεν· ὁ δὲ μείζων ἤθελε πράξας, τῇ ἑαυτοῦ ἀτυχίᾳ ὄν οὐκ ἤθελεν ἀπέκτεινεν. ὑπὸ δὲ τοῦ ἱατροῦ φάσκων αὐτὸν ἀποθανεῖν, θαυμάζω ὅτι οὐχ ὑφ' ἡμῶν τῶν συμβουλευσάντων ἐπιτρεφθῆναι φησιν αὐτὸν διαφθαρήναι. καὶ 5 γὰρ ἂν εἰ μὴ ἐπιτρέψαμεν, ὑπ' ἀθεραπείας ἂν ἔφη διαφθαρήναι αὐτόν. εἰ δέ τοι καὶ ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ ἀπέθανεν, ὡς οὐκ ἀπέθανεν, ὁ μὲν ἱατρός οὐ φονεὺς αὐτοῦ ἐστίν — ὁ γὰρ νόμος ἀπολύει αὐτον — διὰ δὲ τὰς τούτου πληγὰς ἐπιτρεψάντων ἡμῶν αὐτῶ, πῶς ἂν ἄλλος τις ἢ ὁ βιασάμενος ἡμᾶς χρῆσθαι αὐτῶ φονεὺς εἴη ἂν;

10 Οὕτως δὲ φανερώς ἐκ παντός τρόπου ἐλεγχόμενος ἀποκτεῖναι τὸν ἄνδρα, εἰς τοῦτο τόλμης καὶ ἀναιδεΐας ἦκει, ὥστ' οὐκ ἀρκοῦν αὐτῶ ἐστίν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἀσεβείας ἀπολογεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς, οἱ τὸ τούτου μίασμα ἐπεξερχόμεθα, ἀθέμιστα καὶ | ἀνόσια δρᾶν φησί. 128 τούτῳ μὲν οὖν πρέπει καὶ ταῦτα καὶ ἔτι τούτων δεινότερα λέγειν, 15 τοιαῦτα δεδρακότι· ἡμεῖς δὲ τὸν (τε) θάνατον φανερόν ἀποδεικνύντες, τὴν τε πληγὴν ὁμολογουμένην ἐξ ἧς ἀπέθανε, τὸν τε νόμον εἰς τὸν πατάξαντα τὸν φόνον ἀνάγοντα, ἀντὶ τοῦ παθόντος ἐπισχῆπτομεν ὑμῖν τῶ τούτου φόνῳ τὸ μήνιμα τῶν ἀλιτηρίων ἀκεσαμένους πᾶσαν τὴν πόλιν καθαρὰν τοῦ μιάσματος καταστήσαι.

20

δ.

ΕΞ ΑΠΟΛΟΓΙΑΣ Ο ΥΣΤΕΡΟΣ.

Ὁ μὲν ἀνὴρ, οὐ καταγούς αὐτοῦ ἀλλὰ τὴν σπουδὴν τῶν κατηγόρων φρονηθεὶς, ὑπαπέστη· ἡμῖν δὲ τοῖς φίλοις ζῶντι ἢ ἀποθα-

1 ἀπέθανεν] ἐπχθεν N | 3 οὐχ in ras. A (om. pr.) | ὑμῶν A pr. | 5 ἐπιτρέψαμεν N pr. (corr. 2) | ἀθεραπείας libri (N ft. pr. εὐθεραπείας), in quo iure offēdit R. | 10 οὗτος NA, hic quidem cum acc. acuto super ὁ et compendio syll. ὡς super ος | δὲ in ras. A | ἐκ παντός τρ. ἐλ.] ἐλ. ἐκ παντός τρ. A | 12 αὐτοῦ] αὐτοῦ libri | 15 τε add. Bl. | θάνατον] θ in ras. A | 17 παθόντος] ἀποθανόντος N | 18 ὑμῖν] ὡ a corr. habet A | ἀλιτηρίων A | 19 subicit ἐκ κατηγορίας ὁ ὕστερος N, in quo sequitur spatium vacuum septem fere versuum capax | 2 δ.—ΥΣΤΕΡΟΣ] ἐξ ἀπολογίας ὁ ὕστερος NA.

νοντι εὐσεβέστερον ἀμύνειν αὐτῶ. ἄριστα μὲν οὖν αὐτός ἂν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπελογοίτο· ἐπεὶ δὲ τὰδε ἀκινδυνότερα ἔδοξεν εἶναι, ἡμῖν, οἷς μέγιστον ἂν πένθος γένοιτο στερηθεῖσιν αὐτοῦ, ἀπολογητέον.

2 Δοκεῖ δέ μοι περὶ τὸν ἄρξαντα τῆς πληγῆς τὸ ἀδίκημα εἶναι. ὁ μὲν οὖν διώκων οὐκ εἰκόσι τεκμηρίοις χρώμενος τοῦτον τὸν ἄρξαντά 5 φησιν εἶναι. εἰ μὲν γὰρ ὡσπερ βλέπειν μὲν τοῖν ὀφθαλμοῖν ἀκούειν δὲ τοῖς ὠσίν, οὕτω κατὰ φύσιν ἦν ὑβρίζειν μὲν τοὺς νέους σωφρονεῖν δὲ τοὺς γέροντας, οὐδὲν ἂν τῆς ὑμετέρας κρίσεως ἔδει· αὐτὴ γὰρ ἡ ἡλικία τῶν νέων κατέκρινε· νῦν δὲ πολλοὶ μὲν νέοι σωφρονοῦντες πολλοὶ δὲ πρεσβῦται παροινοῦντες οὐδὲν μᾶλλον τῶ διώκοντι ἢ τῶ 10 φεύγοντι τεκμήριον γίνονται. κοινοῦ δὲ τοῦ τεκμηρίου [ἡμῖν] ὄντος τούτῳ τῶ παντὶ προέχομεν· οἱ γὰρ μάρτυρες τοῦτόν φασιν ἄρξαι τῆς πληγῆς. ἄρξαντος δὲ τούτου, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων (τῶν) κατηγορουμένων ἀπολύεται τῆς αἰτίας. εἴτε γὰρ ὁ πατάξας, διὰ τὴν πληγὴν βιασάμενος ὑμᾶς ἐπιτρεφθῆναι ἰατρῶ, μᾶλλον τοῦ ἀποκτείναντος 15 φονεύς ἐστίν, ὁ ἄρξας τῆς πληγῆς φονεύς γίγνεται. οὗτος γὰρ ἠνάγκασε τὸν τε ἀμυνόμενον ἀντιτύπτειν τὸν τε πληγέντα ἐπὶ τὸν ἰατρὸν ἔλθειν. ἀνόσια δ' (ἂν) ὁ γε διωκόμενος πάθοι, εἰ μήτε ἀποκτείνας ὑπὲρ τοῦ ἀποκτείναντος μήτε ἄρξας ὑπὲρ τοῦ ἄρξαντος φονεύς 20 ἔσται. ἔστι δὲ οὐδὲ ὁ ἐπιβουλεύσας οὐδὲν μᾶλλον ὁ διωκόμενος τοῦ διώκοντος. εἰ γὰρ ὁ μὲν ἄρξας τῆς πληγῆς τύπτειν καὶ μὴ ἀποκτείνειν διενεθήθη, ὁ δὲ ἀμυνόμενος ἀποκτείνειν, οὗτος ἂν ὁ ἐπιβουλεύσας εἴη. νῦν δὲ καὶ ὁ ἀμυνόμενος τύπτειν καὶ οὐκ ἀποκτείνειν 25 διανοηθεὶς ἡμαρτεν, εἰς ἃ οὐκ ἠβούλετο πατάξας. τῆς μὲν οὖν πλη-

τρ
 2 ἀκινδυνότερα N, ἀκινδυνο A | εἶναι, ἡμῖν Hi.] ἡμῖν εἶναι, (A pr. ὑμῖν εἶναι) | 5 post οὖν duae vel tres litt. erasae A | 6 μὲν alterum om. N | τοῖς ὀφθαλμοῖς A | 9 τὸν νέον A corr. 2 | 10 πρεσβῦται N | 11 ἡμῖν del. J. | 12 τούτῳ] τούτου S. | 13 τῶν add. Bk. possis etiam κατηγ. ἀπάντων. cf. v. l. VI 45 | 15 ἐπιτρεφθῆναι] „imo vero ἐπιτρέψαι“ R. in ind. gr. | 18 δ' J.] γὰρ | ἂν add. Tur. | ὁ γε] ὅτε A pr., ὅτε N. ὁ R. | 19 ὑπὲρ] ὑπὸ NA pr. (corr. 2) | 20 μᾶλλον ἢ ὁ NA pr. | 21 εἰ (μὲν) γὰρ BL | 22 ἀποκτείνειν] ἀποκτείναι? | 24 ἐβούλετο A.

γῆς βουλευτῆς ἐγένετο, τὸν δὲ θάνατον πῶς ἂν ἐπεβούλευσεν, ὅς γε ἀκουσίως ἐπάταξεν; οἰκεῖον δὲ καὶ τὸ ἀμάρτημα τῷ ἄρξαντι μᾶλλον ἢ τῷ ἀμυνομένῳ ἐστίν. ὁ μὲν γὰρ ἅ ἐπασχεν ἀντιδρᾶν ζητῶν, ὑπ' ἐκείνου βιαζόμενος ἐξήμαρτεν· ὁ δὲ διὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀκολασίαν πάντα
 5 ὄρων καὶ πάσχων, καὶ τῆς ἐκείνου ἀμαρτίας (αἴτιος γενόμενος) δίκαιος φρονεῖς εἶναι ἐστίν. ὡς δὲ οὐδὲ κρεισσόνως ἀλλὰ πολὺ ὑποδεε-
 στέρως ὢν ἐπασχεν ἡμύνετο, διδάξω. ὁ μὲν ὑβρίζων καὶ παροινῶν πάντ' ἔδρα καὶ οὐδὲν ἡμύνατο· ὁ δὲ μὴ πάσχειν ἀλλ' ἀπωθεισθαι
 10 ζητῶν, ἅ τε ἐπασχεν ἀκουσίως ἐπασχεν, ἅ τ' ἔδρασε τὰ παθήματα βουλομενος διαφυγεῖν ἐλασσόνως ἢ κατ' ἀξίαν τὸν ἄρξαντα ἡμύνετο, καὶ οὐκ ἔδρα. εἰ δὲ κρείσσων ὢν τὰς χεῖρας κρεισσόνως ἡμύνετο ἢ
 ἐπασχεν, οὐδ' οὕτω δίκαιος ὑφ' ὑμῶν καταλαμβάνεσθαι ἐστι. τῷ μὲν γὰρ ἄρξαντι πανταχοῦ μεγάλα ἐπιτίμια ἐπίκειται, τῷ δὲ ἀμυνομένῳ οὐδαμοῦ οὐδὲν ἐπιτίμιον γέγραπται. [πρὸς δὲ τὸ μήτε δι-
 15 καίως μήτε ἀδίκως ἀποκτείνειν ἀποκέκριται· οὐ γὰρ ὑπὸ τῶν πληγῶν ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ὁ ἀνὴρ ἀπέθανεν, ὡς οἱ μάρτυρες μαρτυροῦσιν.] ἐστὶ δὲ καὶ ἡ τύχη τοῦ ἄρξαντος καὶ οὐ τοῦ ἀμυνομένου. ὁ μὲν γὰρ ἀκουσίως πάντα δράσας καὶ παθῶν ἀλλοτρίᾳ τύχῃ κέχρηται· ὁ δὲ ἐκουσίως πάντα πράξας, ἐκ | τῶν αὐτοῦ ἔργων τὴν
 20 τύχην προσαγαγόμενος, τῇ αὐτοῦ ἀτυχίᾳ ἤμαρτεν.

Ὡς μὲν οὖν οὐδενὶ ἔνοχος τῶν κατηγορημένων ὁ διωκόμενός ἐστιν, ἀποδέδεικται. εἰ δὲ τις κοινὴν μὲν τὴν πράξιν κοινὴν δὲ

---

14 Pollux VIII 21: τίμημα προστίμημα ἐπιτίμημα καὶ ὡς Ἄντιφῶν ἐπιτίμιον.

---

1 βουλευτῆς A pr. (corr. 2) | ὅς γε S.] ὄν γε | 2 καὶ om. A | 4 τὴν αὐτοῦ A | 5 καὶ τῆς ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἐκείνου ἀμ. A | αἴτιος add. St, γενόμενος J. (ὢν Mr.) | 6 κρεισσόνως R.] κρείσσων ὢν NA pr., corr. 2 κρεισσων ὢν | ὑποδεεστέρας R.] ὑποδεέστερος | 8 ἡμύνετο S. | 9 ἐκουσίως A pr. | ἔδρα? | 11 εἰ δὲ] οὐδὲ A pr. | 14 πρὸς δὲ — μαρτυροῦσιν del. J. Obs. Ant. p. 19 sq. | 14 μήτε δικίως R.] μὴ δικίως | 16 ὑπὸ cum signo s super u cui nihil respondet in mg. A | 19 et 20 αὐτοῦ libri | 20 προαγόμενος libri. corr. Bl. (προσαγόμενος R.) | ἤμαρτεν] διέφθαρται? | 21 οὖν om. N.

τὴν ἀτυχίαν αὐτῶν ἠγούμενος εἶναι μὴδὲν ἀπολύσιμον μᾶλλον ἢ καταλήψιμον ἐκ τῶν λεγομένων γινώσκει αὐτὸν ὄντα, καὶ οὕτως ἀπολύειν μᾶλλον ἢ καταλαμβάνειν δίκαιός ἐστι. τὸν τε γὰρ διώκοντα οὐ δίκαιον καταλαμβάνειν, μὴ σαφῶς διδάξαντα ὅτι ἀδικεῖται· τὸν τε φεύγοντα ἀνοσίον ἀλῶναι, μὴ φανερώς ἐλεγχθέντα 5
 10 ἃ ἐπικαλεῖται. οὕτως δὲ ἐκ παντὸς τρόπου τῶν ἐγκλημάτων ἀπολυμένου τοῦ ἀνδρός, ἡμεῖς ὀσιώτερον ὑμῖν ἐπισκῆπτομεν ὑπὲρ αὐτοῦ, μὴ τὸν φονέα ζητοῦντας κολάζειν τὸν καθαρὸν ἀποκτείνειν. ὅτε γὰρ ἀποκτείνας τούτου ἀποθανόντος οὐδὲν ἦσσαν τοῖς αἰτίαις προστρόπαιος ἔσται, οὗτός τε ἀνοσίως διαρπαρεῖς διπλάσιον καθίστησι 10
 11 τὸ μῆνιμα τῶν ἀλιτηρίων τοῖς ἀποκτείνασιν αὐτόν. ταῦτα οὖν δεδιότες τὸν μὲν καθαρὸν ὑμέτερον ἠγεῖσθε εἶναι ἀπολύειν τῆς αἰτίας, τὸν δὲ μιαρὸν τῷ χρόνῳ ἀποδόντες φῆναι τοῖς ἔγγιστα τιμωρεῖσθαι ὑπολείπετε· οὕτω γὰρ ἂν δικαιοτάτα καὶ ὀσιώτατα πράξαιτ' ἂν.

3 καὶ οὕτως ἀπολύειν μᾶλλον ἢ καταλαμβάνειν] καὶ οὐ τοῦ ἀπολύειν μᾶλλον ἢ καταλήψιμον ἐκ τῶν λεγομένων γινώσκει αὐτὸν ὄντα (quae praecedunt vv. m. 1 stellulis duabus notavit, induxit m. 2). καὶ οὐ τοῦ ἀπολύειν μᾶλλον ἢ καταλαμβάνειν N, καὶ οὐ τοῦ ἀπολύειν μᾶλλον ἢ καταλαμβάνειν δίκαιόν ἐστι)ων γινώσκει αὐτὸν ὄντα (quae cancellis saepsi sunt erasa et pro his m. 1 scriptum ἠψιμον ἐκ τῶν λεγομένων, omnia autem quae praecedunt eadem ut vid. m. signis / / inclusit punctisque notavit) ἢ καταλαμβάνειν A . οὕτως pro οὐ τοῦ A corr. 2 | δίκαιόν ἐστι A pr., corr. 2 δίκαιόν ἐστι | 6 δὲ in ras. A | 7 περὶ αὐτοῦ A pr. | 8 ζητοῦντᾶς N pr. (corr. 2) | ἀποκτείνειν] ζητεῖν ἀποκτείνειν NA corr. (ζητεῖν ἃ in ras.) | 9 ἀποκτείνας] ἀποθανῶν Emperius, quod ita placet ut τούτου καταληφθέντος pro τοῦ ἀποθανόντος substituatur | τούτου S.] τοῦ | αἰτίαις] ἀναγκασίαις? | 10 ἔσται Kayser] ἐστίν | 11 μῆνιμα Briegleb] μίσμα | ἀλιτηρίων A pr. (corr. 2) | 12 τὸ μὲν N | ἠγεῖσθαι NA pr. (corr. ft. 2) | 13 ἔγγιστα A pr. (corr. 2 ut vid.). Mr. ci. ἄγγιστα, quo parum proficitur. vid. Spengel mus. rh. 1862 p. 170 sq. | 14 ὑπολείπετε A pr. | prius ἂν om. A | subicit N τέλος τῶν τετραλογιῶν.

5.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΗΡΩΔΟΥ ΦΟΝΟΥ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ἔλος τις Μιτυληναῖος ἀνὴρ ἐξ Ἀθηνῶν κατὰ ταῦτόν ἀνήγετο Ἡρώδη
 5 εἰς τὴν Αἴνον· ὡς δὲ πλείοντες ἐγένοντο ἐν τῇ Μηθύμνῃ τῆς Λέσβου, ἐπειδὴ
 ἀστεγαστον ἦν τὸ πλοῖον, εὐρόντες ἕτερον ἐστεγασμένον μετέβησαν. εἰσελ-
 θόντων δὲ αὐτῶν ἐν αὐτῷ ἐξῆλθε περὶ τὴν ἐσπέραν ὁ Ἡρώδης καὶ οὐκέτι
 εἰσῆλθεν. ἐπανελθόντος οὖν αὐτοῦ τοῦ Ἐλου μόνου, οἱ συγγενεῖς τοῦ τε-
 λευτήσαντος ἐγράψαντο μὲν τὸν Ἔλον ὡς κακοῦργον, ἐν δὲ τῷ δικαστη-
 10 ρίῳ ἀγωνιζόμενοι εἶπον ὅτι καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν. ὁ δὲ τὸ μὲν τῆς κα-
 κουργίας ἔγκλημα ἀπολύεται παραγραφικῶς, λέγων κακούργους εἶναι τοὺς
 κλέπτας καὶ λωποδύτας, ὧν οὐδὲν ἀπέδειξάν με ποιήσαντα· μεταβίνει
 δ' ἐπὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ φόνου ἀπολογία, καὶ στοχαστικῶς ἀγωνίζεται τὰ
 δὲ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους κοινά.

15 Ἐβουλόμην μὲν, ὦ ἄνδρες, τὴν δύναμιν τοῦ λέγειν καὶ τὴν ἐμ-
 πειρίαν τῶν πραγμάτων ἐξ ἴσου μοι καθεστάναι τῇ τε συμφορᾷ καὶ
 τοῖς κακοῖς τοῖς γεγενημένοις· νῦν δὲ τοῦ μὲν πεπειράμαι πέρα τοῦ
 προσήκοντος, τοῦ δὲ ἐνδεῆς εἰμι μᾶλλον τοῦ συμφέροντος. οὐ μὲν
 γὰρ με ἔδει κακοπαθεῖν τῷ σώματι μετὰ τῆς αἰτίας τῆς οὐ προση-
 20 κούσης, ἐνταῦθα οὐδὲν με ὠφέλησεν ἡ ἐμπειρία· οὐ δὲ με δεῖ σωθῆ-
 ναι μετὰ τῆς ἀληθείας εἰπόντα τὰ γενόμενα, ἐν τούτῳ με βλάπτει
 ἡ τοῦ λέγειν ἀδυνασία. πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη τῶν οὐ δυναμένων λέ-
 γειν ἄπιστοι γενόμενοι τῷ ἀληθεύειν, αὐτῷ τούτῳ ἀπώλοντο [οὐ δυνά-
 μενοι δηλώσαι αὐτά]· πολλοὶ δὲ τῶν (δυναμένων) λέγειν πιστοὶ γενόμε-

22 Bekkeri Anecd. I p. 345. ἀδυνασία ὡς Ἀντιφῶν καὶ Θουκυδίδης.

1 5.—ΥΠΟΘΕΣΙΣ] ὑπόθεσις τοῦ Ἡρώδου φόνου NA | 4 Ἔλος] •libra-
 ricrum mendum (§ 19) fraudem fecit ei qui haec scripsit. Tur. | 12 λω-
 ποδίτας N | 14 ipsi or. N praemittit ἀντιφῶντος ὑπὲρ τοῦ Ἡρώδου φόνου |
 17 πέρα τοῦ προσήκ. τοῦ προσήκ. πέρα A pr. (corr. literis β α supra
 positus) | 20 ἐνταῦθα L. Dindorf secutus Elmsleium ad Ar. Ach. 152 | 21
 μετὰ τῆς ἀληθείας bis ponit N, prius punctis cinctum | 22 τοῦ λέγοντος
 A pr. | ἀδυνασία S.] ἀδυναμία | μὲν om. A | 23 τῷ ἀληθεύειν Taylor]
 τοῖς ἀληθείαις | αὐτοῖς τούτοις libri. corr. D. idem post debebat οὐ δυνάμ.
 δηλ. αὐτὰ et διότι ἐψεύσαντο | 24 δυναμένων add. A corr. 2 post λέγειν.

νοι τῷ ψεύδεσθαι, τούτῳ ἐσώθησαν [διότι ἐψεύσαντο]. ἀνάγκη οὖν, ὅταν τις ἀπειρος ἢ τοῦ ἀγωνίζεσθαι, ἐπὶ τοῖς τῶν κατηγορῶν λόγοις εἶναι μᾶλλον ἢ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἔργοις καὶ τῇ ἀληθείᾳ τῶν πραγμά-
 4 των. ἐγὼ οὖν, ὦ ἄνδρες — αἰτήσομαι δὲ ὑμᾶς οὐχ ἄπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἀγωνιζομένων ἀκροᾶσθαι σφῶν αὐτῶν αἰτοῦνται, σφίσι μὲν αὐ-
 5 τοῖς ἀπιστοῦντες, ὑμῶν δὲ προκατεγνωχότες ἀδικόν τι· εἰκὸς γὰρ ἐν ἀνδράσι γε ἀγαθοῖς καὶ ἄνευ τῆς αἰτήσεως τὴν ἀκρόασιν ὑπάρχειν
 5 τοῖς φεύγουσιν, οὐπερ καὶ οἱ διώκοντες ἔτυχον ἄνευ αἰτήσεως· τάδε (δὲ) δεόμεναι ὑμῶν, τοῦτο μὲν ἐάν τι τῇ γλώσσει ἀμάρτω, συγγνώμην
 ἔχειν μοι, καὶ ἠγεῖσθαι ἀπειρίᾳ αὐτό μᾶλλον ἢ ἀδικίᾳ ἡμαρτῆσθαι, 10
 τοῦτο δὲ ἐάν τι ὀρθῶς εἶπω, ἀληθείᾳ μᾶλλον ἢ δεινότητι εἰρησθαι.
 130 οὐ γὰρ δίκαιον οὔτ' ἔργῳ ἀμαρτόντα διὰ ῥήματα σωθῆναι, | οὔτ'
 ἔργῳ ὀρθῶς πράξαντα διὰ ῥήματα ἀπολέσθαι· τὸ μὲν γὰρ ῥῆμα τῆς
 6 γλώσσης [ἀμάρτημά] ἐστὶ, τὸ δὲ ἔργον τῆς γνώμης. ἀνάγκη δὲ κιν-
 δυνεύοντα . . . περὶ αὐτῷ καὶ πού τι καὶ ἐξαμαρτεῖν. οὐ γὰρ μόνον 15
 τῶν λεγομένων ἀνάγκη ἐνδυμεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐσομένων· ἅπαντα
 γὰρ τὰ ἐν ἀδήλῳ ἔτ' ὄντα ἐπὶ τῇ τύχῃ μᾶλλον ἀνάκειται ἢ τῇ προ-
 νοίᾳ. ταῦτ' οὖν ἐκπληξὶν πολλὴν παρέχειν ἀνάγκη ἐστὶ τῷ κινδυ-
 7 νεύοντι. ὀρῶ γὰρ ἔγωγε καὶ τοὺς πάνυ ἐμπείρους τοῦ ἀγωνίζεσθαι
 πολλῷ χειρόν ἑαυτῶν λέγοντας, ὅταν ἐν τινὶ κινδύνῳ ὦσιν· ὅταν δ' 20
 ἄνευ κινδύνων τι διαπράσσωνται, μᾶλλον ὀρθοῦμένους. ἢ μὲν οὖν
 αἰτήσεις, ὦ ἄνδρες, καὶ νομίμως καὶ ἐσίως ἔχουσα, καὶ ἐν τῷ ὑμετέρῳ

---

12 Stobaeus flor. XLVI 65: Ἀντιφώντος. οὐ δίκαιον οὔτε ἔργῳ ἀμαρτόντα ῥήματι σωθῆναι οὔτε ἔργῳ ὀρθῶς πράξαντα διὰ ῥῆμα ἀπολέσθαι· τὸ μὲν γὰρ ῥῆμα τῆς γλώσσης ἀμάρτημά ἐστὶ, τὸ δὲ ἔργον τῆς γνώμης.

---

4 δὲ erasum A | 9 δὲ add. A corr. 2 | γλώση A pr. (corr. 2) | συγγνώ-
 μην ἔχειν μοι ante τοῦτο μὲν exstat in libris. transp. Baiter | 10 αὐτό
 μᾶλλον] μᾶλλον αὐτό A | 11 (εὖ) εἰρησθαι III. | 13 ἀπολεισθαι NA pr.
 (corr. 2) | 14 γνώσσης A pr. (corr. 2) | ἀμάρτημα del. Hug | τὸ δ' ἔργον
 A | 15 ante περὶ αὐτῷ intercidit ὀρθοῦσθαι vel aliud verbum timendi | αὐ-
 τῷ A pr. | 21 διππράσσονται NA pr. | ὀρθοῦμένου; A pr. (corr. 2).

δικαίῳ οὐχ ἦσσαν ἢ ἐν τῷ ἐμῷ· περὶ δὲ τῶν κατηγορημένων ἀπο-
λογήσομαι καθ' ἕκαστον.

Πρῶτον μὲν οὖν, ὡς παρανομώτατα καὶ βιαιότατα εἰς τόνδε ἵ-
τόν ἀγῶνα καθέστηκα, τοῦτο ὑμᾶς διδάξω, οὐ τῷ φεύγειν ἂν τὸ
5 πλῆθος τὸ ὑμέτερον, ἐπεὶ καὶ ἀνωμότοις ὑμῖν καὶ μὴ κατὰ νόμον
μηδένα ἐπιτρέψαιμι περὶ τοῦ σώματος τοῦ ἐμοῦ διαψηφίσασθαι, ἐνεκά
γε τοῦ πιστεύειν ἐμοί τε μηδὲν ἐξημαρτῆσθαι εἰς τὸδε τὸ πρᾶγμα
καὶ ὑμᾶς γνώσεσθαι τὰ δίκαια, ἀλλ' ἵνα ἢ τεκμήρια ὑμῖν καὶ τῶν
ἄλλων πραγμάτων [καὶ] τῶν εἰς ἐμὲ ἢ τούτων βιαιότης καὶ παρα-
10 νομία. πρῶτον μὲν γὰρ κακοῦργος ἐνδεδειγμένος φόνου δίκην φεύγω, ὃ
οὐδεὶς πώποτ' ἔπαθε τῶν ἐν τῇ γῆ ταύτῃ. καὶ ὡς μὲν οὐ κακοῦρ-
γός εἰμι οὐδ' ἐνοχος τῷ τῶν κακοῦργων νόμῳ, αὐτοὶ οὗτοι τούτου
γε μάρτυρες γεγέννηται. περὶ γὰρ τῶν κλεπτῶν καὶ λωποδυτῶν ὁ
νόμος κεῖται, ὧν οὐδὲν ἐμοὶ προσὸν ἀπέδειξαν. οὕτως εἰς γε ταύτην
15 τὴν ἀπαγωγὴν νομιμωτάτην καὶ δικαιοτάτην πεποιήκασιν ὑμῖν τὴν
ἀποψήφισίν μου. φασὶ δὲ αὐτὸ ἀποκτείνειν μέγα κακούργημα εἶναι, 10
καὶ ἐγὼ ὁμολογῶ μέγιστόν γε, καὶ τὸ ἱεροσυλεῖν καὶ τὸ προδιδόναι
τὴν πόλιν· ἀλλὰ χωρὶς περὶ αὐτῶν ἐκάστου οἱ νόμοι κεῖνται. ἐμοὶ δὲ
πρῶτον μὲν, οὐ τοῖς ἄλλοις εἰργεσθαι προαγορεύουσι τοῖς τοῦ φόνου
20 φεύγουσι τὰς δίκας, ἐνταυθοῖ πεποιήκασι τὴν κρίσιν ἐν τῇ ἀγορᾷ·
ἔπειτα τίμησίν μοι ἐποίησαν, ἀνταποθανεῖν τοῦ νόμου κειμένου τὸν
ἀποκτείναντα, οὐ τοῦ ἐμοὶ συμφέροντος ἐνεκα, ἀλλὰ τοῦ σφίσι αὐ-
τοῖς λυσιτελοῦντος, καὶ ἐνταῦθα ἔλασσον ἐνειμαν τῷ τεθνηκότι τῶν

8 τεκμήριον R. an del. infra ἢ τούτων βιαιότης καὶ παρανομία? | ὑμῖν] ἐμοὶ A pr. | 9 καὶ del. Tur. | 10 πρῶτον μὲν γὰρ κτλ.] ad haec in marg. τὸ παρχαρχικόν N | 13 γε om. A | 14 πρὸς ὃν A pr. | εἰς τε A pr. (corr. ft. 2) | 16 αὐτὸ τε ἀποκτείνειν libri. corr. J. | μέγα Ald.] μέ A, με N | 17 ὁμολογῶ. (καίτοι) μέγιστόν γε καί? | 19 πρῶτον] πρὸς A pr. | οὐ] οὐ NA pr. (corr. 2) | 20 ἐνταυθοῖ Ald. | κρίσιν in ras. A (pr. ἀγορᾶν?) | 21 ἀνταπ. τοῦ νόμου κειμ. τὸν ἀποκτ., οὐ] m. 2 super ἀνταπ. posuit β, α super τοῦ, denique γ super οὐ A (= τοῦ νόμου κειμένου τὸν ἀποκτ. ἀνταπ., οὐ) | 23 ἐνειμαν] ἐνειμαν ἂν N, ἂν, ἐνειμαν ἂν pr. A, in quo m. 1 ni fallor prius ἂν, erasit et invita spiritum vocis seq. sustulit. hunc restituit m. 2 quae etiam alterum ἂν delevisse putanda est.

ἐν τῷ νόμῳ κειμένων· οὐ δ' ἔνεκα, γνώσεσθε προϊόντος τοῦ λόγου.
 11 ἔπειτα δέ, ὃ πάντας οἶμαι ὑμᾶς ἐπίστασθαι, ἅπαντα τὰ δικαστήρια
 ἐν ὑπαίθρῳ δικάζει τὰς δίκας τοῦ φόνου, οὐδενός ἄλλου ἔνεκα ἢ ἵνα
 τοῦτο μὲν οἱ δικασταὶ μὴ ἴωσιν εἰς τὸ αὐτὸ τοῖς μὴ καθαροῖς τὰς
 χεῖρας, τοῦτο δὲ ὁ διώκων τὴν δίκην τοῦ φόνου ἵνα μὴ ὁμωρόφιός 5
 γίγηται τῷ αὐθέντῃ. σὺ δὲ τοῦτο μὲν παρελθὼν τοῦτον τὸν νόμον
 τὸναντίον τοῖς ἄλλοις πεποίηκας· τοῦτο δὲ δέον σε διομόσασθαι
 ὄρκον τὸν μέγιστον καὶ ἰσχυρότατον, ἐξώλειαν σαυτῷ καὶ γένει καὶ
 οἰκίᾳ τῇ σῇ ἐπαρώμενον, ἢ μὴν μὴ ἄλλα κατηγορήσειν ἐμοῦ ἢ εἰς
 αὐτὸν τὸν φόνον ὡς ἔκτεινα, ἐν ᾧ οὐτ' ἂν κακὰ πολλὰ εἰργασμένος 10
 ἡλισκόμην ἄλλῃ ἢ αὐτῷ τῷ πράγματι, οὐτ' ἂν πολλὰ ἀγαθὰ εἰργα-
 12 σμένος τούτοις ἂν ἐσφύζομην τοῖς ἀγαθοῖς· ἃ σὺ παρελθὼν, αὐτὸς
 σεαυτῷ νόμους ἐξευρών, ἀνωμότος μὲν αὐτὸς ἐμοῦ κατηγορεῖς, ἀνώ-
 μοτοι δὲ οἱ μάρτυρες καταμαρτυροῦσι, δέον αὐτοῖς τὸν αὐτὸν ὄρκον
 σοὶ διομοσαμένους καὶ ἀπτομένους τῶν σφαγίων καταμαρτυρεῖν 15
 ἐμοῦ. ἔπειτα κελεύεις τοὺς δικαστὰς ἀνωμότοις πιστεύσαντας τοῖς
 μαρτυροῦσι φόνου δίκην καταγνῶναι, οὓς σὺ αὐτὸς ἀπίστους κατέ-
 στησας παρελθὼν τοὺς κειμένους νόμους, καὶ ἡγεῖ χρῆναι αὐτοῖς
 14 τὴν σὴν παρανομίαν κρεῖσσω γενέσθαι αὐτῶν τῶν νόμων. καίτοι
 τοὺς γε νόμους οἱ κείνται περὶ τῶν τοιούτων, πάντας ἂν οἶμαι ὁμο-20
 λογησάμενοι κάλλιστα νόμων ἀπάντων κείσθαι καὶ ἐσιώτατα. ὑπάρχει
 μὲν γε αὐτοῖς ἀρχαιοτάτοις εἶναι ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, ἔπειτα τοὺς αὐ-
 τοὺς αἰεὶ περὶ τῶν αὐτῶν, ὅπερ μέγιστόν ἐστι σημεῖον νόμων καλῶς
 κειμένων· ὁ γὰρ χρόνος καὶ ἡ ἐμπειρία τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα ἐκδι-
 δάσκει τοὺς ἀνθρώπους. ὥστε οὐ δεῖ ὑμᾶς ἐκ τῶν τοῦ κατηγοροῦ 25

1 κειμένων delendum? | 3 ὑπ. θρω A pr. (ὑπέθρω?) | 8 ὄρκον N pr.
 (corr. 2). item 14 | ἰσχυρώτατον N pr. (corr. 2) | ἐξωλίαν N pr. A pr. (uter-
 que corr. m. 2) | σαυτῷ N, αὐτῷ A (αὐτῷ Mr.) | 9 οἰκεία N pr. (corr. 2) | ἢ
 ἢ N pr. (corr. 2). A quoque habet acc. circumfl. a m. 2, sed nihil aliud voluit
 m. 1 | 10 ἐν ᾧ οὐτ' ἂν κακὰ A pr., m. 2 ἐν ᾧ οὐτ' ἂν κακὰ, N pr. ἐν ᾧ
 οὐτ' ἂν... α, m. 2 ἐγὼ οὐτ' ἂν οὖν | 11 οὐτ' αὐ R. | 12 σὺ παρ.] συμπαρ.
 N | αὐτὸς] acc. add. m. 2 A | 13 εὐρών N | 15 ἀπτομένους ut vid. N pr.
 (corr. 2) | 16 ἀνωμότοις A pr. (corr. 2) | 18 ἡγεῖ P. R. Müller] ἡγε N, εἰ γε
 A | 19 παρανομίαν sine acc. N | post νόμων sequebatur § 13 λέγεις δὲ —
 νόμον θέμενος, quae verba post § 18 relegavit P. Foerster | 25 ἡμᾶς N.

λόγων τοὺς νόμους καταμανθάνειν, εἰ καλῶς ὑμῖν κείνται ἢ μή, ἀλλ' ἐκ τῶν νόμων τοὺς τοῦ κατηγοροῦ λόγους, εἰ ὀρθῶς καὶ νομίμως ὑμᾶς διδάσκει τὸ πρᾶγμα ἢ οὐ. οὕτως οἱ γε νόμοι κάλλιστα 15 κείνται οἱ περὶ φόνου, οὓς οὐδεὶς πώποτε ἐτόλμησε κινήσαι· σὺ δὲ 5 μόνος δὴ τετόλμηκας γενέσθαι νομοθέτης ἐπὶ τὰ πονηρότερα καὶ ταῦτα παρελθὼν ζητεῖς με ἀδίκως ἀπολέσαι. ἃ δὲ σὺ παρανομεῖς, αὐτὰ ταῦτά μοι μέγιστα μαρτύριά ἐστιν· εὐ γὰρ ἤδησθ' ὅτι οὐδεὶς ἂν ἦν σοι ὡς ἐκεῖνον τὸν ὄρκον διομοσάμενος ἐμοῦ κατεμαρτύρησεν. ἔπειτα δὲ οὐχ ὡς πιστεύων τῷ πράγματι ἀναμφισβητήτως ἓνα τὸν 10 ἀγῶνα περὶ τοῦ πράγματος ἐποιήσω, ἀλλὰ ἀμφισβήτησιν καὶ λόγον ὑπελίπτου ὡς καὶ τοῖς τότε δικασταῖς ἀπιστήσων. ὥστε μηδὲν μοι ἐνθάδε [μηδὲ] πλέον εἶναι μηδ' ἀποφυγόντι, ἀλλ' ἐξεῖναι σοι λέγειν ὅτι κακοῦργος ἀπέφυγον, ἀλλ' οὐ τοῦ φόνου τὴν δίκην· ἐλὼν δ' αὐ ἀξιώσεις με ἀποκτείνει ὡς τοῦ φόνου τὴν δίκην ὠφληκότα. καίτοι 15 πῶς ἂν εἴη τούτων δεινότερα μηχανήματα, εἰ ὑμῖν μὲν ἀπαξ τουτουσί πείσασι κατείργασται ἃ βούλεσθε, ἐμοὶ δ' ἀπαξ ἀποφυγόντι ὁ αὐτὸς κίνδυνος ὑπολείπεται; ἔτι δὲ μάλ' ἐδέδην, ὧ ἄνδρες, παρανομώτατα ἀπάντων ἀνθρώπων. ἐδέλοντος γάρ μου ἐγγυητὰς τρεῖς καθιστάναι κατὰ τὸν νόμον, οὕτως οὗτοι διεπράξαντο τοῦτο ὥστε 20 μὴ ἐγγενέσθαι μοι ποιῆσαι. τῶν δὲ ἄλλων ξένων ὅστις πώποτε ἠθέλησε καταστῆσαι ἐγγυητὰς, οὐδεὶς πώποτε ἐδέθη. καίτοι οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν κακούργων τῷ αὐτῷ χρῶνται νόμῳ τούτῳ. ὥστε καὶ οὐ-

οὔ ου
2 τῶν κατηγορῶν A | 3 διδάσκει Weidner] διδάξει N, διδάξουσι A. διδάσκουσι R. | ἢ a corr. habet A | 3 οὕτως] καίτοι S. deleta tota § praecedenti quae recurrit VI 2 | 5 πονηρότητα A | 6 in ταῦτα offendebat R., nec temere | 7 μέγιστη N corr. 2 | μαρτυρία N | ἤδεις NA (in hoc i subscr. add. m. 2) | 10 ἐποίησω A pr. (corr. 2) | 11 ὑπελείπτου NA pr. | καὶν τοῖς τότε δικασταῖς ἀμφισβητήσων S. | 12 μηδὲ del. R. | 13 κακούργίας R. | ἐλὼν N pr. (corr. 2) | αὐ Bk.] ἂν | 14 ἀξίωσης NA pr. (corr. 2) | 17 ἀπολείπεται NA corr. | 18 ἀπάντων] vid. Fulr mus. rhen. n. a. XXX p. 573 | 19 καθιστάναι A pr., corr. 2 καθιστάναι | 20 μοι] με N | ὅστις ποτε N | 21 πώποτ' A | ἐδέθη] 3η in ras. trium fere litt. A | ἐπιμεληταὶ] accentum add. m. 2 A | 22 ὥστε] ὅστε ut vid. A pr.

τος κοινός τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ὧν ἐμοὶ μόνῳ ἐπέλιπε μὴ ὠφελῆσαι
 18 τοῦδε κόσμου. τούτοις γὰρ ἦν τοῦτο συμφέρον, πρῶτον μὲν (ὡς)
 ἀπαρασκευότατον γενέσθαι με μὴ δυνάμενον διαπράσσεσθαι αὐτὸν
 τὰμαυτοῦ πράγματα, ἔπειτα κακοπαθεῖν τῷ σώματι, τοὺς τε φίλους
 προθυμοτέρως ἔχειν τοὺς ἑμαυτοῦ τούτοις τὰ ψευδῆ μαρτυρεῖν ἢ 5
 ἐμοὶ τἀληθῆ [λέγειν, διὰ τὴν τοῦ σώματος κακοπάθειαν]. ὄνειδος τε
 αὐτῷ τε ἐμοὶ περιέδесαν καὶ τοῖς ἐμοῖς προσήκουσιν εἰς τὸν βίον
 13 ἅπαντα. λέγεις δὲ ὡς οὐκ ἂν παρέμεινα εἰ ἐλελύμην, ἀλλ' ὠχρόμην
 ἂν ἀπιών, ὡσπερὶ ἄκοντά με ἀναγκάσας εἰσελθεῖν εἰς τὴν γῆν ταύ-
 την. καίτοι ἐμοὶ εἰ μὴδὲν διέφερε στέρεσθαι τῆσδε τῆς πόλεως, ἴσον 10
 131 ἦν | μοι καὶ προσκληθέντι μὴ ἐλθεῖν, ἀλλ' ἐρήμην ὄφλειν,
 τοῦτο δὲ ἀπολογησαμένῳ τὴν προτέραν ἐξεῖναι ἐξελθεῖν· ἅπασι γὰρ
 τοῦτο κοινόν ἐστι. σὺ δέ, ὃ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησι κοινόν ἐστιν, ἰδίᾳ
 ζητεῖς με μόνον ἀποστρεφῖν, αὐτὸς σαυτῷ νόμον θέμενος.
 19 Οὕτωςί μὲν δὴ πολλὰς ἐλασσωθεὶς τῶν νόμων τῶν ὑμετέρων 15
 καὶ τοῦ δικαίου καθέστηκα εἰς τὸν ἀγῶνα· ὁμως μέντοι [γε] καὶ ἐκ
 τούτων πειράσομαι ἑμαυτὸν ἀναίτιον ἐπιδειξάι. καίτοι χαλεπὸν γε τὰ
 ἐκ πολλοῦ κατεφευσμένα καὶ ἐπιβεβουλευμένα, ταῦτα παραχρῆμα
 ἀπελέγχειν· ἃ γὰρ τις μὴ προσεδοκῆσεν, οὐδὲ φυλάξασθαι ἐγγωρεῖ.
 20 Ἐγὼ δὲ τὸν μὲν πλοῦν ἐποιησάμην ἐκ τῆς Μυτιλήνης, ὧ ἄνδρες, 20
 ἐν τῷ πλοίῳ πλέων ὧ Ἠρώδης οὗτος, ὃν φασιν ὑπ' ἐμοῦ ἀποθανεῖν·

1 ἐπέλιπε N, υπέλιπε A pr. | μὴ ὠφελῆσθαι τοῦδε τοῦ νόμου A
 corr. 2. τοῦ δεσμοῦ in τοῦδε κόσμου *latere arbitratur* Bl. | 2 συμφέρον]
 συμφέρο in ras. A | ὡς add. Hi. | 3 αὐτὸν Bk.] ἑμαυτὸν | 4 τὰμ.. τοῦ N
 (av legi nequit) | 5 προθυμοτέρως Hi.] προθυμοτέρους | τούτοις] τοῖς NA
 pr. (corr. 2) | 6 λέγειν *seclusit* J., διὰ — κακοπάθειαν del. D. | ὄνειδος
 γάρ? | 7 τε R.] γε | 8 § 13 hic collocavit P. Foerster | ἀλλωχρόμην N
 pr. (corr. 2) | 9 ἂν ἀπιών] ἀνάπτων NA pr. (corr. 2) | 10 στέρεσθαι A
 pr. (corr. 2) | 11 ὄφλειν NA corr., ὄφλειν A pr. *deinde εἶναι τὴν δίκην*
inserit A, εἶναι *quidem punctis notatum* | 12 ἐξεῖναι. (*accentu evanido*) N,
 del. D., ἐξῆν R. | 14 ἐμὲ μόνον Bk.] | 15 πολλὰ D. | ἔλος σωθεὶς A corr.,
 ἔλος σωθεὶς x | 16 γε post μέντοι *suspectum licet inveniatur etiam* VI 3 |
 20 *μιτυλήνης libri in hac nominis forma sibi constantes, nisi quod p. 52,*
 8 N habet *μιτυλήνη* | 21 ὧ (καὶ) Ἠρώδης R.

ἐπλέομεν δὲ εἰς τὴν Αἴνον, ἐγὼ μὲν ὡς τὸν πατέρα — ἐτύχανε γὰρ ἐκεῖ ὧν τότε — ὁ δ' Ἡρώδης ἀνδράποδα Θραξίν ἀνθρώποις ἀπολύσων. συνέπλει δὲ τὰ τε ἀνδράποδα ἃ ἔδει αὐτὸν ἀπολύσαι, καὶ οἱ Θράκες οἱ λυσόμενοι. τούτων δ' ὑμῖν τοὺς μάρτυρας παρέξομαι.

5

ΜΑΡΤΥΡΕΣ.

Ἡ μὲν πρόφασις ἐκατέρω τοῦ πλοῦ αὕτη· ἐτύχομεν δὲ χειμῶνι πῆ τι χρησάμενοι, ὑφ' οὗ ἠναγκάσθημεν κατασχεῖν εἰς τῆς Μηθυμναίας τι χωρίον, οὗ τὸ πλοῖον ὥρμει τοῦτο εἰς ὃ μετεκβάντα φασὶν ἀποθανεῖν αὐτὸν [τὸν Ἡρώδην]. καὶ πρῶτον μὲν αὐτὰ ταῦτα | 123
10 σκοπεῖτε, ὅτι μὴ προνοία μᾶλλον ἐγίγνετο ἢ τύχη. οὔτε γὰρ πείσας τὸν ἄνδρα οὐδαμοῦ ἀπελέγχομαι σύμπλουν μοι γενέσθαι, ἀλλ' αὐτὸς καθ' αὐτὸν τὸν πλοῦν πεπονημένος ἕνεκα πραγμάτων ἰδίων· οὔτ' αὖ 22
ἐγὼ ἄνευ προφάσεως ἱκανῆς φαίνομαι τὸν πλοῦν ποιησάμενος εἰς τὴν Αἴνον, οὔτε κατασχόντες εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἀπὸ παρασκευῆς
15 οὐδεμιᾶς, ἀλλ' ἀνάγκη χρησάμενοι· οὔτ' αὖ ἐπειδὴ ὥρμισάμεθα, ἢ μετέκβασις ἐγένετο εἰς τὸ ἕτερον πλοῖον οὐδενὶ μηχανήματι οὐδ' ἀπάτῃ, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ τοῦτο ἐγίγνετο. ἐν ᾧ μὲν γὰρ ἐπλέομεν, ἀστέγαστον ἦν τὸ πλοῖον, εἰς ὃ δὲ μετέβημεν, ἔστεγασμένον· τοῦ δὲ ὑετοῦ ἕνεκα ταῦτ' ἦν. τούτων δ' ὑμῖν μάρτυρας παρέξομαι.

20

ΜΑΡΤΥΡΕΣ.

Ἐπειδὴ δὲ μετεξέβημεν εἰς τὸ ἕτερον πλοῖον, ἐπίνομεν. καὶ ὁ 23
μὲν ἐστὶ φανερός ἐκβάς ἐκ τοῦ πλοίου καὶ οὐκ εἰσβάς πάλιν· ἐγὼ δὲ τὸ παράπαν οὐκ ἐξέβην ἐκ τοῦ πλοίου τῆς νυκτὸς ἐκείνης. τῇ δ' ὕστε-

3 ἀπολύσων A pr. ut vid. | 4 Θράκες N | 8 μεταβάντα A pr. | φησὶν NA pr. (corr. 2) | 9 ἀποθανεῖν] 3 in ras. A | τὸν Ἡρώδην del. R. | 10 σκοπεῖτε] extremam lit. a m. 2 habet N | ὅτι οὐ Mr. an ei [μῆ]? | 12 καθ' αὐτὸν ante St. | αὐτ' ἐγὼ NA pr. | 14 κατασχόντες (ἡμεῖς) R. | 15 αὖ] ὁ m. 2 restauratum N | ὥρμισάμεθα N pr. (corr. 2) | 16 μετέκβασις A pr. | 19 μάρτυρας R.] μαρτυρίας | 21, μετέβημεν N | 22 ἐκ om. N | 23 τὸ πᾶπαν pr. A, corr. τοπαρχᾶπιν | ἐκ om. A.

ραία, ἐπειδὴ ἀφανὴς ἦν ὁ ἀνὴρ, ἐζητεῖτο οὐδὲν τι μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἄλλων ἢ καὶ ὑπ' ἐμοῦ· καὶ εἰ τῶ τῶν ἄλλων ἐδόκει δεινὸν εἶναι, καὶ ἐμοὶ ὁμοίως. καὶ εἰς τε τὴν Μυτιλήνην ἐγὼ αἴτιος ἢ πεμφθῆναι ἄγ-
 24 γελον, καὶ τῇ ἐμῇ γνώμῃ ἐπέμπετο· καὶ ἄλλου οὐδενὸς ἐθέλοντος
 βαδίζειν, οὔτε τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου οὔτε τῶν αὐτῶ τῶ Ἡρώδῃ συμ- 5
 πλεόντων, ἐγὼ τὸν ἀκόλουθον τὸν ἐμαυτοῦ πέμπειν ἔτοιμος ἦ· καί-
 τοι οὐ δῆπου γε κατ' ἐμαυτοῦ μηνυτὴν ἐπεμπον εἰδώς. ἐπειδὴ δὲ ὁ
 ἀνὴρ οὔτε ἐν τῇ Μυτιλήνῃ ἐφαίνετο ζητούμενος οὔτ' ἄλλοδι οὐδα-
 μοῦ, πλοῦς τε ἡμῖν ἐγίγνετο, καὶ τᾶλλα ἀνήγετο πλοῖα ἅπαντα,
 ὥχόμην καὶ γὰρ πλέων. τούτων δ' ὑμῖν τοὺς μάρτυρας παρασχῆσομαι. 10

ΜΑΡΤΥΡΕΣ.

25 Τὰ μὲν γενόμενα ταῦτ' ἐστίν· ἐκ δὲ τούτων ἤδη σκοπεῖτε τὰ εἰ-
 κότα. πρῶτον μὲν γὰρ πρὶν ἀνάγεσθαι με εἰς τὴν Αἴνον, ὅτε ἦν
 ἀφανὴς ὁ ἀνὴρ, οὐδεὶς ἠτιάσατό με ἀνθρώπων, ἤδη πεπυσμένων
 τούτων τὴν ἀγγελίαν· οὐ γὰρ ἂν ποτε ὥχόμην πλέων. ἀλλ' εἰς μὲν 15
 τὸ παραχρῆμα κρεῖσσον ἦν τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ γεγενημένον τῆς τού-
 των αἰτιάσεως, καὶ ἅμα ἐγὼ ἔτι ἐπεδήμουν· ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ τε ὥχό-
 μην πλέων καὶ οὗτοι ἐξ ἐπιβουλήσιν συνέθεσαν ταῦτα καὶ ἐμηχανή-
 20 σαντο κατ' ἐμοῦ, τότε ἠτιάσαντο. λέγουσι δὲ ὡς ἐν μὲν τῇ γῆ ἀπέ-
 θανεν ὁ ἀνὴρ, καὶ γὰρ λίθον αὐτῶ ἐνέβαλον εἰς τὴν κεφαλὴν, ὅς οὐκ 20
 ἐξέβην τὸ παράπαν ἐκ τοῦ πλοίου. καὶ τοῦτο μὲν ἀκριβῶς οὗτοι ἴσα-
 σιν· ὅπως δ' ἠφρανίσθη ὁ ἀνὴρ, οὐδενὶ λόγῳ εἰκότι δύνανται ἀποφαι-
 νειν. δῆλον γὰρ ὅτι ἐγγύς που τοῦ λιμένος εἰκὸς ἦν αὐτὸ γίγνεσθαι,

3 καὶ εἰς γε? | ἢ „eram“ nusquam habent. libri, ubique ἦν, excepto quidem loco VI 23 | 5 τῶν αὐτῶ] ὦν syllabae compendium restaur. m. 2 N | 6 ἀκούλοθον A pr. | πέμπειν ut vid. A pr. | 7 γε post καίτοι prave collocatum A | κατεμαυτοῦ A pr. (corr. 2) | 9 τᾶλλα ἀνήγετο N, τᾶλλ' ἀνήγετο A | 10 πλέων A pr. (corr. 2) | 14 πεπυσμένον N male restauratus m. 2 | 18 συνέθεσαν] σχν in ras. A | 20 αὐτῶ ἐνέβαλον] ἐνέβαλον αὐτῶ A | οὐκ infra versum (in ima pag.) A | 21 το. ἀράπαν N pr. (π rest. m. 2) | 23 τοῦτο γίγνεσθαι A.

τοῦτο μὲν μεθύοντας τοῦ ἀνδρός, τοῦτο δὲ νύκτωρ ἐκβάντος ἐκ τοῦ πλοίου· οὔτε γὰρ αὐτοῦ κρατεῖν ἴσως ἂν ἐδύνατο, οὔτε τῷ ἀπάγοντι νύκτωρ μακρὰν ὁδὸν ἢ πρόφασιν ἂν εἰκότως ἐγίγνετο· ζητουμένου ^π δὲ τοῦ ἀνδρός δύο ἡμέρας καὶ ἐν τῷ λιμένι καὶ ἄπωθεν τοῦ λιμένος, ^δ οὔτε ὀπτήρ οὐδείς ἐφάνη οὔτε αἷμα οὔτε ἄλλο σημεῖον οὐδέν. κατ' ἐγὼ συγχωρῶ τῷ τούτων λόγῳ, παρεχόμενος μὲν τοὺς μάρτυρας ὡς οὐκ ἐξέβην ἐκ τοῦ πλοίου· εἰ δὲ καὶ ὡς μάλιστα ἐξέβην ἐκ τοῦ πλοίου, οὐδενὶ τρόπῳ εἰκὸς ἦν ἀφανισθέντα λαθεῖν τὸν ἀνθρωπον, εἶπερ γε μὴ πάνυ πόρρω ἀπῆλθεν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. ἀλλ' ὡς κατ- ^α
¹⁰ εποντώδη λέγουσιν. ἐν τίνι πλοίῳ; δῆλον γὰρ ὅτι ἐξ αὐτοῦ τοῦ λιμένος ἦν τὸ πλοῖον. πῶς ἂν οὖν οὐκ ἐξηυρέθη; καὶ μὴν εἰκὸς γε ἦν καὶ σημεῖόν τι γενέσθαι ἐν τῷ πλοίῳ ἀνδρὸς τεθνεώτος καὶ ἐκβαλλομένου νύκτωρ. νῦν δ' ἐν μὲν ᾧ ἔπινε πλοίῳ καὶ ἐξ οὗ ἐξέβαινε, ἐν τούτῳ φασὶν εὐρεῖν σημεῖα, ἐν ᾧ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μὴ ἀποθανεῖν ¹⁵ τὸν ἀνδρα· ἐν ᾧ δὲ κατεποντώδη, οὐχ ἡῦρον οὔτ' αὐτὸ τὸ πλοῖον οὔτε σημεῖον οὐδέν. τούτων δ' ὑμῖν τοὺς μάρτυρας παρασχέσομαι.

ΜΑΡΤΥΡΕΣ.

Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ μὲν φρουδὸς ἢ πλέων εἰς τὴν Αἴνον, τὸ δὲ πλοῖον ^α ἦκεν εἰς τὴν Μυτιλήνην ἐν ᾧ ἐγὼ καὶ ὁ Ἡρώδης | ἐπλέομεν, πρῶ- ¹³
²⁰ τον μὲν εἰσβάντες εἰς τὸ πλοῖον ἡρεύων, καὶ ἐπειδὴ τὸ αἷμα ἡῦρον,

---

5 Pollux II 57: Ἀντιφῶν δὲ καὶ τὸ ὀψόμενον εἶπε, καὶ τῇ ὄψει ἦγουν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ ὀπτήρ, καὶ ἄοπτα. | 18 Harpocratio: φρουδὸς Ἀντιφῶν ἐν τῷ περὶ τοῦ Ἡρώδου φόνου ἀντὶ τοῦ ἐκποδῶν.

---

2 αὐτοῦ libri | 4 καὶ ἐν] ἐν A | ἄποθεν N | 5 ὀπτήρ A pr. | οὔδ' αἷμα οὔτ' ἄλλο A | 7 νν. εἰ δὲ καὶ — πλοίου in marg. scripta ead. m. N | 9 γε om. A | 10 ἐν τινι NA pr. (corr. 2) | 13 νῦν δὲ μὲν ᾧ A pr., corr. 2 νῦν δὲ ἐν ᾧ μὲν | 14 ὁμολογοῦσι μὴ Fr.] μὴ ὁμολογῶσιν NA pr., corr. μὴ ὁμολογοῦσιν | 16 παραστήσομαι libri. corr. Bk. coll. § 24 | 18 μὲν φρουδὸς] φρουδὸς μὲν A | 19 ὁ om. A | 20 ἐπειδὴ τι αἷμα Ald.

ἐνταῦθα ἔφασαν τεθνάναι τὸν ἄνδρα· ἐπειδὴ δὲ αὐτοῖς τοῦτο οὐκ ἐνε-
 χῶρει, ἀλλ' ἐφαίνετο [τῶν] προβάτων ὃν αἶμα, ἀποτραπόμενοι τού-
 30 του τοῦ λόγου συλλαβόντες ἐβασάνιζον τοὺς ἀνθρώπους. καὶ ὃν μὲν
 τότε παραχρῆμα ἐβασάνισαν, οὗτος μὲν οὐδὲν εἶπε περὶ ἐμοῦ φλαῦ-
 ρον· ὃν δ' ἡμέραις ὕστερον πολλαῖς ἐβασάνισαν, ἔχοντες παρὰ σφίσιν 5
 αὐτοῖς τὸν πρόσθεν χρόνον, οὗτος ἦν ὁ πεισθεὶς ὑπὸ τούτων καὶ κα-
 ταψευσάμενος ἐμοῦ. παρέξομαι δὲ τούτων τοὺς μάρτυρας.

ΜΑΡΤΥΡΕΣ.

31 Ὡς μὲν ὕστερον τοσοῦτω χρόνῳ ὁ ἀνὴρ ἐβασανίσθη, μεμαρτύ-
 ρηται ὑμῖν προσέχετε δὲ τὸν νοῦν αὐτῇ τῇ βασάνῳ, ὅσα γεγένηται. 10
 ὁ μὲν γὰρ δούλος ᾧ ἴσως οὗτοι τοῦτο μὲν ἐλευθερίαν ὑπέσχοντο,
 τοῦτο δ' ἐπὶ τούτοις ἦν παύσασθαι κακούμενον αὐτόν, ἴσως ὑπ' ἀμ-
 φοῖν πεισθεὶς κατεψεύσατό μου, τὴν μὲν ἐλευθερίαν ἐλπίσας ὀσε-
 σθαι, τῆς δὲ βασάνου εἰς τὸ παραχρῆμα βουλόμενος ἀπηλλάχθαι.
 32 οἶμαι δ' ὑμᾶς ἐπίστασθαι τοῦτο, ὅτι ἐφ' οἷς ἂν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς 15
 βασάνου, πρὸς τούτων εἰσὶν οἱ βασανιζόμενοι λέγειν ὃ τι ἂν ἐκείνοις
 μέλλωσι χαριεῖσθαι· ἐν τούτῳ γὰρ αὐτοῖς ἐστὶν ἡ ὠφέλεια, ἄλλως
 τε κἂν μὴ παρόντες τυγχάνουσιν ὧν ἂν καταψεύδωνται. εἰ γὰρ ἐγὼ
 μὲν ἐκέλευον αὐτὸν στρεβλοῦν ὡς οὐ τάληθῆ λέγοντα, ἴσως ἂν ἐν
 αὐτῶ· τούτῳ ἀπετρέπετο μηδὲν κατ' ἐμοῦ καταψεύδεσθαι, νῦν δὲ αὐ- 20
 τοὶ ἦσαν καὶ βασανισταὶ καὶ ἐπιτιμηταὶ τῶν σφίσι αὐτοῖς συμφερόν-
 33 των. ἕως μὲν οὖν μετὰ χρηστῆς ἐλπίδος ἐγίγνωσκέ μου καταψευ-
 σάμενος, τούτῳ δισχυρίζετο τῷ λόγῳ· ἐπειδὴ δὲ ἐγίγνωσκεν ἀποθα-

2 τῶν del. R. | 6 καὶ ft. om. A pr. (post παρέξομαι δὲ transponebat καὶ R.) | 9 τοσοῦτω R.] τούτῳ τῷ | 11 γὰρ supra versum A | 12 ὑπ' ἐπ' A pr. (corr. 2) | ἀμφοῖν] a evanuit N | 13 ἐλευθερίαν] ἐλευθέρασ A pr. (σ incertum) | ἐλπίσας] acc. add. m. 2 A | 14 εἰς (γε) τὸ π. ? | ἀπηλλάχθαι sine acc. N | 15 ἢ post πλεῖστον addi maluit R., post βασάνου D. praestat addere post ἂν, si abesse nequit | 16 ὃ τι ἂν Ald.] ὅταν | 17 τούτῳ S.] τούτοις | 18 παροντυγ pro παροντες A pr. | τυγχάνουσιν A pr. | κατάψωνται A pr. (eud supra vers.) | 19 μὲν deletum A | οὐτ' ἀληθῆ N pr. A pr. | 21 σφίσιν A | 22 χρηστῆς τῆς ἐλπίδος A | κατεψευσάμενος N pr. (corr. 2). «πιστὴ κατεψευσμένος?» BL

νούμενος, ἐνταῦθ' ἤδη τῇ ἀληθείᾳ ἐγρήτο, καὶ ἔλεγεν ὅτι πεισθεῖη
 ὑπὸ τούτων ἐμοῦ καταψευδῆσθαι. διαπειραθέντα δ' αὐτὸν τὰ ψευδῆ 24
 λέγειν, ὕστερον δὲ τάληθῆ λέγοντα, οὐδέτερα ὠφέλησεν, ἀλλ' ἀπέ-
 κτειναν ἄγοντες τὸν ἄνδρα, τὸν μηνυτὴν ὃ πιστεύοντες ἐμὲ διώκουσι,
 5 τὸναντίον ποιήσαντες ἢ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι τοῖς
 μηνυταῖς τοῖς μὲν ἐλευθέροις χρήματα δίδοσσι, τοὺς δὲ δούλους ἐλευ-
 θεροῦσιν· οὗτοι δὲ θάνατον τῷ μηνυτῇ τὴν δωρεῖαν ἀπέδοσαν, ἀπα-
 γορευόντων τῶν φίλων τῶν ἐμῶν μὴ ἀποκτείνειν τὸν ἄνδρα πρὶν 25
 [ἄν] ἐγὼ ἔλθομι. δῆλον οὖν ὅτι οὐ τοῦ σώματος αὐτοῦ χρεῖα ἦν 26
 10 αὐτοῖς, ἀλλὰ τῶν λόγων· ζῶν μὲν γὰρ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς αὐτῆς βασά-
 νου ἰὼν ὑπ' ἐμοῦ κατήγορος ἂν ἐγίγνετο τῆς τούτων ἐπιβουλῆς,
 τεθνεὺς δὲ τὸν μὲν ἔλεγχον τῆς ἀληθείας ἀπεστέρει δι' αὐτοῦ τοῦ
 σώματος ἀπολλυμένου, τοῖς δὲ λόγοις τοῖς ἐψευσμένοις ὑπ' ἐκείνου
 ὡς ἀληθέσιν οὐσιν ἐγὼ ἀπόλλυμαι. τούτων δὲ μάρτυράς μοι κάλει.

15

(ΜΑΡΤΥΡΕΣ.)

Ἐγρήν μὲν γὰρ αὐτούς, ὡς ἐγὼ νομίζω, ἐνθάδε παρέχοντας τὸν 28
 μηνυτὴν αὐτὸν ἀπελέγχειν ἐμέ, καὶ αὐτῷ τούτῳ χρῆσθαι ἀγωνί-
 σματι, ἐμφανῆ παρέχοντας τὸν ἄνδρα καὶ κελεύοντας βασανίζειν,
 ἀλλὰ μὴ ἀποκτείνειν. φέρε γὰρ δὴ ποτέρῳ νῦν χρήσονται τῶν λό-
 20 γων; πότερα ὃ πρῶτον εἶπεν ἢ ὃ ὕστερον; καὶ πότερ' ἀληθῆ ἐστίν,
 ὅτ' ἔφη με εἰργάσθαι τὸ ἔργον ἢ ὅτ' οὐκ ἔφη; εἰ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ εἰ- 27
 κότος ἐξετασθῆναι δεῖ τὸ πρᾶγμα, οἱ ὕστεροι λόγοι ἀληθέστεροι φαί-
 νονται. ἐψεύδετο μὲν γὰρ ἐπ' ὠφελείᾳ τῇ ἑαυτοῦ, ἐπειδὴ δὲ

1 ἐνταῦθ' A pr. (corr. 2) | πειθεῖη N pr. (corr. 2) | 2 καταψευδῆσθαι
 N | 3 ὕστερον μὲν A pr. | ὠφέλησεν R.] ὠφέλησαν | 5 ἄθρωποι A pr.
 (corr. 2) | 7 δωρεῖαν libri | ἀπογορευόντων A | 9 ἄν del. D. | σώματος
 αὐτοῦ ex σώματος A | 12 ἀπεστέρει ἐμὲ διὰ τοῦ σ. ἀπ. R. | 14 ἐγὼ
 ἀπόλλυμαι] ἐγὼ ἀπόλλ in ras. maiore A | 15 titulum add. R. | 16 μὲν
 om. N | ἐνθάδε παρέχοντας] literis ε παρ evanidis m. 2 substituit ε κτ
 (i. e. κατ) N | 17 αὐτὸν] οὕτως? | τούτῳ] τούτ rest. m. 2 N | 19 φέρε]
 ρ rest. m. 2 N | τῶν] τῷ A pr. (corr. 2) | 20 πρότερα A pr. | πρῶτον]
 evanuit accentus N | posterius ὡ supra vers. A | 21 εἰκότως A pr.

τῷ ψεύδεσθαι ἀπώλλυτο, ἠγήσατο τάληθῆ κατειπῶν διὰ τοῦτο σωθῆναι
 ἄν. τῆς μὲν οὖν ἀληθείας οὐκ ἦν αὐτῷ τιμωρὸς οὐδεὶς· εὐ γὰρ παρ-
 ὶν ἐγὼ ἐτύγχανον, ὥπερ σύμμαχος ἦν ἡ ἀλήθεια τῶν ὑστέρων
 λόγων· τοὺς δὲ προτέρους λόγους τοὺς κατεψευσμένους ἦσαν οἱ ἀφα-
 38 νισῶντες ὥστε μὴδέποτε εἰς τὸ ἀληθὲς καταστῆναι. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι 5
 καθ' ὧν ἂν μηνύη τις, αὐτοὶ κλέπτουσι τοὺς μηνύοντας κατ' ἀφανί-
 134 ζουσιν· αὐτοὶ δὲ οὗτοι οἱ ἀπάγοντες καὶ | ζητοῦντες τὸ πρᾶγμα τὸν
 κατ' ἐμοῦ μηνυτὴν ἠφάνισαν. καὶ εἰ μὲν ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἠφάνισα ἢ
 μὴ ἤθελον ἐκδοῦναι τούτοις ἢ ἄλλον τινὰ ἐφευγον ἐλεγχον, αὐτοῖς
 ἂν τούτοις ἰσχυροτάτοις εἰς τὰ πράγματα ἐχρῶντο καὶ ἦν ταῦτα αὐ- 10
 τοῖς μέγιστα τεκμήρια κατ' ἐμοῦ· νῦν δέ, ὅποτε αὐτοὶ οὗτοι προκα-
 λουμένων τῶν φίλων τῶν ἐμῶν ταῦτ' ἐφυγον, ἐμοὶ δήπου κατὰ τού-
 των εἶναι χρὴ ταῦτα τεκμήρια, ὡς οὐκ ἀληθῆ τὴν αἰτίαν ἐπέφερον
 ἦν ἠτιῶντο.

39 Ἔτι δὲ καὶ τάδε λέγουσιν, ὡς ὠμολόγει ὁ ἄνθρωπος βασιανίζο- 15
 μενος συναποκτεῖναι τὸν ἄνδρα. ἐγὼ δὲ φημι ταῦτα μὲν οὐ λέγειν
 αὐτόν, ὅτι δὲ ἐξαγάγοι ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ ὅτι ἤδη
 τεθνεῶτα αὐτόν ὑπ' ἐμοῦ συνανελὼν καὶ ἐνθεις εἰς τὸ πλοῖον κατα-
 40 ποντώσειε. καίτοι σκέψασθε ὅτι πρῶτον μὲν, πρὶν ἐπὶ τὸν τροχὸν
 ἀναβῆναι, ὁ ἀνὴρ μέχρι τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης τῇ ἀληθείᾳ ἐχρῆτο 20
 καὶ ἀπέλυέ με τῆς αἰτίας· ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τὸν τροχὸν ἀνέβη, τῇ
 ἀνάγκῃ χρώμενος ἤδη κατεψεύδετό μου, βουλόμενος ἀπηλλάχθαι
 41 τῆς βασιανίου· ἐπειδὴ δὲ ἐπαύσατο βασιανίζόμενος, οὐκέτι ἔφη με
 τούτων εἰργάσθαι οὐδέν, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον ἀπώμωξεν ἐμέ τε καὶ

1 τὸ ψεύδεσθαι NA pr. (corr. 2). an (διὰ) τὸ ψ. ? | διὰ τούτου A
 corr. 2 | 3 σύμμαχος] prius μ supra vers. A | ἢ om. pr. A | 4 ἦσαν οἱ
 ἀφανισῶντες post καταστῆναι collocat S. | 6 ἂν μηνύη τις N, μηνύη ἂν,
 τις A pr., corr. 2 μηνύη ἂν τις | οὗτοι κλ. R. | κατ' N, κατὰ A | 7 οὗ-
 τοι δὲ αὐτοὶ Gebauer probata supra Reiskii conl. | 10 ἂν Spengel] δὴ |
 13 ταῦτα Bk.] ταῦτα τὰ (ταῦτά ταῦτα Fuhr) | 14 ἠτιῶντο D.] ὦντο
 (i subscr. a m. 2 habet A) | 15 ὠμολογεῖ N | 17 ἐξαγάγοι Baiter] ἐξάγει
 NA pr., corr. ἐξάγοι | 18 συνανελὼν Mr.] συνελὼν N, om. A | καὶ ἐνθεις]...
 ενθεις A craso ut vid. καὶ | καταποντώσειεν pr. N ut vid. | 19 σκέψασθε
 ὅτι πρῶτον μὲν] σκέψασθε ὅτι A pr. | 24 ἀλλ' αὐτὸ τὸνναντίον?

αὐτὸν ὡς ἀδίκως ἀπολλυμένους, οὐ χάριτι τῇ ἐμῇ — πῶς γάρ; ὅς
γε κατεφύεσθε —, ἀλλ' ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀληθοῦς καὶ βε-
βαιῶν τοὺς πρώτους λόγους ὡς ἀληθεῖς εἰρημένους. ἔπειτα δὲ ὁ ἑτε-
ρος ἄνθρωπος, ὁ ἐν τῷ αὐτῷ πλοίῳ πλέων καὶ παρῶν διὰ τέλους
6 καὶ συνῶν μοι, τῇ αὐτῇ βασάνῳ βασανίζομενος τοῖς μὲν πρώτοις
καὶ τοῖς ὕστερον λόγοις τοῖς τοῦ ἀνθρώπου συνεφέρετο ὡς ἀληθεῖς
εἰρημένοις — διὰ τέλους γάρ με ἀπέλυε — τοῖς δὲ ἐπὶ τοῦ τροχοῦ λεγο-
μένοις, οὗς ἐκεῖνος ἀνάγκη μᾶλλον ἢ ἀληθείᾳ ἔλεγε, τούτοις δὲ διε-
φέρετο. ὁ μὲν γὰρ ἐχβάντα μ' ἔφη ἐκ τοῦ πλοίου ἀποκτεῖναι τὸν ἄν-
10 ὄρα, καὶ αὐτὸς ἤδη τεθνεώτα συνανελεῖν μοι· ὁ δὲ τὸ παράπαν οὐδ'
ἐχβῆναι μ' ἔφη ἐκ τοῦ πλοίου. καίτοι τὸ εἰκὸς σύμμαχόν μοι ἔστιν. 13
οὐ γὰρ ὀήπου οὕτω κακοδαίμων ἐγώ, ὥστε τὸ μὲν ἀποκτεῖναι τὸν
ἄνδρα προυνησάμην μόνος, ἵνα μοι μηδεὶς συνειδείῃ, ἐν ᾧ μοι ὁ
πᾶς κίνδυνος ἦν, ἤδη δὲ πεπραγμένου μοι τοῦ ἔργου μάρτυρας καὶ
15 συμβούλους ἐποιοῦμην. καὶ ἀπέθανε μὲν ὁ ἀνὴρ οὕτωσι ἐγγὺς τῆς 14
θαλάσσης καὶ τῶν πλοίων, ὡς ὁ τούτων λόγος ἔστιν· ὑπὸ δὲ ἐνὸς
ἀνδρός ἀποδνήσκων οὔτε ἀνέκραγεν οὔτ' αἰσθησὶν οὐδεμίαν ἐποίησεν
οὔτε τοῖς ἐν τῇ γῆ οὔτε τοῖς ἐν τῷ πλοίῳ; καὶ μὴν πολλῷ πλέον
γε ἀγνοεῖν ἔστι νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν, ἐπ' ἀκτῆς ἢ κατὰ πόλιν· καὶ
20 μὴν ἐπὶ ἐγρηγορότων φασὶν ἐχβῆναι τὸν ἄνδρα ἐκ τοῦ πλοίου. ἔπειτα 15
ἐν τῇ γῆ μὲν ἀποθανόντος, ἐντιθεμένου δὲ εἰς τὸ πλοῖον, οὔτε ἐν τῇ
γῆ σημεῖον οὐδὲν ἐφάνη οὔτε ἐν τῷ πλοίῳ, νύκτωρ μὲν ἀναι-
ρεθέντος, νύκτωρ δ' ἐντιθεμένου εἰς τὸ πλοῖον. ἢ δοκεῖ ἂν ὑμῖν ἄν-
θρωπος οὐνασθαι ἐν τοιοῦτῳ πράγματι ὧν τὰ τε ἐν τῇ γῆ ὄντα
25 ἀναξύσαι καὶ τὰ ἐν τῷ πλοίῳ ἀποσπογγίσαι, ἃ οὐδὲ μεθ' ἡμέραν
(ἂν) τις οἶός τε ἐγένετο, ἐνδὸν ὧν αὐτοῦ καὶ μὴ πεφοβημένος, τὸ

1 αὐτὸν libri | ἀδίκους N | 4 ὁ om. A | 7 εἰρημένοις] . . σι A pr.,
corr. οὔσι | dix A pr. (corr. 2) | τοῖς δ' ἐπὶ A | 9 με ἔφη A | 10 συνελεῖν
N | οὐδ' ἐχβῆναι μ' ἔφη] ἔφη οὐκ ἐχβῆναι με A | 13 μόνος in ras. A. (pr.
fuit ni fallor ὁμως) | 15 ὁ om. A (ἀνὴρ S.) | οὕτωσι Bl. | 17 ἀνέκραγεν A
pr. | 18 ἐν τῷ πλοίῳ] „in navibus“ vertit R. | πλέον γεγωνεῖν Cobet, (ἐπὶ)
πλέον γε ἀκούειν Schoemann, (ἐπὶ) πλέον γεγωνεῖν Fuhr | 22 οὐδὲν Hl.]
οὐδὲ αἶμα | 24 τὰ τ' ἐν A | 25 ἀνασπογγίσαι N | 26 ἂν hic add. Baiter,
post ἐγένετο D. | αὐτοῦ N | πεφοβημένος ex πεφοβμένος A.

46 παράπαν ἀφανίσαι; ταῦτα, ὦ ἄνδρες, πῶς εἰκότα ἐστίν; ὁ δὲ καὶ
 μάλιστα (δεῖ) ἐνθυμεῖσθαι, — καὶ μή μοι ἄχθεσθε, ἂν ὑμᾶς πολλα-
 κίς ταῦτά διδάξω· μέγας γὰρ ὁ κίνδυνός ἐστιν, καθ' ὃ τι δ' ἂν
 ὑμεῖς ὀρθῶς γινώτε, κατὰ τοῦτο σώζομαι, καθ' ὃ τι δ' ἂν ψευ-
 σθῆτε τάληθοῦς, κατὰ τοῦτο ἀπόλλυμαι. μὴ οὖν ἐξέληται τοῦτο 5
 ὑμῶν μηδεῖς, ὅτι τὸν μηνυτὴν ἀπέκτειναν, καὶ διετείναντο αὐτὸν μὴ
 εἰσελθεῖν εἰς ὑμᾶς, μηδ' ἐμοὶ ἐγγενέσθαι παρόντι ἄξει τὸν ἄνδρα καὶ
 47 βασανίσαι αὐτόν. καίτοι πρὸς τούτων ἦν τοῦτο. νῦν δὲ πριάμενοι
 τὸν ἄνδρα, ἰδίᾳ ἐπὶ σφῶν αὐτῶν ἀπέκτειναν, τὸν μηνυτὴν, οὔτε τῆς
 135 πολεως ψηρισσαμένης, οὔτε αὐτόχειρα ὄντα τοῦ | ἀνδρός. ὃν ἐχρῆν 10
 δεδεμένον αὐτοὺς φυλάσσειν, ἢ τοῖς φίλοις τοῖς ἐμοῖς ἐξεγγυῆσαι, ἢ
 τοῖς ἄρχουσι τοῖς ὑμετέροις παραδρῦναι, καὶ ψῆφον περὶ αὐτοῦ γενέ-
 σθαι. νῦν δὲ αὐτοὶ καταγνόντες τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός ἀπεκτεί-
 νατε· ὁ οὐδὲ πόλει ἔξεστιν, ἄνευ Ἀθηναίων οὐδένα θανάτῳ ζημιῶσαι.
 καὶ τῶν μὲν [ἄλλων] λόγων τῶν ἐκείνου τουτουσί κριτάς ἠξιώσατε 15
 48 γενέσθαι, τῶν δὲ ἔργων αὐτοὶ δικασταὶ ἐγένεσθε. καίτοι οὐδὲ οἱ τοὺς
 δεσπότης ἀποκτείναντες, ἂν ἐπ' αὐτοφώρῳ ληρθῶσιν, οὐδ' οὔτοι
 ἀποθνήσκουσιν ὑπ' αὐτῶν τῶν προσηκόντων, ἀλλὰ παραδιδόασιν αὐ-
 τοὺς τῇ ἀρχῇ κατὰ νόμους ὑμετέρους πατρίους. εἴπερ γὰρ καὶ μαρ-
 τυρεῖν ἔξεστι δούλῳ κατὰ τοῦ ἐλευθέρου τὸν φόνον, καὶ τῷ δεσπότη, 20
 ἂν δοκῇ, ἐπεξελθεῖν ὑπὲρ τοῦ δούλου, καὶ ἡ ψῆφος ἴσον δύναται τῷ
 δούλῳ ἀποκτείναντι καὶ τῷ ἐλεύθερον, εἰκός τοι καὶ ψῆφον γενέσθαι
 περὶ αὐτοῦ ἦν, καὶ μὴ ἄκριτον ἀποθανεῖν αὐτὸν ὑφ' ὑμῶν. ὥστε

6 Hierocratio: διετείνοντο· ἰδίως Ἀντιφῶν τοῦτ' ἔταξεν ἐν τῷ
 περὶ τοῦ Ἡρώδου φόνου, ἀντὶ τοῦ διὰ συντόνου σπουδῆς ἀπηρνῆσαντο.
 eadem fero (etiam διετείνοντο pro διετείναντο) habent Cramerī Anecd.
 Oxon. II p. 492, Suidas, Zonaras.

2 δεῖ add. A corr. 2 | ἐνθυμεῖσθε N (ἐνθυμεῖσθαι A pr. teste Siggio) |
 3 ταῦτα libri. corr. St. | ἐστι A | 5 ἐξελεῖται NA pr. (corr. 2) | κατὰ A
 pr. (corr. 2) | 7 ἄξει | ἐλέγξει D. | 13 τὸν abesse malim cum Nauckio |
 15 ἄλλων del. D. | 16 ἐγένεσθε Schoell] γίνεσθε (R. ἐγίνεσθε) | 18 θνήσ-
 κουσιν A | 19 κολασθῆναι ante κατὰ νόμους desid. R. | (τοὺς) ὑμετέ-
 ρους? | 22 τῷ ἐλεύθερον R.] τὸν ἐλεύθερον.

πολλῶ ἂν δικαιότερον ὑμεῖς ἐκρίνεσθε ἢ ἐγὼ νῦν φεύγω ὑφ' ὑμῶν ἀδίκως.

Σκοπεῖτε δέ, ὦ ἄνδρες, καὶ ἐκ τῶν λόγων τῶν ἀνδρῶν ἑκατέρω 10
 τῶν βασιανισθέντων τὸ δίκαιον καὶ τὸ εἰκός. ὁ μὲν γὰρ δοῦλος δύο
 5 λόγῳ ἔλεγε· τοτὲ μὲν ἔφη με εἰργάσθαι τὸ ἔργον, τοτὲ δὲ οὐκ ἔφη·
 ὁ δὲ ἐλεύθερος οὐδέπω νῦν εἴρηκε περὶ ἐμοῦ φλαῦρον οὐδέν, τῇ αὐτῇ
 βασιανῶ βασιανίζομενος. τοῦτο μὲν γὰρ οὐκ ἦν αὐτῷ ἐλευθερίαν προ- 10
 τείναντας ὡσπερ τὸν ἕτερον πείσαι· τοῦτο δὲ μετὰ τοῦ ἀληθοῦς ἐβού-
 λετο κινδυνεύων πάσχειν ὁ τι δέοι. ἐπεὶ τό γε συμφέρον καὶ οὗτος
 10 ἠπίστατο, ὅτι τότε παύσοιτο στρεβλούμενος, ὁπότε εἴποι τὰ τούτοις
 δοκοῦντα. ποτέρῳ οὖν εἰκός ἐστι πιστεῦσαι, τῷ διὰ τέλους τὸν αὐ-
 τὸν αἰεὶ λόγον λέγοντι, ἢ τῷ τοτὲ μὲν φάσκοντι τοτὲ δ' οὐ; ἀλλὰ
 καὶ ἄνευ βασιανῶς τοιαύτης οἱ τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ περὶ τῶν αὐτῶν λό-
 γους λέγοντες πιστότεροί εἰσι τῶν διαφορομένων σφίσιν αὐτοῖς. ἔπειτα 15
 15 δὲ καὶ ἐκ τῶν λόγων τῶν τοῦ ἀνδρῶν μερὶς ἑκατέροις ἂν εἴη, τού-
 τοις μὲν τὸ φάσκειν, ἐμοὶ δὲ τὸ μὴ φάσκειν, ἐκ τε ἀμφοῖν τῶν ἀν-
 δρῶν τῶν βασιανισθέντων· ὁ μὲν γὰρ ἔφησεν, ὁ δὲ διὰ τέλους ἐξαρ-
 νος ἦν. καὶ μὲν δὴ τὰ ἐξ ἴσου γενομένα (πρὸς) τοῦ φεύγοντός ἐστι
 μᾶλλον ἢ τοῦ διώκοντος, εἴπερ γε καὶ τῶν ψήφων ὁ ἀριθμὸς ἐξ ἴσου
 20 γιγνόμενος τὸν φεύγοντα μᾶλλον ὠφελεῖ ἢ τὸν διώκοντα.

Ἡ μὲν βάσιανῶς, ὦ ἄνδρες, τοιαύτη γεγένηται, ἢ οὗτοι πιστεύ- 20
 οντες εὐ εἰδέναι φασὶν ὑπ' ἐμοῦ ἀποθανόντα τὸν ἄνδρα. καίτοι τὸ
 παράπαν ἔγωγ' ἂν εἴ τι συνήδῃ ἐμαυτῷ καὶ εἴ τι ἐμοὶ τοιοῦτον εἰρ-
 γαστο, ἢ φάνισ' ἂν τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτε ἐπ' ἐμοὶ ἦν τοῦτο μὲν εἰς τὴν

1 δικαιοῦ. ὑμεῖς] ὑμεῖς δικαιοῦ. A | ἐκρίνεσθε Bl.] κρίνεσθε | 3 δὲ x, δὴ
 NA | 4 δύο A | 5 τότε utrobique A pr. (corr. 2) | 6 φλαῦρον οὐδ' ἐν τῇ
 libri. corr. Ald. | 7 προτείνοντας A teste Siggio | 9 πάσχειν] παρᾶσχειν A
 pr. | συμφέρον sine acc. N | 10 πύσσειτο libri. corr. Madvig | 12 αἰεὶ om.
 A pr., add. in mg. ante λέγοντι | τὸτὲ μὲν N | 13 αὐτῶν] ἄλλων A pr. |
 14 σφίσιν αὐτοῖς N pr. | 15 ἑκατέροις ἂν εἴη, Bl] ἑκατέρῳ ἴσον, εἰ N, ἑκα-
 τέρῳ ἴσον εἰς A pr., corr. 2 ἑκατέρῳ ἴση ἐστὶ | τούτοις μὲν τὸ A corr. 2,
 τοῦτον μέντοι NA pr. | 18 πρὸς add. Hi. | 20 γενομένου A | 21 τοιαύτη
 ἐγένετο A | 23 συνήδῃ libri (συνήδῃ A corr. 2) | εἴ τι ἐμοὶ] εἴ τ' ἐμοὶ
 NA pr. (corr. 2).

Αἶνον ἀπάγειν ἅμα ἐμοί, τοῦτο δὲ εἰς τὴν ἤπειρον διαβιβάσαι, καὶ
 53 μὴ ὑπολείπεσθαι μηνυτάς κατ' ἐμαυτοῦ τοὺς συνειδότας. φασὶ δὲ
 γραμματείδιον εὑρεῖν ἐν τῷ πλοίῳ, ὃ ἔπεμπον ἐγὼ Λυκίνῳ, ὡς ἀπο-
 κτεῖναιμι τὸν ἄνδρα. καίτοι τί ἔδει με γραμματείδιον πέμπειν, αὐ-
 τοῦ συνειδότος τοῦ τὸ γραμματείδιον φέροντος; ὥστε τοῦτο μὲν σα- 5
 φέστερον αὐτὸς ἐμελλεν εἶρεῖν ὁ εἰργασμένος, τοῦτο δὲ οὐδὲν ἔδει
 κρύπτειν αὐτόν· ἃ γὰρ μὴ οἶόν τε εἰδέναι τὸν φέροντα, ταῦτ' ἂν τις
 54 μάλιστα συγγράψας πέμψειεν. ἔπειτα δὲ ὃ τι μὲν μακρὸν εἴη πράγ-
 μα, τοῦτο μὲν ἂν τις ἀναγκασθεῖη γράψαι τοῦ μὴ διαμνημονεύειν
 τὸν ἀπαγγέλλοντα ὑπὸ πλήθους· τοῦτο δὲ βραχὺ ἦν ἀπαγγεῖλαι, ὅτι 10
 τέθνηκεν ὁ ἀνὴρ. ἔπειτα ἐνθυμείσθε ὅτι διάφορον (μὲν) ἦν τὸ γραμ-
 ματείδιον τῷ βασανισθέντι, διάφορος δ' ὁ ἄνθρωπος τῷ γραμματει-
 δίῳ. ὁ μὲν γὰρ βασανιζόμενος αὐτὸς ἔφη ἀποκτεῖναι, τὸ δὲ γραμμα-
 55 τείδιον ἀνοιχθὲν ἐμὲ τὸν ἀποκτείναντα ἐμήνυε. καίτοι ποτέρῳ χρῆ
 πιστεῦσαι; τὸ μὲν γὰρ πρῶτον οὐχ ἠῦρον ἐν τῷ πλοίῳ ζητοῦντες τὸ 15
 γραμματείδιον, ὕστερον δέ. τότε μὲν γὰρ οὐπω οὕτω ἐμεμηχάνητο
 αὐτοῖς· ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος ὁ πρότερος βασανισθεὶς οὐδὲν ἔλεγε
 κατ' ἐμοῦ, τότε εἰσβάλλουσιν εἰς τὸ πλοῖον τὸ γραμματείδιον, ἵνα
 56 ταύτη γ' ἔχοιεν ἐμοὶ τὴν | αἰτίαν ἐπιφέρειν· ἐπειδὴ δὲ ἀνεγνωσθῆ
 136 τὸ γραμματείδιον καὶ ὁ ὕστερος βασανιζόμενος οὐ συνεφέρετο τῷ 20
 γραμματείδίῳ, οὐκέτι οἶόν τ' ἦν ἀρᾶνισαὶ τὰ ἀναγνωσθέντα. εἰ γὰρ
 ἠγήσαντο τὸν ἄνδρα πείσειν ἀπὸ πρώτης καταψεύδεσθαι μου, οὐκ

1 ἀπάγων NA pr. (corr. 2) | ἅμα ἐμοί] ἐμοὶ pro ἅμα ἐ A pr. | 3
 γραμματείδιον libri ubique. corr. Bk. | 4 γραμματείδιον A | 5 post φέροντος
 libri inserunt τίνος γε δὴ ἐνεκὰ τὸν ἄνδρα ἀπέκτεινα; οὔτε γὰρ ἔχθρα
 οὐδεμίαν ἦν ἐμοὶ χάκεινω, quae verba infra p. 61,4 collocavit Ald. | 6 αὐ-
 τὸς R.] αὐτοῖς | ἐρεῖν] εὑρεῖν N | 7 κρύπτειν αὐτά libri. corr. Ald. | 8
 πέμ. εἰεν A pr. | 9 τούτου NA pr. (corr. 2) | μὲν om. A | τῷ μὴ A
 corr. 2 | 11 διάφορον R.] διχρόρον | μὲν add. J. | 12 τῷ γραμματεῖσι N,
 τῷ γραμματεῖσι A, τῷ γραμματείδίῳ R. | 13 γραμματίον A (γραμματεῖον
 Bk.) | 14 προτέρῳ A pr. | τὸν ἀποκτείναντα (ὄντα)? | 15 ζητοῦντες; prius
 τ in ras. A (pr. ζηλοῦντες?) | 16 οὕτως A | 17 πρότερον A | 19 ταύτη
 γ' J.] ταύτην | 21 οὐκέτ' A | ἀναγνωσθέντα] γν in ras. A.

ἂν ποτ' ἐμηχανήσαντο τὰ ἐν τῷ γραμματείδιῳ. καὶ μοι μάρτυρας
τούτων κάλει.

MARTYRES.

Τίνος γε δὴ ἕνεκα τὸν ἄνδρα ἀπέκτεινα; οὔτε γὰρ ἐχθρα οὐδε- 57
5 μίᾳ ἦν ἐμοὶ κάκεινῳ. λέγειν δὲ τολμῶσιν ὡς ἐγὼ χάριτι τὸν ἄνδρα
ἐκτεινα. καὶ τίς πώποτε χαριζόμενος ἐτέρῳ τοῦτο εἰργάσατο; οἶμαι
μὲν γὰρ οὐδένα, ἀλλὰ δεῖ μεγάλην τὴν ἐχθραν ὑπάρχειν τῷ τοῦτο
μέλλοντι ποιήσειν, καὶ τὴν πρόνοιαν ἐκ πολλοῦ φανεράν εἶναι ἐπι-
βουλευομένην. ἐμοὶ δὲ κάκεινῳ οὐκ ἦν ἐχθρα οὐδεμία. εἶεν, ἀλλὰ 58
10 δείσας περὶ ἑμαυτοῦ μὴ αὐτὸς παρ' ἐκείνου τοῦτο πάθοιμι; καὶ γὰρ
ἂν τῶν τοιούτων ἕνεκά τις ἀναγκασθεῖη τοῦτο ἐργάσασθαι. ἀλλὰ
οὐδέν μοι τοιοῦτον ὑπῆρκετο εἰς αὐτόν. ἀλλὰ χρήματα ἐμελλον λή-
ψεσθαι ἀποκτείνας αὐτόν; ἀλλ' οὐκ ἦν αὐτῷ. ἀλλὰ σοὶ μᾶλλον ἐγὼ 59
τὴν πρόφασιν ταύτην ἔχοιμ' ἂν εἰκότως μετὰ τῆς ἀληθείας ἀναδει-
15 ναι, ὅτι χρημάτων ἕνεκα ζητεῖς ἐμὲ ἀποκτεῖναι, μᾶλλον ἢ σὺ ἐμοὶ
ἐκεῖνον· καὶ πολὺ ἂν δικαιότερον ἀλοιῆς σὺ φόνου ἐμὲ ἀποκτείνας ὑπὸ
τῶν ἐμοὶ προσηκόντων, ἢ ἐγὼ ὑπὸ σοῦ καὶ τῶν ἐκείνου ἀναγκαίων.
ἐγὼ μὲν γὰρ σου φανεράν τὴν πρόνοιαν εἰς ἐμὲ ἀποδείκνυμι, σὺ δὲ
με ἐν ἀφανεί λόγῳ ζητεῖς ἀπολέσαι.

20 Ταῦτα μὲν ὑμῖν λέγω, ὡς αὐτῷ μοι πρόφασιν οὐδεμίαν ἔχει 60
ἀποκτεῖναι τὸν ἄνδρα· δεῖ δὲ με καὶ ὑπὲρ Λυκίνου ἀπολογήσασθαι,
ὡς ἔοικεν, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ αὐτοῦ μόνον, ὡς οὐδὲ ἐκεῖνον εἰκότως αἰτι-
ῶνται. λέγω τοίνυν ὑμῖν ὅτι ταῦτά ὑπῆρχεν αὐτῷ εἰς ἐκεῖνον ἄπερ
ἐμοί· οὔτε γὰρ χρήματα ἦν αὐτῷ ὅπόθεν ἂν ἔλαβεν ἀποκτείνας ἐκει-
25 νον, οὔτε κίνδυνος αὐτῷ ὑπῆρχεν οὐδεὶς ὄντινα διέφευγεν ἀποθανόν-

4 cf. p. 60,5 | 5 καὶ ἐκείνῳ A | 6 ἀπέκτεινα Weidner | 8 πολλοῦ Pahlle] πολλῶν | φαν. εἶναι] εἶναι φαν. A. Pahlle delet φανεράν et post ma-
vult ἐπιβεβουλευομένην | 11 ἀλλ' A | 12 νν. ἀλλὰ χρήματα — οὐκ ἦν
αὐτῷ huc transp. D. legebantur supra (9) post ἐχθρα οὐδεμίαι | 15 σὺν
ἐμοὶ NA pr. | 16 (ὅτι) ἐκεῖνον R. | ἀλοιῆς sine acc. A | σὺ Mr.] τοῦ (σὺ
τοῦ Ald.) | 18 σοῦ J.] σοὶ | 20 αὐτῷ N | πρόφασις οὐδεμίαι ὑπῆρχεν? | 21
δέ om. N | 22 αὐτοῦ A pr. et ft. N pr. | οὐδ' ἐκεῖνον A | 24 αὐτῷ suspec-
tum Nauckio.

61 τος ἐκείνου. τεκμήριον δὲ μέγιστον ὡς οὐκ ἐβούλετο αὐτὸν ἀπολέ-
σαι· ἐξόν γὰρ αὐτῷ ἐν ἀγῶνι καὶ κινδύνῳ μεγάλῳ καταστήσαντι
μετὰ τῶν νόμων τῶν ὑμετέρων ἀπολέσαι ἐκεῖνον, εἴπερ προωφείλετο
αὐτῷ κακόν, καὶ τό τε ἴδιον τὸ αὐτοῦ διαπράξασθαι καὶ τῇ πόλει τῇ
ὑμετέρα χάριν καταθέσθαι, εἰ ἐπέδειξεν ἀδικοῦντα ἐκεῖνον, οὐκ ἤξιω- 6
σεν, ἀλλ' οὐδ' ἦλθεν ἐπὶ τοῦτον. καίτοι καλλίων γε ἦν ὁ κίνδυνος
αὐτῷ.

ΜΑΡΤΥΡΕΣ.

62 Ἀλλὰ γὰρ ἐνταῦθα μὲν ἀφῆκεν αὐτόν· οὐ γὰρ ἔδει κινδυνεύειν
αὐτόν περὶ τε αὐτοῦ καὶ περὶ ἐμοῦ· ἐνταῦθα δ' ἐπεβούλευεν, ἐν ᾧ 10
γνωσθεὶς ἂν ἀπεστέροι μὲν ἐμὲ τῆς πατρίδος, ἀπεστέροι δ' ἑαυτὸν
ιερῶν καὶ ὁσίων καὶ τῶν ἄλλων ἅπερ μέγιστα καὶ περὶ πλείστου
ἐστὶν ἀνθρώποις. ἔπειτα δ' εἰ καὶ ὡς μάλιστα ἐβούλετο αὐτόν ὁ Λυ-
κῖνος τεθνάναι — εἶμι γὰρ καὶ ἐπὶ τὸν τῶν κατηγορῶν λόγον —,
οὐ αὐτὸς οὐκ ἤξιου αὐτόχειρ γενέσθαι, τοῦτο τὸ ἔργον ἐγὼ ποτ' ἂν 15
ἐπίσθην ἀντ' ἐκείνου ποιῆσαι; πότερα ὡς ἐγὼ μὲν ἢ τῷ σώματι
63 ἐπιτήδειος διακινδυνεύειν, ἐκεῖνος δὲ χρήμασι τὸν ἐμὸν κίνδυνον ἐκ-
πρίασθαι; οὐ δῆτα· τῷ μὲν γὰρ οὐκ ἦν χρήματα, ἐμοὶ δὲ ἦν· ἀλλ'
αὐτὸ τούναντίον ἐκεῖνος τοῦτο θᾶσσον ἂν ὑπ' ἐμοῦ ἐπίσθην κατὰ γε
τὸ εἰκὸς ἢ ἐγὼ ὑπὸ τούτου, ἐπεὶ ἐκεῖνός γ' ἑαυτὸν οὐδ' ὑπερήμερον 20
γενόμενον ἐπτά μῶν δυνατὸς ἦν λύσασθαι, ἀλλ' οἱ φίλοι αὐτόν ἐλύ-
σαντο. καὶ μὲν δὴ καὶ τῆς χρείας τῆς ἐμῆς καὶ τῆς Λυκίνου τοῦτο
ὑμῖν μέγιστον τεκμήριόν ἐστιν, ὅτι οὐ σφόδρα ἐχρῶμην ἐγὼ Λυκίνῳ
φίλῳ, ὡς πάντα ποιῆσαι ἂν τὰ ἐκείνῳ δοκοῦντα· οὐ γὰρ δῆπου
ἐπτά μὲν μῶν οὐκ ἀπέτισα ὑπὲρ αὐτοῦ δεδεμένου καὶ λυμαινομέ- 25
νου, κίνδυνον δὲ τοσοῦτον ἀράμενος ἄνδρα ἀπέκτεινα δι' ἐκεῖνον.

3 προώφειλέ τι D., προωφείλετό (τι) Mg. | 6 τοῦτον] v erasum (m. 2 punctum posuit in rasura) A | καλλίω N | 9 ἀφῆκεν] ἀφ in ras. trium quatuorve litt. A | οὐ γὰρ] οὐδὲ N. an (ἴν) οὐδὲ? | 10 περὶ ἐμοῦ] περὶ οὐκ. A | 14 τεθνάναι N | 17 ἐκπρίασθαι N pr. A pr. (uterque corr. 2) | 19 τούναντίον S.] τοῦτο ἐναντίον NA pr., corr. 2 τὸ ἐναντίον | 20 ὑπερήμερον] ὑπερήμετρον A pr. (corr. cad. m. sed accentum add. 2) | 25 ἐπέτισα N | ὑπὲρ Meior] περὶ

Ὡς μὲν οὖν οὐκ αὐτός αἰτιός εἰμι τοῦ πράγματος οὐδὲ ἐκεῖνος, ^{εἰ}
 ἀποδέδεικται καθ' ὅσον ἐγὼ δύναμαι | μάλιστα. τούτῳ δὲ χρῶνται ¹²⁷
 πλείστῳ λόγῳ οἱ κατήγοροι, ὅτι ἀφανής ἐστὶν ὁ ἀνὴρ, καὶ ὑμεῖς
 ἴσως περὶ τούτου αὐτοῦ ποθεῖτε ἀκούσαι. εἰ μὲν οὖν τοῦτο εἰκάζειν
 5 με δεῖ, ἐξ Ἰσου τοῦτό ἐστι καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοί· οὔτε γὰρ ὑμεῖς αἰτίοι
 τοῦ ἔργου ἐστέ οὔτε ἐγώ· εἰ δὲ δεῖ τοὺς ἀληθέσι χρῆσθαι, τῶν εἰργα-
 σμένων τινὰ ἐρωτῶντων· ἐκείνου γὰρ ἄριστ' ἂν πύθοιντο. ἐμοὶ μὲν ^{εἰ}
 γὰρ τῷ μὴ εἰργασμένῳ τοσοῦτον τὸ μακρότατον τῆς ἀποκρίσεώς
 ἐστίν, ὅτι οὐκ εἰργασμαι· τῷ δὲ ποιήσαντι βραδία ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις,
 10 καὶ μὴ ἀποδείξαντι εὐ εἰκάσαι. οἱ μὲν γὰρ πανουργοῦντες ἅμα τε
 πανουργοῦσι καὶ πρόφασιν εὐρίσκουσι τοῦ ἀδικήματος· τῷ δὲ μὴ εἰρ-
 γασμένῳ χαλεπὸν περὶ τῶν ἀφανῶν εἰκάζειν. οἶμαι δ' ἂν καὶ ὑμῶν
 ἕκαστον εἰ τίς τινα ἔροιτο ὃ τι μὴ τύχοι εἰδώς, τοσοῦτον ἂν εἶπεν,
 ὅτι οὐκ οἶδεν· εἰ δὲ τις περαιτέρω τι κελεύει λέγειν, ἐν πολλῇ ἂν
 15 ἔχεσθαι ὑμᾶς ἀπορία δοκῶ. μὴ τοίνυν ἐμοὶ νείμητε τὸ ἄπορον τοῦτο, ^{εἰ}
 ἐν ᾧ μὴδ' ἂν αὐτοὶ ἠμπορεῖτε. μὴδὲ ἐὰν εὐ εἰκάζω, ἐν τούτῳ μοι
 ἀξιοῦτε τὴν ἀπόφευξιν εἶναι, ἀλλ' ἐξαρκείτω μοι ἑμαυτὸν ἀναίτιον
 ἀποδείξαι τοῦ πράγματος. ἐν τούτῳ οὖν ἀναίτιός εἰμι, οὐκ ἐὰν
 ἐξεύρω ὅτῳ τρόπῳ ἀφανής ἐστὶν ἡ ἀπόλωλεν ἀνὴρ, ἀλλ' εἰ μὴ προσ-
 20 ἦκει μοι μὴδὲν ὡστ' ἀποκτεῖναι αὐτόν. ἤδη δ' ἐγώ γε καὶ πρότερον ^{εἰ}
 ἀκοῇ ἐπίσταμαι γεγονός, τοῦτο μὲν τοὺς ἀποθανόντας τοῦτο δὲ τοὺς
 ἀποκτείναντας οὐχ εὐρεθέντας· οὐκ οὖν ἂν καλῶς ἔχοι, εἰ τούτων
 δύοι τὰς αἰτίας ὑποσχεῖν τοὺς συγγενομένους. πολλοὶ δὲ γ' ἤδη

1 αἰτιός εἰμι ex αἰτίοις μοι A | 2 δύναμαι A pr. ut vid. | 3 λό-
 γω A | 5 με δεῖ] δεῖ με A | 7 ἄριστ' ἂν Hi.] ἄριστα (D. ἂν ἄριστα) |
 8 μακρότερον A | 11 τῷ δὲ μὴ εἰργασμένῳ N | 13 εἰ τίς τι Bl. | εἶ-
 πεν NA pr. (corr. 2) | 14 τι om. A | κελεύει R.] κελεύει | 15 ἄπορον]
 post ἃ supra versum additum est του (?) rursusque erasum A | 16 εὐ-
 πορεῖτε A pr. ut vid., corr. εὐποροῖτε, N εὐπορῆτε | μοι] με A pr. |
 17 ἀξιοῦται A pr. (corr. 2) | 18 ἐὰν R.] ἐὰν μὴ | 19 ἐξεύρω in
 marg. A | ἡ ἀπόλωλεν del. Mg. | ἀνὴρ S.] ἀνὴρ | προσήκει N | 22
 οὐκ οὖν N, οὐκ οὖν A corr. 2 | ^{εἰ} ἔχη A | 23 δὲ γ' A pr. (corr. 2).

σχόντες ἐτέρων πραγμάτων αἰτίας, πρὶν τὸ σαφὲς αὐτῶν γνωσθῆ-
 68 ναι, προσάπλωντο. αὐτίκα Ἐφιάλτην τὸν ὑμέτερον πολίτην οὐδέπω
 νῦν ἠύρηται οἱ ἀποκτείναντες· εἰ οὖν τις ἤξιον τοὺς συνόντας ἐκείνῳ
 εἰκάξειν οἷτινες ἦσαν οἱ ἀποκτείναντες Ἐφιάλτην, εἰ δὲ μὴ, ἐνόχους
 εἶναι τῷ φόνῳ, οὐκ ἂν καλῶς εἶχε [τοῖς συνοῦσιν]. ἔπειτα οἱ γε Ἐφι- 5
 ἀλτην ἀποκτείναντες οὐκ ἐζήτησαν τὸν νεκρὸν ἀρξάνισαι, οὐδ' ἐν τού-
 τῳ κινδυνεύειν μηνῦσαι τὸ πρᾶγμα, ὡσπερ οἷδε φασὶν ἐμὲ τῆς μὲν
 ἐπιβουλῆς οὐδένα κοινωνόν ποιήσασθαι τοῦ θανάτου, τῆς δ' ἀναιρέ-
 69 σεως. τοῦτο δ' ἐντὸς οὐ πολλοῦ χρόνου παῖς ἐζήτησεν οὐδὲ δώδεκα
 ἔτη γεγονώς τὸν δεσπότην ἀποκτείνειν· καὶ εἰ μὴ φοβηθεῖς, ὡς ἀνε- 10
 βόησεν, ἐγκαταλιπὼν τὴν μάχαιραν ἐν τῇ σφαγῇ ᾤχετο φεύγων
 ἀλλ' ἐτόλμησε μείναι, ἀπώλοντ' ἂν οἱ ἐνδον ὄντες ἅπαντες· οὐδεὶς
 γὰρ ἂν ᾤετο τὸν παῖδα τολμησαί ποτε τοῦτο· νῦν δὲ συλληφθεῖς·
 αὐτὸς ὕστερον κατεῖπεν αὐτοῦ. τοῦτο δὲ περὶ χρημάτων αἰτίαν ποτὲ
 σχόντες οὐκ οὔσαν, ὡσπερ ἐγὼ νῦν, οἱ Ἑλληνοταμίαι οἱ ὑμέτεροι, 15
 ἐκεῖνοι μὲν ἅπαντες ἀπέθανον ὀργῇ μᾶλλον ἢ γνώμῃ, πλήν ἑνός, τὸ
 70 δὲ πρᾶγμα ὕστερον καταφανὲς ἐγένετο. τοῦ δ' ἑνός τούτου — Σω-
 σίαν ὀνομά φασιν αὐτῷ εἶναι — κατέγνωστο μὲν ἤδη θάνατος, ἐτε-
 θνήκει δὲ οὐπω· καὶ ἐν τούτῳ ἐδηλώθη τῷ τρόπῳ ἀπωλώλει τὰ
 χρήματα, καὶ ὁ ἀνὴρ ἀπήχθη ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ ὑμετέρου παραδε- 20
 δομένος ἤδη τοῖς ἐνδεκα, οἱ δ' ἄλλοι ἐτέθνασαν οὐδὲν αἰτίοι ὄντες.
 71 ταῦθ' ὑμῶν αὐτῶν ἐγὼ οἶμαι μεμνησθαι τοὺς πρεσβυτέρους, τοὺς
 δὲ νεωτέρους πυνθάνεσθαι ὡσπερ ἐμέ. οὕτως ἀγαθόν ἐστι μετὰ τοῦ
 χρόνου βασανίζειν τὰ πράγματα. καὶ τοῦτ' ἴσως φανερόν γένοιτ' ἂν
 ὕστερον, ὅτῳ τρόπῳ τέθνηκεν ὁ ἄνθρωπος. μὴ οὖν ὕστερον τοῦτο 25

2 προσάπλωντο ut vid. A pr. | 3 ἤξιου] ἤξει οὐ A pr. (corr. 2). | 4 Ἐφιαλτην sino acc. N. del. D. | 5 τοῖς συνοῦσιν del. Nauck | 7 μηνῦσαι A | 11 ἐν om. A, item 12 ὄντες | 13 τολμησαί ποτε τοῦτο] ποτε τοῦτο τολμησαί A | 14 αὐτοῦ NA pr. (corr. 2) | 16 ἅπαντες A pr. | ἀποθανόντες NA pr. (corr. 2) | 17 τούτου in mg. A | 19 ἀπολώλει N | 20 ἀπήχθη A pr. ἀνήχθη D., ἀπελύθη Kayser. cf. Pollux VIII 68? | 21 ἐτέθν. σαν A pr. (corr. 2) | 23 πυνθάνεσθαι N | 24 ἴσως ἂν φανερόν A | 25 καὶ ante ὅτῳ τρόπῳ ins. A, unde (ὑπὸ τοῦ) καὶ ὅτῳ τρόπῳ S.

γνώτε, ἀναίτιόν με ὄντα ἀπολέσαντες, ἀλλὰ πρότερόν γ' εὐ βουλευ-
 σασθε καὶ μὴ μετ' ὀργῆς καὶ διαβολῆς, ὡς τούτων οὐκ ἂν γένοιτο π
 ἕτεροι πονηρότεροι σύμβουλοι. οὐ γὰρ ἔστιν ὁ τι ἂν ὀργιζόμενος ἄν-
 θρωπος εὐ γνοίη· αὐτὸ γὰρ ὧ βουλεύεται, τὴν γνώμην διαφθερίζει
 5 τοῦ ἀνθρώπου. μέγα τοι ἡμέρα παρ' ἡμέραν γιγνομένη γνώμην, ὧ
 ἄνδρες, ἐξ ὀργῆς μεταστῆσαι καὶ τὴν ἀλήθειαν εὐρεῖν τῶν γεγενη-
 μένων. | εὐ δέ ἴστε ὅτι ἐλεηθῆναι ὑφ' ὑμῶν ἀξίός εἰμι μᾶλλον ἢ ⁷³ 120
 δίκην δοῦναι· δίκην μὲν γὰρ εἰκὸς ἔστι διδόναι τοὺς ἀδικοῦντας, ἐλε-
 εῖσθαι δὲ τοὺς ἀδίκως κινδυνεύοντας. κρεῖσσον δὲ χρῆ γίγνεσθαι αἰ
 10 τὸ ὑμέτερον δυνάμενον ἐμὲ δικαίως σῶζειν, ἢ τὸ τῶν ἐχθρῶν βου-
 λόμενον ἀδίκως με ἀπολλύναι. ἐν μὲν γὰρ τῷ ἐπισχεῖν ἔστι καὶ τὰ
 δεινὰ ταῦτα ποιῆσαι ἃ οὗτοι κελεύουσιν· ἐν δὲ τῷ ἐπειχθῆναι οὐκ
 ἔστιν ἀρχὴν ὀρθῶς βουλεύεσθαι.

Δεῖ δέ με καὶ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ἀπολογήσασθαι. καίτοι [γε] πολλῶ 74
 15 μᾶλλον εἰκὸς ἦν ἐκεῖνον ὑπὲρ ἐμοῦ ἀπολογήσασθαι πατέρα ὄντα· ὁ
 μὲν γὰρ πολλῶ πρεσβύτερός ἐστι τῶν ἐμῶν πραγμάτων, ἐγὼ δὲ
 πολλῶ νεώτερος τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων. καὶ εἰ μὲν ἐγὼ τούτου
 ἀγωνιζομένου κατεμαρτύρουν ἃ μὴ σαφῶς ἤδη ἀκοῇ δὲ ἠπιστάμην,
 δεινὰ ἂν ἔφη πάσχειν ὑπ' ἐμοῦ· νῦν δὲ ἀναγκάζων ἐμὲ ἀπολογεῖσθαι 75
 20 ὧν ἐγὼ πολλῶ νεώτερός εἰμι καὶ λόγῳ οἶδα, ταῦτα οὐ δεινὰ ἡγείται
 εἰργάσθαι. ὅμως μέντοι καθ' ὅσον ἐγὼ οἶδα, οὐ προδώσω τὸν πατέρα
 κακῶς ἀκούοντα ἐν ὑμῖν ἀδίκως. καίτοι τάχ' ἂν σφαλείην, ἃ ἐκεῖνος

3 Stobaeus flor. XX 44: Ἀντιφῶντος· οὐκ ἔστιν ὁ τι ἂν ὀργιζό-
 μενος ἄνθρωπος εὐ γνοίη· αὐτὸ γὰρ ὁ βουλεύεται τὴν γνώμην
 διαφθερίζει τοῦ ἀνθρώπου.

2 μὴ x, μήτε NA | 3 ἂν add. Stobaeus | 4 εὐ Stob.] ἂν | βουλεύεται
 A pr. | 5 τοι] τι A | ἡμέρα St.] ἡμέραν | γιγνομένη idem] γιγνομένην |
 γνώμην; ω ἄνδρος N | 6 μεταστήσειν libri. em. St. | 9 ἀδίκως] ἀδί in ras.
 A | δὴ χρῆ N | γίγν. αἰ] αἰ γίγν. A | 10 ἐχ. ρῶν A pr. | 11 ἀπολλύναι
 N | 12 οὗτοι] οὔτε A pr. | ἐν] ἐν A pr. | ἐπειχθῆναι J.] παραχρῆμα |
 13 ἀρχὴν Ald.] ἀρχὴ ἢ | 14 aut delendum γε aut post πολλῶ collo-
 candum | 15 πατέρα ὄντα Nauckio suspecta.

ὀρθῶς ἔργῳ ἔπραξε, ταῦτ' ἐγὼ λόγῳ μὴ ὀρθῶς εἰπὼν· ὅμως δ' οὖν
 76 κεινδυνεύεται. πρὶν μὲν γάρ τὴν ἀπόστασιν τῶν Μυτιληναίων γε-
 νέσθαι, ἔργῳ τὴν εὐνοίαν ἐδείκνυε τὴν εἰς ὑμᾶς· ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις
 ὅλη κακῶς ἐβουλεύσατο [ἀποστᾶσα] καὶ ἤμαρτε τῆς ὑμετέρας γνώ-
 μης, μετὰ τῆς πόλεως ὅλης ἠναγκάσθη συνεξαμαρτεῖν. τὴν μὲν οὖν 5
 γνώμην ἔτι καὶ ἐν ἐκείνοις ὁμοίος ἦν εἰς ὑμᾶς, τὴν δὲ εὐνοίαν οὐκέτι
 ἦν ἐπ' ἐκείνῳ τὴν αὐτὴν εἰς ὑμᾶς παρέχειν. οὔτε γὰρ ἐκλιπεῖν τὴν
 πόλιν εὐρόπως εἶχεν αὐτῷ· ἱκανὰ γὰρ ἦν τὰ ἐνέχυρα ἃ εἶχετο αὐτοῦ,
 οἷ τε παῖδες καὶ τὰ χρήματα· τοῦτο δ' αὖ μένοντι πρὸς τὴν πόλιν
 11 αὐτῷ ἀδυνατῶς εἶχεν ἰσχυρίζεσθαι. ἐπεὶ δ' ὑμεῖς τοὺς αἰτίους τού- 10
 των ἐκολάσατε, ἐν οἷς οὐκ ἐφαίνετο ὧν ὁ ἐμὸς πατήρ, τοῖς δ' ἄλλοις
 Μυτιληναίοις ἄδειαν ἐδώκατε οἰκεῖν τὴν σφετέραν αὐτῶν, οὐκ ἔστιν
 ὁ τι ὕστερον αὐτῷ ἠμάρτηται [τῷ ἐμῷ πατρί], οὐδ' ὁ τι οὐ πεποιήται
 τῶν δεόντων, οὐδ' ἤς τινος λειτουργίας ἡ πόλις ἐνδεὴς γεγένηται,
 οὔτε ἡ ὑμέτερα οὔτε ἡ Μυτιληναίων, ἀλλὰ καὶ χορηγίας χορηγεῖ 15
 78 καὶ τέλη κατατίθησιν. εἰ δ' ἐν Λίνῳ χωροφιλεῖ, τοῦτο οὐκ ἀποστε-
 ρῶν γε τῶν εἰς τὴν πόλιν ἑαυτὸν οὐδενὸς οὐδ' ἑτέρας πόλεως πολί-
 τῆς γεγενημένος, ὥσπερ ἑτέρους ὀρῶ τοὺς μὲν εἰς τὴν ἠπειρὸν ἰόν-
 τας καὶ οἰκοῦντας ἐν τοῖς πολεμίοις τοῖς ὑμετέροις, (τοὺς δὲ) καὶ δί-
 κας ἀπὸ ζυμβόλων ὑμῖν δικάζομένους, οὐδὲ φεύγων τὸ πλῆθος τὸ 20
 79 ὑμέτερον, τοὺς δ' οἷους ὑμεῖς μισῶν συκοφάντας. ἃ μὲν οὖν μετὰ

16 Pollux IX 13: καὶ φιλοχωρεῖν καὶ φιλοχωρία, καὶ χωροφιλεῖν
 παρὰ Ἀντιφῶντι. cf. etiam Dionys. Hal. de comp. verb. p. 96 Schaef.

2 καὶ κινδυνεύεται NA pr. (corr. 2) | μυτιληναίων libri, et sic ubi-
 quo | 3 ἐδείκνυ Hi. | τὴν εἰς] v ε in ras. A | 4 ἀποστᾶσα del. Hi. | 6
 ἐκείνοις] εἰ ex εἰ factum A | τὴν δὲ] τήνδ' A | 7 ἐπ' in ras. A | 8 εὐρό-
 πως] εὐρ' ὅπως NA pr. (corr. 2 ni fallor). εὐπόρως Schoemann | 13
 τῷ ἐμῷ πατρί del. D. | 15 ἐχορήγει ante Bl. | 16 κατατίθει A |
 χωροφιλεῖ NA pr. (corr. 2) | τοῦτο] „deest ποιεῖ aut tale quid“ R. | 17
 ἑαυτὸν bis ponit A, posterius punctis notatum | ἑτέρας sine acc. NA pr.
 (corr. 2) | 19 τοὺς δὲ inserebat R. | 20 οὐδε] ὅδε A pr. | 21 ὑμέτερον A
 pr. (corr. 2) | οἷους ὑμᾶς „quales vos (adversarii) estis“ Pahlé coll. §§ 47
 et 48. annuit insciens Kuehner gr. gr. ampl. § 555 not. 11.

τῆς πόλεως ὅλης ἀνάγκη μᾶλλον ἢ γνώμη ἐπραξε, τούτων οὐ δίκαιός ἐστιν ὁ ἐμός πατήρ ἰδίᾳ δίκην δίδοναι. ἅπασι γὰρ Μυτιληναίοις αἰμίμηστος ἢ τότε ἀμαρτία γεγένηται. ἠλλάξαντο μὲν γὰρ πολλῆς εὐδαιμονίας πολλὴν κακοδαιμονίαν, ἐπεὶ δὲ τὴν ἑαυτῶν πατρίδα
 5 ἀνάστατον γενομένην. ἃ δὲ ἰδίᾳ οὗτοι διαβάλλουσι τὸν ἐμὸν πατέρα, μὴ πείθεσθε· χρημάτων γὰρ ἔνεκα ἢ πᾶσα παρασκευὴ γεγένηται ἐπ' ἐμοὶ κάκεινφ. πολλά δ' ἐστὶ τὰ συμβαλλόμενά τοῖς βουλομένοις τῶν ἀλλοτρίων ἐφίεσθαι· γέρων μὲν ἐκεῖνος ὥστ' ἐμοὶ βοηθεῖν, νεώτερος δ' ἐγὼ πολλῶ ἢ ὥστε δύνασθαι ἐκεῖνφ τιμωρεῖν ἱκανῶς. ἀλλ'⁸⁰
 10 ὑμεῖς βοηθήσατέ μοι, καὶ μὴ διδάσκετε τοὺς συχοφάντας μείζον ὑμῶν αὐτῶν δύνασθαι. εἰάν μὲν γὰρ εἰσιόντες εἰς ὑμᾶς ἃ βούλονται πράσσωσι, δεδειγμένον ἐσται τούτους μὲν πείθειν, τὸ δ' ὑμέτερον πλῆθος φεύγειν· εἰάν δὲ εἰσιόντες εἰς ὑμᾶς πονηροὶ μὲν αὐτοὶ δοκῶσιν εἶναι, πλέον δ' αὐτοῖς μηδὲν γένηται, ὑμετέρα ἢ τιμὴ καὶ ἡ δύνα-
 15 μίς ἐσται, ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἔχει. ὑμεῖς οὖν ἐμοὶ τε βοηθεῖτε καὶ τῷ δίκαιφ.

Ἔοσα | μὲν οὖν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων τεκμηρίων καὶ μαρτυριῶν⁸¹
 οἰά τε ἦν ἀποδειχθῆναι, ἀκηκόατε· χρῆ δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν θεῶν
 σημεῖοις γενομένοις εἰς τὰ τοιαῦτα οὐχ ἥκιστα τεκμηραμένους ψηφί-
 20 ζεσθαι. καὶ γὰρ τὰ τῆς πόλεως κοινὰ τούτοις μάλιστα πιστεύοντες ἀσφαλῶς διαπράσσεσθε, τοῦτο μὲν τὰ εἰς τοὺς κινδύνους ἦγοντα, τοῦτο δὲ [εἰς] τὰ ἔξω τῶν κινδύνων. χρῆ δὲ καὶ εἰς τὰ ἴδια ταῦτα⁸²
 μέγιστα καὶ πιστότατα ἠγεῖσθαι. οἶμαι γὰρ ὑμᾶς ἐπίστασθαι ὅτι πολλοὶ ἤδη ἀνθρωποὶ μὴ καθαρὸὶ χειρας ἢ ἄλλο τι μίasma ἔχοντες
 25 συνεισβάντες εἰς [τὸ] πλοῖον συναπώλεσαν μετὰ τῆς αὐτῶν ψυχῆς τοὺς ὁσίως διαχειμένους τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς· τοῦτο δὲ ἤδη ἐτέρους

2 πατήρ] accentum add. m. 2 A | 3 πολῆς A | 5 ἰδίᾳ] δίχ restaur. m. 2 N, item mox μ in ἐμὸν et τῶν in χρημάτων | 6 πείθεσθαι N pr. | 7 ὑπ' ἐμοὶ N | τούτοις βουλ.? | 8 ὥστε μοι libri | 9 ἐκεῖνφ J.] ἐμχυτῶ | 12 δεδογμένον ἐσται? | 15 τε om. A pr. ut vid. | 18 τοῖς τῶν ἀπὸ τῶν A priore πῶν punctis notato | 21 διαπράσσεσθε N | 22 εἰς del. Bk. | 25 τὸ dcl. D. | αὐτῶν libri.

ἀπολομένους μὲν οὐ, κινδυνεύσαντας δὲ τοὺς ἐσχάτους κινδύνους διὰ τοὺς τοιοῦτους ἀνθρώπους· τοῦτο δὲ ἱεροῖς παραστάντες πολλοὶ δὴ καταφανεῖς ἐγένοντο οὐχ ὅσοι ὄντες [καί] διακωλύοντες τὰ ἱερά μὴ γίγνεσθαι τὰ νομιζόμενα. ἐμοὶ τοίνυν ἐν πᾶσι τούτοις τὰ ἐναντία ἐγένετο. τοῦτο μὲν γὰρ ὅσοις συνέπλευσα, καλλίστοις ἐχρήσαντο 5 πλοῖς· τοῦτο δὲ ὅπου ἱεροῖς παρέστην, οὐκ ἔστιν ὅπου οὐχὶ κάλλιστα τὰ ἱερά ἐγένετο. ἃ ἐγὼ ἀξιῶ μεγάλα μοι τεκμήρια εἶναι τῆς αἰτίας, ὅτι οὐκ ἀληθῆ μου οὔτοι κατηγοροῦσι . . . . τούτων μάρτυρες.

ΜΑΡΤΥΡΕΣ:

84 Ἐπίσταμαι δὲ καὶ τάδε, ὧ ἀνδρες δικασταί, ὅτι εἰ μὲν ἐμοῦ κατ- 10
εμαρτύρουν οἱ μάρτυρες, ὡς τι ἀνόσιον γεγένηται ἐμοῦ παρόντος ἐν πλοίῳ ἢ ἐν ἱεροῖς, αὐτοῖς γε τούτοις ἰσχυροτάτοις ἂν ἐχρῶντο, καὶ πίστιν τῆς αἰτίας ταύτην σαφεστάτην ἀπέφαινον, τὰ σημεῖα τὰ ἀπὸ τῶν θεῶν· νῦν δὲ τῶν τε σημείων ἐναντίων τοῖς τούτων λόγοις γεγενημένων, τῶν τε μαρτύρων ἃ μὲν ἐγὼ λέγω μαρτυρούντων 15 ἀληθῆ εἶναι, ἃ δ' οὔτοι κατηγοροῦσι ψευδῆ, τοῖς μὲν μαρτυροῦσιν ἀπιστεῖν ὑμᾶς κελεύουσι, τοῖς δὲ λόγοις οὐς αὐτοὶ λέγουσι πιστεύειν ὑμᾶς φασὶ χρῆναι. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἀνθρωποὶ τοῖς ἔργοις τοὺς λόγους ἐλέγχουσιν, οὔτοι δὲ τοῖς λόγοις τὰ ἔργα ζητοῦσιν ἀπίστα καθιστάναι.

20

85 Ὅσα μὲν οὖν ἐκ τῶν κατηγορηθέντων μέμνημαι, ὧ ἀνδρες, ἀπολελόγημαι· οἶμαι δὲ ὑμῶν ἀποψηφίσασθαι. ταῦτα γὰρ ἐμέ τε

1 ἀπολουμένους A pr. | μὲν, οὐ κινδ. δὲ NA pr. (corr. 2) | 2 τοῦτο δὲ] τοῦ δὲ N | 3 καὶ del. S. | 4 γίνεσθαι N pr., γίγνεσθε A pr. (corr. 2) | 5 ὅσοις] ὅσοις A pr. (corr. 2) | 8 ἀληθῆ] 3 in ras. A (fuit λ ni fallor) | καὶ μοί εἰσι vel καὶ μοι ἀνάβητε ins. St., „possit quoque legi: εἰσι δέ μοι καὶ τ. μ.“ R. | 11 ὡς τι ἀπάσιον D. an delendum ἀνόσιον? | 13 σοφ.. ἃ την ut vid. A pr. quod facile conicias esse σοφωτάτην. quamquam erasum hic aliquid esse non praestiterim | 14 ἐναντίον A pr. (corr. 2) | 15 γεγενημένων Weidner] γιγνομένων (A pr. γιγνομένο . .) | 17 ὑμᾶς A pr. | 18 φασὶ χρῆναι] χρῆναι φασὶ A | 19 τὰ ἔργα ζητοῦσιν] ζητοῦσι τὰ ἔργα A | 22 post οἶμαι δὲ A inserit καὶ, quo parum lucratur locus mutilus. δέομαι pro οἶμαι D.

σφίξει, και ὑμῖν νόμιμα και εὐορκα γίγνεται. κατὰ γὰρ τοὺς νόμους
 ὠμόσατε δικάσειν· ἐγὼ δὲ καθ' οὓς μὲν ἀπήχθη, οὐκ ἔνοχός εἰμι
 τοῖς νόμοις, ὧν δ' ἔχω τὴν αἰτίαν, ἀγών μοι νόμιμος ὑπολείπεται.
 εἰ δὲ δύο ἐξ ἑνὸς ἀγῶνος γεγένησθον, οὐκ ἐγὼ αἴτιος, ἀλλ' οἱ κατή-
 5 γοροι. καίτοι οὐ δῆπου οἱ μὲν ἐχθιστοὶ οἱ ἐμοὶ δύο ἀγῶνας περὶ ἐμοῦ
 πεποιήκασιν, ὑμεῖς δὲ οἱ τῶν δικαίων ἴσοι κριταὶ προκαταγνώσεσθέ
 μου ἐν τῷδε τῷ λόγῳ τὸν φόνον. μὴ ὑμεῖς γε, ὦ ἄνδρες· ἀλλὰ δοτε
 10 τι και τῷ χρόνῳ, μεθ' οὗ ὀρθότατα εὐρίσκουσιν οἱ τὴν ἀκρίβειαν ζη-
 τούντες τῶν πραγμάτων. ἤξιουν μὲν γὰρ ἐγωγε περὶ τῶν τοιούτων,
 ὦ ἄνδρες, εἶναι τὴν δίκην κατὰ τοὺς νόμους, κατὰ μέντοι τὸ δίκαιον
 ὡς πλειστάκις ἐλέγχεσθαι. τοσοῦτῳ γὰρ ἄμεινον ἂν ἐγιγνώσκετο·
 οἱ γὰρ πολλοὶ ἀγῶνες τῇ μὲν ἀληθείᾳ σύμμαχοι εἰσι, τῇ δὲ διαβολῇ
 πολεμιώτατοι. φόνου γὰρ δίκη και μὴ ὀρθῶς γνωσθεῖσα ἰσχυρότε-
 15 ρον τοῦ δικαίου και ταῦ ἀληθοῦς ἐστίν· ἀνάγκη γάρ, ἐὰν ὑμεῖς [μου]
 καταψηφίσθησθε, και μὴ ὄντα φονέα μηδ' ἔνοχον τῷ ἔργῳ χρῆσθαι
 τῇ δίκῃ και τῷ νόμῳ· και οὐδεὶς ἂν τολμήσειεν οὔτε τὴν δίκην τὴν
 δεδικασμένην παραβαίνειν πιστεύσας αὐτῷ ὅτι οὐκ ἔνοχός ἐστιν, οὔτε
 20 ξυνειδῶς αὐτῷ τοιοῦτον ἔργον εἰργασμένῳ μὴ οὐ χρῆσθαι τῷ νόμῳ·
 ἀνάγκη δὲ τῆς (τε) δίκης νικᾶσθαι παρά τὸ ἀληθές, αὐτοῦ τε τοῦ
 ἀληθοῦς, ἄλλως τε και ἐὰν μὴ ἦ ὁ τιμωρήσων. αὐτῶν δὲ τούτων
 25 ἐνεκα οἱ τε νόμοι και αἱ διωμοσῖαι και τὰ τόμια και αἱ προρρήσεις,
 και τὰλλα ὅσα γίγνεται τῶν δικῶν ἐνεκα τοῦ φόνου, πολὺ διαφέρου-
 τά ἐστιν ἢ [και] ἐπὶ τοῖς ἄλλοις, ὅτι και αὐτὰ τὰ πράγματα, περὶ
 ὧν οἱ κίνδυνοι, περὶ πλείστου ἐστὶν ὀρθῶς γινώσκεσθαι· ὀρθῶς
 30 μὲν γὰρ γνωσθέντα τιμωρία ἐστὶ τῷ ἀδικηθέντι, φονέα δὲ τὸν μὴ
 αἴτιον ψηφισθῆναι ἁμαρτία και ἀσέβειά ἐστὶν εἰς τε τοὺς θεοὺς και

3 ἔχω] ἐγὼ A pr. | 4 δὺ' ἐξ ἑνὸς ἀγῶνε Cobet | κατηγοροὶ N pr. | 6
 κριτοὶ A | προκαταγνώσεσθαι A pr. | 7 μου] με N | λόγῳ] ἀγῶνι Mr. |
 9 τῶν ante τοιούτων supra vers. A | 10 κατὰ μέντοι (τούτους) τὸ δ. S. | 11
 ἄμεινον ἂν] ἂν ἄμεινον A | 13 φόνου δὲ St. | 14 μου del. J. | 17 πιστ.
 αὐτῷ libri | 18 αὐτῷ A pr. | 19 τε ins. Briegleb | 20 ἄλλως τε del.
 Spengel | 21 ἐνεκα A | 22 τὰλλα ὅσα N, τὰλλ' ὀπόσα A | 23 και
 del. Mr.

89 εἰς τοὺς νόμους. καὶ οὐκ ἴσον ἐστὶ τὸν τε διώκοντα μὴ ὀρθῶς αἰτιά-
 σασθαι καὶ ὑμᾶς τοὺς δικαστὰς μὴ ὀρθῶς γινῶναι. ἡ μὲν γὰρ τού-
 του αἰτίασις οὐκ ἔχει τέλος, ἀλλ' ἐν ὑμῖν ἐστὶ καὶ τῇ δίκῃ· ὁ τι δ'
 ἂν ὑμεῖς ἐν αὐτῇ τῇ δίκῃ μὴ ὀρθῶς γινώτε, τοῦτο οὐκ ἐστὶν ὅποι ἂν
 90 τις ἀνενεγκῶν τὴν ἀμαρτίαν ἀπολύσαιτο. πῶς ἂν οὖν ὀρθῶς δικά- 5
 σαιτε περὶ αὐτῶν; εἰ τούτους τε ἐάσετε τὸν νομιζόμενον ὄρκον διο-
 μωσαμένους κατηγορεῖσθαι, κάμει περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀπολο-
 γήσασθαι. πῶς δὲ ἐάσετε; ἐὰν νυνὶ ἀποψηφίσησθέ μου. διαφεύγω
 γὰρ οὐδ' οὕτω τὰς ὑμετέρας γνώμας, ἀλλ' ὑμεῖς ἔσεσθε οἱ κάκει περὶ
 ἐμοῦ διαψηφίζομενοι. καὶ φεισαμένοις μὲν ὑμῖν ἐμοῦ νῦν ἔξεστι τότε 10
 χρῆσθαι ὁ τι ἂν βούλησθε, ἀπολέσασι δὲ οὐδὲ βουλευσασθαι ἐτι περὶ
 91 ἐμοῦ ἐγχωρεῖ. καὶ μὴν εἰ δέοι ἀμαρτεῖν τι, τὸ ἀδίκως ἀπολύσαι
 ὀσιώτερον ἂν εἴη τοῦ μὴ δικαίως ἀπολέσαι· τὸ μὲν γὰρ ἀμάρτημα
 μόνον ἐστὶ, τὸ δὲ ἕτερον καὶ ἀσέβημα. ἐν ᾧ χρῆ πολλὴν πρόνοιαν
 ἔχειν, μέλλοντας ἀνήκεστον ἔργον ἐργάζεσθαι. ἐν μὲν γὰρ ἀχεστῶ 15
 πράγματι καὶ ὀργῇ χρησαμένους καὶ διαβολῇ πιδομένους ἔλασσόν
 ἐστὶν ἐξαμαρτεῖν· μεταγνοὺς γὰρ ἐτι ἂν ὀρθῶς βουλευσάιτο· ἐν δὲ
 τοῖς ἀνηκέστοις πλέον βλάβος τὸ μετανοεῖν καὶ γινῶναι ἐξημαρτηκό-
 τας. ἤδη δὲ τισιν ὑμῶν καὶ μετεμέλησεν ἀπολωλεκόσι. καίτοι οὐπω

---

3 Pollux III 138: αἰτία, Ἀντιφῶν δὲ καὶ αἰτίασις εἰρηκεν. | 12
 Stobaeus flor. XLVI 19: Ἀντιφῶντος· εἰ δέοι τι ἀμαρτεῖν, τὸ ἀδίκως
 ἀπολύσαι ὀσιώτερον τοῦ ἀδίκως ἀπολέσαι. τὸ μὲν γὰρ ἀμάρ-
 τημά ἐστι, τὸ δὲ ἀδίκως ἀποκτεῖναι ἀσέβημα. | 15 Bekkeri
 Anecd. I p. 202: ἀχεστῶ· τῷ ἰασίμῳ καὶ θεραπευσίμῳ πράγματι

---

1 χιτιᾶσθαι A pr. (ca pro acc. circumfl. substituit m. ead.) | 2 τούτου
 J.] τούτων | 4 ὅποι ἂν x (?), ὁποίαν N, ὁποιάν. A | 5 ἀνενεγκῶν] ενεγ-
 κῶν A pr. | δικάσαιτε Bk.] δικάσητε | 6 ὄρκον N | 9 κάκει Ald.] κακοὶ |
 10 φεισαμένοις] ψηφισαμένοις A (ἀποψηφισαμένοις Ald.) | 11 ἂν βούλησθε
 D. (?) | ἂ δὴ βούλεσθαι NA (Bk. δὴ βούλεσθε) | ἀπολέσασι δὲ D.] ἀπο-
 λογήσασθαι | 12 τι, τὸ Mr.], ἐπὶ τῷ | 13 εἴη D.] ἡ | τοῦ Ald.] τὸ | ἄμ-
 μόνον] μόνον ἄμ. A | 14 καὶ supra vers. A | 15 ἀνήκεστον St.] ἀνηκέστε-
 ρον | ἀχεστῶ idem] ἐκάστω | 16 πιδομένους Cobet] πειδομένους | 17 με-
 ταγνοὺς γὰρ (ἂν τις τὸ γεγονός) ἐπικνορθώσαιτο idem | 19 ἀπολελωκόσι N.

ὑμῖν [τοῖς] ἐξαπατηθεῖσι μετεμέλησεν, εἰ καὶ πάνυ τι χρή τούς γε
 ἐξαπατῶντας ἀπολωλέναι. ἔπειτα δὲ τὰ μὲν ἀκούσια τῶν ἀμαρτη-
 μάτων ἔχει συγγνώμην, τὰ δὲ ἐκούσια οὐκ ἔχει. τὸ μὲν γὰρ ἀκού-
 σιον ἀμάρτημα, ὡς ἄνδρες, τῆς τύχης ἐστί, τὸ δὲ ἐκούσιον τῆς γνώ-
 5 μης. ἐκούσιον δὲ πῶς ἂν εἴη μᾶλλον ἢ εἰ τις, ὧν βουλήν ποιοῖτο,
 ταῦτα παραχρῆμα ἐξεργάζοιτο; καὶ μὴν τὴν ἴσῃν γε δύναμιν ἔχει,
 ὅστις τε ἂν τῇ χειρὶ ἀποκτείνῃ ἀδίκως καὶ ὅστις τῇ ψήφῳ. εὐ δ' ¹⁰
 ἴστε ὅτι οὐκ ἂν ποτ' ἦλθον εἰς τὴν πόλιν, εἰ τι ξυνήδη ἑμαυτῷ τοι-
 οῦτον· νῦν δὲ πιστεύων τῷ δικαίῳ, οὐ πλέονος οὐδὲν ἐστί ἀξιον ἀνδρὶ
 10 συναγωνίζεσθαι, μηδὲν αὐτῷ συνειδότι ἀνόσιον εἰργασμένῳ μηδ' εἰς
 τοὺς θεοὺς ἡσεβηκότι — ἐν γὰρ τῷ τοιούτῳ ἤδη καὶ τὸ σῶμα ἀπει-
 ρηκός ἢ ψυχὴ συνεξέσωσεν, ἐδέλουσα τάλαιπωρεῖν διὰ τὸ μὴ ξυνει-
 δέναι ἑαυτῇ· τῷ δὲ ξυνειδότι τοῦτο αὐτὸ πρῶτον πολέμιόν ἐστιν· ἐπι-
 γὰρ καὶ τοῦ σώματος ἰσχύοντος ἢ ψυχῆ προαπολείπει, ἡγουμένη
 15 [τὴν] τιμωρίαν οἱ ἦκειν ταύτην τῶν ἀσεβημάτων· ἐγὼ δ' ἑμαυτῷ
 τοιοῦτον οὐδὲν ξυνειδῶς ἦκω εἰς ὑμᾶς. τὸ δὲ τοὺς κατηγοροὺς δια-
 βάλλιν οὐδὲν ἐστί θαυμαστόν. τούτων γὰρ ἔργον τοῦτο, ὑμῶν δὲ
 τὸ μὴ πείδεσθαι τὰ μὴ δίκαια. τοῦτο μὲν γὰρ ἐμοὶ πειδομένοις ὑμῖν
 μεταμελήσαι ἐστί, καὶ τούτου φάρμακον τὸ αὐδὺς κολάσαι, τοῦ δὲ
 20 τούτοις πειδομένους ἐξεργάσασθαι ἃ οὗτοι βούλονται οὐκ ἐστὶν ἰασις.
 οὐδὲ χρόνος πολὺς ὁ διαφέρων, ἐν ᾧ ταῦτα νομίμως πράξεθ' ἃ νῦν
 ὑμᾶς παρανόμως πείδουσιν οἱ κατήγοροι ψηφίσασθαι. οὐ τοι τῶν
 ἐπειγομένων ἐστί τὰ πράγματα, ἀλλὰ τῶν εὐβουλευομένων. νῦν
 μὲν οὖν γνωριστὰί γίγνεσθε τῆς δίκης, τότε δὲ δικασταὶ [τῶν μαρ-

1 τοῖς del. R., „vel ὑμῶν, vel potius dele pronomen, vel articulum.“ D.,
 (ἀπολελυκόσιν) ὑμῖν οὐδ' ἐξαπ. Bl. cum Weidnero | τι Ald.] τοι |
 2 ἀπωλωλένχι A | 3 γὰρ om. N | 4 post γνώμης add. ἐστίν N | 6 ἐργά-
 ζοιτο A | 7 τὲ ἂν N, τ' ἂν A | 8 ξυνήδειν N, ξυνήδειν A | 9 ἐστί A |
 10 αὐτῷ A | εἰργασμένον A | μηδ' Fr.] μήτ' | 12 συνεξέσωσεν N, συνεξ-
 σωσεν A pr. (erasum αι αυ ω) | 13 ἐστί ὅτι κχι Nauck delete γὰρ | 14
 καὶ supra vers. A | 15 τὴν del. Mr. | οἱ NA pr. | ἀσεβηκότων A | 16 τὸ
 δὲ Ald.] τῷ N, τῷ A | 17 ἔργω A | 18 ἐμοὶ ὑμῖν A pr. | ἡμῖν A | 19
 ἐστίν N, ἐστί A | 21 πράξεσθ' NA corr. | ἂν νῦν N | 22 οὐ τοι] οὔτοι A
 pr. | 24 τῶν μαρτύρων seclusi.

95 τύρων] νῦν μὲν δοξασταί, τότε δὲ κριταὶ τῶν ἀληθῶν. ῥᾶστον δὲ τοῖ
 ἔστιν ἀνδρὸς περὶ θανάτου φεύγοντος τὰ ψευδῆ καταμαρτυρῆσαι.
 εἴαν γὰρ τὸ παραχρήμα μόνον πείσωσιν ὥστε ἀποκτείναι, ἅμα τῷ
 σώματι καὶ ἡ τιμωρία ἀπολωλεν. οὔτε γὰρ οἱ φίλοι ἔτι θελήσουσιν
 ὑπὲρ ἀπολωλτος τιμωρεῖν· εἴαν δὲ καὶ βουληθῶσιν, τί ἔσται πλέον 6
 96 τῷ γε ἀποθανόντι; νῦν μὲν οὖν ἀποψηρίσασθέ μου· ἐν δὲ τῇ τοῦ
 φρονου δίκῃ οὗτοί τε τὸν νομιζόμενον ὄρκον διομοσάμενοι ἐμοῦ κατη-
 γορήσουσι, καὶ ὑμεῖς περὶ ἐμοῦ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους διαγνώ-
 141 σεσθε, καὶ ἐμοὶ οὐδεὶς λόγος ἔσται ἔτι, εἴαν τι πάσχω, ὡς παρανό-
 μως ἀπωλόμην. ταυτὰ τοι δέομαι ὑμῶν, οὔτε τὸ ὑμέτερον εὐσεβές 10
 παρὲς οὔτε ἐμαυτὸν ἀποστερῶν τὸ δίκαιον· ἐν δὲ τῷ ὑμέτερω ὄρκῳ
 καὶ ἡ ἐμὴ σωτηρία ἔνεστι. πειδόμενοι δὲ τούτων ὅτῳ βούλεσθε,
 ἀποψηρίσασθέ μου.

6.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΟΡΕΥΤΟΥ.

15

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Πόσοι μὲν εἰσὶν Ἀθήνησι χορηγοί, καὶ τίνος προβάλλονται χάριν, καὶ
 πόσους τρέφειν ἀναγκάζονται παῖδας, ἐκ τῶν Δημοσθένους ἀκριβῶς ἔγνω-
 μεν λόγων. ὁ μὲντοι νῦν ἐν τοῖς χρόνοις Ἀντιφώντος τοῦ ῥήτορος χορη-
 γός τις εἶναι λαχὼν τῆς αὐτοῦ φυλῆς Ἐρεχθίδος, καὶ προσέτι Κεκροπί-
 20 δος τοὺς χορεύειν μέλλοντας ἐπὶ τῆς οἰκίας ἔτρεφε παῖδας. τούτων εἰς
 εὐζωνίας χάριν ἔπιε φάρμακον, καὶ πῶν τέθνηκεν. ὁ οὖν πατήρ τοῦ

1 Poesychius: δοξασταί· δικασταί.

1 ῥᾶστον δὲ τοι D.] ἀρχιστῶνδεται A (pr. ni fallor sine acc.), om. N
 in lacuna octo fere litterarum capace | 5 βουληθῶσι A, sed βο in ras. (pr.
 θε ut vid.) | 6 μου] με A pr. | εἴαν δὲ N | 7 ὄρκον N | κατηγορήσωσι N
 corr. | 8 διαγνώσεσθε N pr. | 9 ἔστι ἔτι N | εἴαν τι Bk.] εἴαν γε | παρά-
 νομος libri. em. R. | 10 ἀπόλλομαι Bk. | 11 ὄρκῳ N | 12 ἐνέστι N |
 13 subicit N ὑπὲρ τοῦ Ἡρώδου νόμου | 14 6.—ΥΠΟΘΕΣΙΣ] ὑπόθεσις
 τοῦ ἐξῆς A | 19 τὸ μὲντοι νῦν Bl.. ὁ μὲν τοίνυν Ald. | ἐν om. N | 20
 Ἐρεχθίδος Scaliger] ἐρεχθίδος.

τεθνεῶτος παιδὸς κατηγορεῖ τοῦ χορευτοῦ ὡς αὐτοῦ πεποιηκός τὸν φόνον. ἀπολογεῖται δὲ ὁ χορευτῆς ἀρνούμενος τὸν φόνον. ἡ στάσις στοχασμὸς ἀδήλου (γάρ) τοῦ ἐγκλήματος ὄντος, σημεῖον φανερόν ὁ κατήγορος λαμβάνει τὸ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ χορευτοῦ γυμνάζεσθαι τοὺς παῖδας ὅπερ ἐστὶν
5 ἀνεύθυνον μὲν, πιδανὸν δ' εἰς ὑποψίαν.

Ἰδιστον μὲν, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἀνθρώπων ὄντι μὴ γενέσθαι μὴδένα κίνδυνον περὶ τοῦ σώματος, καὶ εὐχόμενος ἂν τις ταῦτα εὐξαιτο· εἰ (δ') ἄρα τις καὶ ἀναγκάζοιτο κινδυνεύειν, τοῦτο γοῦν ὑπάρχειν, ὅπερ μέγιστον ἐγὼ νομίζω ἐν πράγματι τοιούτῳ, αὐτὸν ἑαυτῷ
10 συνειδέναι μὴδὲν ἐξημαρτηκότι, ἀλλ' εἰ τις καὶ συμφορὰ γίγνητο, ἄνευ κακότητος καὶ αἰσχύνης γίγνεσθαι, καὶ τύχῃ μᾶλλον ἢ ἀδικίᾳ. καὶ τοὺς μὲν νόμους οἱ κεῖνται περὶ τῶν τοιούτων πάντες ἂν ἐπαινέσειαν κάλλιστα νόμων κεῖσθαι καὶ ὀσιώτατα. ὑπάρχει μὲν γὰρ αὐτοῖς ἀρχαιοτάτοις εἶναι ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, ἔπειτα τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ περὶ
15 τῶν αὐτῶν, ὅπερ μέγιστον σημεῖον νόμιων καλῶς κειμένων· ὁ χρόνος γὰρ καὶ ἡ ἐμπειρία τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους. ὥστ' οὐ δεῖ ὑμᾶς ἐκ τῶν λόγων τοῦ κατηγοροῦντος τοὺς νόμους μαθεῖν εἰ καλῶς ἔχουσιν ἢ μὴ, ἀλλ' ἐκ τῶν νόμων τοὺς τούτων λόγους, εἰ ὀρθῶς ὑμᾶς καὶ νομίμως διδάσκουσιν ἢ οὐ. ὁ μὲν οὖν ἀγὼν ἐμοὶ
20 μέγιστος τῷ κινδυνεύοντι καὶ διωκομένῳ· ἡγοῦμαι μέντοι [γε] καὶ ὑμῖν τοῖς δικασταῖς περὶ πολλοῦ εἶναι τὰς φρονικὰς δίκας ὀρθῶς διαγιγνώσκειν, μάλιστα μὲν τῶν θεῶν ἕνεκα καὶ τοῦ εὐσεβοῦς, ἔπειτα δὲ καὶ ὑμῶν αὐτῶν. ἔστι μὲν γὰρ περὶ τοῦ τοιούτου [αὐτοῦ] μία δίκη· αὕτη δὲ μὴ ὀρθῶς καταγνωσθεῖσα ἰσχυροτέρα ἐστὶ τοῦ δικαίου
25 καὶ τοῦ ἀληθοῦς. ἀνάγκη γάρ, ἐὰν ὑμεῖς καταψηφίσθησθε, καὶ μὴ ὄντα φονέα μὴδὲ ἐνοχον τῷ ἔργῳ γρῆσασθαι τῇ δίκῃ, καὶ νόμῳ εἰρ-

1 χορευτοῦ et 2 χορευτῆς] „immo χορηγοῦ et χορηγός ut correxit Spanhemius in Stephianiana sua“ Bk. | 2 vv. ἀπολογεῖται -- φόνον om. N | 3 γὰρ add. Bl. | 4 χορευτοῦ] „immo χορηγοῦ“ Tur. | 6 praemittit orationem N ἀντιφώντος περὶ τοῦ χορευτοῦ, A περὶ τοῦ χορευτοῦ | ὧ om. N | 8 δ' ins. Ald. | κινδυνεύειν N | 9 ὅπερ] ὅ (sic) A | 10 συνειδότη A pr. | 12 ἐπαινέσειεν A | 16 ἢ om. N | 17 ὑμᾶς post κατηγοροῦντος demum infert A | 20 γε non magis hic ferendum quam V 19 | 23 αὐτοῦ del. Mr. | 24 δικαίων A pr. | 25 γὰρ in ras. A (pr. δὲ ut vid.).

γεσθαι πόλεως ἱερῶν ἀγώνων θυσιῶν, ἅπερ μέγιστα καὶ παλαιότατα τοῖς ἀνθρώποις. τσαύτην γὰρ ἀνάγκην ὁ νόμος ἔχει, ὥστε καὶ ἂν τις κτείνῃ τινὰ ὧν αὐτὸς κρατεῖ καὶ μὴ ἔστιν ὁ τιμωρήσων, τὸ νομιζομενον καὶ τὸ θεῖον δεδιώς ἀγνεύει τε ἑαυτὸν καὶ ἀφέξεται ὧν εἴρηται ἐν τῷ νόμῳ, ἐλπίζων οὕτως ἂν ἄριστα πράξαι. ἔστι μὲν γὰρ τὰ 5 πλείω τοῖς ἀνθρώποις τοῦ βίου ἐν ταῖς ἐλπίσιν· ἀσεβῶν δὲ καὶ παραβαίνων τὰ εἰς τοὺς θεοὺς καὶ αὐτῆς ἂν τῆς ἐλπίδος, ὅπερ μέγιστόν ἐστι τοῖς ἀνθρώποις ἀγαθόν, αὐτὸς αὐτὸν ἀποστεροῖη. καὶ οὐδεὶς ἂν πολμήσειεν οὔτε τὴν δίκην τὴν δεδικασμένην παραβαίνειν πιστεύσας ὅτι οὐκ ἔνοχός ἐστι τῷ ἔργῳ, οὔτ' αὐ συνειδώς αὐτὸς αὐτῷ ἔργον εἰρηασμένον τοιοῦτον μὴ οὐ χρῆσθαι τῷ νόμῳ· ἀνάγκη δὲ τῆς τε δίκης νικᾶσθαι παρά τὸ ἀληθές, αὐτοῦ τε τοῦ ἀληθοῦς, καὶ μὴ ὁ τιμωρῶσων ἦ. αὐτῶν δὲ τούτων ἕνεκα οἱ τε νόμοι καὶ αἱ διωμοσίαι καὶ τὰ τόμια καὶ αἱ προρρήσεις, καὶ τᾶλλα ὅσα γίγνεται πῶν δικῶν τοῦ φό- 10 νου ἕνεκα, πολὺ διαφέροντά ἐστιν ἢ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις, | ὅτι καὶ αὐτὰ 15 τὰ πράγματα, περὶ ὧν οἱ κίνδυνοι, περὶ πλείστου ἐστὶν ὀρθῶς γινώσκεισθαι· ὀρθῶς μὲν γὰρ γνωσθέντα τιμωρία ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ ἀδικηθέντος, φρονεῖα δὲ τὸν μὴ αἴτιον ψηφισθῆναι ἁμαρτία καὶ ἀσέβεια εἰς τε τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς νόμους. καὶ οὐκ ἴσον ἐστὶ τὸν τε διώκοντα μὴ ὀρθῶς (αἰτιάσασθαι καὶ ὑμᾶς τοὺς δικαστὰς μὴ ὀρθῶς) γινῶναι. 20 ἢ μὲν γὰρ τούτου αἰτίασις οὐκ ἔχει [νῦν] τέλος, ἀλλ' ἐν ὑμῖν ἐστὶ καὶ τῆ δίκη· ὅτι ὅτ' ἂν ὑμεῖς μὴ ὀρθῶς γινῶτε, τοῦτο οὐκ ἔστιν ὅποι ἂν ἀνενεγκῶν τις τὴν αἰτίαν ἀπολύσαιτο.

7 Ἐγὼ δὲ, ὦ ἄνδρες, οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχω περὶ τῆς ἀπολο-

1 ἱερῶν θυσιῶν ἀγώνων x. ὁσίων pro θυσιῶν D. an leg. ἱερῶν καὶ ὁσίων καὶ τῶν ἄλλων ex V 62? | παλαιότατα] aut τιμωρότατα scrib. cum Valckenaerio aut σπουδαιότατα coll. Lyc. c. Leocr. 131, quamquam προσβύτατον hoc sensu dixit Thuc. IV 61 | 2 ὥστε N | 4 ἀγνεύσει R. | αὐτὸν N pr. | 5 πράξαι libri. „vel del. ἂν vel leg. πράξαι“ D. | 7 αὐτῆς] ταύτης? | ὅπερ ἐστὶ μέγιστον ἀνθρώποις A | 9 οὔτ' ἂν τὴν N | δεδικασμένην St. coll. V 87] δεδοκιμασμένην N, δεδοκιμασμένην A | 10 αὐτὸς αὐτῷ A pr. | 12 δικᾶσθαι N | (ἄλλως τε) καὶ ἂν μὴ R. coll. V 87 | 13 δημοσίαι N | 14 τᾶλλα ὅσα N, τᾶλλ' ὅσα A | 16 τὰ Ald.] ταῦτα | 17 γὰρ om. N | 19 τὸν γε διώκοντα A | 20 νν. αἰτιάσθαι (αἰτιάσασθαι Bk.) — ὀρθῶς add. Ald. ex V 89 | 21 νῦν seclisit R. | 23 ἀνενεγκῶν R.] ἐνενεγκῶν.

γίας ἤνπερ οἱ κατήγοροι περὶ τῆς κατηγορίας. οὗτοι γὰρ τὴν
 μὲν διώξιν εὐσεβείας ἐνεκά φασὶ ποιῆσθαι καὶ τοῦ δικαίου, τὴν δὲ
 κατηγορίαν ἅπασαν πεποιήνται διαβολῆς ἐνεκα καὶ ἀπάτης, ὅπερ
 ἀδικώτατόν ἐστι τῶν ἐν ἀνθρώποις, καὶ οὐκ ἐλέγξαντες, εἴ τι ἀδικῶ,
 5 δικαίως με βούλονται τιμωρεῖσθαι, ἀλλὰ διαβαλόντες, καὶ εἰ μὴδὲν
 ἀδικῶ, ζημιῶσαι καὶ ἐξελάσαι ἐκ τῆς γῆς ταύτης. ἐγὼ δὲ ἀξιῶ πρῶ-
 τον μὲν περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀποκρίνεσθαι καὶ διηγήσασθαι
 ἐν ὑμῖν τὰ γενόμενα πάντα· ἔπειτα περὶ τῶν ἄλλων ὧν οὗτοι κατη-
 γοροῦσιν, ἐὰν ὑμῖν ἠδόμενοις, βουλήσομαι ἀπολογῆσασθαι. ἡγοῦμαι
 10 γὰρ μοι τιμὴν καὶ ὠφέλειαν αὐτὰ οἴσειν, τοῖς δὲ κατηγόροις καὶ τοῖς
 ἐπηρεάζουσιν αἰσχύνην· ἐπεὶ τοί [γε] καὶ δεινόν, ὧ ἄνδρες· ἵνα μὲν
 ἐξῆν αὐτοῖς, εἴ τι ἠδίκουν ἐγὼ τὴν πόλιν ἢ ἐν χορηγίᾳ ἢ ἐν ἄλλοις
 τισίν, ἀποφῆνασι καὶ ἐξελέγξασιν ἄνδρα τε ἐχθρόν τιμωρήσασθαι καὶ
 τὴν πόλιν ὠφελῆσαι, ἐνταῦθα μὲν οὐδεὶς πώποτε οἴος τε ἐγένετο
 15 αὐτῶν οὔτε μικρόν οὔτε μέγα ἐξελέγξαι ἀδικούντα τόνδε τὸν ἄνδρα
 τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον· ἐν δὲ τούτῳ τῷ ἀγῶνι, φόνου διώκοντες καὶ
 τοῦ νόμου οὕτως ἔχοντος, εἰς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα κατηγορεῖν, μηχαν-
 νῶνται ἐπ' ἐμοὶ λόγους ψευδεῖς συντιθέντες καὶ διαβάλλοντες τὰ εἰς
 τὴν πόλιν. καὶ τῇ μὲν πόλει, εἴπερ ἀδικεῖται, κατηγορίαν ἀντὶ τιμω-
 20 ρίας ἀπονέμουσιν, αὐτοὶ δὲ ὧν τὴν πόλιν φασὶν ἀδικεῖσθαι, τούτων
 ἰδίᾳ ἀξιούσι δίκην λαμβάνειν. καίτοι αὐταὶ αἱ κατηγορίαι οὔτε χάρι-
 10 τος ἄξιαι οὔτε πίστεως. οὔτε γὰρ δὴ οὐ ἡ πόλις ἐλάμβανεν ἂν δίκην
 εἴ τι ἠδίκητο, ἐνταῦθα . . . τὴν κατηγορίαν ποιῆσθαι, ὥστε χάρι-
 τος ἄξιον εἶναι τῇ πόλει· οὔτε ὅστις [οὐκ] ἄλλα κατηγορεῖ ἢ ἂ διώ-
 25 κει ἐν πράγματι τοιούτῳ, πιστεῦσαι ὀήπου αὐτῷ ἀξιωτέρον ἐστὶν ἢ

1 οὗτοι (μὲν) γὰρ Bl. | 4 ἐλέγξαντ. ε A pr. (— τος ut vid.) | εἴ τι Bk.] εἴ γ' | 5 διαβχλόντες Baiter] διαβχλλόντες A pr., corr. διαβάλλον-
 τες ut N | 7 κρίνεσθαι libri. em. R. | 10 γὰρ A pr., μοι supra versum |
 11 γε seclusi ex praecepto Porsoni ad Eur. Med. 675 | δεινῶν A pr. | 12
 ἐξῆν Ald.] ἐξῆ | εἴ τι] ὅ τι A pr. | ἠδ. ἐγῶ] ἐγὼ ἠδ. A | 13 τιμωρήσεσθαι
 libri. em. Ald. | 14 οἴος ἐγένετο? | 15 ἐλέγξαι A | 17 (πᾶν) μηχαν-
 νῶνται vel 18 διαβχλλουσι D. | 18 ἐπ' ἐμοὶ Bl.] ἐπ' ἐμέ | 19 εἴπερ idem]
 εἰ μὲν | 20 ὧν idem] ὦ N, ὦ A | τούτου (τούτων Bl.) ἰδίχ Bk.] τουτουὶ δὴ
 NA corr., τούτου εἰδεῖ A pr. | 23 quidni ἠδίκηῖτο? | intercidit ἔστιν ἰδίχ
 vel simile quid | ποιῆσθαι J.] ποιεῖται | 24 οὐκ del. R.

ἀπιστῆσαι. ἐγὼ δὲ σχεδὸν ἐπίσταμαι τὴν ὑμετέραν γνώμην, ὅτι οὐτ' ἂν καταψηφίσαισθε οὐτ' ἂν ἀποψηφίσαισθε ἑτέρου τινὸς ἕνεκα μᾶλλον ἢ αὐτοῦ τοῦ πράγματος· ταῦτα γὰρ καὶ ὅσια καὶ δίκαια. ἄρξομαι δὲ ἐντεῦθεν.

- 11 Ἐπειδὴ χορηγὸς κατεστάθην εἰς Θαργῆλια καὶ ἔλαχον Παντακλέα διδάσκαλον καὶ Κεκροπίδα φυλὴν πρὸς τῇ ἑμαυτοῦ [τουτέστι 6 τῇ Ἐρεχθίδι], ἐχορήγουν ὡς ἄριστα ἐδυνάμην καὶ δικαιοτάτα. καὶ πρῶτον μὲν διδασκαλεῖον (ἢ) ἦν ἐπιτηδειότατον τῆς ἐμῆς οἰκίας κατεσκεύασα, ἐν ᾧπερ καὶ Διονυσίοις ὅτε ἐχορήγουν ἐδίδασκον· ἔπειτα τὸν χορὸν συνέλεξα ὡς ἐδυνάμην ἄριστα, οὔτε ζημιώσας οὐδένα οὔτε ἐνέχυρα βία φέρων οὐτ' ἀπεχθανόμενος οὐδενί, ἀλλ' ὡσπερ ἂν ἤδι- 10 στα καὶ ἐπιτηδειότατα ἀμφοτέροις ἐγίγνετο, ἐγὼ μὲν ἐκέλευον καὶ 12 ἡτούμην, οἱ δ' ἐκόντες καὶ βουλόμενοι ἔπεμπον. ἐπεὶ δὲ ἤκον οἱ παῖδες, πρῶτον μὲν μοι ἀσχολία ἦν παρεῖναι καὶ ἐπιμέλεσθαι· ἐτύγγανε γὰρ μοι πράγματα ὄντα πρὸς Ἀριστίωνα καὶ Φιλῖνον, ἃ ἐγὼ περὶ πολλοῦ ἐποιοῦμην, ἐπειδὴπερ εἰσήγγειλα, ὀρθῶς καὶ δικαίως ἀπο- 15 δεῖξαι τῇ βουλῇ καὶ τοῖς ἄλλοις Ἀθηναίοις. ἐγὼ μὲν οὖν τούτοις προσείχον τὸν νοῦν, κατέστησα δὲ ἐπιμέλεσθαι, εἰ τι δεῖσι τῷ χορῷ, Φανόστρατον, δημότην μὲν τουτωνί τῶν δικώντων, κηδεστήν δ' ἑμαυτοῦ, ᾧ ἐγὼ δέδωκα τὴν θυγατέρα, καὶ ἡξίουσαν αὐτὸν (ὡς) ἄριστα 13 ἐπιμέλεσθαι· ἐπι δὲ πρὸς τούτῳ δύο ἄνδρας, τὸν μὲν Ἐρεχθίδος, 20 143 Ἀμυνίαν, ὃν αὐτοὶ οἱ φυλέται ἐψηφίσαντο συλλέγειν καὶ ἐπιμέλεσθαι τῆς φυλῆς ἐκάστοτε, δοκοῦντα χρηστόν εἶναι, τὸν δ' ἕτερον τῆς

4 Harpocratio: διδάσκαλος — — Ἀντιφῶν ἐν τῷ περὶ τοῦ χορευτοῦ „Ἐλαχον“ φησὶ „Παντακλέα διδάσκαλον.“

1 οὐτ' Tur.] οὐκ | 2 καταψηφίσαισθε et ἀποψηφίσαισθε Bk.] καταψηφίσεσθε (A corr. καταψηφίσθησθε) et ἀποψηφίσθησθε | ἑτέρου τινὸς ex ἑτέρου A | 3 καὶ ὅσια καὶ δίκαια] δίκαια καὶ ὅσια A pr., corr. καὶ (supra vers.) δίκαια καὶ ὅσια | 4 εἰς] ε evanuit N | ἔλεγχον N | Παντακλέα] vid. Kirchhoff Corp. Inscr. Att. I p. 179 | 5 post ἑμαυτοῦ in A 12 vel 13 litt. erasae (ni fallor πρὸς τῇ ἑμαυτοῦ) et deinde πρὸς τῇ ἑμαυτοῦ repetitum est punctis notatum | τουτέστι τῇ Ἐρεχθίδι: delebat R. | 7 διδασκάλιον NA pr. | ἢ add. Bk. | 12 ἡτούμην idem] ἡγούμην | 13 ἐπιμελεῖσθαι libri ubique | 19 ὡς add. Bl., item p. 77,3 | 21 Ἀμυνίαν ὃν x, Ἀμνηνιχόν NA. possis etiam Ἀμεινίαν ἐν | 22 intercidisse nomen viri aut latere in ἑτερον susp. Tur.

Κεκροπίδος, ὅσπερ ἐκάστοτε εἶωθεν ταύτην τὴν φυλὴν συλλέγειν· ἐπι δὲ τέταρτον Φίλιππον, ᾧ προσετέτακτο ὠνεῖσθαι καὶ ἀναλίσκεν εἰ τι φράζοι ὁ διδάσκαλος ἢ ἄλλος τις τούτων, ὅπως (ὡς) ἄριστα χορηγοῖντο οἱ παῖδες καὶ μηδενὸς ἐνδεεῖς εἶεν διὰ τὴν ἐμὴν ἀσχολίαν. 5 καδειστήκει μὲν ἡ χορηγία οὕτω. καὶ τούτων εἰ τι ψεύδομαι προφά- 14 σεως ἕνεκα, ἔξεστι τῷ κατηγορῷ ἐξελέγξαι ἐν τῷ ὑστέρῳ λόγῳ ὃ τι ἂν βούληται εἰπεῖν· ἐπεὶ τοι οὕτως ἔχει, ὧ ἄνδρες· πολλοὶ τῶν περιεστώτων τούτων τὰ μὲν πράγματα ταῦτα πάντα ἀκριβῶς ἐπίστανται, καὶ τοῦ ὀρκωτοῦ ἀκούουσι, καὶ ἐμοὶ προσέχουσι τὸν νοῦν ἅττα 10 ἐγὼ ἀποκρίνομαι, οἷς ἐγὼ βουλοίμην ἂν δοκεῖν αὐτὸς τε εὖορκος εἶναι καὶ ὑμᾶς τάληθῆ λέγων πείσαι ἀποψηφίσασθαι μου. πρῶτον 15 μὲν οὖν ἀποδείξω ὑμῖν ὅτι οὔτε ἐκέλευσα πειν τὸν παῖδα τὸ φάρμακον οὔτ' ἠνάγκασα οὔτ' ἔδωκα καὶ οὐδὲ παρῆ ὅτ' ἔπει. καὶ οὐ τούτου ἕνεκα ταῦτα σφόδρα λέγω, ὡς ἐμαυτὸν ἐξω αἰτίας καταστήσω, 15 ἕτερον δὲ τινα εἰς αἰτίαν ἀγάγω· οὐ δῆτα ἐγωγε, πλὴν γε τῆς τύχης, ἥπερ οἶμαι καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἀνθρώπων αἰτία ἐστὶν ἀποθανεῖν ἦν οὔτ' ἂν ἐγὼ οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς οἷός τ' ἂν εἴη ἀποτρέψαι μὴ οὐ γενέσθαι ἦντινα δεῖ ἐκάστῳ.

ΜΑΡΤΥΡΕΣ.

20 Μεμαρτύρηται μὲν οὖν, ὧ ἄνδρες, περὶ τοῦ πράγματος ἃ ἐγὼ 16 ὑμῖν ὑπεσχόμην· ἐξ αὐτῶν δὲ τούτων χρὴ σκοπεῖν ἃ τε οὗτοι διωμόσαντο καὶ ἃ ἐγὼ, πότεροι ἀληθέστερα καὶ εὖορκότερα. διωμόσαντο δὲ οὗτοι μὲν κτεῖναί με Διόδοτον βουλευσάντα τὸν θάνατον, ἐγὼ δὲ μὴ ἀποκτεῖναι, μήτε χειρὶ ἐργασάμενος μήτε βουλευσας. αἰτιῶνται 17

3 τούτων in ras. trium fere litt. et deinde ὅπως in marg. A | 6 ἕνεκα in mg. A | ἔξεστι κτέ.] videtur hic locus graviter esse interpolatus. quid requiratur ostendit Andoc. I 55. „dele εἰπεῖν ex ἐπεὶ natum.“ D. | 9 ὀρκωτοῦ N | 10 βουλοίμην D.] ἐβουλόμην | 12 πειν τὸν παῖδα] τὸν παῖδα πειν A | 13 οὐδὲ R.] οὔτε | παρῆν libri | ἔπινεν Weidner | 15 ἀγάγω] ἀγάγω ἢ N, ἀγάγειν A | 17 ἀποστρέψαι libri. corr. D. | 22 ἀληθέστατα et εὖορκότατα A pr. | 24 ἀποκτείνω] ἀποκτείνω με N | ἐργασάμενος D. (coll. Andoc. I 94)] ἀράμενος

δὲ οὗτοι μὲν ἐκ τούτων ὡς οὗτος . . . . ἐκέλευσε πιεῖν τὸν παῖδα
 τὸ φάρμακον ἢ ἠνάγκασεν ἢ ἔδωκεν· ἐγὼ δ' ἐξ αὐτῶν τούτων ὧν
 αἰτιῶνται οὗτοι ἀποφανῶ ὅτι οὐκ ἐνοχός εἰμι. οὔτε γὰρ ἐκέλευσα
 οὔτ' ἠνάγκασα οὔτ' ἔδωκα· καὶ ἔτι προστίθημι αὐτοῖς ὅτι οὐδὲ παρε-
 γενόμενην πίνοντι. καὶ εἰ φασιν ἀδικεῖν εἰ τις ἐκέλευσεν, ἐγὼ οὐκ ἀδικῶ· 5
 οὐ γὰρ ἐκέλευσα. καὶ εἰ φασιν ἀδικεῖν εἰ τις ἠνάγκασεν, ἐγὼ οὐκ ἀδι-
 κῶ· οὐ γὰρ ἠνάγκασα. καὶ εἰ τὸν δόντα τὸ φάρμακόν φασιν αἴτιον
 18 εἶναι, ἐγὼ οὐκ αἴτιος· οὐ γὰρ ἔδωκα. αἰτιάσασθαι μὲν οὖν καὶ κατα-
 φεύσασθαι ἕξεστι τῷ βουλομένῳ· αὐτὸς γὰρ ἕκαστος τούτου κρατεῖ·
 γενέσθαι μέντοι τὰ μὴ γινόμενα καὶ ἀδικεῖν τὸν μὴ ἀδικοῦντα οὐκ 10
 ἐν τοῖς τούτων λόγοις ἡγοῦμαι εἶναι, ἀλλ' ἐν τῷ δικαίῳ καὶ τῷ ἀλη-
 θεῖ. ὅποσα μὲν γὰρ λάθρα πράττεται καὶ ἐπὶ θανάτῳ βουλευθέντα,
 ὧν μὴ εἰσι μάρτυρες, ἀνάγκη περὶ τῶν τοιούτων ἐξ αὐτῶν τῶν λό-
 γων τῶν τε τοῦ κατηγοροῦ καὶ τοῦ ἀποκρινομένου τὴν διάγνωσιν
 ποιῆσθαι καὶ θηρεύειν καὶ ἐπὶ σμικρὸν ὑπονοεῖν τὰ λεγόμενα, καὶ 15
 εἰκάζοντας μᾶλλον ἢ σάφα εἰδότας ψηφίζεσθαι περὶ τῶν πραγμάτων·
 19 ὅπου δὲ πρῶτον μὲν αὐτοὶ οἱ κατήγοροι ὁμολογοῦσι μὴ ἐκ προνοίας
 μηδ' ἐκ παρασκευῆς γενέσθαι τὸν θάνατον τῷ παιδί, ἔπειτα τὰ πρα-
 χθέντα φανερώς ἅπαντα πραγθῆναι καὶ ἐναντίον μαρτύρων πολλῶν,
 καὶ ἀνδρῶν καὶ παιδῶν, καὶ ἐλευθέρων καὶ δούλων, ἐξ ὧν περ καὶ εἰ 20
 τίς τι ἠρίκχηκε, φανερώτατος ἂν εἴη, καὶ εἰ τις μὴ ἀδικοῦντα αἰτιῶτο,
 μάλιστα ἐξελέγχοιτο.

20 Ἄξιον δ' ἐνθυμηθῆναι, ὧ ἄνδρες, ἀμφοτέρω καὶ τῆς γνώμης τῶν
 ἀντιδίκων καὶ οἷω τρόπῳ ἔρχονται ἐπὶ τὰ πράγματα. ἐξ ἀρχῆς γὰρ
 οὐδὲν ὁμοίως οὗτοί τε πρὸς ἐμὲ πράττουσι καὶ ἐγὼ πρὸς τούτους. 25

1 ὡς] καὶ Α pr. | οὗτος] αἴτιος δς S., Fuhr οὗτος (ἐνοχος δς), ego sup-
 plevverim: ἐνοχός: ἐστι τῷ φόνῳ δς | ἐκέλευσε Baiter] κελεύσεις | 3 ἀπο-
 φωνῶ N | 4 οὔτ' ἦν. οὔτ' ἔδ. D.] οὔτ' ἔδ. οὔτ' ἦν. | ἔτι προστ. Ald.] ἐπι-
 προστ. | οὐδὲ Bl.] οὐ | 5 vv. ἐκέλευσεν — (6) εἰ τις om. N | 11 καὶ ἐν τῷ
 ἀληθεῖ Α contra usum oratoris | 12 ἐπὶ θανάτῳ βουλευθέντα del. D. | 14
 τοῦ κατ.] τοῦ supra vers. Α | 15 σμικρὸν νοεῖν Α pr. | 16 ψηφίζεσθαι] η
 evanuit N | 17 αὐτοὶ οἱ οκ αὐτοὶ Α | 19 ἅπαντ' ἐπράχθη; | 20 δούλων]
 παίδων Α pr. | 21 φανερώτατος τ' ἂν εἴη N | μὴ supra vers. Α | 22 μᾶ-
 λιστ' ἂν S. | apodosin deesse putavit R.

ἔλεξε μὲν γὰρ Φιλοκράτης οὕτως ἀναβάς εἰς τὴν ἡλιαίαν τὴν τῶν π
 δεσμοδετῶν, τῇ ἡμέρᾳ ἣ ὁ παῖς ἐξερέρετο, ὅτι ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀπο-
 κτείναιμι ἐγὼ ἐν τῷ χορῷ, φάρμακον ἀναγκάσας πιεῖν. ἐπειδὴ δὲ
 οὗτος ταῦτα ἔλεγεν, ἀναβάς ἐγὼ εἰς τὸ δικαστήριον τοῖς αὐτοῖς δι-
 5 κασταῖς ἔλεξα ὅτι τὸν μὲν νόμον οὐ δίκαιον οὐ προκαδισταίῃ Φιλο-
 κράτης κατηγορῶν καὶ διαβάλλων εἰς τὸ δικαστήριον, μελλόντων
 ἔσεσθαι μοι ἀγώνων πρὸς Ἀριστίωνα καὶ Φιλῖνον αὖριον (καὶ) τῇ ἐνῆ,
 ὡνπερ ἕνεκα τοὺς λόγους τούτους | λέγοι ἃ μὲντοι αἰτιῶτο καὶ δια-¹⁴⁴
 βάλλοι, βραδίως ἐξελεγχθήσοιτο ψευδόμενος. εἶεν γὰρ οἱ συνειδότες
 10 πολλοί, καὶ ἐλεύθεροι καὶ δοῦλοι, καὶ νεώτεροι καὶ πρεσβύτεροι, (οἱ)
 σύμπαντες πλείους ἢ πενήκοντα, οἱ τοὺς τε λόγους τοὺς λεχθέντας
 περὶ τῆς πόσεως τοῦ φαρμάκου καὶ τὰ πραχθέντα καὶ τὰ λεγόμενα
 πάντα ἐπίσταντο. καὶ εἰπόν τε ταῦτα ἐν τῷ δικαστηρίῳ, καὶ πρου-²³
 καλούμην αὐτὸν εὐθύς τότε καὶ αὐθις τῇ ὑστεραίᾳ ἐν τοῖς αὐτοῖς
 15 δικασταῖς, καὶ ἵεναι ἐκέλευον λαβόντα μάρτυρας ὁπόσους βούλοιο
 ἐπὶ τοὺς παραγενομένους, λέγων αὐτῷ ὄνοματι ἕκαστον, τούτους
 ἐρωτᾶν καὶ ἐλέγχειν, τοὺς μὲν ἐλευθέρους ὡς γρὴ τοὺς ἐλευθέρους,
 οἱ σφῶν (τ' αὐτῶν) ἕνεκα καὶ τοῦ δικαίου ἔφραζον ἂν τάληθῃ καὶ
 τὰ γενόμενα, τοὺς δὲ δούλους, εἰ μὲν αὐτῷ ἐρωτῶντι τάληθῃ

1 ἡλιαίαν Taylor] ἡλικκῆν. cf. C. I. Att. IV n. 27 a v. 75: ἐς
 τὴν ἡλιαίαν τὴν τῶν δεσμοδετῶν | 3 πιεῖν] ποιεῖν N pr. | 5
 ἔλεξα N pr. | τὸν μὲν νόμον — προκαδισταίῃ] ita N, nisi quod
 pro προκαδισταίῃ praebet προκάδισται η (super x est signum % cal
 in marg. respondet % σφάλμα) et alterum οὐ in οὐ mutatum. A τὸν μὲν
 νόμον οὐ δίκαιον οὐ (hoc οὐ supra versum) προκαδῆσθαι, εἰ (R.: τὸ μὲν
 ὄλον οὐ δίκαιον οὐδὲ προσῆκον ποιεῖ Φιλ., D.: „corruptissimus locus, for-
 san mutilus. sensus esse videtur, ὅτι τῶν μὲν νομίμων οὐ δικαίως προαγο-
 ρεῦοι εἰργασθαι Φιλ.“ multorum naufragia percenset S. Quaest. Ant.
 p. 12) | 7 ἔσεσθέ N pr. (corr. 2) | καὶ ins. R. | ἐνῆ N, ἐννη A | 8
 λέγει A | 9 εἶεν] εἰ ἐν N, εἰ . . A pr. (super εἰ ft. acc. circumfl.
 erasus est), corr. εἰσὶ | οἱ] o in ras. A | 10 οἱ add. R. | 11 τοὺς τε] τού-
 τους ut vid. A pr. | 12 καὶ τὰ λεγόμενα aut debebat R. aut in καὶ τὰ γε-
 νόμενα mutabat | 13 ἐπίσταντο Mr.] ἠπίσταντο | 15 ἵεναι A | 16 αὐ-
 τῶν ὀνομαστί R., αὐτῷ ὀνομαστί Mr. | 18 τ'αὐτῶν add. S. (αὐτῶν R.) |
 19 post ἐρωτῶντι libri inserunt διδόναι (cf. p. 80, 1). om. Ald.

δοκοῦεν λέγειν, εἰ δὲ μὴ, ἔτοιμος ἢ διδόναι βασανίζειν τοὺς τε ἑμαυ-
 τοῦ πάντας, καὶ εἰ τινὰς τῶν ἀλλοτρίων κελύοι, ὠμολόγουν πείσας
 τὸν δεσπότην παραδώσειν αὐτῷ βασανίζειν τρόπῳ ἑποίῳ βούλοιο.
 καὶ ταῦτα ἐμοῦ προκαλουμένου καὶ λέγοντος ἐν τῷ δικαστηρίῳ, οὐ
 24 καὶ αὐτοὶ οἱ δικασταὶ καὶ ἕτεροι ἰδιῶται πολλοὶ μάρτυρες παρήσαν, 5
 οὔτε τότε παραγρῆμα οὔτε ὕστερον ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ οὐδεπώποτε
 ἠθέλησαν ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο τὸ δίκαιον, εὐ εἰδότες ὅτι οὐκ ἂν τούτοις
 κατ' ἐμοῦ ἔλεγχος ἐγίγνετο οὗτος, ἀλλ' ἐμοὶ κατὰ τούτων, ὅτι οὐδὲν
 25 δίκαιον οὐδ' ἀληθὲς ἠγιῶντο. ἐπίστασθε δέ, ὧ ἄνδρες, ὅτι αἱ ἀνάγκαι
 αὐταὶ ἰσχυρόταται καὶ μέγισταί εἰσι τῶν ἐν ἀνθρώποις, καὶ ἔλεγχοι 10
 ἐκ τούτων σαφέστατοι καὶ πιστότατοι περὶ τοῦ δικαίου, ὅπου εἶεν
 μὲν ἐλεύθεροὶ πολλοὶ οἱ συνειδότες, εἶεν δὲ δοῦλοι, καὶ ἐξείη μὲν τοὺς
 ἐλευθέρους ὄρκους καὶ πίστεσιν ἀναγκάζειν, ἃ τοῖς ἐλευθέροις μέγιστα
 καὶ περὶ πλείστου ἐστίν, ἐξείη δὲ τοὺς δούλους ἐτέραις ἀνάγκαις, ὑφ'
 ὧν καὶ ἦν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι κατειπόντες, ὅμως ἀναγκάζονται 15
 τάληθῆ λέγειν· ἢ γὰρ παρούσα ἀνάγκη ἐκάστῳ ἰσχυροτέρα ἐστὶ τῆς
 26 μελλούσης ἔσεσθαι. εἰς πᾶν τοίνυν ἐγὼ ταῦτα προκαλεσάμην
 τούτους, καὶ ἐξ ὧν γε χρῆ ἀνθρωπον ὄντα τάληθῆ καὶ τὰ δίκαια
 πυνθάνεσθαι, ἐξῆν αὐτοῖς πυνθάνεσθαι, καὶ πρόφασις οὐδεμία ὑπε-
 λείπετο. καὶ ἐγὼ μὲν ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων καὶ ἀδικῶν, ὡς οὗτοί φα- 20
 σιν, ἔτοιμος ἢ αὐτοῖς κατ' ἑμαυτοῦ παρέχειν ἔλεγχον τὸν δικαιοτά-
 τον· οἱ δ' αἰτιώμενοι καὶ φάσκοντες ἀδικεῖσθαι αὐτοὶ ἦσαν οἱ οὐκ
 27 ἐθέλοντες ἐλέγχειν εἴ τι ἠδικοῦντο. καὶ εἰ μὲν ἐγὼ τούτων προκα-
 λουμένων μὴ ἠθέλησα τοὺς παραγενόμενους ἀποφῆναι, (ἦ) θεράπον-
 τας ἐξαιτοῦσι μὴ ἠθέλον ἐκδιδόναι, ἢ ἄλλην τινὰ πρόκλησιν ἔφευγον, 25

1 ἔτοιμος ἢ J.] ἔτοιμός εἰμι N, ἔτοιμος εἶεν A pr., corr. ἔτοιμοι εἶεν |
 2 κελύοι Bk.] κελύοι | 6 παντὶ τῷ ex παντὶ N | 9 ἐπίστασθε A pr. |
 12 μὲν ἐλεύθ.] ἐλεύθ. μὲν A | ἐξείη μὲν] ἐξείημεν A | 14 ἐξείημεν δὲ
 AN pr. | 15 μέλλουσιν A pr. | 17 εἰς πᾶντα Bl. | 18 γε Ald.] σε |
 19 πυνθάνεσθαι καὶ πρό in ras. A | 20 αἰτίαν] τ evannit N | 21 ἔτοιμός
 A | 24 ἀποφῆναι A pr. (quam erasam dicit Bk. ante θεράποντας lite-
 ram, fuit scdai compendiose scriptum) | ἦ add. Bk. | 25 ἔφευγεν N pr.
 (corr. ft. 2) et A pr. ut vid.

αὐτὰ ἂν ταῦτα μέγιστα τεκμήρια κατ' ἐμοῦ ἐποιοῦντο ὅτι ἀληθῆς ἦν ἡ αἰτία· ἐπεὶ δ' ἐμοῦ προκαλουμένου οὗτοι ἦσαν οἱ φεύγοντες τὸν ἔλεγχον, ἐμοὶ δὴπου δίκαιον κατὰ τούτων τὸ αὐτὸ τοῦτο τεκμήριον γενέσθαι ὅτι οὐκ ἀληθῆς ἦν ἡ αἰτία ἦν αἰτιῶνται κατ' ἐμοῦ. ἐπίστα- 38
 5 μαι δὲ καὶ τάδε, ὧ ἄνδρες, ὅτι εἰ μὲν τούτοις ἐμοῦ κατεμαρτύρουν οἱ μάρτυρες οἱ παραγενομένοι, αὐτοῖς ἂν τούτοις ἰσχυροτάτοις ἐχρῶντο καὶ πίστιν ταύτην σαφειστάτην ἀπέφαινον, τοὺς μάρτυρας τοὺς καταμαρτυροῦντας· τῶν αὐτῶν δὲ τούτων μαρτυρούντων, ἃ μὲν ἐγὼ λέγω, ἀληθῆ εἶναι, ἃ δὲ οὗτοι λέγουσιν, οὐκ ἀληθῆ, τοῖς μάρ-
 10 τυσι τοῖς (ἐμοὶ) μαρτυροῦσιν ἀπιστεῖν ὑμᾶς διδάσκουσι, τοῖς δὲ λόγοις οἷς αὐτοὶ λέγουσι πιστεύειν ὑμᾶς φασὶ γρῆναι, οὓς ἐγὼ εἰ ἔλεγον ἄνευ μαρτύρων, ψευδεῖς ἂν κατηγόρου εἶναι. καίτοι δεινὸν εἰ 20
 οἱ αὐτοὶ μάρτυρες τούτοις μὲν ἂν μαρτυροῦντες πιστοὶ ἦσαν, ἐμοὶ δὲ μαρτυροῦντες ἄπιστοι ἔσονται. καὶ εἰ μὲν πάνυ μὴ παρεγένοντο
 15 μάρτυρες, ἐγὼ δὲ παρειχόμεν, ἢ τοὺς παραγενομένους μὴ παρειχο- μὴν, ἐτέρους δὲ τινας, εἰκότως ἂν οἱ τούτων λόγοι πιστοτεροὶ ἦσαν τῶν ἐμῶν μαρτύρων· ὅπου δὲ μάρτυράς τε ὁμολογοῦσι παραγενέ- σθαι, καὶ ἐγὼ τοὺς παραγενομένους παρέχομαι, (καὶ) εὐθύς ἀπὸ τῆς
 20 πρώτης ἡμέρας καὶ αὐτὸς ἐγὼ καὶ οἱ μάρτυρες ἅπαντες φανεροὶ
 25 ἐσμεν λέγοντες ἅπερ νυνὶ πρὸς ὑμᾶς, πόθεν γρή, ὧ ἄνδρες, ἢ τάλη- θῆ πιστὰ ἢ τὰ | μὴ ἀληθῆ ἄπιστα ποιεῖν ἄλλοθεν ἢ ἐκ τῶν τοιού- 145
 των; ὅπου μὲν γὰρ λογῶ τις διδάσκει περὶ τῶν πραχθέντων, μάρ- 20
 τυρας δὲ μὴ παρέχοιτο, μαρτύρων ἂν τις τοὺς λόγους τούτους ἐν- δεεῖς φαίη εἶναι· ὅπου δὲ μάρτυρας μὲν παρέχοιτο, τεκμήρια δὲ αὐ-
 25 τοῖς μαρτυροῦσιν ὁμοία μὴ ἀποφαίνοι, ταῦτα ἂν τις ἔχοι εἰπεῖν, εἰ

1 τεκμήρια] x supra versum A | 2 ἡ αἰτία] articulum om. A | ἐμοῦ] periit ε, item 4 ὁ voculae ὅτι N | 4 aut ἦν del. aut leg. ἦτιῶντο | ἦν] ἦν ut vid. N pr., corr. ἦν | 8 μαρτυρούντων] καταμαρτυρούντων NΔ corr. (κατα in mg.) | 10 ἐμοὶ add. R. | 13 μάρτυρες τούτοις μὲν] μὲν μάρτυρες τούτοις A | 15 μὴ παρειχόμεν St.] μὴ παρεσχόμεν N, μὴ παρευχόμεν Δ | 18 καὶ add. R. | τῆς supra vers. A | 19 ἅπαντες] πάντες A | 22 διδάσκει Δ corr. | 24 παρέχοιτο Δ N pr. | αὐ τοῖς R.] αὐτοῖς | 25 ἀποφαίνοι idem (in ind. graec.) ἀποφαίνοντο N, ἀποφάνοντο Δ | ταῦτα] vid. Obs. Antiph. p. 28.

- 31 βούλοιστο. ἐγὼ τοίνυν τοὺς τε λόγους ὑμῖν εἰκότας ἀποφαίνω, καὶ τοῖς λόγοις τοὺς μάρτυρας ὁμολογοῦντας καὶ τοῖς μάρτυσι τὰ ἔργα, καὶ τεκμήρια ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις δύο τῷ μεγίστῳ καὶ ἰσχυροτάτῳ, τούτους μὲν αὐτούς τε ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἐξελεγχόμενους καὶ ὑπ' ἐμοῦ, ἐμὲ δὲ ὑπὸ τε τούτων καὶ ὑπὸ ἐμαυτοῦ 5
- 32 ἀπολούμενον· ὅπου γὰρ ἐμοῦ ἐθέλοντος ἐλέγχεσθαι περὶ ὧν ἤτιῶντο οὗτοι μὴ ἤθελον ἐλέγχειν (εἴ τι) ἡδικοῦντο, ἐμὲ μὲν δῆπου ἀπέλυσον, αὐτοὶ δὲ κατὰ σφῶν αὐτῶν μάρτυρες ἐγένοντο ὅτι οὐδὲν δίκαιον οὐδ' ἀληθὲς ἤτιῶντο. καίτοι εἰ πρὸς τοῖς ἐμαυτοῦ μάρτυσι τοὺς ἀντιδίκους αὐτούς μάρτυρας παρέχομαι, ποῖ ἔτι ἐλθόντα δεῖ ἢ 10 πόθεν ἀποδείξαντα τῆς αἰτίας ἀπολελύσθαι;
- 33 Ἰγούμαι μὲν οὖν καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων καὶ ἀποδεδειγμένων, ὧ ἄνδρες, δικαίως ἂν μου ἀποψηφίσασθαι ὑμᾶς, καὶ ἐπίστασθαι ἅπαντας ὅτι οὐδὲν μοι προσήκει τῆς αἰτίας ταύτης. ἵνα δ' ἔτι καὶ ἀμεινον μάθητε, τούτου ἕνεκα πλείω λέξω, καὶ ἀποδείξω ὑμῖν τοὺς κα- 15 τηγόρους τούτους ἐπιπορευτάτους ὄντας καὶ ἀσεβεστάτους ἀνθρώπων, καὶ ἀξίους οὐ μόνον ὑπ' ἐμοῦ μισεῖσθαι ἀλλὰ καὶ ὑφ' ὑμῶν πάντων
- 34 καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν τῆς δίκης ἕνεκα ταυτησί. οὗτοι γὰρ τῇ μὲν πρώτη ἡμέρᾳ ἢ ἀπέθανεν ὁ παῖς, καὶ τῇ ὑστεραίᾳ ἢ προέκειτο, οὐδ' αὐτοὶ ἤξιον αἰτιᾶσθαι ἐμὲ οὐδ' ἀδικεῖν ἐν τῷ πράγματι τούτῳ οὐ- 20 δὲν, ἀλλὰ συνῆσαν ἐμοὶ καὶ διελέγοντο· τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἢ ἐξεφέρετο ὁ παῖς, ταύτῃ δὴ πεπεισμένοι ἦσαν [τινες] ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῶν ἐμῶν, καὶ παρεσκευάζοντο αἰτιᾶσθαι καὶ προαγορεύειν εἰργεσθαι τῶν νομίμων. τίνες οὖν ἦσαν οἱ πείσαντες αὐτούς; καὶ τίνος ἕνεκα καὶ πρόθυμοι ἐγένοντο πείσαι αὐτούς; δεῖ γὰρ με καὶ ταῦτα ὑμᾶς 25
- 35 διδάξαι. κατηγορήσειν ἔμελλον Ἀριστίωνος καὶ Φιλίνου καὶ Ἀμπε-

3 δύο A | 6 ἐμοῦ ἐθέλ. ἐλέγχ.] ἐθέλ. ἐλέγχ. ἐμοῦ A | 7 γν. οὗτοι μὴ — (9) ἤτιῶντο om. N | 7 εἴ τι ἡδικοῦντο BL] ἡδίκουν καὶ | 11 ἀπολελύσθαι NA | 13 ἀποψηφίσασθαι A pr. ut vid. | ὑμᾶς evanuit) N | 14 ταύτης prope totum perit N (in fine versus ut supra μᾶς) | 19 ὑστέρᾳ N | οὐτ' αὐτοὶ ἤξιον ἀδικεῖσθαι οὐτ' ἐμὲ ἀδικεῖν? forsitan vero οὐδ' utrobique retineri possit coll. V 64 | 22 ταύτῃ N, ταυτὶ A | τίνες del. D. | 23 εἰργεσθαι A sibi constans.

λίνου και τοῦ ὑπογραμματέως τῶν δεσμοδετῶν, μεθ' οὐπερ συνέ-
 κλεπτον, περὶ ὧν εἰσήγγεिला εἰς τὴν βουλήν. και αὐτοῖς ἐκ μὲν τῶν
 πεπραγμένων οὐδεμία ἦν ἐλπίς ἀποφεύξεσθαι — τοιαῦτα ἄρ' ἦν τὰ
 ἡδίκημένα — πείσαντες δὲ τούτους ἀπογράψεσθαι και προαγορεύειν
 5 ἐμοὶ εἰργεσθαι τῶν νομίμων, ἠγήσαντο ταύτην σφίσιν ἔσεσθαι σω-
 τηρίαν και ἀπαλλαγὴν τῶν πραγμάτων ἀπάντων. ὁ γὰρ νόμος οὐ-
 τως ἔχει, ἐπειδάν τις ἀπογραφῆ φόνου δίκην, εἰργεσθαι τῶν νομί-
 μων και οὐτ' ἂν ἐγὼ οἶός τ' ἢ ἐπεξελθεῖν εἰργόμενος τῶν νομίμων,
 ἐκεῖνοί τε ἐμοῦ τοῦ εἰσαγγειλαντος και ἐπισταμένου τὰ πράγματα
 10 μὴ ἐπεξιόντος βραδίως ἐμελλον ἀποφεύξεσθαι και δίκην οὐ δώσειν
 ὑμῖν ὧν ἡδίκησαν. και τοῦτο οὐκ ἐπ' ἐμοὶ πρῶτον ἐμηχανήσαντο
 Φιλίνος και οἱ ἕτεροι, ἀλλὰ και ἐπὶ Λυσιστράτῳ πρότερον, ὡς αὐτοὶ
 ὑμεῖς ἠκούσατε. και οὗτοι τότε μὲν πρόθυμοι ἦσαν ἀπογράψεσθαι 37
 15 και τὰ νομιζόμενα ποιῆσαι, αὐτὴν ταύτην φυλάξαντες τὴν ἡμέραν
 ἐν ἣ ἐμελλον ὁ πρῶτος ἐκείνων κριθῆσεσθαι, ὅπως μηδὲ καθ' ἐνός
 αὐτῶν οἶός τε γενοίμην ἐπεξελθεῖν μηδ' ἐνδειξαι τῷ δικαστηρίῳ τὰ
 δικήματα· ἐπειδὴ δὲ αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς τοὺς τε νόμους ἀνέγνω, και 38
 χρόνος ἐπέδειξε, τί οὐκ ἐγχωροίη ἀπογράψασθαι και τὰς κλήσεις
 20 καλεῖσθαι ὅσας ἔδει, και ἐγὼ τοὺς ταῦτα μηχανωμένους εἰσάγων
 εἰς τὸ δικαστήριον εἶλον ἅπαντας, και ἐτιμήθη αὐτοῖς ὧν ὑμεῖς ἐπι-
 στασθε, και οὗτοι ὧν ἔνεκα ἐλάμβανον χρήματα οὐδὲν [αὐτοῖς] οἰοί-
 τε ἦσαν ὠφελῆσαι, τότε δὴ προσιόντες | αὐτῷ τ' ἐμοὶ και τοῖς φίλοις 148
 ἐδέοντο διαλλαγῆναι, και δίκην ἐτοιμοὶ ἦσαν διδόναι τῶν ἡμαρτη-

1 καὶ insiticism? | ὑπογραμματέως N pr. | 3 αὐτοῖς ante ἐλπίς iterat -
 A punctis notatum | τοιαῦτα A pr. | ἄρ' γὰρ Baier | 6 ἀπαλλαγὴν] λ
 alterum supra vers. A | 9 οἱ in ἐκεῖνοι τὲ a m. 2 nunc habet N | 11 ὑμῖν]
 ἐμοὶ A pr. | πρῶτον] μόνον A pr. | 13 τότε μὲν πρόθ.] μὲν πρόθ. τότε
 A | 14 τῆ ὕστ. ἦ] vid. Frohberger ad Lys. XIX 22 in appendice | κ-
 θάρχι A . καθῆρχι S. | 17 γενοίμην] ἐγενόμην A pr. | ἐνδειξαι] ἐπιδειξαι
 Bl. | τὰ ἀδικήματα A | 18 αὐτοῖς in mg. A, αὐτ . . . N pr., m. 2 αὐτὸς |
 τοὺς τε] τούτους A pr. | 19 χρόνον St., (τὸν) χρόνον Mr. | ἀπέδειξε A ut
 vid. corr. „deinde lege ὅτι οὐκ —“ D. | 22 „αὐτοῦς rescribere in promptu
 est.“ Bl. poterat abesse αὐτοῦς.

39 μένων. και ἐγὼ πεισθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων διηλλάγην τούτοις ἐν τῇ
 πόλει ἐναντίον μαρτύρων, ὅσπερ διήλλαττον ἡμᾶς πρὸς τῷ νεῷ τῆς
 Ἀθηνᾶς· και μετὰ τοῦτο συνῆσάν μοι και διελέγοντο ἐν τοῖς ἱεροῖς,
 ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐν τῇ ἐμῇ οἰκίᾳ, ἐν τῇ σφετέρᾳ αὐτῶν και ἐτέρωδι παν-
 40 ταχοῦ. τὸ τελευταῖον, ὦ Ζεῦ και θεοὶ πάντες, Φιλοκράτης αὐτὸς δ
 οὔτοςί ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ἐναντίον τῆς βουλῆς, ἐστὼς μετ' ἐμοῦ
 ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπτόμενος ἐμοῦ διελέγετο, ὄνοματι οὔτος ἐμὲ προσ-
 αγορεύων, και ἐγὼ τοῦτον, ὥστε δεινὸν δόξαι εἶναι τῇ βουλῇ, ἐπει-
 δὴ ἐπύθετο προειρημένον μοι εἰργεσθαι τῶν νομίμων ὑπὸ τούτων,
 41 οὗς ἐώρων μοι τῇ προτεραίᾳ συνόντας και διαλεγόμενους. σκέψασθε 10
 δὲ και μοι μνήσθητε, ὦ ἄνδρες· ταῦτα γὰρ οὐ μόνον μάρτυσιν ὑμῖν
 ἀποδείξω, ἀλλὰ και ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων ἃ τούτοις πέπρακται βρα-
 δίως γνώσεσθε ὅτι ἀληθῆ λέγω. και πρῶτον (μὲν) ἃ τοῦ βασιλέως
 κατηγοροῦσι και διὰ τὴν ἐμὴν σπουδὴν οὐ φασιν ἐθέλειν αὐτὸν ἀπο-
 γράφεισθαι τὴν δίκην, τοῦτο δὲ κατ' αὐτῶν τούτων ἐσται τεκμήριον 15
 42 ὅτι οὐκ ἀληθῆ λέγουσι. ἔδει μὲν γὰρ τὸν βασιλέα, ἐπειδὴ ἀπεγρά-
 φητο, τρεῖς προδικασίας ποιῆσαι ἐν τρισὶ μησί, τὴν δίκην δ' εἰσάγειν
 τετάρτῳ μηνί, ὥσπερ νυνί· τῆς δ' ἀρχῆς αὐτῷ λοιποὶ δύο μῆνες
 ἦσαν, Θαρρηγλιῶν και Σχιροφοριῶν. και οὐτ' εἰσάγειν δῆπου οἶός τ'
 ἂν ἦν ἐφ' ἑαυτοῦ, οὔτε παραδοῦναι φόνου δίκην ἔξεστιν, οὐδὲ παρέ- 20

17 Pollux VIII 24: προδικασία ὡς Ἀντιφῶν.

1 ἐν τῇ πόλει] ἐν Δυπολείοις Scheibe ex glossa Harpocratonis Δι-
 πόλεια: ἐρωτή τις Ἀθήνησι τὰ Δυπόλεια Ἀντιφῶν ἐν τῷ περὶ τοῦ χο-
 ρευτοῦ. exstat τοῖς Δυπολείοις II δ 8 | 3 Ἀθηνᾶς] hanc nom. formam tuentur
 tituli C. I. Att. I n. 298 et IV n. 373 w | 4 και ἐν τῇ σφετέρᾳ ἑαυτῶν N | ἐτέ-
 ρωδι A | 7 οὔτος] ὁ τοιοῦτος A. οὔτος (τε) Bl. | 8 ἐπειδὴ μοι ἐπύθετο A pr. |
 9 μοι supra vers. post εἰργεσθαι positam A | 10 ἐώρα A | προτέρᾳ libri.
 em. Tur. | ante σκέψασθε intercidisse ΜΑΡΤΥΡΕΣ susp. S. | 13 μὲν
 ins. D. | 14 φασιν] v supra vers. A | ἐθέλειν αὐτὸν] αὐτὸν ἐθέλειν A |
 15 δὲ] δὴ Baiter | 16 λέγουσιν A | 17 προδικασίας N A corr. (δικ
 supra vers.) | 19 θαρρηγλιῶν A | 20 ἦν supra vers. A | οὐδὲ παραδοῦναι
 libri. corr. R. | δίκην om. A.

δωκεν οὐδεις πώποτε βασιλεύς ἐν τῇ γῇ ταύτῃ. ἦν τινα οὖν μήτε
 εἰσάγειν μήτε παραδοῦναι ἐξὴν αὐτῷ, οὐδ' ἀπογράφεσθαι ἡξίου παρά
 τοὺς ὑμετέρους νόμους. καὶ ὅτι οὐκ ἀδικεῖ αὐτούς, μέγιστον ση- 43
 μείον· Φιλοκράτης γὰρ οὐτσοὶ ἐτέρους τῶν ὑπευθύνων ἔσειε καὶ
 5 ἐσυχοράντει, τούτου δὲ τοῦ βασιλέως, ὃν φασὶ δεινὰ καὶ σχέτλια
 εἰργάσθαι, οὐκ ἦλθε κατηγορήσων εἰς τὰς εὐθύνας. καίτοι τί ἂν ὑμῖν
 τούτου μείζον τεκμήριον ἀποδειξαιμι, ὅτι οὐκ ἠδίκητο οὐδ' ὑπ' ἐμοῦ οὐδ'
 ὑπ' ἐκείνου; ἐπειδὴ γὰρ οὐτσοὶ ὁ βασιλεύς εἰσῆλθεν, ἐξὸν αὐτοῖς ἀπὸ 44
 τῆς πρώτης ἡμέρας ἀρξάμενοις τοῦ Ἑκατομβαιῶνος μηνός τριάκονθ'
 10 ἡμέρας συνεχῶς τούτων ἢ τι ἐβούλοντο ἀπογράφεσθαι, ἀπεγράφοντο
 οὐδεμιᾶ· καὶ αὐθις τοῦ Μεταγειτνιαῶνος μηνός ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας
 ἀρξάμενοις ἐξὸν αὐτοῖς ἀπογράφεσθαι (ἢ) τι ἐβούλοντο, οὐδ' αὐ ἐνταῦ-
 θα ἀπεγράψαντο, ἀλλὰ παρέσαν καὶ τούτου τοῦ μηνός εἴκοσιν ἡμέρας·
 ὥστε αἱ σύμπασαι ἡμέραι ἐγένοντο αὐτοῖς πλέον ἢ πεντήκοντα ἐπὶ
 15 τούτου τοῦ βασιλέως, ἐν αἷς ἐξὸν αὐτοῖς ἀπογράψασθαι οὐκ ἀπεγρά-
 ψαντο. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἅπαντες ὅσοις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως ὁ 45
 χρόνος μὴ ἐγχωρεῖ. . . . ., οὗτοι δ' ἐπιστάμενοι μὲν τοὺς νόμους
 ἅπαντας, ὀρῶντες δὲ με βουλεύοντα καὶ εἰσιόντ' εἰς τὸ βουλευτήριον
 — καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βουλευτηρίῳ Διὸς βουλαίου καὶ Ἀθηνᾶς βουλαίας
 20 ἱερόν ἐστι, καὶ εἰσιόντες οἱ βουλευταὶ προσεύχονται, ὧν καὶ γὰρ εἰς ἡ,
 καὶ ταῦτα πράττων, καὶ εἰς τὰλλα ἱερὰ πάντα εἰσιῶν μετὰ τῆς βου-

1 ταύτη ἠντιναοῦν, A | 3 ἠδίκει R. | 4 οὗτσοι sine acc. A | ἐτέρους (μὲν)
 Bl. | 7 τούτου μείζον] μείζον τούτου A | 8 ἐπειδὴ δὲ Gebauer | 9 ἀρξάμε-
 νους A pr. | 10 ἡμέρας x, ἡμέραι ὁ NA | 12 ἢ add. x (ἀπογράφεσθαὶ
 τι N, ἀπογράφεσθαι, τι N A) | αὐ Bk.] αὐτῷ N, αὐτῷ A | ἐνταῦθα
 (εὐθύς) Bl. | 13 παρῆσαν A | εἴκοσιν] hunc et eum qui post legitur
 numerum dierum (πλέον ἢ πεντήκοντα) corruptos esse censuit Sam. Petit
 Leg. Att. I tit. 1 § XXIV, qui pro 20 requirit 5, pro πλέον ἢ πεντή-
 κοντα — πλέον ἢ τριάκοντα. Mr. pro priore numero mavult γ' vel δ' aut ζ'
 vel ζ' rescribi. de τριάκοντα ἡμ. consulendus Elmsley ad Ar. Ach. 858 |
 ἡμέρας x, ἡμέραις NA corr., ἡμέραι A pr. | 14 πλεῖν ἢ Fr. | 16 ὅσοις]
 ultima lit. in ras. A, ὅσοι N | βασιλέως ὁ χρόνος μὴ] λέως vel potius λ'
 supra versum, reliqua in ras. A (pr. om. ὁ χρόνος?) | 17 ἐγχωρεῖ D.] ἐχώρει
 N, ἐνεχώρει A. lacunam indicavit R. | 18 εἰς] ἐς A | 19 βουλαίου] βουλ . . A
 pr. | 21 καὶ ταύτα S.] ὁ ταύτα | τὰλλα ἱερὰ πάντα N, τὰλλα πάντα ἱερὰ A.

λῆς, καὶ θύων καὶ εὐχόμενος ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, καὶ πρὸς
 τούτοις πρυτανεύσας τὴν πρώτην πρυτανείαν ἅπασαν πλὴν δυοῖν ἡμέ-
 ραιν, καὶ ἱεροποιῶν καὶ θύων ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας, καὶ ἐπιψηφίζων καὶ
 λέγων γνώμας περὶ τῶν μεγίστων καὶ πλείστου ἀξίων τῇ πόλει φανερός
 46 ἦ καὶ οὗτοι παρόντες καὶ ἐπιδημοῦντες, ἐξὸν αὐτοῖς ἀπογράφεσθαι καὶ 5
 εἶργειν ἐμὲ τούτων ἀπάντων, οὐκ ἠξίουσιν ἀπογράφεσθαι· καίτοι ἱκανά
 γ' ἦν ὑπομνησαὶ καὶ ἐνδυμηθῆναι, εἴπερ ἠδικοῦντο, ἀμφοτέρω καὶ
 σφῶν αὐτῶν ἕνεκα καὶ τῆς πόλεως. διὰ τί οὖν οὐκ ἀπεγράφοντο;
 διὰ τί συνῆσαν καὶ διελέγοντο; συνῆσάν τε γάρ μοι οὐκ ἀξιοῦντες
 147 φρονεῖν εἶναι, καὶ οὐκ | ἀπεγράφοντο τούτου αὐτοῦ ἕνεκα, οὐκ ἠγού- 10
 μενοί με ἀποκτείνειν τὸν παῖδα οὐδ' ἐνοχον εἶναι τοῦ φόνου οὐδὲ προσ-
 17 ἠκειν μοι τούτου τοῦ πράγματος οὐδέν. καίτοι πῶς ἂν ἄνθρωποι
 σχετλιώτεροι ἢ ἀνομώτεροι γένοιτο, οἵτινες ἄπερ αὐτοὶ σφᾶς αὐτοὺς
 οὐκ ἐπεισαν, ταῦτα ὑμᾶς ἀξιοῦσι πείσαι, καὶ ἂ αὐτοὶ ἔργῳ ἀπέδειξα-
 σαν, ταῦτα ὑμᾶς κελεύουσι καταδικάσαι; καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνθρωποι 15
 τοῖς ἔργοις τοὺς λόγους ἐξελέγχουσιν, οὗτοι δὲ τοῖς λόγοις ζητοῦσι
 18 τὰ ἔργα ἄπιστα καταστῆσαι. καίτοι εἰ μὴδὲν ἄλλο μῆτε εἶπον μῆτε
 ἀπέφηνα μῆτε μάρτυρας παρεσχόμεν, ἀλλὰ ταῦτα ὑμῖν ἀπέδειξα,
 τούτους ὅπου μὲν χρήματα λαμβάνοιεν ἐπ' ἐμοί, αἰτιωμένους καὶ
 προαγορεύοντας, ὅπου δὲ μὴ εἶη ὁ δῶσων, συνόντας καὶ διαλεγόμε- 20
 νους, ἱκανά ἦν καὶ αὐτὰ ταῦτα ἀκούσαντας ἀποψηφίσασθαι καὶ τού-
 τους νομιζέειν ἐπιροκωτάτους καὶ ἀνοσιωτάτους πάντων ἀνθρώπων.
 20 οὗτοι γὰρ ποῖαν δίκην οὐ δικάσαιντ' ἂν ἢ ποῖον δικαστήριον οὐκ ἐξα-
 πατήσειαν ἢ τίνας ὄρκους οὐκ ἂν τολμήσειαν παραβαίνειν, οἵτινες

2 πρυτανεύων Mr. | 4 ἀξιῶν N | 5 ἐξὸν] ἐξ ὧν A | 6 καίτοι R.] καὶ |
 ἱκανά NA | 8 αὐτῶν in mg. A | οὖν οὐκ ἀπεγράφοντο R.] ὅπου κατεγράφον-
 το | 9 „potius δι' ὅ τι συνῆσαν, for the same reason that they etc.“ D. |
 τί συνῆσαν R.] τί συνέσχον | 12 ἀνθρώποις A pr. | 13 αὐτοὶ σφᾶς αὐτοῦς] ^{εἰν}
 αὐτ . . σ . . . A pr. (om. igitur αὐτοῦς) | 15 καταδικάσαι A, καταδικά-
 σαι N | 17 ἄπιστα R.] πιστά | εἰ] οἱ N pr. (corr. 2) | 18 ἀπέδειξα
 τούτοις, ὅπου libri. em. Ald. | 21 „ante vel post ἀκούσαντας deesse vide-
 tur πείθειν ὑμᾶς ἐμοῦ.“ R. an ἀποψηφίσασθαι (μου)? | 22 ἐπιροκωτά-
 τος A pr.

καὶ νῦν τριάκοντα μνάς ἐπ' ἔμοι λαβόντες παρὰ τῶν ποριστῶν καὶ τῶν πωλητῶν καὶ τῶν πρακτόρων, καὶ τῶν ὑπογραμμάτων οἱ τούτοις ὑπεγράμματαυον, ἐξελάσαντές με ἐκ τοῦ βουλευτηρίου, ὄρκους τοιούτους διωμόσαντο, ὅτι πρυτανεύων πυθόμενος αὐτοὺς δεινὰ καὶ 5 σθένια ἐργάζεσθαι εἰσήγον εἰς τὴν βουλὴν, καὶ ἐδίδαξα ὡς χρὴ ζητοῦντας ἐπεξελεθεῖν τῶν πραγμάτων. καὶ νῦν δίκην διδάσιν ὧν ἡδι- 50 κήκασι αὐτοὶ τε καὶ οἱ μεσεγγυησάμενοι [καὶ] παρ' οἷς ἐτέθη τὰ χρήματα, καὶ τὰ πραχθέντα φανερὰ γέγονηται, ὥστ' οὐδ' ἂν οὔτοι βούλωνται ἀρνεῖσθαι βραδίως οἷοί τ' ἔσονται· οὕτως αὐτοῖς πέπρακται 10 τὰ πράγματα. ποῖον οὖν δικαστήριον οὐκ ἂν ἔλθοιεν ἐξαπατήσοντες, 51 ἢ τίνες ὄρκους οὐκ ἂν τολμήσειαν παραβαίνειν οὔτοι οἱ ἀνοσιώτατοι, οἵτινες καὶ ὑμᾶς εἰδότες εὐσεβεστάτους τῶν Ἑλλήνων δικαστὰς καὶ δικαιοτάτους (ὄντας), καὶ [ἐφ'] ὑμᾶς ἤκουσιν ἐξαπατήσοντες εἰ δύναιντο, ὄρκους τοιούτους διομοσάμενοι. . . . .

---

2 πωλητῶν R.] πολιτῶν | τούτοις ὑπεγράμματαυον] τούτοις ὑπεγράμματαυον ex τούτουσέραμτ A | 4 διωμόσαντο R.] διομόσαντος AN pr., corr. 2 διομόσαντες | 6 πράγματι A | 7 μεσεγγυησάμενοι A pr. | καὶ del. Platner | 11 τόλμήσειαν NA | 13 ὄντας add. Bl. | ἐφ' del. Gebauer | 14 τοιούτους Mr. coll. § 49] τοσούτους | subicit N φόνου ἀπολογία. epilogum deesse vidit Mr.

Index nominum.

'Αθηνᾶ VI 39 'Α. Βουλαία VI 45 'Αθηναῖοι V 47 VI 12 'Αἶνος V 20 22 25 29 52 78 'Αμπελῖνος VI 35 'Αμυνίας an 'Αμεινίας tribus Erech- theidis VI 13 'Αριστίων VI 12 21 35 Διπόλεια II δ 8 (et VI 39?) Διόδοτος puer VI 16 Διονύσια VI 11 'Εκατομβαιών VI 44 'Ελληνες V 13 VI 51 'Ερεχθίδης VI [11] 13 'Εφιάλτης familiaris Periclis V 68 Ζεύς VI 40 Ζ Βουλαῖος VI 45 Ζ. Κτήσιος I 16 18 'Ηρώδης Mytilenaens V 20 [21] 24 29 Θαργήλις VI 11 Θαργηλιών VI 42 Θρᾶκες V 20	Κεχροπίς VI 11 13 Κλυταμνήστρα I 17 Λυκῖνος Mytilenaens V 53 60 62 63 Λυσίστρατος VI 36 Μεταγειτνιών VI 44 Μηθυμναίς (scil. χώρα) V 21 Μυτιλήνη V 20 23 24 29 Μυτιληναῖοι V 76 77 79 Νάξος I 16 Πεντακλῆς chorodidascalus VI 11 Πειραιεύς I 16 17 Σκιροφοριών VI 42 Σωσίας hellenotamias V 70 Φανόστρατος VI 12 Φιλῖνος VI 12 21 35 36 Φίλιππος VI 13 Φιλοκράτης VI 21 40 43 Φιλόνεως I 14 15 16 17 19 20
-

